

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

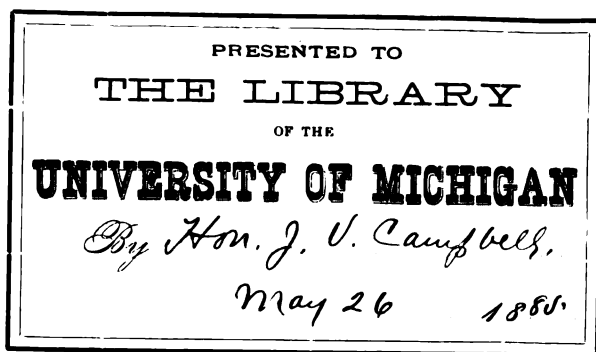
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

lipps

870.3
V686

Carlo Fabrizio Napoli 1792

Gravavit
(JOANNIS) VIGNOLI $\frac{58}{27}$

Petilianensis

241-86

DE COLUMNA

IMPERATORIS

ANTONINI PII

Differtatio.

Accedunt ANTIQUAE INSCRIPTIONES
ex quamplurimis, quae apud Auctorem extant,
SELECTAE.

R O M A E

Apud FRANCISCUM GONZAGAM
ante aedem S. Marcelli in via LATA.

M D C C V.

APPROBATIONE . ET . PERMISSU.

...
NINTS VIGNO
Pencilianens
COLUMNA
IMPERATORIS
TYPOT PI
DICTATIO.

...
...
...
...
...

CLEMENTI UNDECIMO

PONT. MAX.

JOANNES VIGNOLIUS F.

Compertum fatis est
omnibus, SANCTISSIME tum re
ipfa, tum nomine CLEMENS, ni-

a ij

hil

hil unquam viros literatos adori-
ri, & in publicam lucem emit-
tere, quod non tibi jure optimo
debeatur. Non sacras enim tan-
tum, quas summi Sacerdotii ju-
re omnino tibi vindicas; sed suas
etiam reliquas lucubrationes, qui-
bus praecipue ad humanitatem
informamur, ad te, tanquam ad
liberalissimum bonarum litera-
rum ampliorem, ingenuarum-
que artium parentem ac patro-
num deferre ii debent, tibi que,
quod non sine magna quidem
eorum nominis immortalitatis
usura est, inscribere. Quod e-
tiam si mecum ipse antea non re-
putaf-

putassem, mea tamen haec Dis-
sertatio, quam de Columna Im-
peratoris Antonini Pii sum ag-
gressus, tibi a me, qualiscunque
ea sit, nuncupanda fuisset. Non
solum equidem quod illustre il-
lud Romanae vetustatis monu-
mentum, quod per tot saecula
inglorium latuit, te jubente, no-
vam hanc lucem aspexerit, tuum.
que propterea omnibus titulis
dici possit: verum etiam quod
erudite antiquitatis prae ceteris
amantissimus, in eaque versatissimus
dignoscaris. Unde fa-
ctum est (& ad maximas profe-
cto tuarum virtutum laudes hoc

acce-

accedit) quod assiduis licet Apostolici tui muneris curis totus adeo tenearis, ut quod Ecclesiae ritus, quod in Deum pietas & amor, quod in populum tibi commissum charitas exigit, nullo sane tempore praetermittas: insignioribus tamen quum sacris, tum profanis prisci illius aevi reliquiis ab omni temporum hominumque injuria reparandis tam bene simul prospicis, quam qui tuorum Praedecessorum omnium iis maxime consulerit. Enimvero cochlis illa in foro Trajani Columna posita, atque alia prope viam Flaminiam

niam M. Aurelio antiquitus dicata Paulli Tertii, & Sixti Quinti Summorum Pontificum studium non magis diligentiamque testantur, quam curam tuique animi magnificentiam immanis haec Antonini Pii Columna ferre posteritati perpetuo declarabit: quum nimirum viris omnibus eruditis, qui hucusque in errore versabantur, quantum ea lucis emiserit, unicuique satis superque patebit. Ea igitur, quae peculiari quodam Numinis beneficio tam insigniter adornaris, quaque perinde, ac dignitate, ceteris mortalibus antecellis, hu-
mani-

manitate, hoc vel tenue obsequii
cultusque in te mei monumen-
tum excipe : dum ipse interea,
pro majori Christianae reipu-
blicae incremento, totiusque or-
bis tranquillitate ut diu prospe-
re feliciterque inter nos agas ,
Deum immortalem precari non
desino . Romae x. Kalend. Ja-
nuar. MDCCIII.

I M P R I M A T U R,

Si videbitur Reverendis. Patri Sacri Palatii Apost.
Magistro .

D. de Zaulis Episcopus Verulanus Vicesg.

DISSERTATIONEM C.V. Joannis Vignolii de Columna Imperatori Antonino Pio dicatam, & antiquas Inscriptiones post eandem editas legi Reverendissimae Paternitatis Vestrae jussu : ibique plurimum eruditionis solidae reperi , nihil vero Fidei Catholicae repugnans : quare typis edi posse (si ita judicaverint ii , ad quos pertinet) tuto censeo ; & in rei antiquariae commodum , Urbis illustrationem , & historiae expoliendae studia feliciter id celsurum duco . In quorum fidem ex Bibliotheca Otthoboniana dabam vi. Eidus Decembris 1704.

Franciscus Blanchinus .

I M P R I M A T U R

Fr. Paulinus Bernardinus Ordinis Praedicatorum.
Sacri Apostolici Palatii Magister .

PRAEFATIO.

Non aliud sane minus ob-
versabatur animo, quam
mansuetioribus Musis
diu intermissis, me ad il-
larum consortium ite-
rum redeuntem novum
aliquod meae imbecilli-
tatis experimentum ab studiis antiquita-
tum capere. Hisce praesertim tempori-
bus, quibus res antiqua quum Romana,
tum Graeca tot tantisque doctissimorum
hominum Commentariis adeo est illu-
strata, ut si quis velit quicquam de ea
literis consignare, actum propemodum
agere videatur. Addo exquisitum sae-
culi Genium, qui ne dum puriorem di-
cendi elegantiam; sed & uberem rerum
copiam eruditionemque, & acre in rebus
examinandis scriptoris iudicium expo-
scit. Quibus sane omnibus, ut ingenue
fatear, me penitus destitutum esse intel-
ligo: quum potissimum ea sit, quo fun-
b ij gor,

P R A E F A T I O .

gor, muneris ratio, ut ad alia his parum consentanea assidue me revocet. Etsi vero tum de hoc, tum de ingenii mei tenuitate ita sim ipse mihi optime conficius, ut a suscepti operis instituto me potius temperare debuissim: res attamen tulit, ut nullam prorsus istorum rationem habens, amoris studioque antiquitatum, quo teneor, facile ac libenter, atque utinam non temere, indulgerem. Annus enim alter est, quo insigni Antonini Pii Imperatoris Columna, quam vulgus illius tantummodo fastigium antea cernens etiam tum Citatoriam perperam appellaverat, Illustrissimi viri Nicolai Iudices viarum Urbis Praefidis vigilantissimi cura in primis & consilio detecta, de ea, ut fit, coepi curiose aliquid investigare: communique tum superioris aevi scriptorum, qui Columnam in nummis consecrationis ejusdem Imperatoris caelatam ad M. Aurelii Antonini Columnam cochlidem retulere; tum nostratium Antiquariorum hallucinatione perspecta, qui nihilominus earun-

P R A E F A T I O.

earundem Columnarum ectypum vulgo circumferentes, utranque Antonino Pio etiam num asserebant, docebantque, cochlidem, quia forsan a Senatu erecta, in ejusdem nummis signari, hanc vero, quia a Marco, & Lucio ejus successoribus dicata, in iis non exprimi, calamo idcirco ipse, longe aliter sentiens haud parcere potui. Hinc observationibus aliquot, quas in hanc rem scripto mandaveram, cum amicis eruditisque viris, ut fieri solet, communicatis, hi me hortari non destiterunt, ut eas protinus divulgarem. Quum vero ipsius Columnae anaglyphorum ectypus operi perquam necessarius deficeret, id fieri nullo pacto potuit. Earum proinde observationum Synopsim edidi, sperans interim, quod quum libera cuique eadem anaglypha delineandi facultas esset, amicorum monitis ipsius etiam operis publicatione possem quamprimum satisfacere. Res vero secus contigit. eadem nanque difficultate in dies magis magisque crescente, cui & infirma corporis valetudo accessit, quae per octo

P R A E F A T I O .

oſto fere menſes praepeditum me tenuit, opus propterea huc uſque in ſinu latuit: quod quemadmodum citra omnem literati orbis detrimentum, ita proſecto non ſine quadam animi mei jucunditate accidit: quum interea viderim, opinionem noſtram, quam de hac eadem Antonini Pii Columna, deque omnimoda illius ſimilitudine cum alia, quae in ejusdem Imperatoris nummis ſignata viſitur, per Synopſim illam typis Florentinis datam jam antea publicaveram, ne dum non amplius ab Antiquariis improbari, ſed alienas etiam paginas iterum atque iterum implere. Haec autem ita praefari duxi, ut quae mihi ſcribendi occaſio, quaeque operis jam abſoluti, ac jam fere typis excuſi editionem in hanc uſque diem protrahendi cauſſa fuerit, Lectorem non fugiat. Atque ut de hoc quidem nihil diſſimulem, anaglyphorum eorundem ecſtypo, qui anno ſuperiori cum Calendario, & Cyclo Caefaris, a celeberrimo doctiſſimoque viro Francisco Blanchino

P R A E F A T I O.

chino illustrato, aeri incifus prodiit, uti sane commodè potuiffem. Verum vel quod stylobate a terra fòrdibusque non fatis tunc emundato delineata ea fuerint, vel quod pictor in iis excipiendis minus accurate fe gesserit, quum non fine mendis aliquot obfervaretur, a confilio prorfus abftinui. Quod profecto fi cum nostro illum contulerit, quisque poterit facile animadvertere. In hoc fi quidem, quod ad orientale stylobatis latus attinet, ubi Antonini Pii confecratio exprimitur, globus obelisco impositus non omittitur; in Zodiaco caelestium fignorum ordo non praevertitur. poft Arietem nanque non Geminos, fed Tauri dimidium ibi rectè difpofitum fignatur. Unus & alter Romae fedentis digitus, qui ejus dextrae reliqui funt, indicantur. ex iis enim quod Roma Genium potius Antoninum ejusque uxorem Faufthinam altius deferentem quafi adjuvet, quam ejusdem Imperatoris confecrationem decernat, levi quidem negotio perfpicitur. Lauri ramuf-

P R A E F A T I O .

ramusculum ipsius Romae sinistrae subtrahitur, quem non habet. Tiberis sub ejus pedibus defluens, atque alia in eodem ectypo praetermissa, quae singula recensere supervacaneum quidem esset, quum oculis pateant, reddita sunt. Figurae praeterea, quae in reliquis stylobatis partibus extant, fractae atque detritae, uti ad nos pervenere, exhibentur; quod religiose ubique servatum videbis. Anaglypha haec autem angustioribus tabulis incidenda curavi, ut quicquid monumentum istud continet, uno oculorum ictu facilius perspicui possit. Ceterum in novem capita dissertationem distribui, ordinemque ac methodum, quae dum Synopsim dedi, a me tenebatur, parumper praeverti. In I. enim ingredior, a vulgaribus erroribus, quibus res antiquae scatent, initium faciens: mox ad ipsam Columnam devenio, quae pariter ejusmodi erroribus non caruit: inde illius formam, & stylobatis anaglypha describo. In II. de loco agitur, ubi eadem Columna ab initio

P R A E F A T I O .

tio posita fuit, de monte nempe Cytorio, cujus denominatio, & origo exquiritur. In III. de nummo musei Foucaultiani differitur, qui Columnam, Antonino adhuc superstite, praefert, ejusque simul Imperatoris virtutes recensentur. IV. ejusdem consecratio, ac praecipue, quo decessit, dies occupat. In V. VI., & VII. quamplurima proferuntur, quae ad Columnae inscriptionem, ad Divi scilicet titulum consecratis delatum, & ad nomina & cognomina Antonini Pii, M. Aurelii, & L. Veri ibi insculpta attinent. In VIII. consecrationis anaglypha in parte superiori lateris orientalis incisa exponuntur. In IX. denique pars eorundem inferior explicatur una cum reliquis duobus stylobatis lateribus, ubi decursiones circa rogam Antonini Pii habitae exhibentur. Criticas vero observationes in opere adspersi, atque id non mihi quidem vitio esttribuendum, quoties nemo mihi notatus sine debitae laudis praefatione decedit; Polybii auctoritatem

c

tem

P R A E F A T I O.

tem & praeceptum in hoc sequutus ,
 qui libro III. cap. LVIII. haec habet : *Ne-*
quaquam sane praetermitti errores illorum
debent , sed confutare illos oportet , neque id
obiter , aut carptim , verum ex professo ; con-
futare autem sic , non ut auctores incuses , aut
in eos inveharis , sed laudes potius , & quae
fuerint ab illis ignorata corrigas : itaque
apud te cogites , etiam illos , si ad hanc aeta-
tem pervenissent , multa , quae scripserant ,
fuisse emendaturos , & mutaturos . Atque
 in hac re quod ne magnis quidem aucto-
 ribus ignosci debeat , docet nos Quincti-
 lianus libro x. cap. 1. Institutionum : *Ne-*
que id statim , inquit , legenti persuasum
sit , omnia , quae magni auctores dixerint ,
uique esse perfecta . nam & labuntur ali-
quando , & oneri cedunt , & indulgent inge-
niorum suorum voluptati , nec semper inten-
dunt animum , & nonnunquam fatigantur ;
quum Ciceroni dormire interim Demosthe-
nes , Horatio vero etiam Homerus ipse vi-
deatur . summi enim sunt , homines tamen .
 Veterum praeterea Inscriptionum , quas
 ex sexcentis propemodum , quae apud
 me

P R A E F A T I O .

me sunt, depromptas ad calcem adjeci, delectus is, quem mihi ab initio proposueram, non est omnino servatus, ne amicorum videlicet, ac praestantissimi praesertim Senatorii ordinis, magnaeque doctrinae ac famae viri Philippi Bonarotae consilium in hoc non sequi viderer, qui quas edebam earundem Inscriptionum numerum mihi in animo designatum, ut augerem, me iterum, atque iterum monuerunt. Hunc igitur, qualiscunque fuerit, ingenii mei laborem, quo mihi primum in acta prodire contingit, aequus Lector libenti animo accipiat, & si quid minus recte conjectura, atque interpretatione sum assequutus, humanum id esse memor ignoscat. Romae VIII. Idus Novembris MDCCV.

INDEX

CAPITULUM.

CAPUT. PRIMUM.

*Antiqua monumenta ut plurimum vulgi erroribus obnoxia. Vetus porphireticum Medusae caput ex aedibus Columnensibus. Vulgaris Blondi & aliorum opinio de hortis Maecenatis. Templi Solis vestigium cur Turris Mesa dicebatur. Situs Columnae Antonini Pii, antequam illa detegere-
tur. De eadem recentiorum divinationes, & fabulae, & veterum Scriptorum silentium. Anonymus Mabillonianus suppletus. Tam ipsius Columnae, quam ejus stylobatis descriptio, & ætÿpus.*

CAPUT. II.

*Mons Cytorius unde sic dictus, Antiquariorum dis-
sensio. Septorum situs apud eosdem incertus. Eadem Septa Villae publicae proxima. Quid Villa publica, & ubi. De numero interfectorum a Sylla Valerius Maximus, & Seneca inter se compositi. Aedes Bellonae a Villa publica non distans. Septorum, & Villae publicae situs demon-
stratur. Septa Campi Martii ab Agrippianis
non*

INDEX . CAPITUM .

non diversa . Lampridii locus de iisdem expositus . Campi Martii ad Septemtrionem extensio indicatur . Cur una pars tantum Campi Martii sit hoc nomine ut plurimum appellata . Quid monti Cytorio nomen probabiliter dare potuerit . De illius origine variae Antiquariorum opiniones rejectae . Suetonii locus a Marliano, & a L. Fauno , atque ab aliis perperam constructus . Alius Strabonis locus contra Nardinum explicatur .

C A P U T . I I I .

Columnam Antonino Pio vivo adhuc , non mortuo erectam fuisse , nummus musei Foucaultiani suadere videtur . Alter ex eodem museo Aelii Caesaris nummus a Vaillantio non recte Antonino Pio adscriptus . Columnae viris bello claris a Senatu in vita posita . Senatus Antonino etiamnum superstiti jure merito dicare columnam potuit . Praecipuae illius virtutes .

C A P U T . I V .

Antoninus Pius ob suam probitatem prae aliis consecratione dignus . Lydiatii opinio de illius mortis die refellitur . Ejus imperii & vitae annorum numerus . Victor ab Anna Fabra immerito reprehensus . Capitolinus adversus Casaubonum , Pagium , aliosque exponitur , & suppletur . Honores Antonino Pio post mortem delati : inter quos

INDEX . CAPITUM .

quos nova etiam illius Columnae dedicatio . Ejus cineres ubi conditi , contra Ciaconium ostenditur .

CAPUT . V.

Consecratis Divi titulus delatus . Qui Graecis Θεός, vel Θεοί, & Ἡρώες, Romanis Divi . Senatus neminem nisi mortuum Divum dixit ; unde Angelonii, Erytii, Nardini, aliorumque opinio rejecta . Nummi aliquot Titi, ac Trajani ex Occone tanquam suspectae fidei damnantur . Suetonii locus vindicatus . Vossii opinio de tempore, quo Ovidius Augusti Apotheosin scripsit, improbata .

CAPUT . VI.

Inconsecratis titulus Divi loco praenominis usurpatus . Varia Antonini nomina . Panvini error in fastis deprehensus . Antonini origo . Schotti Victor notatus . Cur Antoninus a Senatu Pius dictus, & quando .

CAPUT . VII.

L. Verus, Pio mortuo, statim, non post mensem Augustus est dictus . Quando M. Aurelius Antonini nomen, & M. praenomen acceperit . Lucius a M. Aurelii cognomine, non patris Verus est appellatus . Apologiae Athenagorae inscriptio expenditur . Annus Victoriae a M. Aurelio de Sarmatis relatae . Capitolini locus illustratus . L. Verus

INDEX. CAPITUM.

rus in publicis monumentis nusquam dictus Antoninus . Error Gruteri . Cur M. Aurelii Columna Cocchis fuerit ab Antiquariis Antonino adjudicata . Erronea Platinae , aliorumque de eadem opinio . De Columna in nummis Consecrationis Antonini Pii signata communis Antiquariorum error nunc primum patefactus . Ejusdem Columnae typus apud Augustinum , Angelonium , Bellorium , & alios vitiatus . Quis Columnam Cocchidem M. Aurelio dicaverit , & quando . Cur haec in nummis non conspiciatur . Nummus Hadriani ineditus publicatur , & exponitur .

CAPUT. VIII.

Cur nudatum consecratorum caput . Sceptrum aquiligerum imperium , non divinitatem significat . Aquila consecrationis etiam mulierum symbolum . Mundi Genius Antoninum ad caelum evehit . Anima mundi per serpentem expressa . Faustina senior quando consecrata , & quot annis vixerit . Honores eidem Faustinae a Senatu decreti . Rarissimus ejus nummus . Vaillantii opinio de thessis desuper clausis expenditur . Circa eundem Faustinae nummum Hemelarii , & Mediobarbi hallucinatio . Cur tanta ipsius Faustinae nummorum frequentia , in quibus Diva dicitur . Caput velatum in mortuis feminis consecrationis , in vi-
ris

INDEX. CAPITUM.

ris pontificatus indicium . Unde ritus capita sacerdotum velandi .

CAPUT. IX.

Immortalitatis Genius per juvenem , qui obeliscum protendit , designatus . Obeliscus , & Pyramis immortalitatem cur denotent . Deae Romae descriptio . Mos circa Augustorum rogam decurrendi unde profectus . Cur ejusmodi decursiones a Dione Urbanæ dicantur . Antiquissimum ex Graecis , tum ex Romanis desumpta decursionum exempla . Quae lex in iis servata . Cur easdem Dio Pyrrhichias appellet . Quid Pyrrhicha . Nobilium puerorum , in Circo ut plurimum , decursio a scriptoribus Troja , a vulgo vero Pyrrhycha appellata . Unde Caesaribus Principis Juventutis titulus . In funere Impp. & eorum quoque filii decurrebant .

JOAN-

I

JOANNIS. VIGNOLI
DE
C O L U M N A
IMPERATORIS
ANTONINI. PII
DISSERTATIO.

C A P U T . I .

Antiqua monumenta ut plurimum vulgi erroribus obnoxia. Vetus porphyreticum Medusæ caput ex aedibus Columnensibus. Vulgaris Blondi aliorumque opinio de hortis Maecenatis. Templi Solis vestigium cur Turris Mesa dicebatur. Situs Columnæ Antonini Pii, antequam illa detegeretur. De eadem recentiorum divinationes & fabulae, & veterum scriptorum silentium. Anonymus Mabillonianus suppletus. Tam ipsius Columnæ, quam ejus stylobatis descriptio & ætypus.

UOD de vana & superstitiosa
sui temporis religione haud falso
querebatur in libro secundo
de Legibus Cicero, ubi ait: *Opinionibus vulgi rapimur in errorem, nec vera discernimus*; hoc
idem in veterum monumentorum reliquiis in dies contingere experimur: de quibus
fallax incertumque vulgi iudicium quantam ab omnibus

bus ubique fidem extorqueat, ne parvus quidem vicus ullus extat rudi aliquo illorum vestigio insignis, qui plura nobis argumenta suppeditare non possit. Porro nec Roma, cujus regiones, vias, templa, & publica quaeque ac privata propemodum aedificia tot illustres scriptores memoriae prodere studuerunt, ab hujusmodi vulgi labe vacua & immunis evasit. nam quas innumeras ad nostram usque aetatem passa est temporum rerumque vicissitudines, adeo priorem illius adspectum immutarunt, ut, loco divinationi & conjecturae dato, pro suo unicuique arbitrio libitum fuerit nomina rebus non sibi notis imponere, & anilibus quandoque fabulis vera miscere.

Quod, ne remotiora exempla petam, his poterit abunde demonstrari, quae in VII. Urbis regione a magnificis praeclarissimae Columnensium familiae aedibus, unde ab inclyto humanissimoque Principe honorifice detentus haec in literas mitto, mihi quamproxime subministrantur. Hic etenim quod aurea olim & immanis illa Neronis domus fuisset, omni prorsus Urbis regionum ratione, & veterum scriptorum auctoritate posthabita, tenax vulgi firmaque adhuc opinio viget. Quod recens ibi & arguta ceteroquin epigraphe pervetusto atque eleganti admodum huic porphyretico Medusae capiti subiecta manifeste declarat.

Ita

Ped.

Ita pariter quae in hortis peramplae huic domui proximis, uti Antiquariorum est sententia,

A ij

Con-

Constantini thermarum ruinae multae magnaeque apparent, secretiorem quendam ejusdem Neronis transitum ad Pantheon usque perductum, desidiosum fabularum amator vulgus fuisse non dubitat.

Ingens itidem ac sane pulcherrimum marmoreum illud sive mulierum Senaculi; sive potius templi Solis fragmentum, quod, ut non longe a memoria hominum distat, sub vulgari *Turris Mesae* cognomento iisdem in hortis erectum conspiciebatur, *Maecenatis Turrim* dicebant, unde nequissimus idem Imperator Nero urbem flammis datam cythara personans absumi spectaverat.

Donec vero id sibi vulgus persuasum habeat, & asseveret, ne leve quidem poterit veritati vulnus imponere. Displicet hoc unum, quod viros alioquin fama atque eruditione praestantes, deque Romanis antiquitatibus optime meritos sui assertores quandoque inveniat: qui sibi scilicet recte consulturos fore credant cum vulgo potius errare, quam quae diligenti accurataque tandem investigatione comparatur, veritatem in rebus latentem inquirere. Blondus etenim, qui doctrina multaque eruditione polens Romanas antiquitates e tenebris eruit, quum vetus idem fragmentum ejus etiam temporibus *Turris Mesa* nuncuparetur, levi admodum hujus vocis argumento ductus libenter suum vulgi sententiae calculum addidit: & Exquiliis in Quirinalem quodammodo translatis, haec in libro 1. num. c. Romae
In-

Instauratae protulit: *Extat*, inquit, *pene integra turris*, ex qua *Suetonius Tranquillus Neronem scribit spectasse urbis incendium*, & in scaenico habitu decantasse. *Quam turrim vulgo nunc verbo, ut ferme in omnibus multarum syllabarum nominibus assolet, syncopato, Mesam pro Maecenatianam appellant. Sicut pontem Milvium pari corruptela mollem dicunt. Nec est in ea regione femella, quae quid fuerint illae ingentes ruinae interrogata non dicat, eam fuisse turrim, ex qua Nero crudelis urbem incendio flagrantem ridens gaudensque spectavit. Quam tamen denominationem, si cum Donato lib. III. cap. xv. Romae veteris, & recentis ad anteriorem Senaculi mulierum partem veteres ejusmodi reliquias attinuisse velimus: de quo Lampridius in Elagabalo cap. iv. Fecit & in colle Quirinali Senaculum, id est mulierum Senatum, in quo ante fuerat conventus matronalis, solennibus duntaxat diebus: vel a Maesa Elagabali avia, quae una cum Soaemiade illius matre in eo praesederat; vel, aliam ut ipse etiam conjecturam adjiciam, ab Emesa clarissima Syriae urbe, ejusdemque Elagabali patria derivatam putarim. Atque hoc idem prorsus dicimus, si cum his sit nobis potius sentiendum, qui ad Solis templum, quod Aurelianus de Zenobia Palmyrenorum Regina victor ac triumphator magnificentissimum Romae excitaverat, eadem rudera spectasse arbitrantur. Aurelianus enim, ut Vopiscus re-*
fert

fert in ejus vita cap. xxv. Zenobiam, ejusque socium Zabam juxta eandem urbem devicit : ibique Sol in maximo honore cultuque habebatur : sub ovali nempe lapidis figura, uti scribitur ab Herodiano lib. v., & nummus ejusdem civitatis declarat : qui anno secundo imperii Antonini Caracallae percussus apud Trifstanum habetur tom. II. pag. 220 : quemque Jo. Vailantius celebris rei nummariae pene universae illustrator iterum retulit tom. II. numismatum Coloniarum pag. 36 : adeo ut probabile admodum esse videatur, quod eadem Orientali victoria, quae Aureliano occasionem praebuit, hoc templum ut Soli dicaret, ibi literis insculpta ; temploque deinde pene diruto, ad sequiora usque tempora inscriptio, aut Emesae saltem urbis, prope quam res prospere ac feliciter cesserat, nomen pervenerit, illudque ei vulgus indiderit : & quum ad turris formam fragmentum illud quamproximo accederet, in earundem vocalium collisione, quae in ore vulgi fieri assolet, illarum una deperdita, *Torre Mesa* pro *Emesa* typis Italicis facile fuerit consignatum.

Sed jam longe nimis procederem, si de antiquis rebus inane vulgi judicium indicaturus exemplis nunc aliis rem persequi vellem : quae mihi sane plurima praebere jam posset tum ipse Blondus ; tum reliqui ejus aetatis urbis Ichnographi, atque innominatus praesertim Auctor in suo *de Mirabilibus Romae* libello, qui, uti monet Georgius Fabricius cap. I.

cap. i. de Roma, *ad decipiendos illiteratos homines confectus*, etiam tunc temporis vulgo circumferebatur. Neque aliter quidem de fabulis, quibus abundantissime ille scatet, sentit quoque vir eximius Bernardus Montfauconius, qui in suo Diario Italico eum nuper evulgavit.

His propterea, ceterisque aliis hanc in rem testimoniiis praetermissis, quae vulgi errores, quibus ut plurimum vetera monumenta laborant, demonstrare aequae possent: haec Antonini Pii optimi Imperatoris sub longe optimo, & si ejus clementia spectetur, Piissimo Clementissimoque PONTIFICE Columna hisce diebus in campo Martio detecta, de qua mihi institutus est sermo, omnium sane maximum esse poterit argumentum.

Haec etenim, utpote quae terra ac superaedificatis domibus undique obruta, longo annorum spatio neglecta atque omnibus ignota delituit: quaeque veluti qui e naufragio caput exerit, id sui tantum nostro exhibebat obtutui, quod opem imploranti sufficeret; etsi e ruderibus summam tantum sui partem proferret: nonnulli tamen cum vulgo potius sentientes sibi jam satis id esse putarunt, ut peregrinum novumque ei nomen imponerent. Alii namque, ac si apud veteres Romanos peculiaris quaedam columna extasset, cui forenses litigatorum diceae affigerentur; vel e cujus fastigio praeco ad suffragia in Septis danda Centurias, sive Tribus citare con-

consuevisset, Citatoriam illam dixerunt. Nonnulli vero, & praesertim Famianus Nardinus, diligens ceteroquin Romanorum antiquitatum indagator, lib. vi. cap. vi. de Roma, unam ex iis esse sunt arbitrati, quae proximam Europae porticum sustinebant: atque alii alia de ea nuper, quos ingenium, & eruditio non minus fefellit, ne feliciori quidem omine auspicati fuisset videntur.

Gaudet nunc tamen, & meliori aetate fruens omnes vulgarium id genus errorum absolvit: dextramque laeta veneratur, quam sui tandem adjutricem sensit ad emergendum: praesens nimirum sapientissimi PONTIFICIS iussum, qui tum ad sui populi animos moresque exemplo excolendos, tum ad aeternae suae Urbis decora in dies magis magisque augenda sedulo incumbens, dum vetustioribus Ecclesiae templis reparatis, neglectum honorem cultumque iis reddi; novos ad Tiberim portus excitari; & nobiliora quaeque veteris artis Romanaeque magnificentiae indicia restitui curat: Columnam hanc quoque hactenus absconditam; a vetustis scriptoribus sane omnibus, ut mox repetam, silentio praetermissam; & sibi uni, tanquam Romanarum antiquitatum instauratori, non sine fato quodam servatam, proximo superiori mense Novembri detegendam mandavit. Quod quam felix quantoque eruditae antiquitatis emolumento sit consequutus effectus, tum operis pulcritudo & majestas, tum Columna ipsa in nummis

mis quidem visa , sed non satis hucusque perspecta ; tum potissimum loci situs , ubi assurgit , qui tot etiam , ut postea videbimus , erroneis vulgi opinionibus patuit , ad veterem usque Urbis planitiem referatus , perpetuo docebunt .

In hoc autem animadvertimus non multum sane vetustis scriptoribus nos debere ; quum qui ex iisdem , qui aliquam ejus mentionem fecerit , nemo prorsus occurrat , adeo ut sibi nonnulli propterea persuasum habeant , quod eadem non ita multo post sui elevationem fuerit ingentium aedificiorum ruinis obruta : & quum non amplius in conspectum hominum caderet , brevi proinde ejus memoria interciderit . Quod quidem , non ex collapsis autem domibus , sed ex terra illuc delata , ut suo loco dicetur , ante quartum saeculum contigisse , ex eo deducimus , quod ab illius aevi scriptoribus , ac praecipue a P. Victore , Sex. Rufo , & a Sex. Aurelio Victore , qui columnas alias in perpetuam rei alicuius memoriam tunc in Urbe extantes recensent , silentio praeteritur , uti non alia de causa a recentioribus Urbis Ichnographis pene omnibus factum esse putamus .

In iv. praestantissimi viri Joannis Mabillonii *Analectorum* volumine quaedam veteris Anonymi , qui circa ix. saeculum floruit , regionum Urbis descriptio extat : ubi inter alia , quae per id tempus antiqua monumenta adhuc Romae conspiciebantur , haec habentur .

D

Via

*Via Lateranense.**Scī Laurentii in Lucina.*

.. TONINI *Oboliscum*, hoc est, *Antonini Obeliscus.*
Columna Antonini.

Ubi per *Columnam Antonini* M. Aurelii Antonini columna cochlide designata, inde videri alicui posset, quod per *Antonini Obeliscum* nonnisi nostram hanc columnam Anonymus ille indicare voluisset. quum inter aedem S. Laurentii in Lucina, & M. Antonini columnam praeter illud non aliud Antonini Pii monumentum fuisse sciatur: quodque is ita eam vocasset; sive ut inter utranque horum Antoninorum columnam discrimen aliquod faceret; sive quia quum eodem, quo obelisci, lapidis genere ea constet, ita forsitan tunc temporis cognominabatur: uti contra sequiori aevo a Graecis factum esse videmus: qui obeliscum quandoque columnam dixerunt, uti de obelisco, quem in circo Byzantii Theodosius erexerat, Graecum epigramma testatur ei olim subiectum, quod legitur in Thef. Grut. pag. clxxxv. 6. ibi nanque Κίον, id est *Columna* appellatur.

KIONA. ΤΕΤΡΑΓΛΕΤΡΟΝ. ΑΕΙ. ΧΘΟΝΙ

ΚΕΙΜΕΝΟΝ. ΑΧΘΟΣ

ΜΟΤΝΟΣ. ΑΝΑΣΤΗΣΑΙ. ΘΕΤΔΟΣΙΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ

ΤΟΛΜΗΣΑΣ. ΠΡΟΚΛΩ. ΕΠΕΚΕΚΛΕΤΟ

ΚΑΙ. ΤΟΣΟΣ. ΕΣΤΗ

ΚΙΩΝ. ΗΕΛΙΟΙΣ. ΕΝ. ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ. ΔΥΟ.

Quod

Quod a Latino Latinio Considerat. vii. super Obeliscis Michaelis Mercati sic vertitur :

Pondus bumi aeternum quadrata mole Columnam

Theodosius princeps munus ut erigere est Ausus, mandavit Proclo, tantamque columnam

Ter decima erectam luxque secunda dedit ;
Propterea in Graecorum epigrammatum Anthologia edition. Joannis Brodaeii lib. iv. pag. 488. titulus hic eidem epigrammati praeponitur : quem pariter apud laudatum Latinium ibidem conspiciere licet : Εἰς τὸν ἐν τῇ ἱερῷ οὐδὲν μὴ τετραπλευροῦ κίονα .
In Columnam quadrilateram , quae est in Circo .

Nos autem per ejusmodi Obelisci designationem existimamus potius , laudatum Anonymum de Augusti Obelisco intellexisse , qui pariter Clementissimi Pontificis beneficium implorans , ab hac Columna non procul , inter Sancti Laurentii in Lucina aedem , & alterius Antonini , hoc est M. Aurelii Columnam cochlidem gravi molestoque domorum pondere pressus jacet adhuc : quemque idem Anonymus immediate post aedem eandem , nulla Augusti , vel Antonini mentione facta , paullo ante descripsit . At vero , ne ibi Antonini nomen solitarium atque ociosum fuisse credamus : dicendum tunc erit , quod nedum prior illius syllaba ; sed alia etiam vox integra in veteri codice perierit : qua non haec equi-

dem Columna ; sed Antonini , Marci nimirum , Arcus exprimebatur : quem Augusti obelisco proximum , atque inter S. Laurentii in Lucina aedem , ejusdemque M. Antonini Columnam cochlidem in via Flaminia erectum , usque ad Alexandri VII. Pont. Max. tempora sub vulgari nomine *di Portogallo* Roma conspexit . Ita vero eandem Anonymi lacunam implentes :

Via Lateranense.

SCI . LAURENTII . IN . LUCINA

Arcus ANTONINI . OBELISCV

COLVNA . ANTONINI

ad nostrae Columnae descriptionem tandem devenimus .

Haec igitur , uti superius nos dicebamus , quemadmodum obelisci , marmore rubeis maculis intermixto constat . Quod marmoris genus a Syene celeberrima Thebaidis urbe Syenitem Latini appellarunt , ut a Plinio lib. xxxvi. cap. viii. declaratur . Statius lib. iv. Sylvar. vers. 26.

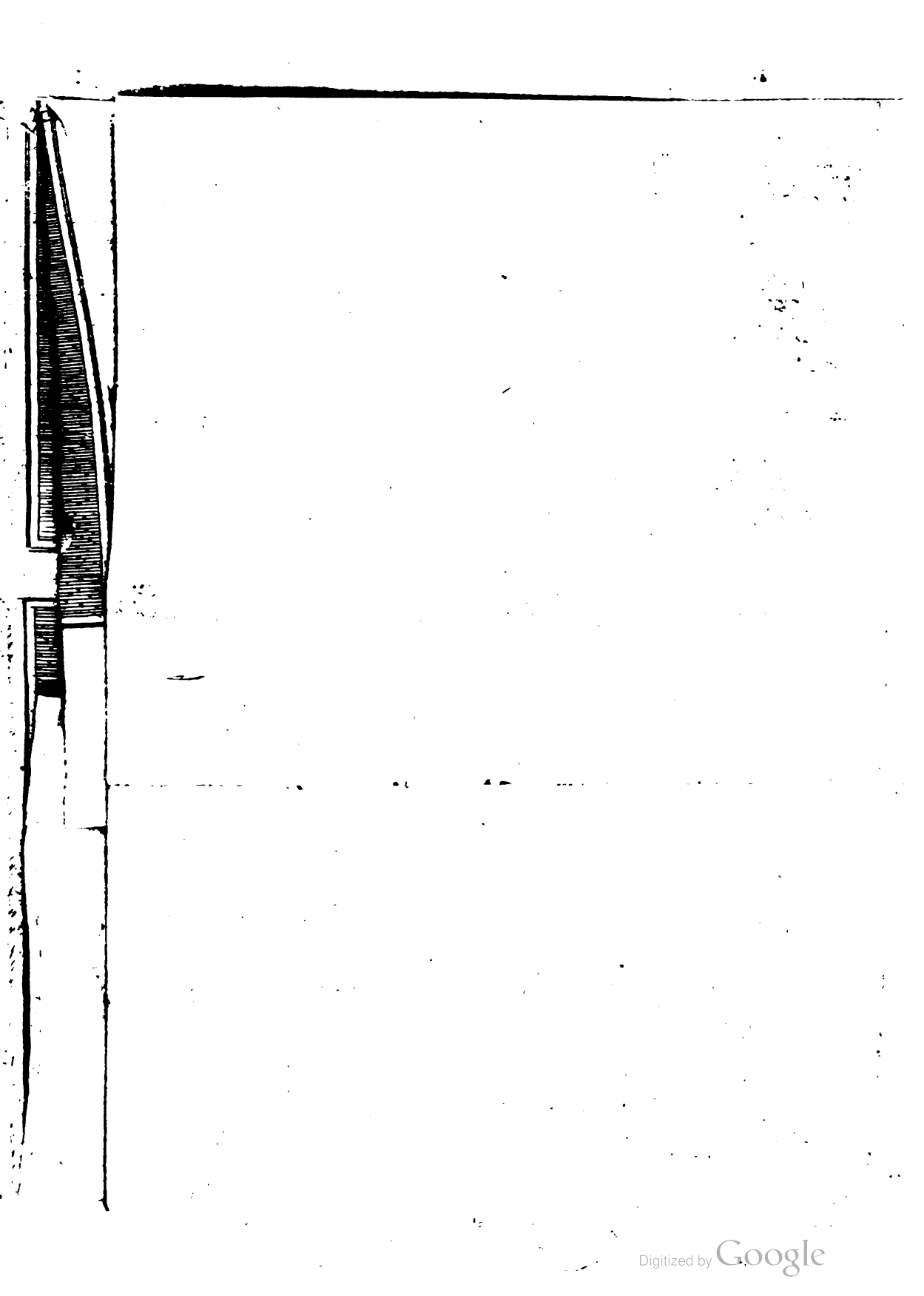
aemulies illic

Mons Lybis , Iliacusque nitent , & multa

Syene

Et Chios , & glauca certantia Doride saxa .

Praeterea eadem omnibus , quibus hodie Urbis templa , & porticus exornantur , solidis columnis sua saltem crassitudine facile praestat , altitudo quippe illius ped. l. ; imi scapi crassities vi. ; ambitus vero ped. xx.

ped.xx. excedit. Atque insigni quidem admodum, utpote ex unico integroque Pario marmore, minimeque vulgaris magnitudinis stylobate gaudet, qui elegantissime insculptus undequaque latitudinis pedes xii. habet, altitudinis vero xi. In hujus priori facie occasum aestivum versus uncialibus literis aere olim obductis, ut apparet, haec sese offert inscriptio:

**DIVO.ANTONINO.AVGVSTO.PIO
ANTONINVS.AVGVSTVS.ET
VERVS.AVGVSTVS.FILII**

In altera vero, quae Orientem spectat, ipsius Antonini Pii consecratio anaglyphice designatur: mox reliquis duabus lateralibus partibus, funebris equitum peditumque decursio exhibetur. quod ut melius conspiciatur, illius apographum sub oculos ponimus.

CAPUT

C A P U T . I I .

Mons Cytorius unde sic dictus, Antiquariorum dissensio. Septorum situs apud eosdem incertus. Eadem Septa Villae publicae proxima. Quid Villa publica, & ubi. De numero interfectorum a Sylla Valerius Maximus, & Seneca inter se compositi. Aedes Bellonae a Villa publica non distans. Septorum, & Villae publicae situs demonstratur. Septa Campi Martii ab Agrippianis non diversa. Lampridii locus de iisdem expositus. Campi Martii ad Septentrionem extensio indicatur. Cur una pars tantum Campi Martii sit hoc nomine ut plurimum appellata. Quid monti Cytorio nomen probabiliter dare potuerit. De illius origine variae Antiquariorum opiniones rejectae. Suetonii locus a Marliano, & a L. Fauno, atque ab aliis perperam constructus. Alius Strabonis locus contra Nardinum explicatur.

ED quoniam praeclarum & insigne hoc monumentum ea pars Campi Martii sibi vindicat, cui Cytorii Montis nomen est inditum: antequam illius expositionem aggrediamur, operae pretium nos esse ducimus de huius montis nomine atque origine nonnulla praemittere. Quavis enim Topographicas Urbis chartas apud recentiores legentibus frequens locus iste sese offerat: adeo tamen erroneis ac vulgaribus conjecturis ipse pariter obnoxius esse

esse videtur, ut si quid novi in medium de ipso proferam, rem tibi, Lector, me non ingratam facturum confido.

Unde igitur huic monti, quem quis tumulum, vel aggerem ob lenem ejus elevationem rectius dixerit, hujusmodi denominatio advenerit, omnes quidem Urbis Topographi, in eadem tamen arena versantes, adhuc secum conflictantur. Quidam enim *Citatorum* olim denominatum fuisse dicunt: quia Populus Romanus Magistratum creandorum causa vel eo citatus ad suffragia ferenda accederet; vel quia postquam ea tulerat, illuc conveniret. Ita sentit Blondus lib. II. num. LXXI. *Romae Instauratae*: quem plurimi sequuntur, inter quos etiam Franciscus Polletus in sua historia *Fori Romani* lib. V. cap. VIII., ubi ait: *Ferebantur autem suffragia (quorum Palamedes auctor perhibetur) in Campo Martio, ponte tabulato extructo, in quem ascendeabant singulae per vicem Tribus, aut Centuriae, datisque suffragiis in aliam campi partem transibant: quae locus mons Citatorum vocabatur.* Alii vero vel *Septorum* a proximis *Septis*; vel a suffragiis acceptandis *Acceptorum*, seu *Acceptabilem*, uti legitur apud superius mihi laudatum virum *Montfauconium* cap. XVII. *Diarii Italici*, in diplomate quodam *Urbani III. Pontif. Max. Veronae* dato: IV. Kal. Martias: anni 1187.; & apud *Wadding. tom. V. Annal. Minor. in alia Martini V. Constitutione*: postea vero,

CORRU-

corruptela, ut ajunt, nominis facta, *Cytorium*, vel *Cytorum* appellatum pro certo exploratoque affirmant. Qua tamen auctoritate id nobis persuadere ipsi velint, ne ulla hucusque fane apparuit. nullus etenim apud vetustos scriptores sive mons, sive alius in Urbe locus occurrit, qui *Citatorum*, vel alia ejusmodi appellatione designetur; sed ea tantum conjectura id assequi nituntur, quod scilicet ad Septa omnino pars haec Campi Martii attinuerit: quo & citabatur populus ad Magistratus creandos, & vota illius ibidem acceptabantur. Quam tamen a recto veri tramite aberraverint, nos infra pro virili demonstrare conabimur.

Prius vero de Septis, etsi res omnibus nota, libeat mihi pauca praefari. *Septa*, inquit Servius ad Eclog. I. Vergil. vers. 34. *proprie sunt loca in Campo Martio inclusa tabulatis: in quibus stans Populus Romanus suffragia ferre consueverat*. Haec autem & *Ovilia* appellata saepe occurrunt; non quod ibi exstructa fuerint, ubi Romulus pecora paverit, ut Beroaldus in eundem Vergilii locum censuit; sed quia antequam Lepidus marmoreis porticibus illa exornasset, ligneis cancellis, veluti quidem ovium stabula undequaque claudebantur, sicuti in argenteo Liciniae gentis denario sunt expressa: qui etiam si a Fulvio Ursino viro doctissimo, aliisque rei nummariae scriptoribus pluries fuerit abunde expositus & evulgatus, non abs re tamen est visum, hic illum denuo delineatum producere.

En

En ibi lignei cancelli, & pontes, quos C. Marius in suo Tribunatu plebis, qui contigit anno U. C. DCXXXIII., ne cui alteri praeter suffragatorem illic consistendi ad postulandum rogandumque locus esset, sua lege angustiores fieri iussit: quos supra suffragator apparet, qui, a Diribitore tabella accepta, mox suum in cistam suffragium conjicit. De quo quum uberrime Nicolaus Grucchi in suo eruditissimo de Comitiiis Romanorum libro, Onuphrius Panvinius in lib. de Civitate Romana, ubi de iisdem Comitiiis agit, & Thomas Dempsterus apud Rosinum lib. VIII. Romanarum Antiquitatum, alique praeterea non pauci erudite, atque abunde etiam disseruerint: hoc unum ex praemissis mihi supererit adnotandum, quod pro Comitiiis duntaxat haec deputata loca fuere, ut ex Dionis lib. LIII., & ex Servii loco superius allato manifeste deducitur; non vero pro jure dicendo, & caussis cognoscendis, ut inter ceteros Montfauconius cap. XVII. Diar. Ital. putasse videtur. Judicia nanque jam alibi exerceri sole-

c

bant,

bant; vel scilicet in Foris: unde Martialis lib. iii. epigr. xxxviii.

Causas, inquis, agam Cicerone disertius ipso:

Atque erit in triplici par mihi nemo Foro.

vel in Basilicis, & Curiis, ut ex Vitruvio lib. v. cap. i. & ii.; vel, si de criminalibus causis agebatur, in Secretariis, ut habetur ex Cod. lib. iii. tit. xxiv. leg. iii. *Eo, qui in crimen vocatus erit, ne quas ante probationes injurias patiatur, sedendi quoque in aliqua Secretarii parte, quae judicibus inferior, altercanti- bus vero superior esse videatur, habituro licentiam: & §. ultimo: Sedendi quum celebratur cognitio in Secretariis judicantium jus consequatur.* Lactantius itidem in libro de mortibus Persecutor. cap. xv. *Tormentorum, inquit, genera inaudita excogita- bantur, & ne cui temere jus diceretur, arae in Se- cretariis, ac pro tribunali posita, ut litigatores prius sacrificarent, atque ita causas suas dicerent.* In Septis vero, si Consules, Tribuni, Censores, Aedi- les, aliique hujusmodi Magistratus creandi essent, Comitia habebantur, ut ex Dione, & Servio praeci- tatis locis clarissime patet.

Septa haec autem in qua parte Campi Martii posita fuerint, non eadem Antiquariorum sententia constat. Nardinus lib. vi. cap. vi. inter Cytorium, aedemque S. Mariae in Aquiro ea statuit; Blondus loco superius allato in area Flaminia, ubi M. Au- relii Columna conspicitur: *Campi Martii*, ait, *de quo*

quo *infra diffuse dicemus*, Comitiorum locus ignoratur. Sed quando res postulat, eo in loco dicemus, ubi nunc Columna cocblis extat, quam Antoninum Pium Aurelium posuisse constat. Donatus vero lib. I. cap. xxii. ab aquae Virginis, nunc Trivii fonte, ad collem propemodum Hortulorum juxta aedem S. Andreae vulgari cognomento *delle Fratte* ea producere non dubitavit; hoc argumento suffultus, quod vulgaris ejusmodi vox jam Septis Latine respondeat: quae vero sive ab hortorum sepimentis, quibus ea olim pulcherrima Campi Martii regio cesserat; sive ab aquae Virginis ductibus derivata fuisse non dubito: qui aquaeductus quoniam ibi praerupti apparebant, *Forma Virginis Fracta* nuncupabantur, uti apud Anonymum Mabillonianum regiones Urbis describentem legitur.

Haec equidem de Septorum situ, unde Cytorii nominis originem repetunt, incerta & varia Antiquariorum omnium opinio est. Verum quam ei veterum Scriptorum auctoritas refragetur, satis inde apparebit. Lib. III. cap. II. de Re Rustica ea nobis Varro non procul a Villa publica designat: quae perampla domus erat, *ubi primum*, ut apud P. Victorem ex Livio lib. IV. cap. xxii. legitur, *populi Romani census est actus*: utque ex eodem Livio pluribus in locis habetur, hostium legati, quibus in Urbem denegabatur ingressus, hospitio recepti publicis alebantur expensis. Hujus Villae ectypus in argenteo pariter

familiae Didiae , & Fontejae nummo habetur , quem subiectum hic damus .

Quin adeo huic Villae proxima Septa fuisse innuit Varro , ut postquam in illis suffragium ipse tulerat , eo se contulisse referat , tanquam in locum ob nimiam vicinitatem quammaxime commodum , ut amico candidato , qui Aedilis erat renunciandus , officii caussa praesto esse posset : *Comitiis* , ait , *Aediliciis quum sole caldo ego , & Q. Axius Senator Tribulis suffragium tulissemus , & candidato , cui studebamus , vellemus esse praesto , quum domum rediret ; Axius mihi , dum diribentur , inquit , suffragia , vis potius Villae publicae utamur umbra ?* E quibus quum , suffragiis latis , eo fecedere quoquo vellet , in suffragatorum arbitrio fuisse eliciatur : manifestus proinde illorum error evincitur , qui Centuriis post suffragia lata , ne cum aliis eadem laturis commixtio aliqua esset , praecipuum certumque locum , Cytorium nempe , lege adsignatum fuisse scribunt . De quo Blondus loco dudum citato num. LXXI. audiatur : *Campi Martii* , inquit , *proprium fuisse locum ,*

locum, in quo suffragia deligendis Magistratibus ferebantur : & tumultum, qui post eam Columnam, hoc est M. Aurelii, & occidentalem plagam versus, corrupte nunc Acceptorum dici, quum fuerit mons Citatorum : eorum scilicet, qui postquam citati tulerant suffragia, ne laturis se immiscerent, & cui favissent dicere possent, per dictum transeuntes pontem separabantur.

Haec tamen Villae publicae cum Septis proximitas ex iis, quae paullo infra Varro subdit, apertius deducitur. ibi enim Appium Claudium Augurem in subselliis sedentem invenisse se ait, ut Consuli, qui in Septis tunc praeerat, si quid usus poposcisset, praesto itidem esse posset : & cap. vii. Interea, inquit, venit apparitor Appius a Consule, & Augures ait citari. Ille foras exit e Villa. Item cap. xvii. Interea redit ad nos Parvo, & si vultis, inquit, anchoras tollere, latis tabulis sortitio fit Tribuum, ac coepti sunt a praecone renunciari quem quaeque Tribus fecerint Aedilem. Appius confestim surgit, ut ibidem candidato suo gratularetur.

Quare quum maxima ex his quidem Septorum Villaeque publicae vicinitas inferatur : modo ejusdem Villae positio, unde & Septorum situs dependet, erit mihi investiganda. quam utique idem Varro libro superius relato cap. ii. ita nobis indicat : Praeterea, inquit, quum ad Rempublicam administrandam haec sit utilis, ubi cohortes ad delectum Consuli adductae

ductae confidant, ubi arma ostendant, ubi Censores censu admittant populum, tua, inquit, haec in Campo Martio extremo utilis, & non deliciis sumptuosior, quam omnes omnium Reatinae. In extrema igitur parte Campi Martii Varro Villam publicam collocat. Quod haec vero Campi Martii extremitas non ea sit, cui collis Hortulorum, ut Donato placuit; sed cui Capitolium imminet, ex sequentibus fiet quoque abunde manifestum.

Sylla de Mario victor Urbem ingressus, metuque omnibus, atque iis in primis, qui pro Mario steterant, injecto, quum qui illius factionis militum romanferant, ei sese bona fide dediderint, in Villa publica illos inermes congregari, ibique omnes crudelissime neci dari mandavit. Tristes vero & lamentabiles eorum voces in aede Bellonae, quae, ut infra ostendam, etiam ad Capitolii radices extabat, tanquam in loco Villae publicae proximo exauditas fuisse, ita lib.I. de Clementia cap.XII. Seneca prodidit: *quis tamen unquam tyrannum tam avidè humanum sanguinem bibit, quam ille, nempe Sylla, qui septem millia civium Romanorum contrucidari iussit? Et quum in vicino ad aedem Bellonae sedens exaudisset conclamationem tot millium sub gladio gementium, exterrito Senatu, Hoc agamus, inquit, P. C., seditiosi pauculi meo iussu occiduntur.*

Haec fane omnia, ut observo, Nardinum virum eruditissimum omnique laude dignum minime fu-

fugerunt. verum quum Valerius Maximus lib. ix. cap. ii. non septem millia, ut ait Seneca, sed quatuor civium legiones a Sylla in Villa publica perditas fuisse tradat: hinc quod Seneca non de hac caede in Villa publica habita loquatur, sed de alia, quae, eodem Sylla auctore, forsan alibi contigerat, est arbitratus: *Quatuor legiones*, scribit Valerius, *fidem suam sequutas in Villa publica (quae in Campo Martio erat) nequicquam fallacis dextrae misericordiam implorantes interfici iussit*. Enimvero interfectorum numerus a Valerio datus nimis, ut videtur, exorbitat. nam Villa publica, quantunvis magna ac perampla domus esset: attamen quod tot hominum millia, quot quatuor legiones componere solebant, excipere in se posset, haud facile quis sibi persuadebit. Quapropter vel id vitio ipsius Valerii esttribuendum; quem vir acerrimi iudicii Joannes Perizonius initio suarum Historiarum Animadversionum *non raro in praescis rebus caespitantem, et incuriae manifestum* arguit; vel quod in hunc Valerii locum mendum aliquid irrepperit, est dicendum: quemadmodum Lipsius lib. ii. elect. cap. xi. non semel apud hunc auctorem in numeralibus praecipue notis se observasse profitetur; vel quod denique non quatuor legiones integrae, sed septem ex iis reliqua hominum millia tantum fuissent, censeretur debet. Quod Plutarchus in Sylla, Guarino interprete, firmat. *Nos tamen, ait, et alios, qui supererant ad sex millia in Circo congregat,*

gat, *Senatum in aede Bellonae vocans*. Eodem tempore & Sylla orationem in Senatu exorsus est, & quibus negocium datum erat, sex illa millia truncabant. Ubi quum Plutarchus in Circo id peractum fuisse scribat, facile proinde alicui videri posset, hanc non eandem caedem esse, quae in Villa publica aedita a Sylla fuit. At si quis rectius ipsius Plutarchi textum observaverit, id sane nullum ei scrupulum injiciet. Ibi enim non ἐν τῷ ἱερῷ δρόμῳ in Circo; sed παρὰ τὸν ἱερὸν δρόμον prope Circum legitur, Flaminium scilicet, qui medius inter Villam publicam, & aedem Bellonae positus erat. Eadem de causa, ob locorum nempe vicinitatem, etiam Lucanus lib. II. Pharsal. vers. 196. non in Villa publica, sed in Septis ei proximis hoc evenisse, poetica usus libertate ita cecinit:

*Tunc flos Hesperiae, Latii jam sola juvenus
Concidit, & miserae maculavit Ovilis Romae.*

Quod Seneca igitur, & Valerius in hoc interfectorum numero adsignando tam inter se discrepent, non ideo inferri debet, quod caedes, quae ab utroque refertur, non una eademque fuerit. nam si ex dispari caesorum numero, qui plerumque ex vario incertoque vulgi rumore pendet, rei factique diversitas inducenda foret, jam non unam, sed tot civium strages in Villa publica Syllam edidisse sequeretur, quot sunt scriptores (nec pauci quidem sunt) qui rem hanc memorant. Horum enim fere nullus, ut mox patebit,

bit , in occisorum numero alteri constat . Flor. lib. II. cap. XXI. *Sylla, ait, quatuor millia deditorum civium in Villa publica interfici jussit* ; Epitome Liviana lib. LXXXVIII. : *Octo millia deditorum in Villa publica trucidavit* ; Auct. de Vir. Ill. cap. LXXVII. *Novem millia deditorum in Villa publica caecidit* ; Plutarch. ut vidimus , sex millia ; Strabo lib. v. vel tria , vel quatuor millia ; & S. Augustin. lib. III. de Civit. Dei cap. XXXVIII. cum Seneca convenit . Verum de hoc omne dubium evellit Dio lib. I. in Excerpt. Peirescii pag. 657. : ubi & in Villa publica id esse peractum , & occisorum gemitus in aede Bellonae exauditos fuisse aperte declarat . Quem locum mss. quibusdam notis debeo Nardini , margini appositis a viro doctissimo Marcello Severolio , quem honoris causa nomeno . Posset insuper Villae publicae cum aede Bellonae propinquitas haberi ex Liv. lib. XXX. cap. XXI. , ubi : *Q. Fulvius Gillo Legatus Scipionis Carthaginenses Romam advexit , quibus vetitis ingredi Urbem, hospitium in Villa publica , Senatus ad aedem Bellonae datus est* . Atque hoc etiam ex eodem Livio habetur lib. XXXIII. cap. XXIV. Nec enim quod in aede Bellonae Senatum iis dari mos esset , ratio quidem alia praeter locorum proximitatem adesse mihi videtur . Fulvius propterea lib. IV. Romanarum Antiquitatum , *Per haec verba , nempe Livii , Villam publicam , & aedem Bellonae non multum distantes inter se fuisse credendum est sub Capitolio* .

D

Aedes

Aedes vero Bellonae a P. Victore in Regione ix. versus portam Carmentalem describitur: ibique, in summitate nimirum Cerei Flaminii etiam ab Ovid. lib. vi. Fast. vers. 205. collocatur: ubi de columna, quae in illius aedis area belli inferendi index extabat, haec habet:

*Prospicit a templo summum brevis area Circum,
Est ubi non parvae parva columna notae.*

Propterea recte Nardinus juxta Monasterium, quod *Speculorum turrim* dicunt, illam statuendam esse putavit. adeo ut illinc non longe, post Circum nempe Flaminium, qui ad *Officinas* quas *Obscuras* dicunt terminabatur, Villam publicam: inde ad dextram ei proxima Septa, a S. Marci scilicet area ad S. Ignatii templum usque fere producta, sint animo effingenda. Cui & alius Varronis locus, quo eundem lib. iii. de Re Rustica claudit, mire consonat. *At strepitus,* inquit, *a dextra,* & *eccum recta Candidatus noster designatus Aedilis, cui nos occurrimus, & gratulati in Capitolium prosequimur.* Ita quoque nec Septis vicina Isidis aedes deerit: de qua Juvenalis sat. vi. vers. 525.

si candida jusserit Io

Ibit ad Aegypti fines, calidaque petitas

A Meroe pertabit aquas, ut spargat in aedem

Isidis, antiquo quae proxima surgit Ovili.

Hanc enim, ubi aedes S. Stephani vulgari appellatione *del Cacco*, rationabili quidem conjectura Nardinus

nus

nus agnovit. Quod Dionis brevior Xiphilinus lib. LXVI. id confirmare videtur: ubi inter alia aedificia, quae Romae sub Tito incensa fuere, pene ex ordine enumerat *Serapidis, & Isidis fana, Septa, Neptuni aedem, thermas Agrippae, & Pantheon.*

Ceterum in sententiam hanc nostram ipse etiam Nardinus nolens descendit. quandoquidem totum id spatii, quod Septis nos dedimus, Septis aliis, puta Agrippianis, attribuit: quae nos cum Septis Campi Martii, de quibus est sermo, eadem omnino facimus. Neque insigne vestigii veteris Romae fragmentum, ut in eo Bellorius advertit tab. x., nobis quidem adversatur: licet Bellorius ipse, locum, aliquem ut Nardini, aliorumque sententiae relinquat, eadem Septa conjungat, atque a platea S. Marci ad M. Antonini forum, ubi scilicet ipsius Columna visitur, continuatis porticibus recta processisse arbitretur. Verum aedificia, quae intermedia aderant, id non fuisse videntur: ejusdem praecipue, M. Aurelii templum, & arcus aquae Virginis ductus, qui sub colle Hortulorum initium habebant, & viam Latam a Flaminia dividentes, inde semitam, quae a Quirinali ad Pantheon ducit, occupabant. Immo quoties ex Donato lib. III. cap. XVII., & ex Nardino lib. IV. cap. IX. tanquam res omnino comperta habeatur, quod iidem aquae Virginis arcus inter templum S. Ignatii, & Pantheon terminabantur, jam non ultra ex eorundem quoque sententia

D i j

Septa

Septa processisse fateri oportet. nam, ut a Frontino proditum est lib. i. de Aquaeduct., ibi Septorum frons, ubi non longe eorundem arcuum finis erat: *Arcus Virginis*, inquit, *initium habent sub hortis Lucullanis, finiuntur in Campo Martio secundum frontem Septorum.*

Nec vero quod Lampridius in Alexandro cap. xxvi. referat, quod ille Basilicam Alexandrinam instituerat inter Campum Martium, & Septa Agrippiana, inferendum subinde mihi videtur, quod a Septis Campi Martii haec alia fuissent. Non ignoramus enim universos fere Antiquarios ad hunc Lampridii locum tanquam ad scopulum offendisse, verba illius minus longe quidem prospicientes. Campum Martium duplici acceptione apud veteres scriptores usurpatum fuisse nec Nardinus inficiatur. Laxiori siquidem Septa non tantum, sed universam illam planiciem, quae inter Tiberim, & Capitolium, Quirinalem, & Hortulorum collem ad Milvium pontem usque interjacet, ad Martium campum referebant. Unde Livius lib. ii. cap. v. *Ager*, inquit, *Tarquiniorum, qui inter Urbem, & Tiberim fuit consacratus Marti, Martius deinde Campus fuit.* Et Dionys. Halicarn. lib. v. *Agrum, quem illi, Tarquinii scilicet, privatim possederunt, inopibus ex plebe dividerunt, qui situs est Urbem inter, & fluvium. Is jam ante Marti sacer erat, pratum equis, & juventuti in armis exercendae accommodum.* Sic
Jup-

Juppiter Pompejanus, a theatri Pompeji vicinitate ita cognominatus, a P. Victore, ut idem Nardinus etiam praenotavit, in Minori Campo locatur : qui tamen a Plinio lib. xxxiv. cap. vii. in Campo Martio ponitur. A. Gellius itidem lib. iv. cap. vii. Campum Tiberinum a C. Tarratia, five Sufetia Virgine Vestali Populo Romano donatum, Martium pariter appellat. Strictiori autem sensu tam Campus idem Tiberinus, quem cum Minori eundem nonnulli faciunt, quam Campus Agrippae, & Prata Flaminia, licet Campi Martii partes fuerint, ab illius nihilominus appellatione, novis postea nominibus accedentibus, ut plurimum excludebantur : atque ea tantum totius Campi Martii pars Martius Campus vocabatur, quae adhuc hodie id nomen retinet : utpote quae nunquam aliis nominibus cessit.

Lampridius propterea arctiori hujusmodi significatione usus recte quidem a Martio Campo Septa discrevit : nec quod Agrippiana ea nuncupet, praeter adjuncti nominis differentiam aliquam Septorum pluralitatem inducere potuit. Quod ab ipso factum credimus ; vel quia in ea Campi Martii parte, quae Agrippae ab Augusto dono concessa, illius postea nomen recepit, sita fuerint Septa ; vel quod eadem postquam Lepidus marmorea fecerat, Agrippa dicaverit. Scribit enim Dio libro liii. quod *Augusto VIII. Statilio Tauro Coss. Agrippa quia nullam viam sternendam susceperat, Septa dedicavit.*

Ac

Ac ne de Septis aliis ab eodem extructis Dionem, loqui quis autumet : *Septa*, subdit, *locus est in Campo Martio . Eum ad habenda Comitia Lepidus undequaque porticibus circumductis aedificaverat , tabulis lapideis , & picturis a se exornatum .*

Praeter haec autem *Septa* ab Agrippa dicata quum alia ab eodem funditus extructa fuisse nec Plinius praesertim, aut Suetonius, vel Dio, qui omnia, ac praecipua illius opera recensent, nos doceant; neque ullus praeterea alius ex vetustis scriptoribus sit, qui praeter unum Lampridium Agrippiana ea dixerit : quod propterea haec cum pluribus aliis in nonnulla P. Victoris exemplaria, in quibus descripta etiam leguntur, ex margine irrepserint, nulla mihi est dubitatio .

His ita firmatis, incommoda, quae, ut ait Nardinus, plurima evenirent, si aedi Bellonae proxima Villa publica statueretur, jam cessant omnino. Non enim necesse est, Campum Martium, qui latiori significatione acceptus ad Capitolii radices usque extendebatur; neque proinde *Septa*, atque his affinem *Isidis* aedem illuc protrahere : quae licet ab aede Bellonae, & a Villa publica distaret : is tamen erat ejusdem Villae, Septorumque praecipue ambitus, ut ad haec quamproximè accederet. Septorum autem magnitudo & extensio quae antea, quaeve postea fuerit ex Cicerone conjici quodammodo poterit, qui in suo Consulatū ita ad Atticum scribit lib. iv. epist. xvi.

Eff-

Efficiemus, inquit, *rem gloriosissimam*. Nam in *Campo Martio* *Septa* tributis *Comitiis marmorea* sumus & *tecta* facturi; *eaque cingemus excelsa porticu*, ut *mille passuum conficiatur*. Simul *adjungetur* huic operi *Villa publica*. Quod opus deinde *gravioribus* de *caussis* a *Cicerone* *omissum*, mox a *Lepido*, ut vidimus, *assumptum* *Agrippa* *perfecit*.

Quamobrem aliud sane incommodum hic adesse non sentio, nisi quod non amplius a *Septis*, sed ab alia proximiori *caussa* *Cytorii* nomen sit deducendum. Unde tamen derivari potuerit, non nostrum est *divinare*: nisi quis forsan ab *Europae porticu*, quae a *Nardino* lib. vi. cap. vi., & ab aliis ibi *statuitur*, ejus velit *vocis* *originem* *repetere*. Hanc enim *Martialis*, tanquam *buxo* *celebrem*, laudat lib. ii. epigr. xiv. in *Selium* *prandia* *captantem*:

Lotus ad Europae tepidae buxeta recurrit,
Si quis ibi serum carpat amicus iter.

& lib. iii. epigram. xx.

An spatia carpit lentus Argonautarum?
An delicatae sole rursus Europae
Inter repentes post meridiem buxos
Sedet ambulatve liber acribus curis?

Inde non improbabile alicui videri posset, quod postquam eadem *Porticu* jam *collapsa*, *fordibusque* aliunde *petitis*, atque illic *depositis*, locus ille ante quartum scilicet *saeculum* *montis* *formam* *acceperat*, adhuc ibi ejusdem *Porticus* *buxeta* quodammodo
vire-

virescerent (buxum etenim tam longaevae durationis creditur, ut a Plinio lib.xvi. cap.xi. *aeternum, & cariem vetustatemque non sentiens* appellatur) proindeque quod Cytorum notissimum Galatiae montem, qui & buxo insignis, referens, ita fuerit aliquando cognominatus. De hoc autem monte Strabo lib.xii. *Plurima autem, & optima buxus apud Amastrim nascitur, maxime ad Cytorum.* Plin. lib. xvi. cap.xvi. *Buxus Pyreneis, ac Cytoriis montibus plurima.* Et Vergil. lib. ii. Georgic. vers. 437.

Et juvat undantem buxo spectare Cytorum.

Catullus itidem lib.i. epigram.iv., ubi vocem adspirat:

nam Cythoriaco in iugo

Loquente saepe sibilum edidit coma.

Amastri Pontica, & Cythore buxifer,

Tibi haec fuisse, & esse cognitissima,

Ait Phasellus.

Quod nos quidem, etsi conjectura ejusmodi a veri quadam similitudine non omnino abhorrere videatur, ad morem praesertim nomina rebus imponendi ratione habita: libentissime tamen, ut aequius eruditorum judicium subeat, in medium relinquimus.

Nec minus profecto de illius origine variae sunt Antiquariorum sententiae. Raphael Volateranus, & Andreas Fulvius tradunt, opinionem eam aliquando extitisse, quod terra ad M. Aurelii Columnae cochlidis fundamenta jacienda effossa, ibique ob vicinitatem exonerata, congestus ille fuerit.

Sed

Sed non ea illorum temporum socordia erat, ut amoenissimum civium diversorium, quod praeter alia nobiliora aedificia hoc optimi ac desideratissimi Imperatoris Antonini Pii monumentum tunc recens propemodum cohonestaverat, tam turpiter foedandum relinqueretur.

Marlianus vero lib.vi. cap.xiv., quem L. Faunus, L. Maurus, atque alii hujus notae auctores sequi videntur, vastissimi alicujus aedificii, ac praesertim amphitheatri, quod perperam Claudii dicunt, ruinis crevisse opinatur. Hoc autem quia prope Septa Suetonius descriptum reliquit: ideo illud, uti etiam cetera, quae ab antiquis scriptoribus Septis proxima traduntur, ibi sunt imaginati. Suetonius vero de hoc ipso amphitheatro a C. Caesare Caligula inchoato verba faciens, ne se quidem dixisse somniavit, quod illud postea Claudius perfecit, ut Claudii nomen, quod iidem Antiquarii minus recte ei tribuunt, jure aliquo sustinere inde potuerit. *Opera*, inquit Suetonius cap. xxi. de Caligula, *sub Tiberio semiperfecta, templum Augusti, theatrumque Pompeii absolvit. Inchoavit autem aquaeductum regione Tiburi, & amphitheatrum juxta Septa, quorum operum a successore ejus Claudio alterum peractum, omissum alterum est.* Haec Suetonii verba, licet nitidissima, eorundem tamen Antiquariorum oculis tenebras induxerunt: adeo ut non a Caligula, sed a Tiberio idem amphitheatrum inchoatum; a

E

Clau-

Claudio vero non illud, sed aquaeductum omisſum Suetonium ſcripſiſſe putarint. Sed non is tantummodo verborum contextus: verumetiam Suetonius ipſe in Claudio cap.xx. aperte adverſatur. ait enim, *Opera magna potius quam neceſſaria quàm multa perfecit: ſed vel praecipua, aquaeductum a Caio inchoatum.* Et Plinius lib. xxxvi. cap. xv. *Vicit antecedentes aquarum ductus noviſſimum impendium operis inchoati a C. Caefare, & peracti a Claudio.* Quare etiamſi pro comperto omnino haberetur, quod ibi Septa fuerint, ubi Cytorius aſſurgit: attamen quum neque Claudius, neque ejus ſucceſſor Nero, qui ut populo in Campo Martio ſpectacula daret, ligneum amphitheatrum exſtruxerat; neque alius denique, qui ad exitum illud perduxerit, veterum ſcriptorum monumenta legenti occurrat: quod alteri potius operi deinde ceſſerit, facile ad credendum ducimur: quemadmodum de amphitheatro a Julio Caefare incoepto evenerat: cujus apparatus omnis in aedificatione Mauſolei Auguſti fuit poſtea diſſectus. Quinimmo cum Donato ſentiam: quod ſcilicet ipſe Claudius illud deſtruxerit, ut arcuatos aquae Virginis ductus a Caligula in ejusdem amphitheatri aedificatione diſturbatos reſtitueret. De quo vetus inſcriptio legitur apud Gruterum pag. clxxvi. 5.

TI. CLAUDIVS . DRVSI . F. CAESAR . AVGVSTVS
GERMANICVS

PONTIFEX . MAXIM. TRIB. POTEST. V. IMP. XI.
PP. COS. DESIG. IIII.

ARCVS . DVCTVS . AQVAE . VIRGINIS . DISTVR-
BATUS . PER . C. CAESAREM

A. FVNDAMENTIS . NOVOS . FECIT . AC . RESTITVIT

Quoniam vero ex Donato, & Nardino jam supra innuimus, eodem aquae ductus inter templum S. Ignatii, & Pantheon suos terminos habuisse, uti ex fornicibus, plumbeisque ipsius aquae Virginis tubis sub ejusdem templi fronte repertis certissimum argumentum factum tunc fuerat: inde sequitur, quod amphitheatrum a Caligula ibi inchoati ruinae nullam penitus rem cum Cytorio habere potuerint.

Haud praeterea magis defatigabor ad eorum opinionem refellendam, qui vel ejusdem amphitheatrum, vel Villae publicae ruinis illum intumuisse dixerunt. quandoquidem ubinam haec, & quam longe a Cytorio extiterit, abunde ostendimus.

Nec audiendos prorsus censeo, qui non se-
quioris aevi, sed ipsius naturae opus sibi Cytorium
persuadentes, levissimae huic opinioni ut aliquod
pondus addant, eam Strabonis auctoritati commit-
tunt. Hic etenim lib. v. nativam Campi Martii
amoenitatem, ejusque amplitudinem, ornatus, ludos,
aliaeque exercitationes, quae ad juventutem recte in-
stituendam illic habebantur, describens: *Tum opera,*
E ij inquit,

inquit , *circumjecta* , *solumque toto anno herba virens* , & *COLLIUM coronae supra amnem usque ad alveum scenae quandam ostendant speciem* , *a cujus spectaculo difficulter quis avellatur* . Mihi Nardinus hos colles perscrutanti Cytorium , aliumque ei persimilem plebejum spuriumque Urbis montem , Jordanum scilicet , opponit : deque iis verba Strabonis intelligenda esse jurejurando pene affirmat . Sed non tam caecus ego , ut a ponte Milvio Urbem per Flaminiam petens tot laetissimos a laeva fere declives in Tiberinum alveum colles , atque Urbem ingressus Hortulorum collem non videam : qui adeo eminent , ut me stultum simul crederem , si pulcherrimos colles istos a Strabone laudatos haec inter aedificiorum Urbis rudera , viarumque excrementorum acervos inquirere vellem . Attamen suus honor Nardino maneat : qui si hodie nobiscum viveret , hanc in rem meliora sane proferret : suisque etiam ipse oculis Cytorium hunc materia quidem non alia , quam terra fordibusque sequiori aetate eo perductis congestum esse probaret .

Hic igitur , atque in ea quidem parte , quam mons iste ad occasum deprimitur , Antonini Pii columna assurgit , quae quo tempore ei fuerit erecta , mihi scrupulum injectum libeat nunc in vulgus promere .

CAPUT

CAPUT . III.

Columnam Antonino Pio vivo adhuc , non mortuo erectam fuisse , nummus musei Foucaultiani suadere videtur . Alter ex eodem musco Aelii Caesaris nummus a Vailantio non recte Antonino Pio adscriptus . Columnae viris bello claris a Senatu in vita positae . Senatus Antonino etiamnum supersit iure merito dicare columnam potuit . Praecipuae illius virtutes .

ICET vero columnae hujus inscriptio , & reliqua consecrationis symbola , quibus illius stylobates quammaxime nobilitatur , quod Antonino Pio jam vita functo Marcus & Lucius ejus successores , & jure adoptionis filii illam dicaverint ,

aperte nos doceant : attamen quod ipse potius aliud sentire deberem , quod columna haec scilicet vivo adhuc a Senatu erecta ei fuerit , eadem vero consecrationis symbola post ejus obitum a Marco & Lucio sint addita , non levi quidem argumento adducor . quippe non in nummo tantum cuique perspecto , in cujus priori parte circa nudum ipsius Antonini caput inscribitur : DIVVS . ANTONINVS , & in altera . DIVO PIO ; sed in alio etiam a rei nummariae scriptoribus nondum literis prodito qui aereus , & mediocris formae , ac viginti circiter annos ante illum percussus , columna huic similis nobis exhibita a Senatu est .

In

In hujus anteriori parte radiatum Antonini caput visitur, legiturque : ANTONINVS . AVG. PIVS . PP. TR. P. Cos. III. ; in posteriori vero circa columnam: FELICITAS . AVG. S. C. Qui praestantissimus, & ut mihi sane videtur, singularis raritatis nummus celebre in Galliis museum Foucaultianum exornat : de cuius integritate, quum illius ectypum eruditissimus, atque in re nummaria apprime versatus Antonius Gallandius ad notae eruditionis doctrinaeque virum, Justum Fontaninum, ut mihi illum traderet, ultro per epistolam miserit, ne auferim quidem dubitare.

Ex quo tamen si certus ejusdem columnae creationis, seu dedicationis annus elici non posset, quum Tribunitia in eo potestas non numeretur, atque inter tertium, & quartum Antonini Pii consulatum quinque jam anni effluxerint, quibus decurrentibus adhuc pro more Cos. III., ut in hoc nummo, nuncupabatur: nihilominus, si ad nostram hanc columnam nummus ipse sit referendus, quod aut viginti, aut quindecim saltem annos ante illius mortem ei fuerit a Senatu posita, non obscure ostendit. viginti enim a tertio Antonini consulatu nondum
exple-

expleto, & quindecim a quarti designatione ad illius vitae exitum usque numerantur.

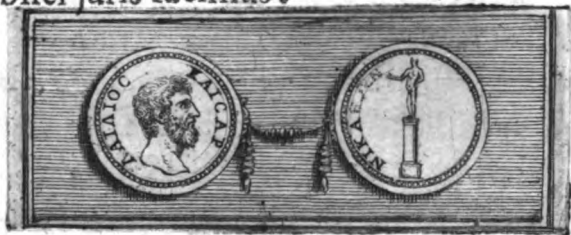
Ceterum si Architectorum ratio, Sculptorumque peritia patitur, quod scilicet ab initio hujus columnae stylobatis magnitudo ea esset, ut illius proportionem servata, anaglypha, quae ibidem extant, inde facile educi potuerint: non est equidem quod columnam in hoc nummo signatam ad hanc nostram neutiquam spectare nos moneat: siquidem non ideo quod in columnae istius nummi summitate turricula quaedam, quae in nummis consecrationis non facile sese offert, emineat, quod aliam propterea idem nummus columnam praeferebat suspicandum jam esset. nam & in iis etiam quandoque supra columnae capitulum cippus quidam ei turriculae similis apparet: cui consecrati Antonini statua insistit, ut in nummo infra posito patebit: cujus exemplum ex illustri Ducis Populensis cimelio, quod Neapoli extat, mihi humanissime tradidit vir genere, ac doctrina, morumque integritate spectabilis Antonius Sanfelicius: atque huic sane persimilem alterum possidet Franciscus Ficoronius, qui in Romanis antiquitatibus perscrutandis assidue versatur.

Neque

Neque vero quod in isto, atque in ceteris id genus nummis, & consecrati Imperatoris statua desuper, & clathrum (quod, ut ex ejus fragmentis modo repertis, marmoreum erat) stylobatem circumdans conspiciantur; quae nummus Foucaultianus non exhibet: quod aliam proinde nummus iste columnam denotet, inferre liceret, quandoquidem post consecrationem appositum utrumque fuit: statua quidem pro more divinitatis habitu ornata; clathrum vero, ut ejusdem consecrationis anaglypha ab iniuria hominum servarentur immunia:

Verum cum eodem columnae typo alium quoque parvi aeris nummum a Nicaeensibus in Bithynia percussum inter Graec. numismata pag. 44. Vaillantius ex laudato museo Foucaultiano describit: cujus iconem a singulari ejusdem Gallandii humanitate una cum altera superius producta simul acceptam publici juris facimus.

Nummum istum ob initialem, ut puto, praenominis literam, quae T. persimilis esse videtur, Antonino Pio Vaillantius attribuit, columnam exinde, quae in eo visitur, Antoninianam appellans. Sed vultus, & ductae circa illum literae Antoninum neutiquam

quam probant: qui praeterea tam in Latinis, quam in Graecis nummis nusquam peculiari suo Antonini cognomine destitutus occurrit. Atque ideo quod singularis hujus praenominis litera non integra, sed A. dimidium sit: quodque A., idest: *Lucius*; non vero T. ΑΙΑΙΟC ΚΑΙCΑΡ ibidem legi proinde debeat, omni procul dubio asserimus. L. enim Caesari non ejusmodi epigraphae tantum, sed & maestae oris effigies promissaque barba in nummo expressa recte omnino conveniunt. Statua vero columnae imposita, quod eundem Aelium Caesarem referat, atque unam ex iis esse denotet, quas ei mortuo, ut inquit Spartianus in ejus vita cap. VII., Hadrianus *per totum orbem colossaeas poni jussit*, neque erit mihi dubitandum.

Ex his itaque quum Antonino nummus iste minime competat; nec columna propterea ibi caelata aliquam cum nostra relationem habeat: hic diutius non immorabor. Verum ad priorem insignemque nummum alterum Foucaultianum me vertam, qui Antoninum vel initio sui Principatus columnas honorem promeruisse index esse videtur.

Enimvero si columna cum ejusmodi elogio: FELICITAS . AVG. Antonino adhuc superstiti erecta fuerit: amorem non tantum erga optimum Principem, sed & Senatus ingenium inspexisse juvabit. quandoquidem quem antea paucis, iisque ob res praeclare bello gestas honorem viventibus viris deferre consueverat, illum ut Principi etiam, qui supra quam
F. cui-

cuique credibile est pacis amator & cultor erat, absque ulla adulationis nota illum conferre videretur, tam ei proprium tamque ejus virtutibus accommodum titulum adinvenit. Nam si L. Minucium Augurinum excipias, cui anno U. C. cccxiv. quum annonae Praefectus esset, propter beneficia in ejus magistratu populo collata Senatus extra portam Trigeminam columnam primum erexit: viris deinde, qui non bello maxime inclaruerunt, id honoris genus decretum haud facile inveneris: adeo ut illorum tantum proprium esse quodammodo videretur, qui pugnando magna pro Republica patrarunt. Ennium propterea de Scipione dixisse referunt: *Quantam statuam faciet Populus Romanus! quantam columnam, quae res tuas gestas loquatur!* Quod alii etiam illustribus viris columnae erectae dicataeque confirmant: C. Maenio scilicet, ob priscos Latinos subactos; C. Duilio, ob navalem de Poenis triumphum relatum; Augusto itidem, ob Sex. Pompejum debellatum; Vespasiano, ob Judaeos devictos; Trajano denique columna cochlis, quae eleganti miroque artificio rebus ab eodem in Dacia gestis insculpta, ad hanc usque diem in illius Foro adspicitur, quam Ciaconius exposuit, ejusque postea vestigia sequutus Raphael Fabrettus, cujus laboribus, & eruditioni res antiqua non parum sane debet, suis etiam declarationibus illustravit.

Quapropter et si Antoninus quoque plurima
qui-

quidem fuerit bella aggressus ; nam ut refert Capito-
linus in ejus vita cap. v. *Et Britannos per Lollium
Urbicum legatum vicit, alio muro caespititio sum-
motis barbaris ducto, & Mauros ad pacem postu-
landam coegit, & Germanos, & Dacos & multas
gentes, atque Judaeos rebellantes contudit per praesi-
des ac legatos. In Achaia etiam atque Aegypto re-
belliones repressit. Alanos molientes saepe refrena-
vit :* quia vero nullam ipsemet pugnando sibi viam
gloriae fecerat, in hoc strenuis fortissimisque iis viris
aequari minime poterat. Attamen Senatus glorio-
sum non minus felicemque Principem illum judicans,
qui pace recte prudenterque se gerit, quam qui bello
alacritatem sui que animi robur exercet : Antoninum
etiam ejusmodi Columnae honore aequè dignum
putavit : cujus quidem animus tot tantisque exorna-
batur virtutibus, unde vera gloria, humanaque feli-
citas oritur : ut quotquot antea compotes imperii
facti fuere, omnes post se reliquos fecerit. Siquidem
si aequitatem justitiamque, qua semper est cuncta
moderatus modo persequi velim, ita mihi suppetias
praebet Victor in epitome cap. xv. *Ad quem, inquit,
etiam Indi, Bactri, Hyrcani legatos suos misere,
justitia tanti Imperatoris comperta, quam ornabat
vultu sereno & pulcro, procerus membra, decenter
validus.* Et apud Fabrettum cap. x. Inscriptionum
antiqu. pag. 681. *justissimus* dicitur :

S. P. Q. R.

IMP. CAESARI . T. AELIO . HADRIANO . ANTONINO . AVG. PIO . P. P.

PONTIF. MAX. TRIB. POT. VI. COS. IIII. OPTIMO
MAXIMOQ. PRINCIPI . ET . CVM . SVMMA . BENIGNITATE . IVSTISSIMO . OB. INSIGNEM . ERGA
CAERIMONIAS . PVBLICAS . CVRAM . AC . RELIGIONEM

S. Augustinus praeterea lib. ii. cap. viii. de adulterinis coniugiis aequissimam illius constitutionem laudat, qua maritus, qui non pudice viveret, de adulterio uxorem accusare non poterat: quin ejusdem criminis in uxoris accusatione convictus, ipse etiam damnabatur. *Legant, inquit Augustinus, quid Imperator Antoninus, non utique Christianus, de hac re constituerit, ubi maritus uxorem de adulterii crimine accusare non finitur, cui moribus suis non prae-buit castitatis exemplum: ita ut ambo damnentur, si ambos pariter impudicos conflictus ipse convicerit.* Et Capitolin. aliam non minus aequam memorat in ejus vita cap. x., qua bona, quae repetundarum damnati ante susceptam provinciam habebant, eorum liberis relinqui; cetera vero spoliatis provinciis reddi sanciverat: quibus antea lege Julia in auctione venditis, & per Sectores redemptis, Fisco ut plurimum pecunia inferri solebat. Si quos, ait Capitolinus, repetundarum damnavit, eorum liberis bona paterna restituit, ea tamen lege, ut illi pro-

vincialibus redderent quod parentes acceperant. Cum iustitia vero & liberalitatem, quae principem virum non minus commendat, ita fane copulavit, ut, eodem Capitolino teste cap. II., *patrimonio suo plurimos adjuvaret: & cap. IV. Adeo, inquit, liberalis fuit, ut quum ab uxore argueretur, quasi parum nescio quid suis largiens, dixerit:* STULTA . POST-
 QUAM . AD . IMPERIUM . TRANSIVIMUS . ET . ILLUD . QUOD
 HABUIMUS . ANTE . PERDIDIMUS . Quam virtutem in literatos doctosque viros eum in primis exercuisse idem Capitolinus testatur cap. XI. *Rhetoribus, ait, & Philosophis per omnes provincias & honores & salaria detulit.* Ejus praeterea clementiam & mansuetudinem auctor idem celebrare non destitit. nam cap. XIII. *solusque omnium, inquit, prope principum prorsus sine civili sanguine, & hostili quantum ad se ipsum pertinet vixit.* Item Victor in epit. cap. XV. *Adeo mansuetus, ut instantibus Patribus ad eos, qui contra eum conjuraverant, persequendos, compresserit quaestionem praefatus:* NECESSE . NON . ESSE . SCALERIS
 IN . SEMETIPSUM . CUPIDOS . PERTINACIUS . INDAGARI . NE
 SI . PLURES . REPERIRENTUR . QUANTIS . ODIO . ESSET . INTELLIGERETUR . Ejus animi docilitatis insigne testimonium esse poterit Apologia, quam S. Martyr Justinus coram eo libere habuit pro Christianis, in quos, quicquid de hujus Imperatoris epistola ab Eusebio relata Critici sentiant, minime animadvertisse tradit Xiphil. in ejus vita: *Igitur constat, Antoninum virum probum*

bum & bonum fuisse. Nec enim ceteris subditis gravis, nec Christianis infensus fuit; quos vehementer observavit & coluit, ac honori, quo Hadrianus Christianos prosequeretur, accessionem fecit. Victor insuper loco superius citato illius modestiam quoque celebrat, quam tantam sane fuisse memorat, ut omni prorsus appetentia gloriae & ostentatione caruerit. Hinc Capitolin. cap. x. *Mensem*, ait, *Septembrem*, atque *Octobrem Antoninianum*, atque *Faustinianum* appellandos decrevit Senatus, sed id *Antoninus respuit*. Tantam denique curam, diligentiam, studium sedulitatemque in principatu administrando adhibuit, ut omnia & omnes tanquam sua essent, curaret, quemadmodum ipse Capitolinus scribit cap. vii.: ubi subdit, quod *Provinciae sub eo cunctae floruerunt*. Sed haec prope omnia, atque alia in unum collecta habentur apud eundem cap. ii. Fuit, inquit, *vir forma conspicuus, ingenio clarus, moribus clemens, nobilis vultu, & placidus ingenio, singularis eloquentiae, nitidae literaturae, praecipue sobrius, diligens agri cultor, mitis, largus, alieni abstinens, & omnia haec cum mensura, & sine jactantia*. In cunctis postremo laudabilis, & qui merito *Numae Pompilio ex bonorum sententia comparatur*.

Scite propterea Senatus Antonini Felicitatem, quam suis hisce virtutibus ille acquisiverat, publico aliquo monumento exprimere cogitans, ad id Columna

lumna usus esset . Nam, ut Aristoteles docet lib. II. de moribus ad Nicomachum cap. XI., quum *in nulla re humana tanta sit firmitas, quanta in iis actionibus, quae cum virtute consentiunt* : non aptius proinde, quam per columnam stabilitatis, & securitatis typum poterat illius felicitas configurari : utpote quae non belli, variaepue fortunae casibus ; sed solidis ipsius virtutibus, unde proficiscebatur, inhaerens, non fluxam ac momentaneam ; sed stabilem diuturnamque de se durationem promittebat .

Ceterum non hoc uno tantum, sed symbolis aliis plurimis Antonini felicitatem adumbrare studuit Senatus, sicuti ejus nummi testantur, qui cum eadem epigraphe : FELICITAS . AUG. frequentes apud Antiquarios occurrunt : ubi passim figura quaedam stans cernitur, quae dextra caduceum, sinistra vel ramum oleae ; vel cornucopiae ; sive floribus fructibusque refertum gremium exhibet, simul ut pax, & rerum copia, in quibus publica populorum tranquillitas, & Principum quoque felicitas sita praecipue est, designarentur . Sed qui plurimum elogium eidem columnae appositum declarat, is quidem esse videtur, in quo ejus saeculi felicitatis imago stolata visitur : quae dextra caduceum pariter tenet ; sinistro vero brachio, ut sui stabilitatem securitatemque ostendat, parvae columnae innititur .

His igitur quantum ad nummi huius Foucaultianj columnam attinet, te Lector, nos detinere puta-

putavimus, omni tibi facultate relicta, utcumque tibi visum fuerit, de hoc libere iudicandi. Reliqua interim, quae ad Antonini Apotheosim, in nostrae columnae stylobate insculptam referuntur, nos aequè stylo prosequemur.

CAPUT

CAPUT . IV.

Antoninus Pius ob suam probitatem prae aliis consecratione dignus . Lydiatii opinio de illius mortis die refellitur . Ejus imperii & vitae annorum numerus . Victor ab Anna Fabra immerito reprehensus . Capitulinus adversus Casaubonum, Pagium, aliosque exponitur, & suppletur . Honores Antonino Pio post mortem delati : inter quos nova etiam illius Columnae dedicatio . Ejus cineres ubi conditi , contra Ciaconium ostenditur .

LX quo rigidissimi quondam, dum libera Respublica mansit, Romani Senatus severitas in tantam erga suos Principes prolapsa fuerat adulationem, ut si quis illorum cum liberis, sive aliis jure adoptionis filiis insperem regiminis evocatis decesserat, hunc solenni publicoque ritu consecratum in caelestium Deorum numerum referret : non alterius quidem, quam Antonini Pii consecratio extitit, quae ejuscemodi Senatus insaniam excusare quodammodo potuerit . Cujus siquidem probitatis, ut vidimus, luculenta adeo testimonia habemus, ut Christianum etiam, eumque piissimum optimumque Principem commendare aequae possent . *Vixit enim, ut Eutropii etiam ex lib. viii. hist. Roman. testimonium adjiciam, ingenti honestate privatus, majori*
G
in

in imperio . nulli acerbus , cunctis benignus : in re militari moderata gloria : defendere magis provincias , quam amplificare studens : viros iustissimos ad administrandam Rempublicam quaerens , bonis honorem habens , improbos sine aliqua acerbitate detestans . Quare Victor in epitome cap. xv. , *tantae , inquit , bonitatis in principatu fuit , ut haud dubie sine exemplo vixerit .*

Is itaque quum apud Lorium avitum sui fundum , quod a Capitolino in ipsius Imperatoris vita cap. i. Laurum appellatur , duodecimo ab Urbe lapide in via Aurelia positum , versaretur , lenta paucorum dierum febris extinctus , a Senatu , eodem Capitolino teste cap. ultimo , *Divus est appellatus , cunctis certatim adnitentibus : quum omnes ejus pietatem , clementiam , ingenium , sanctimoniam laudarent .* Id vero etsi Nonis Martiis contigerit anno U. C. dccccxiii. , aerae Christianae 161. M. Aurelio Vero III. & L. Aurelio Commodo II. Coss. , ut Chronologi fere omnes unanimiter sentire videntur : unus tamen Thomas Lydiatius profiliit , qui in sua Chronologica summorum Magistratum , Romanorumque triumphorum serie non quidem Martii , sed Nonis Octobris ejusdem tamen anni Christiani 161. , & U. C. dccccxiv. a Parilibus Antoninum Pium vivendi finem fecisse , contra communem sententiam , & veterum lapidum fidem docere contendit . Sequitur autem , ut videtur , Eusebium ,

bium, & Cassiodorum, qui ab Hadriani morte, quae sequuta est vi. Idus Julias anni U. C. DCCCXCI., aerae nostrae 138., tres imperii menses supra tres, & viginti annos ei tribuunt. Verum quam minus recte ejus regiminis annos iidem summi viri digesserint, inferius patebit.

Interea dum nobis adversus Lydiatium firmissima quaedam argumenta non defunt: non alienum propterea a suscepti operis instituto esse putamus ad illius errorem diluendum paginam implere. Legitur apud Gruterum pag. CCC.

M. AELIO . AVRELIO . VERO . CAESARE . III.

L. AELIO . AVRELIO . COMMODO . II. COS.

COOPT.

L. PETRONIVS . SEVERVS . NO. I. ANVS

P. R. C. ANN. DCCCCXIII.

Et mense Novembri mox elapso hujus anni 1703. antiqua basis Puteolis eruta fuit, quam integram ad operis calcem dabimus: ibique insignis alia infra posita inscriptio legitur. quam Blasius Caryophilus Graece, & Hebraice doctus ab erudito rerumque antiquarum studioso viro Joanne Vincentio Rondinello impetratam mecum amicissime communicavit.

LOCVS . DATVS . EX . AVCTORITATE . FLAVE
 LONGINI . CL. V. CVR. R. P. ADSIGNATA
 M. VALERIO . PVDENTE . ÏIVIR . CVRAT
 X. KAL. APRIL.

IMP. CESARE . M. AVRELIO . ANTONINO . AVG. ÏII.
 ET . IMP. CESARE . L. AVRELIO . VERO . AVG. ÏI. COS.

Porto ex priori Gruteriana inscriptione apparet, quod a Kal. Januariis anni U. C. DCCCCXII. , aerae vulgaris 161. Marcus III. , & Lucius iterum Coss. processerant : quodque unus Caesar tantum ; alter nullis adhuc titulis inscribatur : mox vero ex hac basi liquido patet, quod x. Kal. Apriles ejusdem anni, quum idem nempe illorum Consulatus decurrebat, uterque Augustaeos titulos jam assumpserat . quod nisi Antonini Pii sequuta mors esset, fieri nullo pacto potuisset . Id. aequè demonstrari etiam posset alia Gruteri inscriptione Idibus Aprilibus ejusdem anni insculpta, quae habetur ad pag. LXIII. 3. , & apud Panvinium in fastis ad annum DCCCCXIV. : secundum, scilicet ejus supputationem, quae unius anni metachronismo laborat . In hoc autem lapide tam Marcus, quam Lucius Idibus Aprilibus ejusdem anni Augusti pariter dicuntur .

P. COR-

P. CORNELIVS . FAVSTVS

SILVANVM

CVM . BASE

D. D.

DEDICAVIT

IDIBVS . APRILIB.

IMP. CAES. M. AVRELIO

ANTONINO . III. IMP. VERO

AVGVSTO . COS. II.

Dionis etiam auctoritate ex Xiphilino in M. Aurelio invalida haec Lydiatii opinio infirmatur, penitusque destruitur. Siquidem quum XVI. Kal. Apriles M. Aurelii mortem Dio statuat: *Sed is, inquit, discessit e vita XVI. Kal. April. non morbo, quo laborabat, sed, ut ego certo accepi, peremptus a medicis, qui Commodo gratificabantur*: quumque praeterea certum, aequae sit, illum a morte Antonini Pii annos duodeviginti imperasse, & dies undecim, ut ex Clemente Alexandrino Stromatum lib. 1. pag. 339. ex editione Sylburgii: si a XVI. Kal. April. per undecim hos dies retrocedamus, ut etiam Panvinius in fastis praenotavit, non ad Nonas Octobres, sed Martias jam pervenimus: quae vitae Antonini Pii suprema dies erit.

Quia vero, uti dicebam, erronea haec Lydiatii opinio Eusebii Chronico, & fastis Cassiodori inhaerere mihi videtur, qui annos imperii Antonini Pii non adeo exacte computarunt: propterea dum ipsa res postulat, libeat mihi de hoc etiam aliquid effari.

Quan-

Quavis enim, quo Hadrianus obiit, eique Pius in absoluta imperandi potestate successit, dies a nemine ignoretur; quum in ejusdem Hadriani vita, cap. xxv. Spartianus aperte de eo nos moneat: *Post hoc Hadrianus Bajas petiit, Antonino Romae ad imperandum relicto. Ubi quum nihil proficeret, accersito Antonino, in conspectu ejus apud ipsas Bajas periit die sexto Iduum Juliarum*: attamen tanquam incertum esset, quo anno Hadrianus, quove die Antoninus interiisset, memorati scriptores, ut dixi, ultra tres menses Antoninum tres & viginti annos imperasse scribunt; Clemens Alex. ibidem unum, & viginti; Eutropius lib. iv., & Xiphilinus in supplemento Dionis, quatuor & viginti; Victor in epitome cap. xv. tres supra viginti; Victor Schotti viginti tantum. *Denique, ait, annis, quibus publica egit, viginti idem mansit celebrato magnifice Urbis nongentesimo. Ubi clarissima femina Anna Tanaquil Fabri filia, quae mira profecto supra sexum enititur, non bene de Victore sentit, quod saecularem hunc Urbis annum magnifico apparatu Antoninum celebrasse scripserit. Privatus ergo, inquit, Urbis nongentesimum magnifice celebravit. Aliter tamen hic Victor. Quod ridiculum. Anno enim Urbis DCCCCX. imperium suscepit Antoninus; sed quum ipsa, dum Victorem immerito castigat, undeviginti regiminis annos Antonino Pio subtrahat, Victorem, non Annam insigniter errasse quis dixerit? Habita die igitur,*
qua

qua Hadrianus, quave Antoninus decessit, facile quoque Hadriani mortis annus habebitur. In Antonini nummis Tribunitia potestas ei v. Kal. Martias ab Hadriano delata non ultra xxiv. procedit. qua tamen sublata, utpote quae, illius obitus die enumerato, ante dies undecim tantum incoeperat, tres & viginti Tribunitiae potestatis anni supererunt: e quibus quatuor itidem mensibus, diebusque tredecim subtractis, quot sunt nempe a v. Kal. Martias, quo Antoninus, Tribunitia potestate suscepta, fuerat ab Hadriano adoptatus, ad vi. Id. Julias, quo idem Hadriano vita functo, ad supremum rerum fastigium ascenderat, annos illius imperii habebimus duos & viginti, menses septem, diesque viginti septem, die mortis non computato. Cum his autem a Nonis Martiis anni Christi 161., quo Antoninus Pius obiit retrogrediamur, ad annum diemque obitus Hadriani, nempe ad vi. Id. Jul. anni 138. deveniemus.

Verumtamen nonnullorum opinio est, quod inter primam Antonini Tribunitiam potestatem, & Hadriani mortem annus medius intercesserit: adeo ut non vi. Id. Julias anni 138., sed insequentis anni 139. Hadrianum diem clauserit: proindeque unum imperii annum Antonino subducunt, ut illum Hadriano elargiti bene de Spartiano, Schotti Victore, & Eutropio mereantur: qui unum & viginti regiminis annos, ac menses undecim Hadriano adscribunt. Quod omnino falsum esse non Dionis tantum aucto-
ritate

ritate ex Xiphilino in ejusdem Hadriani vita evincitur, ubi ait: *Vixit annos LXII., menses V., dies XIX.; Regnavit annos XX., menses undecim:* verum nummi hoc itidem edocent: qui scilicet non amplius quam illius Tribunitiam potestatem *xxi.* praefecerunt. His duorum etiam nostri temporis doctissimorum hominum testimonia adjiciam, Pagii nimirum, & aequae literis ac purpura Eminentissimi Norisii Cardinalis, qui maximo quidem eruditi orbis damno ad extremum vitae properat: gloriosam tamen ac nunquam perituram nominis famam post se relinquens. Hic etenim in suo Auctario Chronologico de Votis Decennialibus cap. *iii.*, quod duplici Dissertationi de duobus Diocletiani, & Licinii nummis accedit, quum pariter existimasset, Hadrianum supremum diem obiisse anno U. C. *ccccxcii.* aerae vulgaris *139.* Antonino II. & Praesente Coss.; tum Pagius in dissertatione Hypatica par. *i.* cap. *viii.*, ubi animadversionem hanc non nostram amplius esse cognovimus; tum ipse Norisius in Consulari ad eundem Pagium Epistola pag. *85.* opinionem hujusmodi erroneam ac falsam esse non dissimularunt: utpote in mendosis duabus, vel tribus Gruterianis inscriptionibus innixam, in quibus ab imperito exscriptore exaratis Hadriani Tribunitia potestas *xxii.* pro *xxi.* reposita fuit. Ut Tribunitiam nanque potestatem *xxii.* Hadrianus attingeret, quae *iv. Id. Augusti* inchoari debuerat, mors integrum ei mensem praeripuit: atque

atque ideo minus recte V. Cl. Joannes Harduinus, in Specimine altero Chronologiae Veteris Testamenti pag. 288. duos & viginti imperii annos Hadriano adscribens, calculum posuisse videtur.

Ceterum, ut annum aerae Christianae 138., quo Pius Tribunitiam potestatem primam suscepit, primum quoque ejus imperii fuisse constet, praeter laudatum a sapientissimo Norisio in eadem epistola Consulari nummum Mediceum, in quo cum Tribunitia potestate prima Antoninus Augustus inscribitur; alii sane plurimi passim occurrunt apud Occonem, & Mediobarbum, ceterosque rei nummariae scriptores, qui hoc idem facile declarant. Quo facit etiam alia Gruteri inscriptio pag. CCLIII. 5.

I M P . C A E S A R I
D I V I . H A D R I A N I
A V G . F I L I O . D I V I
T R A I A N I . P A R T H I C I
N E P . D I V I . N E R V A E
P R O N E P O T I . T I T O
A E L I O . H A D R I A N O
A N T O N I N O . A V G .
P I O . T R I B . P O T . C O S . D E S . II

S C R I B A E

A R M A M E N T A R I

P O S V E R V N T

Hac porro demonstratur, quod inter Antonini Tribunitiam potestatem primam, & Hadriani mor-

H

tem

tem non annus medius fuerit interpositus : quum ibi mors Hadriani, per Divi titulum ejus nomini praemissum indicata, cum eadem Antonini Tribunitia potestate prima, & Augusti titulo jungatur. Id perspicuum fit auctoritate Ptolemaei, qui a Norisio ex observatione in Tabulis Prutenicis ab ipso facta immerito erroris notabatur. Scribit enim Ptolemaeus lib. xi. cap. i. Almagesti, ubi de stella Jovis loquitur : *Alteram, observationem scilicet, anno Hadriani xxi. Phaothi xiiij. sequente xiv. ante mediam noctem horis duabus, invenimusque in gradibus Piscium 7. 54. Tertiam primo Antonini anno Athir secundum Aegyptios die xx. sequente xxi. post mediam noctem horis v. invenimusque stellam Jovis in gradibus Arietis 14. 23.* Ergo secunda observatio a Ptolemaeo facta fuit anno xxi. imperii Hadriani, qui in annum incidit Christianae epochae 137. Caesare II. & Balbino Coss. : mense nempe Phaothi, qui Octobri nostro respondet. Tertia vero primo Antonini Pii anno, mense Athir : hoc est, Novembri : quumque a secunda observatione ad tertiam annum Aegyptiacum non amplius quam unum, & dies xxxvii., horas vii., & gradus 36. 29. intercessisse Ptolemaeus affirmet ; constabit utique, quod, si mense Octobris anni 137. annus xxi. imperii Hadriani, Pio nondum adoptato, decurrebat, V. deinde Kal. Martias anni proxime sequentis 138. Antonini adoptione facta, intra eundem annum, VI. scilicet Id. Julias

Julias Hadrianus obierit : quum ex Ptolomaeo mensis Novembris hujus anni 138. ad primum imperii Antonini Pii annum spectasset .

Ex his proinde manifestissimus Casauboni, aliorumque haud dissimilis error apparet : qui in secundo Antonini Consulatu , qui anno aerae Dionysianae 139. in fastis notatur , Hadrianum viventem adhuc faciunt : auctoritate scilicet Capitolini , qua & doctissimus Cardinalis Norisius ante sui retractationem deceptus quoque fuerat . Haec enim habet Capitolinus in M. Aurelio cap. v. *Octavodecimo aetatis anno adoptatus , in secundo Consulatu Antonini jam patris sui , Hadriano ferente , gratia aetatis facta , Quaestor est designatus .* Qui octavusdecimus annus , M. Aurelio vi. Kal. Majas Vero II. avo suo , & Augure Coss. nato , ut idem Capitolinus tradit , cum secundo Antonini Pii Consulatu recte componitur . tot enim a secundo Veri ad secundum Antonini Consulatum paria Consulatum in fastis numerantur . Quod tunc vero Hadrianus superstes non esset , tot non solum validis argumentis mihi superius adductis , sed & veterum quidem nummorum testimonio satis superque comprobatur . in iis etenim Antoninus cum Augusti titulo Cos. II. non tantum ; immo etiam vel designatus II. ; vel Consul tantummodo dicitur . Quia vero anno praecedente , quum Marcus septemdecim annorum esset , ab Antonino in filium adoptatus jam fuerat : verba proinde Capitolini non

H ij

de

de hac equidem ; verum de solenni illius in Caesarem adoptione , quae anno insequente , postquam Antoninus secundum Consulatum ordinarium inierat , & Marcus octavumdecimum aetatis annum nondum expleverat , fuit celebrata , intelligi debent . in quo Consulatu quum ipse Marcus (ei venia annariae legis anno superiori ab Hadriano impetrata) Quaestor adhuc esset , illum Antoninus secum Consulem designavit . Unde prorsus hic implicitus Capitolini locus ita mihi explicandus , & supplendus esse videtur , ut legi , aut exponi debeat : *Octavodecimo aetatis anno in Caesarem adoptatus , in secundo Consulatu Antonini jam patris sui , Hadriano ferente gratia aetatis facta ; Quaestor adhuc , Consul est designatus .* Quod alia etiam ejusdem Capitolini loca declarant . in Pio enim cap. vi. , *Marcum Antoninum , inquit , Quaestorem , Consulem , petente Senatu , creavit ;* & in M. Aurelio cap. vi. , ubi e more eadem repetit : *His ita gestis , adhuc Quaestorem , & Consulem secum Pius Marcum designavit , & Caesaris appellatione donavit .*

Quibus fortasse minus accurate perspectis , doctissimus Pagius in suae Dissertationis Hypaticae par. i. cap. iii. de prima Marci in filium adoptione Capitolinum intellexisse putavit . Quocirca pro octavodecimo aetatis anno decimumseptimum legendum monet ; ac pro secundo Antonini Consulatu ordinario ejusdem Consulatus designationem interpretatur .

Quae

Quae profecto magnopere inter se pugnant. Antoninus enim, quum ex Hadriani voluntate sibi Marcum in filium adoptaverat, nondum Consul iterum fuerat designatus. quod quidem post Hadriani mortem contigit, ut ex ejus nummis certissima conjectura fieri potest, tum apud Occonem pag. 243. edition. Augustanae, qua utimur; tum praesertim ex praecclaro maximi moduli numismate hisce diebus a laudato rerum antiquarum studioso viro Francisco Ficoronio acquisito: quod hic delineatum exhibeo.

In hujus autem parte antica, ut patet, caput Antonini laureatum conspicitur, circa quod legitur: ANTONINVS. AVG. PIVS. P. P. IMP. COS. In postica vero nuda quaedam muliebris figura grypho vecta cernitur, quae dextra sceptrum stringit. Hoc idem ex altero aureo nummo non minus evincitur, qui habetur tom. I. Musei Farnesiani tab. XIII. num. 2.: ubi in priori parte ipsius Antonini laureatum quoque caput visitur cum literis: IMP. CAES. T. AEL. ANTONINVS. AVG.; & in parte averfa figura quaedam velata extat

extat ad aram ignitam sacrificans; ibique inscribitur:
PONT. MAX. TR. POT. COS., ut infra apparet.

Qua de re si Pagii assertio vera esset, quod vivo scilicet Hadriano Antoninus Cos. iterum designatus fuisset, uti postea eodem Hadriano jam mortuo, quando scilicet cum imperio Augusti titulum assumpserat, ad primum poterat Consulatum redire, & Augustus & Consul tantum denuo dici? Nummos propterea, quos ex Thesauro Goltzii ad ejus probationem Pagius producit cum hac, vel alia ei simili epigraphe: IMP. T. AEL. CAESAR. ANTONINVS. TRIB. POT. DES. II., tanquam non aliqua pravae scriptiois suspicione carentes vitandos censeo. Hinc pateat etiam, quod quum Antoninus Pius & Augusti titulo, & primi Consulatus nota in nummis productis insignitus occurrat, verum non esse, quod ille, ut scribit Cl. Gisbertus Cuperus in *Histor. Trium Gordiano-*rum pag. 37., in nummis, in quibus Consul tantum sine numero dicitur, non aliter potuisset, quam Caesar effingi.

Die igitur, quo Pius fatis concessit, ita firmato, parvo quoque momento poterimus ejus vitae spatium metiri: de quo non minus quidem inter se scri-

scriptores dissentiunt . Capitulinus in ejus vita, cap.xii., cujus vestigiis Cuspinianus in Caesaribus, & cum aliis Sponius in suis Disquisitionibus differt.xxiv. pag.365. insistere videntur, septuaginta vitae annos ei tribuit; septuaginta septem Cassiodorus; Eutropius octo & septuaginta; Victor Schotti cap. xvi. septuaginta quinque; & Victor alter in epitome cap. xv. duos tantum supra septuaginta. Sed quam perperam id fuerit ab iis consignatum, a Capitolino praefertim, qui suis ipse viribus corrui, ita sane demonstratur. In Antonino cap.i. scribit, quod idem natus fuerit xiii. Kal. Octobres Domitiano xii., & Cornelio Dolabella Coss. . quod etiam docet tum vetus inscriptio, quae Romae legitur in hortis Barberinis, & apud eundem Sponium differt.xxiii. pag.327. tum vetus itidem Kalendarium Constantinianum apud Petrum Lambecium lib.iv. pag.285. Commentar. Biblioth. Caesar. Quapropter quum a xiii. Kal. Octobres anni U. C. dcccxxxix., aerae Dionysianae 86.; qui annus in fastis eorundem Consulum nominibus impletur, ad Nonas usque Martias anni U.C. a Parilibus dceccxiii., Christi 161.; quo anno, & die, uti jam demonstravimus, Pius decessit, anni quidem quatuor & septuaginta, menses quinque, ac dies septemdecim intercesserint: id vitae spatium erit ei assignandum.

Quum itaque suam huc usque Antoninus vitam produxisset, post xxii. imperii annos, menses vii.,
dies

dies xxvii. apud Lorium, ut dicebamus, Nonis Martii, non Octobris, anni U. C. usque ad Parilia pcccxiii., aerae nostrae 161. moritur: eique a Senatu, ut refert Capitolinus, *decreti etiam sunt omnes honores, qui optimis Principibus ante delati sunt. Meruit & Flavianem, & Circenses, & templum, & Sodales Antoninianos.* Et Victor in epitome cap. xv. *Ob cuius honorem templa, sacerdotes, atque infinita alia decreta sunt.* Quae omnia atque ejus nummi quidem ostendunt. Per aquilam etenim in iis varie expressam, per rogam, & aram, perque illius statuam sedentem Deorum habitu effictam satis superque divini honores ei habiti declarantur: Circenses praecipue ejus nummus indicat, in quo effedum, sive thesa a quatuor elephantis tracta, quae in Diyorum natali per Circum traduci solebat.

Quibus sane honoribus columnam hanc quoque, etiamsi antea alia de causa a Senatu dicata ei fuisset, accessisse videmus. Marcus enim & Lucius, ne tot inter publica Senatus officia singulari aliquo ac perenni simul amoris testimonio parentem optimum defraudare viderentur, colosseam illius statuam divinitatis habitu ornatam columnae eidem imponi, ejusque consecrationis symbolis stylobatem insculpi curarunt: annuente quidem Senatu, ut nummi, quos iterum hac eadem columna non *Felicitatis* quidem, sed illius consecrationis indice cudi mandavit, de hoc certiores nos reddunt.

Ita

Ita quoque columna, quam viventi adhuc Trajano Senatus in ejus Foro dicaverat, eodem postea defuncto, in sepulchrale illius monumentum evasit; *Inter divos*, de eodem inquit Eutropius lib.viii., *relatus est, solusque omnium intra Urbem sepultus. Ossa ejus collocata in urna aurea, in Foro, quod aedificavit, sub columna sita sunt.* Monumentum hoc vero etsi Antonini mortem consecrationemque spectet: attamen nullam cum ejus cineribus rem prorsus habet: qui non ibi, nec supra M. Aurelii columnam, ut prae ceteris Ciaconius in historia utriusque belli Dacici perperam est opinatus; sed in Hadriani sepulcro, quod *Arx S. Angeli, & Hadriani moles* indigitatur, conditi fuere. Capitolinus in eodem M. Aurelio cap. vii. id clare testatur: *Hadriaui autem sepulcro, inquit, corpus patris intulerunt magnifico exsequiarum officia.* Atque hoc idem exprimit inscriptio in eadem Hadriani mole, extans, quae legirur etiam apud Mabillonium in antiqua veterum inscriptionum collectione tom. iv. *Analect.* pag. 500., atque in Thesauro Gruteri pag. cclvii. 4.

IMP. CAESARI . T. AELIO . HADRIANO

ANTONINO . AVG. PIO . PONTIF. MAXIM.

TRIB. POT. XXIII. IMP. II. COS. III. P. P.

Quae, ut videtur, immediate post ejus corporis cremationem, cineresque ibi conditos apposita fuit. *Divus* namque ibi non dicitur, utpote nondum consecra-

secratione cohonestatus : quae pro more , ut Herodianus tradit lib. iv. , septimo a morte die celebrabatur . Quare amplissimum hoc monumentum etsi Antonini sepulcrum proprie dici non possit , quum non ibi ejus cineres adservati fuerint : columna tamen eidem imposita cum statua Divorum habitu efficta , Inscriptio , & Consecrationis anaglyp̃ga in eo insculpta quasi alterum ejus sepulcrum illud constituunt : quale scilicet apud veteres viris illustribus , corpore sepulturae tradito , honoris ac memoriae tantum causa alibi excitari solebat , quod alii *Inane* , alii *Imaginarium* dictum volunt . Hujusmodi erat illud Neronis Drusi ei a militibus ad Rhenum in Germania exstructum : quod Suetonius in Claudio cap. i. *honorarium tumulum* vocat : quandoquidem illius corpus Romanam delatum , atque inde combustum , in Augusti Mausoleo , sive , ut ex epitome Liviana lib. extremo , in C. Julii tumulo conditum fuerat . *Corpus ejus* , inquit ibi Suetonius , *per municipiorum coloniarumque primores , suscipientibus obvii scribarum decuriis , ad Urbem devectum , sepultum est in Martio Campo . Ceterum exercitus honorarium ei tumulum excitavit .* De quo etiam mentio extat apud Tacit. lib. ii. Annal. cap. vii. Atque alterum Ravennae hujusmodi monumentum ipse Drusus habuit , ut ibi antiquius lapis docet , qui ita ex Apiano , & Rubeco exscriptus legitur apud Gruter. pag. ccxxxvii. 5.

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CAES. AVG.
 GERM. PONT. MAX. TRIB. POT. II.
 COS. DESIG. III. IMP. III. P. P. DEDIT
 OB. MEMORIAM. PATRIS. SVI. DEC. VII.
 COLLEGI. FABRVM. M. R. H-S. CIO. N. LIBERALITATE
 DONAVIT. SVB. HAC. CONDITIONE. VT
 QVOTANNIS. ROSAS. AD. MONVMENTVM
 EIVS. DEFERANT. ET. IBI. EPVLENTVR
 DVMTAXAT. IN. V. ID. IVLIAS
 QVOD. SI. NEGLEXERINT. TVNC. AD. VIII.
 EIVSDEM. COLLEGII. PERTINERE. DEBEBIT
 CONDICIONE. *sc* SVpra. DICTA

Hujus quoque generis fuerat Hectoris tumulus, de quo Vergil. lib. III. Aeneid. vers. 304. : unde *Inanis tumuli* appellationem eruditi deduxisse videntur :

Manesque vocabat

*Hectoreum ad tumulum : viridi quem cespitem
 inanem,*

Et geminas, caussam lacrimis, sacra verat aras.
 Statius itidem lib. XII. Thebaid. vers. 161.

Nomina, quod superest, vacuis datis orba sepulcris,

Absentesque animas ad inania busta vocatis.

Hoc Graeci *κενотаφιον* dicunt. Idcirco Lampridius in Alexandro cap. LXIII. Graeca voce usus monumentum eidem Alexandro in Gallia exstructum *cenotaphium* appellat : *Cenotaphium*, inquit, *in Gallia,*

lia, Romae amplissimum sepulcrum meruit. Et Ovidius ad id tumulorum genus respiciens ita lib. II. *Metam. vers. 429.*

Et saepe in tumulis sine corpore nomina legi.

Ceterum si quis plura de hoc videre velit, viros eruditos adeat, Kirchmannum praecipue de Funeribus Romanor. lib. III. cap. XXVII., & Meursium ad Lycophronem pag. 189., ubi fusius de cenotaphio, & sepulcro differit.

Quod autem ad columnam attinet huic Antonini monumento impositam, etiam si alia de causa eidem antea erecta fuisset: quia tamen sepulcralis tumuli imaginem exprimit, veterem in ea ritum insignium virorum sepulcris columnas imponendi adhuc agnoscimus: quem nonnulli ab Aegyptiis acceptum referunt, qui in suorum Regum sepulcris pyramides, vel obeliscos excitabant. Plinius vero a Graecis derivatum id scribit lib. XXXIV. cap. VI., ubi hujus moris causa his verbis exposita: *Columnarum ratio erat attolli supra ceteros mortales*; mox subdit: *Primus tamen honos coepit a Graecis.* Servius ad illud Vergil. lib. XI. vers. 850.

fuit ingens monte sub alto

Regis Derceni terreno ex aggere bustum

Antiqui Laurentis opacaeque ilice tectum:

*Apud majores, ait, nobiles aut sub montibus altis,
aut in ipsis montibus sepeliabantur: unde natum est,
ut super cadavera aut pyramides fierent, aut ingen-
tes*

tes collocarentur columnae. Lucianus in Necyomantia, sive in Menippi, & Philonidis Dial. tom. i. pag. 336. ex editione Graevii, id ita pro suo more perstringit: εἰσὲ μοι ᾧ Μένιπῳ, οἱ δὲ τῶς πολυτελεῖς τέτρες καὶ ὑψηλὰς τάφους ἔχοντες ὑπὲρ γῆς, ἔς σήλας, ἔς εἰκόνας, καὶ ἐπιγράμματα, ὅθεν τιμωτέροι παρ' αὐτοῖς εἰσι τῶν ἰδιωτῶν νεκρῶν; *Dic Menippe, iſſi qui sumptuoſa excelsaque ſepulcra habent in terris, εἰ columnas, εἰ imagines, εἰ titulos, nibilone apud inferos plebejis defunētis ſunt bonoratiores?* Sed jam tempus adeſſe videtur, ut lectorem non his amplius morando, eorum, quae in hujus columnae ſtylobate inſculpta viſuntur, expoſitionem aggreſdiamur: ab occidentali ſcilicet ejusdem latere, ubi ipſius Antonini, aliorumque duorum Auguſtorum nomina ſunt expreſſa, initium facientes.

CAPUT

CAPUT . V.

Consecratis Divi titulus delatus . Qui Graecis Θεοι, vel Θεοι, & Ἡρώες, Romanis Divi . Senatus neminem nisi mortuum Divum dixit ; unde Angelonii, Erytii, Nardini, aliorumque opinio rejecta . Nummi aliquot Titi, ac Trajani ex Occone tanquam suspectae fidei damnantur . Suetonii locus vindicatus . Vossii opinio de tempore, quo Ovidius Augusti Apotheosim scripsit, improbata .

DIVI titulus, qui Antonini Pii cognominibus in inscriptione nostri lapidis praeponitur, quod illius Consecrationem mortemque simul designet, nemo est sane quisquam vel mediocriter in antiquis Romanorum ritibus versatus, qui nesciat. Satis exploratum est enim, quod apud veteres Romanos (si unum Trajanum Trajani Imperatoris patrem excipias, qui privatus licet, & non consecratus, in praestantissimo tamen nummo Mediceo Divus cum Nerva dicitur) ita ii Principes omnes denominabantur, qui post mortem inter Deos relati jam fuerant. Hinc est, quod nummi, & inscripti antiqui lapides, & leges quidem quamplurimae in corpore juris extant, quae ipsius Antonini Pii, aliorumque consecrato-

cratorum Imperatorum nomina praeferebant hoc titulo exornata .

Hos Graeci nunc Θεῖους, vel Θεοὺς effusa impiaque adulatione dicebant, ut satis superque ex illorum urbium nummis apparet : interdum Latina voce *Divi* utebantur, ut apud Cuperum in explicatione Gemmae Augustae ad Apotheos. Homeric. pag. 245., ubi nummus, in quo ANTINOOC ΔΙΥΟΣ legitur; quandoque vero Ἡρώας, & Augustalorum mulieres, quas pariter Θεῖας, vel Θεῶς post earum consecrationem in nummis inscribebant, Ἡρώας appellabant. Quare Dio in Augusto lib. LI. *Caesar*, inquit, *hoc tempore quum alia quaedam egit, tum templum Romae, ac patris sui, quem Heroem Julium vocabat, Ephesi, & Nicaeae fieri permisit.* Et lib. LVI. ex Xiphilino de eodem Augusto: *Subsequiebanturque statuae majorum ipsius, atque propinquorum, qui e vita discesserant, uno tantum Caesare excepto, propterea quod esset in numerum Heroum relatus.* Et in Hadriano: *Hadrianus quamquam fuit Princeps humanissimus, tamen propter caedes quorundam bonorum civium, quas & initio principatus, & paullo ante quam moreretur, fecit, culpa non caruit, parumque absuit, quin ob eam causam ne in Heroum quidem numerum referretur.* Et Silenus apud Julian. de Caesar. M. Aurelium accusat, quod non recto rationis ductu impudicam uxorem Faustinae Ἡρώας Heroinis adscripserit.

Etsi

Etſi vero qui apud Romanos *Divi*, a Graecis ſcriptoribus *Heroes* dicantur, ipſe tamen obſervo, quod praeter eundem Antinuum Bithynium juvenem, quem vecordi in Hadrianum adulatione Graecae aliquot urbes conſecrarunt, prope nullus ex Romanis Imperatoribus, vel quos ex eorum familia apotheoſi demens honoravit antiquitas, Heros in earum nummis inſcribitur: adeout praeclarus admodum ac vere ſingularis habendus ille foret hac epigraphæ: ΗΡΩΑ . ΑΔΡΙΑΝΟΝ inſignitus, quem ſupra laudatum Gallandium Smyrnae inſpexiſſe, in ſua Differtat. de nummo Pantheo pag. 26. Nicaſius prodidit. Cujus rei cauſſa quae potiffimum fuerit, quanvis ego haud facile aſſequi valeam: non ſine tamen conſilio id factum reor, ac fortaiſſe, ut Graecae quoque urbes in ſuis nummis Romanorum morem referrent, qui quos conſecraverant Principes, in Deorum, non in Heroum coetum cooptabant: atque itidem, ut qui apud ſaniores viros tanquam Heroes habebantur, vulgus Deos illos eſſe crederet: indeque major in eoſdem religio exterarumque gentium cultus induceretur.

Romanis autem privatis aequae ac publicis in monumentis, Romulo excepto, qui *Deus Quirinus* dicebatur; reliquos deinde Conſecratos *Divos* paſſim, vel, ut poſtea, voce alia ab ea dedueta, *Divinos*, ſeu *Divales*, ut ex Ruſi codice Palatino cap. xiv., denominare mos fuit. Unde Frontin. de Colonia: *Variis temporibus,*

bus, inquit, & a Divinis Imperatoribus agri sunt adsignati . Et Festus Rufus in Breviario : *Intempus Divalis Constantii reservata duravit* . Inscriptio autem *Deo Augusto*, quae in aliquibus Augusti nummis legitur, vel Tarraconensis Coloniae est, cui Graecorum morem adulationemque imitari in hoc placuit : vel Gallieni, qui in Augusti nummis ab ipso restitutis illam repetere voluit . Praeter hos enim nummus alius, qui ad Consecratos pertineat, superbo Dei titulo inscriptus nusquam observatur : ita ut Imperatores nonnulli prae omnibus ambitiosissimi, qui eandem Dei appellationem impie in vita sibi usurparunt, postea mortui & consecrati non amplius *Dii*, sed *Divi* nuncupantur, uti ex nummo Aureliani apparet apud Cl. Spanhemium de usu, & praest. numismatum pag. 729. cum hac epigraphe : *Deo, & Domino nato Aureliano* : qui postea vita functus in nummis suae Consecrationis *Divus Caes. Aurelianus* dicitur : Ita Carus, cui nummus cum inscriptione *Deo, & Domino Caro Aug.* fuerat percussus, post mortem *Divus Carus Pius*, vel *Augustus*, vel *Parthicus* est appellatus . Et Domitianus, qui, ut refert Sueton. in eodem cap. XIII., se pariter *Dominum Deumque* publice nuncupaverat, nec *Divus*, scribit Eutrop. lib. VII., *post mortem meruit appellari* .

Ex his itaque, quod hujusmodi Divi titulus apud Romanos quasi quidam consecrationis mortisque

tisque index fuerit, satis perspicitur, quod Servius etiam abunde declarat ad lib. v. Aeneid. vers. 45.: ubi inter Deos Divosque distinctionem hanc faciens, ut Dii sint perpetui, Divi ex hominibus facti, Divos dictos inde adjicit, *quasi qui diem obierint*. Et Isidor. in Glossar. *Divus*, inquit, *Imperator ille dicitur, qui post mortem Dei nomen accepit*.

Quod quanvis ita sit, & Arcus Titi ad Palatini radices positus in ea parte, quae Metam sudantem respicit, inscribatur:

SENATVS . POPVLVSQVE . ROMANVS

DIVO . TITO . DIVI . VESPASIANI . F.

VESPASIANO . AVGVSTO

Nardinus tamen lib. iii. cap. xiii. ob inscriptionem hanc aliam, quam ab eodem Arcu non procul repertam Faunus tradit, vivo ne an mortuo Tito Arcus ille fuerit erectus, dubitare videtur:

S. P. Q. R.

IMP. TITO . CAES. DIVI . VESPASIANI . FILIO
VESPASIANO . AVG. PONT. MAX. TR. POT. X.

IMP. XVII. XIII. P. P. PRINCIPI . SVO . QUI
PRAECEPTIS . PATRIAE . CONSILIIS Q. ET
AVSPICIIS . GENTEM . IVD EORVM . DOMUIT
ET . VRBEM . HIEROSOLYMAM . OMNIBVS . ANTE
SE . DVCIBVS . REGIBVS . GENTIBVS . AVT . FRVSTRA
PETITAM . AVT . INTENTATAM . DELEVIT

Quae quidem inscriptio ad eundem Arcum spectare, ut Faunus putat, nullo pacto poterit. nam praec-

praeter *Divi* titulum in priori inscriptione expressum, Aquila consecrationis symbolum in medio ipsius Arcus fornice visitur, quae Titi animam ad caelum defert. Nardinus autem quod idem *Divi* nomen ipsi Tito vivo etiam aptari possit, Franciscum Angelonium testem advocat, qui in sua *Historia Augusta* pag. 83. post ejusdem Titi nummum cum Amphitheatro apposite explicatum, alios exinde vel dubiae fidei, vel perperam exscriptos nummos prodit: quibus quod non mortui tantum Imperatores; sed quod eorum etiam aliqui superstites adhuc *Divi* fuerint appellati, nititur probare.

Laudat ibi Angelonius alterum Titi nummum, in quo caput ipsius laureatum cernitur, inscribiturque, IMP. T. CAES. VESP. AVG. P. M. TR. P. P. P. COS. VIII., & in parte altera, ubi militaribus spoliis Titus insidet, legitur, ut ipse ait, DIVO. AVG. T. DIVI VESP. F. VESPASIAN. S. C. Ubi vero monstrum, quo nec Africa immanius unquam proferet, nos cernimus, viventem nempe Titum, qui sibi jam mortuo nummos a Senatu adspicit obsignari. Quod Bello-rium in altera ejusdem historiae Augustae editione etiam adnotasse comperimus: sed quae reliqua ne- mitiora quidem nobis ab Angelonio in arenam proferuntur, vir eruditus minime animadvertit. Ex Occone etenim Trajani nummum Angelonius recitat cum hujusmodi epigraphae: *Divo Nervae Trajano Aug. P. M. Tr. P. Cos. III. P. P.*, qui in parte
k i j
aversa

aversa hanc aliam inscriptionem exhibet : *Profectio Aug. Germaniae S. C.*, atque alios itidem ipsius Imperatoris nummos eundem Divi titulum praeferentes laudat, in quibus nimirum, ut apud eundem Occo- nem videre licet pag. 198., vel Imperator cohortes adloquitur, vel sacra peragit, sive tunicatus hinc inde duos equos dextra sinistraque capistris tenet : aut denique currui triumphali a quatuor equis tracto insidet. qui omnes mihi non suspectae fidei tantum, ut dixeram, immo absque ulla prorsus haesitatione indubitatae falsitatis imperitique artificis opera judi- cantur. Ita mihi sentienti adstipulatur Cl. Vaillan- tius, qui tom. I. numism. Imper. Rom. pag. 52. le- ctorem admonet, *multos describi ab Occo num- mos Trajani, & quidem historicos, quos dubiae fidei, aut novos, ut inquit, existimamus, quum multos ex iis ab Antiquariis probatis haecenus non inspectos fuisse accepimus.* In quorum numero hi praecipue erunt nobis omnino reponendi. Caete- rum & alteri legitimo tamen, quanvis obvio, Au- gusti nummo, de quo pariter Bellorius, ut video, nos monuit, Angelonii allucinatio innititur. Hic radiatum Augusti caput exhibet cum hoc elogio: *Divvs . Avgvstvs . S. C.*, & in parte altera velata quaedam mulieris figura sedet dextera spicas, sinistra facem accensam gerens, quae Livia, sive Julia sub imagine Cereris creditur, & inscribitur: *DIVA . AVGV- STA.* Iste sub Claudio est percussus : sed quia in eo im-

impressae hae literae visuntur : N. C. A. P. R. *Nobis concessum a Populo Romano* ; hinc ex sententia Erytii , vivis adhuc Augusto , eademque ejus uxore Livia , ad quos nummus pertinet , Angelonius sculptum fuisse putavit , perinde ac si Augustus ipse tunc talia in nummo verba protulerit . Si vero vel Erytius , vel Angelonius id attentius observassent , non adeo quidem enormiter viri eruditissimi decepti fuissent . Eorum autem error primo evincitur , quod haec , vel alia hujusmodi nota , PROB. scilicet , non Imperatoris , in cujus honorem Senatus nummos cudi curabat , sed Monetariorum signum erat , qui aliquibus in nummis per ejusmodi notas , sub Tiberio , & Claudio praesertim , nummos signandi potestatem a Senatu impetratam indicare solebant . Secundo Livia nedum sub Augusto , sed nec mortua , Tiberio imperante , meruit Divinis honoribus decorari . Scribit enim Sueton. in eodem Tib. cap. II. quod *toto quidem triennio , quo vivente matre absuit , semel omnino eam nec amplius quam uno die , ac paucissimis vidit horis : ac mox neque aegrae adesse curavit , defunctamque dum adventus sui spem facit , complurium dierum mora corrupto demum ac tabido corpore funerata probibuit consecrari ; quasi id ipsa mandasset .* Quapropter quam perperam ejusmodi Liviae nummos cum eodem DIVAE . AVGVSTAE elogio , ejusque caput modo nudatum , modo velo coopertum exhibentes , inter nummos Tiberii Angelo-

gelonius collocarit, nihil est fane clarius. Mortuo vero C. Caesare Caligula, eique in Imperio successor Claudius renunciatus, hic Apotheosi, qua Liviam, Tiberius privaverat, est prosequutus. Cujus rei Sueton. in ejus vita cap. xi. his verbis meminit: *Aviae Liviae divinos honores, & Circensi pompa Currum Elephantorum Augustino similem decernendum curavit.* Et Dio lib. lx. de eodem Claudio: *Aviam Liviam, inquit, praeter hunc honorem immortalitati adseruit, dedicavitque ejus effigiem in templo Augusti, ac rem sacram ei fieri a Vestalibus mandavit, mulieresque per nomen ejus jurare jussit.* Livia propterea a Claudio consecrata, tunc nummi, qui Erytio, & Angelonio vel Augusti, vel Tiberii temporibus inani prorsus conjectura adjudicantur, ejusdem Liviae, vel simul Augusti ejus Conjugis assertam immortalitatem, divinitatemque declarantes, cusi fuere: addita praeterea in nonnullis, ut jam superius monuimus, monetali nota, quae quam frequens in Claudii nummis obviaque sit, iis notum satis, qui veterum nummorum collectioni student. Licet vero haec de Livia duobus his laudatis viris opinio fuerit: attamen quod Augustus nondum mortuus *Deus Divusque* nuncuparetur, & alii quidem, ut nihil dissimulem, ante ipsos, iique probatissimi Scriptores, quodammodo sentiisse videntur. Appian. Alex., quem sibi adstipulari ii credunt, lib. i. de bello Civ. edit. Henr. Stephani pag. 352. de Augusto loquens,

vivus,

vivus, ait, vidensque consecratus, & Augustus a Populo Romano appellatus. Et libro v. pag. 746. Hic tum bellorum finis visus est, quum Caesar vigesimum octavum annum egisset, oppidatim inter Deos tutelares consecratus. Victor Schotti in Caesaribus, ubi de eodem Augusto: Pater Patriae, ait, ob clementiam, ac Tribunitia potestate perpetuo habitus: hincque uti Deo, Romae, provinciisque omnibus per urbes celeberrimas, vivo mortuoque templa, sacerdotes, & Collegia sacravere. His & illud Vergilii addunt in eclog. i., ubi de eodem Augusto fermo est:

Deus nobis haec otia fecit:

*Nanque erit ille mihi semper Deus: illius aram
Saepe tener nostris ab ovilibus imbuet agnus.*
ubi Servius: *Semper, idest, post mortem, & dum vivit. Alii Imperatores post mortem in numerum referuntur Deorum: Augustus vivus templa emeruit.*
Item Propertius lib. iii. eleg. iv.

Arma Divus Caesar dices meditatur ad Indos
Hor. lib. iii. ode v.

praesens Divus habebitur Augustus:
Et lib. iv. ode v. ad ipsum Augustum:

*Hinc ad vina redit laetus, & alteris
Te mensis adhibet Deum.
Te multa prece, te prosequitur mero
Defuso pateris, & laribus tuum*

Miscet

*Miscet numen, uti Graecia Castoris;
Et magni memor Herculis.*

Et Epist. i. lib. ii. ad eundem :

*Praesenti tibi maturos largimur honores;
Jurandasque tuum per nomen ponimus aras.*

Quae si rectius tamen considerentur, constabit utique Romae Augustum pro Deo in vita habitum fuisse, sed privato potius Civium cultu, Deumque simul non a Senatu, sed a Poetis appellatum, qui, ut Lactantii verbis utar, *compositis ad voluptatem carminibus, in caelum illum sustulerunt: sicut faciunt qui apud Reges etiam malos panegyricis mendacibus adulantur*. Divinos praeterea honores ei exhibitos, aras templaque posita, sacerdotes institutos, atque alia id genus, quae a superstitionis gentibus poterant in adulationem maximi potentissimique Principis excogitari, ei delata fuisse admittimus. Sed haec provinciales urbes ei contulerunt, quibus antea in libera Republica mos idem, ac lege cautum fuerat, iisdem prorsus honoribus Proconsules Praetoresve prosequi: uti de hoc Cicero testatur in epist. ult. lib. v. ad Atticum, ubi quum in Cilicia Praetor esset, *mullos, inquit, honores mihi nisi verborum decerni sino: statuas, fana, τέρματα prohibeo*. Et in epist. i. ad Q. Fratrem scribit, pecunias pro templo, & monumento a Civitatibus ipsi oblatas non receperisse, *Quod, ait, quum ad templum monumentumque nostrum civitates pecunias decrevis-*
sent,

sent, quumque id & pro magnis meis meritis, & pro tuis maximis beneficiis summa sua voluntate fecissent: nominatimque lex exciperet, ut ad templum monumentumque capere liceret, quumque id quod dabatur non esset interiturum: sed in ornamentis templi futurum, ut non mihi potius, quam Populo Romano, ac Diis immortalibus datum videretur: tamen id, in quo erat dignitas, erat lex, erat eorum, qui faciebant, voluntas, accipiendum non putavi. Immo hac in re Augustus adeo prout illorum temporum conditio erat, moderationi studuit, ut, Suetonio teste in ejus vita cap. LII., Templum, quanvis sciret etiam Proconsulibus decerni solere: in nulla tamen provincia, nisi communi suo Romaeque nomine recepit: nam in Urbe quidem pertinacissime abstinuit hoc honore. Atque etiam argenteas statuas olim sibi positas conflagavit omnes, exque iis aureas Cortinas Apollini Palatino dedicavit; quod in marmore quoque Ancyrano memoriae fuit consignatum. In notis ad Victorem Schotti de Caesari- bus cap. I. Anna Fabra superius mihi laudata Suetonium redarguere videtur, quod talia de Augusto proferat; quod scilicet ei vivo templa Romae posita non fuisse tradiderit; quandoquidem Plinius lib. XII. cap. XIX. contrarium prorsus ostendat. At mulier eruditissima non animadvertit de templo Plinium loqui Augusto post mortem Romae erecto, quod a nemine in dubium poterit revocari. Radicem ejus

L

(Cin-

(Cinnami) Plinius, ait, *magni ponderis vidimus in Palatii templo, quod fecerat Divo Augusto conjux Augusta, aureae paterae impositam: ex qua guttae editae annis omnibus in grana durabantur, donec id delubrum incendio consumptum est.* Quod Dio in eodem ita confirmat: *Decretum quoque Romae Augusto sacrarium a Senatu, a Livia autem & Tiberio factum.* Quare potius ex Suetonio Victoris locus superius allatus explicandus Annae fuerat, ita ut mens illius constaret, quod vivo Augusto templum cum sacerdotibus in provinciis, Romae vero post ejus obitum sacrata, institutaque fuerint. Quod etiam ex Victore altero in epitome cap. i. ubi de Augusto, abunde evincitur. Haec Victor: *Igitur mortuum, seu necatum, multis novisque honoribus Senatus censuit decorandum. Nam praeter id, quod antea PATREM PATRIAE dixerat, templa tam Romae, quam per urbes celeberrimas ei consecravit.* Tacit. lib. i. annal. num. ii. de Augusto: *Ceterum sepultura more perfecta, templum, & caelestes religiones decernuntur.*

Verum quod ille ab ambitiosa omni prorsus appellatione non tantum Dei, sed etiam Domini abstinerit, ex Philone habetur in lib. de legat. ad Cajum: τὸ μὴ, inquit, τὰς ὑπερόσχοις τιμᾶς δεῖσθαι, καὶ φουσηθῆναι ποτε τοῖς ἐναργεστάτη, τὸ μὴ δασιώτην μὴτε θεὸν ἑαυτὸν ἐβελῆσαι προσεπαῖν, ἀλλὰ καὶ εἰ λείπιότης, δυσχερῆσαι, καὶ τὰ τῶν Ἰουδαίων ἁπο-

ἀποδέχεται, ὅς ἀρετῆς ἥδ' αὖ πάντα ἀφοσιωμένος τὰ τοιαῦτα. *Ipsū nunquam inflatum obsequiis, hinc certo colligitur, quod nunquam sustinuit se appellari Deum vel Dominum, averſatus banc adulationem, nec diſſimulans, probari ſibi Judaeos, qui abominarentur talia. Et Sueton. de eodem cap. LIII. Domini appellationem, ut maledictum, & opprobrium ſemper exhorruit. Immo ſubdit: quum ſpectante eo ludo, pronuntiatum eſſet in mimo: o Dominum æquum, & bonum! & univerſi quaſi de ipſo dictum exultantes comprobaffent: & ſtatim manu vultuque indecoras adulationes repreſſit, & inſequenti die graviffimo corripuit edicto, Dominumque ſe poſthac appellari ne a liberis quidem, aut nepotibus ſuis, vel ſerio, vel joco paſſus eſt: atque hujusmodi blanditias etiam inter ipſos prohibuit. Unde Tertullianus in Apologet. cap. xxxiv. Auguſtus, ait, imperii formator, ne Dominum quidem dici ſe volebat, & hoc enim DEI eſt cognomen. Quapropter ſi a Domini appellatione ita Auguſtus abhorruit, ut in eos, qui ſuperbo hoc titulo ipſum ſalutarent, rigide animadverterit: quæ ſubinde ratio erit, ut cum Erytio, Angelonio, aliisq; credamus, in nummis tam Romæ, quam in Tarraconenſi Colonia percuſſis, ſe Deum, Divumque appellari permiſſiſſe? eo magis, quod hujusmodi Dei vel Domini tituli per id tempus Tyrannorum attributa erant: & Divi prænomen nonniſi pro infauſto mortis omine vivis Im-*

peratoribus deferrebat. De quo insigni testimonium extat apud Tacit. lib. xv. annal. in fine, ubi haec de Nerone: *Reperio, inquit, in commentariis Senatus, Cerialem Anicium Consulem designatum, pro sententia dixisse, ut templum Divo Neroni quammaturrime publica pecunia poneretur. Quod quidem ille decernebat, tanquam mortale fastigium egresso, & venerationem hominum merito: quod ad omina olim sui exitus verteretur. nam Deum honor Principi non ante habetur, quam agere inter homines desierit.* Et Vespasianus apud Sueton. cap. xxiii. quum proxima ei mors instaret, *in prima quoque morbi accessione, ut puto, inquit, Deus fio.* Propterea Tertullian. loco praecitato scribit, quod *maledictum est ante apothecosin Deum Caesarem nuncupare.* Nec minus clare Minutius Felix in Octavio id explicat: *Et Divi ceteri Reges, qui consecrantur non ad fidem numinis, sed ad honorem emeritae potestatis. Inuitis bis denique hoc nomen adscribitur: optant in homine perseverare, fieri se Deos metuunt, etsi jam senes, nolunt.* Eutrop. denique apertis verbis declarat, Augustum Divum non antea dictum, quam diem suum obierit: *Moriens, ait, Divus appellatus est, & Rempublicam beatissimam Tiberio successori reliquit.* Hinc Aufon. de xii. Caesar.

Addidit Augustum Divis matura senectus.

Hic autem fatis mirari nequeo, Viro doctissimo Gerardo Vossio, cujus laus in sublimi loco sita est,

est, eam fuisse opinionem, ut Apotheosin, quam de Augusto in exilio Naso cecinit, eidem superstiti ille scripserit. Quod ex iis, quae lib. iv. de Ponto eleg. ix. idem habet, sibi conjici posse videtur: Haec ibi Ovidius:

*Tu certe scis hoc superis, adscite, videsque
Caesar; ut est oculis subdita Terra tuis.*

Tu nostras audis inter convexa locatus

Sidera, sollicito, quas damus ore preces.

Perveniant istuc & carmina forsitan illa,

Quae de te missi caelitus facta novo.

Ex quibus porro satis, cuique elucescit, Ovidium de Augusto jam vita functo, ac inter sidera locato suum carmen composuisse. Id tamen clarius in Epist. vi. ejusdem libri expressit:

Cooperat Augustus deceptae ignoscere culpae

Spem nostram, terras deseruitque simul.

Quale tamen potui de caelitus, Brute, recenti

Vestra procul positus carmen in ora dedi.

Immo in epist. xiii. ad Carum se carmen illud Getico scilicet idiomate non sub Augusto, sed sub Tiberio scripsisse aperte declarat.

Ab pudet! & Getico scripsi sermone libellum,

Structaque sunt nostris barbara verba modis.

Et placui (gratare mihi) coepique Poetae

Inter inhumanos nomen habere Getas.

Materiam quaeris? laudes de Caesare dixi

Adjuta est novitas numine nostra Dei.

Nam

Nam Patris Augusti docui mortale fuisse

Corpus, in aetherias numen abisse domos.

Esse parem virtute patri, qui frena coactus

Saepe recusati coeperit Imperii.

Ubi de Tiberio ipsius Augusti per adoptionem filio hisce duobus postremis carminibus Ovidium loqui, non est qui dubitet; de cujus in regimine capeffendo ficti animi cunctatione Sueton. etiam in eodem, cap. xxiv. *Principatum*, inquit, *quanvis neque occupare confestim, neque agere dubitasset, & statione militum, hoc est, vi, & specie dominationis assumpta, diu tamen recusavit impudentissimo animo: & paullo post: Tandem quasi coactus, & quaerens miseram, & onerosam injungi sibi servitutem, recepit imperium: nec tamen aliter quam ut depositurum se quandoque spem faceret.*

Praeter Augustum verò, & Liviam, Titum, ac Trajanum, quod Antoninus etiam initio imperii sui Divus fuerit appellatus, est qui scripsit, Vertranio teste in adnotationibus ad Tacitum lib. xv. *Annal.* ubi supra. Sed qua conjectura, quave auctoritate nitatur, non explicat. Cujus tamen roboris opinio haec etiam esse possit, ut an ei assentiri debeat, Vertranius ipse ignoret, ex iis quae abunde praemisimus, jam satis perspicui poterit.

CAPUT

CAPUT . VI.

*In Consecratis titulus Divi loco praenominis usurpatus .
 Varia Antonini nomina . Panvinii error in fastis de-
 prehensus . Antonini origo . Schotti Victor notatus .
 Cur Antoninus a Senatu Pius dictus , & quando .*

TITULUS hic autem *Divi*, de quo superius abunde disseruimus, tanquam novum splendidumque praenomen, veteri ac peculiari Consecrati praenomine omisso, reliquis ejus nominibus copulabatur: Tito Vespasiano, & Marco Antonino tamen exceptis, qui, ad parentum suorum distinctionem, ut reor, mortui etiam & consecrati propria nunquam praenomina amiserunt. Unus enim, ut vulgata res est, Divus T. Vespasianus, alter vero Divus M. Antoninus in nummis, literatisque lapidibus appellatus occurrit. Verum ut major nominis majestas esset, non omnibus, quae consecratus vivens habuerat, sed iis tantum nominibus associari patiebatur, quibus ille frequentius in vita nuncupari solebat. De quo praeter innumera propemodum, quae in antiquis monumentis exempla extant, illustre in nostro hoc marmore testimonium habemus: ubi Antoninus, qui Titi praenomine, ac tot aliis nominibus antea

antea fruebatur, Aurelii nempe, Aelii, Hadriani, Fulvi, Bojonii, Aarii: modo Antoninus, (nam Augusti appellatio dignitatis cognomen erat) & Pius tantum post suam consecrationem appellatur. Titus etenim ex avi paterni, ac patris praenomine, sicuti ex eorum cognominibus Fulvus etiam est dictus. Fulvius legitur apud Capitolinum; sed minus recte: quum ejusmodi nominis desinentiae Romanorum cognomina terminandi ratio repugnet, ut in lib. de nominibus Romanorum Robortellus, & Sigonius jam erudite praenotarunt, eique Fasti quoque Consulares, ut Casaubonus itidem animadvertit, omnino adversentur, in quibus nunquam *Fulvius*, sed *Fulvus*, vel, ut semel, *Furvus* inscribitur. Ubi obiter mihi Panvinii errorprehenditur, utpote qui annos aerae vulgaris 85. & 89., ac secundum ejus supputationem 86: & 90., qui *Domitiano* *xī.* & *Fulvo*: item *Fulvo* *īī.* & *Atracino* signantur, ad T. Aurelium Fulvum T. F., nempe Antonini Pii patrem refert, quando ad T. Aurelium Fulvum ejus avum spectare omnino ii debent. Quod Capitolin. in Pio cap. i. ita nos docet: *ejus*, inquit, *avus Titus Aurelius Fulvius, qui per honores diversos ad secundum consulatum, & praefecturam Urbis pervenit.* T. vero Aurelius Fulvus T. F. illius pater semel tantum, eodem Capitolino teste, Consul fuit, & suffectus quidem, non ordinarius, quum in fastis ejus nomen ordinariorum Consulum locum nusquam obti-

obtineat . Aurelii nomen deinde , quod de more immediate T. praenomini accedit , quod gentile ejus fuerit , nemini prorsus ignoratur . Cujus gentem , dum Romana Respublica libertate potiebatur , plures quidem Consulares viros , ac triumphali honore donatos habuisse ex Fulvio Ursino , & Antonio Augustino diserte ostenditur : qui plebejam , & a Sabinis ortam faciunt , eaque in tres , Cottarum nempe , Orestarum , & Scaurorum familias dividunt . Cum quibus tamen si rem aliquam habuerit haec Fulvorum familia , ex qua Pius , non liquido constat . Id sane compertum est , quod etsi Capitolinus , & Eutropius claram illam quidem , sed veterem non admodum fuisse tradant , quia forsan Romae sero innotuit , utpote ex Nemauso illustri Galliae Narbonensis urbe , & Colonia , & postea ex Lanuvio Latii municipio , in qua natus Antoninus & educatus oriunda , illam nihilominus veterrimam Schotti Victor appellat . Aelii Hadriani praeterea sibi nomen adsciverat , quia ab Imp. Aelio Hadriano adoptatus : Bojonii ex avia materna , ut Gruterus , & Salmasius putant , quae Bojonia Procella nuncupabatur . Cujus familiae mentio extat etiam in lapide Puteolano nuperrime effosso , ac superius nobis laudato , in quo haec insculpta habentur :

T. A N O N I O . B O J O N I O

C H R Y S A N T I .

Antonini vero nomen Arriorum familiae cognomen erat , eique ex materno ejus avo inditum , qui

M

Arrius

Arrius Antoninus nominabatur ; de quo Capitolin. in Pio cap. i. haec memorat : *Arvus maternus Arrius Antoninus , bis consul , homo sanctus , & qui Nervam miseratus esset , quod imperare coepisset . Et apud Victor. in epitome cap. xii. : Qui , Nerva scilicet , quum in Curiam a Senatu gratanter exceptus esset , solus ex omnibus Arrius Antoninus vir acer , eique amicitissimus conditionem imperantium prudenter exprimens amplexus eum gratulari se , ait , Senatui , & populo , provinciisque ; ipsi autem nequaquam : cui satius fuerat malos semper Principes eludere , quam tanti oneris vim sustinentem , non molestiis modo , & periculis subijci , sed famae etiam inimicorum pariter , & amicorum : qui quum se mereri omnia praesumunt , si quicquam non extorserint , atrociores sunt ipsis quoque hostibus .* Hujus Arrii Antonini fit mentio in lapide Tifernate apud Grut. pag. ccccxciv. 5. Quare & ipse Antoninus Imperator a Spartiano , & Capitolino Arrius dicitur. Postquam vero hoc Antonini nomen ipsi Pio , ejusque successori Marco optimis Principibus adhaeserat , in summa quidem veneratione est habitum : adeo ut apud Spartian. in Severo cap. xx. , & xxi. , & apud Lamprid. in Elagab. cap. ii. *Sanctum , ac venerabile* dicitur . Quinimmo ab eodem Lamprid. in Diadumen. cap. iii. superstitiose etiam pro eo supplicatum fuisse traditur : *Fecitque , ait , Bassiani simulacra ex auro , atque argento , atque dies septem supplicatio pro.*

pro Antonini nomine celebrata est . Nimirum profecto Senatui & populo , militibusque cordi fuisse videtur , ut Antonini nomen , quod pro fausto boni , optimique regiminis Imperiique perpetuitatis omine accipiebant , in suis Caesaribus propagatum viderent . Quapropter idem Lamprid. loco superius allato cap. i. tradit , quod quum primum innotuit per legiones , occisum esse Bassianum , ingens maeror obsedit omnium pectora , quod Antoninum in Republica non haberent , existimantium , quod cum eo Romanum esset imperium perituum : & cap. vi. Fuit quidem , inquit , tam amabile illis temporibus nomen Antoninorum , ut qui eo nomine non niteretur , mereri non videretur imperium . Quod patet etiam ex Capitolino in Macrino cap. iii. , ubi haec scribit : sed alii idcirco Antoninum Diadumenum , a Macrino patre appellatum ferunt , ut suspicio a Macrino interfecti Antonini Bassiani militibus tolleretur . Alii vero tantum desiderium nominis huius fuisse dicunt , ut nisi populus , & milites Antonini nomen audirent , imperatorium non patarent . Macrinus propterea apud Lamprid. cap. vii. post Antonini nomen Diadumeniano filio inditum cum Nonia Celsa sui conjuge per epistolam gloriatur , non tam se ad imperium pervenisse , qui esset secundus imperii , quam quod Antoniniani nominis esset pater factus , quo clarius , inquit , illis temporibus non fuerat vel Deorum . Hinc est , quod Commodus , An-

tonini nomine rejecto, quum se potius Herculem dici-
xoluisse, his apud eundem Lampridium jambis im-
pellitur: qui a malo, ut ipse ait, Poeta ita Latino
perpetuoque pentametro sunt redditi:

Commodus Herculeum nomen habere cupit,

Antoninorum non putat esse bonum.

Expers humani juris, et imperii:

Sperans quin etiam clarius esse Deum,

Quam si sit princeps nominis egregii.

Non erit iste Deus, nec tamen ullus homo.

Enimvero Antonini nomen tam ab omnibus
desiderabatur, ut per sexaginta tres, vel quatuor annos
post Pii obitum in Romanis Caesaribus permanferit:
sed non aequae tamen. siquidem, *solus Marcus*, ut
ait Capitolin. in Macrino cap. vii., *nomen illud san-*
ctum vitae genere auxisse videtur: Verus autem de-
geniasse: Commodus vero etiam polluisse sacra- ti no-
minis reverentiam. Jam quid, ipse addit, *de Cara-*
callo Antonino, quidve de hoc, Macrino scilicet,
potest dici? Postrema etiam quid de Heliogabalo,
qui Antoninorum ultimus in summa impuritate
vixisse memoratur?

Sunt vero qui scribunt, post Elagabalum Gor-
dianos etiam Antoninos dictos fuisse. Schotti Victor
cap. xxvi. *repente*, ait, *Antoninus Gordianus Afri-*
cae Proconsul. ab exercitu Princeps apud Thydri
oppidum absens fit. Capitolinus in Tribus Gordia-
nis cap. iii. *jam illud*, inquit, *satis constat, quod*
filium

*filium Gordianum nomine Antonini eo signo illustravit : atque eadem prorsus habet in Gordiano Juniore cap. xvii. Huc faciunt inscriptiones apud Gruterum pag. xxiv. 14., & pag. lvii. 5. Aliae itidem apud Reines. clas. iii. num. xxxvii., xxxviii., & xxxix., & apud Fabrettum ex Schedis Vaticanis cap. x. num. lxiii. : in quibus omnibus Gordianus cognomento Pius, qui tertius & ultimus, Antoninus inscribitur. Lampridius in Elagabalo cap. xviii. id minime admittere videtur. ait enim : *Hic ultimus Antoninorum fuit, quavis cognomine postea Gordianos multi Antoninos putent, qui Antonii dicti sunt, non Antonini : & cap. xxxiv. etiam illud addendum est, ne quis error oriatur, quum duos Gordianos narrare coepero, patrem, ac filium, qui se de Antoninorum genere dici volebant, non nomen in illis primum fuit, sed praenomen. Deinde, ut plerisque in libris invenio, Antonii dicti sunt, non Antonini. Et Capitolinus in Macrino cap. iii. Nec inter Antoninos, inquit, referendi sunt duo Gordiani, qui aut praenomen tantum Antoninorum habuerunt, aut etiam Antonii dicti sunt, non Antonini. Sed ab Antoninorum numero eos penitus excludunt inscriptiones quamplurimae, quae extant apud eundem Gruterum pag. xxx. 1. lxxxix. 2. cclxxii. 1. usque ad 6., & pag. mvi. 8., mlxxxv. 10. 11. : item apud eundem Fabrettum ibidem num. lxiv., & lxv. : quae Antonium Gordianum habent, non Antoninum :**

num. Hoc satis etiam comprobant veteres nummi; Graeci praecipue, in quibus diserte legitur: M. ANTONIOC. ΓΟΡΔΙΑΝΟC: Latini vero, quia nomen compendiose scriptum praeferebant, hoc est, M. ANT. GORDIANVS, propterea ex iis quoque docemur, Antonios, non Antoninos nuncupatos fuisse. nusquam enim in Antoninorum nummis Antonini cognomen contractum ac per initiales tantum literas indicatum invenies. Quo tamen jure antiquissimae Antoniae gentis nomen isti sibi Gordiani adsumpserint, non est hic locus perscrutandi: tum quia de hoc facile Illustrissimus Gisbertus Cuperus in sua Trium Gordianorum Historia, quam propediem typis denuo committet plurimum, ut audivimus, auctam, numerisque omnibus absolutam, singulari, quo pollet ingenio, eruditioneque, abunde nos instruet. Recte igitur, ut in viam redeamus, Lampridius cap. xi. de Elagab. dixerat: *Postremo quum accepit imperium, Antoninus appellatus est: atque ipse in Romano imperio ultimus Antoninorum fuit.* Licet vero ab optimis Principibus id nomen incoeptum ad has usque fordes, Elagabalum scilicet, pervenisset: adeo tamen libenter ab omnibus audiebatur, ut post ejusdem Elagabali mortem in Alexandro etiam illius successore Populus Romanus producendum quammaxime optaverat. Extant apud Lamprid. in eodem Alexandro tumultuariæ acclamationes, quibus, ut Antonini nomen idem Imperator assumeret, Senatus non

non illum tantum rogabat , sed vim ei propemodum inferebat . Ipse tamen se imparem dicens , ut tanto nomini aequè posset respondere , illud constantissime recusavit . *Ne quaeso*, inquit , *P. C.*, *ne me ad hanc certaminis necessitatem vocetis , ut ego cogar tanto nomini satisfacere* . Pii vero alterum nostri Antonini cognomen , ut ex quibusdam ejus nummis constat , aliquando recepit , quo , paucis exceptis , ceteros deinde Imperatores aequè ac Augusto titulo insignitos cernimus . His nihilominus ob dignitatis fastigium Pii cognomentum Senatus detulit , Antonino vero , de quo loquimur , virtutis causa imposuit . Servius ad 1. Aeneid. vers. 378. hujus cognominis etymum explicans , *sane Pius*, inquit , *potest esse et purus , et innocens , et omni carens scelere* . Quavis autem pro illorum temporum conditione talis fuerit Antoninus , utpote qui vitae probitate , mansuetudine , morumque innocentia a scriptoribus omnibus laudetur , a Schotti praesertim Victore cap. xv. ubi de eodem inquit : *hunc fere nulla vitiorum labe maculavit* : aliae tamen ab Historicis hujus cognominis eidem imponendi causae adsignantur . Pausan. de eodem in Arcad. cap. XLIII. ἔτον Ἀσέβη τὰ βασιλεῖα ἐκάλεσαν οἱ Ῥωμαῖοι διότι ἐς τὸ θεῖον τιμὴ μάλιστα ἐφάρμετο χρώμενοι . *Hunc Romani Pii cognomine appellarunt , quod unus omnium religionum studiosissimus fuerit* . Spartian. in Hadriano cap. 24. *Antoninus quidem Pius idcirco appellatus dici-*

dicatur, quod Socerum fessum aetate manu sublevarit, quanvis alii cognomentum hoc ei dicant inditum, quod multos Senatores Hadriano jam saevienti eripuisset: alii quod ipsi Hadriano magnos honores post mortem detulisset. Quod postremum equidem inter pietatis genera, ut ex Serv. in vi. Aeneid. vers. 176. primum locum semper obtinuit. Unde ibidem Vergil. vers. 252., ut maximam sui Herois pietatem ostenderet, demortui Miseni exsequiis implicitum ita illum effingit:

*At pius Aeneas ingenti mole sepulchrum
Imponit, suaque arma viro, remumque tubam-
que*

Monte sub aereo: qui nunc Misenus ab illo

Dicitur, aeternumque tenet per saecula nomen.

Ita pariter lib. vii. vers. 5., ubi Aeneam Cajetae suae Nutrici eadem pietatis officia perfolvisse his carminibus memorat.

At prius exsequiis Aeneas rite solutis

Aggere composito tumuli postquam alta quierunt

Aequora, tendit iter velis, portumque relinquit.

Et Aufon. in grat. act. pro Consulatu inter cetera Piiissimi epitheton Gratiano Imperatori tribuit, quod patrem suum Valentinianum post ejus mortem inter Divos retulerat. Aguntur enim gratiae, non propter majestatis ambitum, nec sine argumentis. Imperatori fortissimo: testis est uno pacatus anno & Danubii limes, & Rheni. Liberalissimo: ostentat hoc

boc dives exercitus . Indulgentissimo : docet servitus erroris humani . Consultiſſimo : probat hoc tali Principe Oriens ordinatus . PISSIMO : hujus vero laudis locupletiffimum testimonium eſt pater divinis bonoribus consecratus .

Quae vero superius a Spartiano de hujusmodi cognomento Pii , quod fuit Antonino impositum , rationes afferuntur , easdem prorsus in eodem Antonino cap. II. Capitolinus recenset : addit tamen , quod vel ideo Pius est dictus , quod quum se Hadrianus interimere vellet , ingenti custodia & diligentia fecit , ne id posset admittere : vel quod vere natura clementissimus , & nihil temporibus suis asperum fecit . M. Aurelius etiam apud Vulcat. Gallican. in vita Avidii Cassii cap. II. id illius clementiae attribuit . Faustinae enim uxori , quum de Cassianae defectionis ultione anxiam se sollicitamque ostenderet , ita rescripsit : Ego vero & ejus liberis parcam , & genero , & uxori , & ad Senatum scribam , ne aut proscriptio gravior sit , aut poena crudelior . Non enim quicquam est , quod Imperatorem Romanum melius commendet gentibus , quam clementia . Haec Caesarem Deum fecit , haec Augustum consecravit , haec patrem tuum in primis Pii nomine ornavit . Quo facit illud Claudiani in IV. Consulatu Honorii :

Sis Pius in primis , nam quum vincamur in omni Munere , sola Deos aequat Clementia nobis .

Non unum igitur Antonini pietatis argumentum

N

fuit ,

fuit , ut Pius a Senatu dici mereretur ; quamvis Capi-
tolino non satis probetur , quod ideo sit ita cognomi-
natus , quia Socerum senio confectum manu coram
Senatu levare solitus fuisset . *quod quidem* , inquit ,
non satis magnae pietatis est argumentum , quum
impius sit magis , qui ista non faciat , quam pius , qui
debitum reddat . Mihi vero contra videtur . nam
etsi naturae legibus ad hoc teneamur nunquam tamen
amor in suos & studium insignis pietatis titulo caruit .
Quia Metellus lacrimis , & assiduus precibus Senatum
perduxit , ut pater ab exsilio revocaretur , & ipsum
Pii cognomen apud Romanos primum promeruisse
veterum monumentis est consignatum . Ita L. quo-
que Antonius , qui cum P. Servilio anno U. C. DCCXIII.
consulatum gessit , ob eximiam in M. Antonium
Triumvirum sui fratrem pietatem exercitam fuit *Pie-*
tas appellatus , ut a Dione lib. XLVIII. scribitur , atque
unus , & alter argenteus denarius testatur apud Ful-
vium Ursinum in prima gentis Antoniae Tab. cum
epigraphe in parte averfa : PIETAS . COS. , addita Ci-
conia , quae , ut ex Epiphanio in Physiolog. cap. XXV.
patrem , & matrem admiranda pietate in senectute
alit : τὸ γὰρ ὄνειρον , ait ibi Epiphanius , ἔτο τὴν πατέ-
ρα , & τὴν μητέρα αὐτῶν ἀσεβεία θανάσιμα νηροβάσκα .
Hoc idem ex Aeliano lib. III. cap. XXII. histor. Ani-
mal. , & ex Caelio Rhodigino lib. XXIII. cap. XXXIV.
lect. antiq. Unde jure & merito pro pietatis sym-
bolo accipitur , & a Petronio *Pietaticultrix* est dicta .
Cico-

*Ciconia etiam grata , peregrina , hospita
Pietaticultrix , gracilipes , crotalistris .*

De ea etiam S. Ambros. in Hexaemer. lib. v. cap. xvi. haec habet : *Aves , inquit , non erubescunt reverendi senis membra portare . est enim vectura pietatis : quod eo usque frequenti testificatione percrebuit , ut congruae remunerationis inveniret mercedem . Nam Romanorum usu Pia avis vocatur , & quod vix uni Imperatori consulto Senatus delatum dicitur , hoc istae aves in commune meruerunt . Aliud praeterea pietatis Antonini argumentum a Capitolino in ejus vita cap. x. proditur : nimirum quod quum Marcus mortuum educatorem suum fleret , vocareturque ab aulicis Ministris ab ostentatione pietatis , ipse dixerit : PERMITTITE , inquit , ILLI . VT . HOMO SIT . NEQUE . ENIM . VEL . PHILOSOPHIA . VEL . IMPERIVM TOLLIT . AFFECTVS . Quando vero hujusmodi cognomentum a Senatu fuerit illi impositum idem Capitolinus cap. v. innuere videtur : post mortem nempe Hadriani , ac primo imperii anno , quum Faustina ejus uxor Augusta fuit appellata . *Uxorem , inquit , Faustinam Augustam appellari a Senatu permisit : Pii appellationem recepit .* Cui & veteres nummi adstipulantur , in quibus cum ejus Trib. Pot. prima Augusti titulus , & Pii simul cognomen legitur . Nec antea quidem a Senatu Pius cognominatus fuisse videtur : quandoquidem nummi omnes , in quibus Caesar tantummodo inscribitur , ejusmodi cogno-*

CAPUT . VII.

L. Verus , Pio mortuo , statim , non post mensem Augustus est dictus . Quando M. Aurelius Antonini nomen , & M. praenomen acceperit . Lucius a M. Aurelii cognomine , non patris Verus est appellatus . Apologiae Athenagorae inscriptio expenditur . Annus Victoriae & M. Aurelio de Sarmatis relatae . Capitolini locus illustratus . L. Verus in publicis monumentis nusquam dictus Antoninus . Error Gruteri . Cur M. Aurelii Columna Cochlís fuerit ab Antiquariis Antonino adjudicata . Erronea Platinae , aliorumque de eadem opinio . De Columna in nummis Consecrationis Antonini Pii signata communis Antiquariorum error nunc primum patefactus . Eiusdem Columnae typus apud Augustinum , Angelonium , Bellorium , & alios vitiatus . Quis Columnam Coclidem M. Aurelio dicaverit , & quando . Cur haec in nummis non conspiciatur . Nummus Hadriani ineditus publicatur , & exponitur .

ACTENUS ab Augusto singuli tantum Imperatores rei Romanae clavum tenuere , quum Antonino Pio e vivis erepto , Marcus , qui solus jure adoptionis ei succedere in Imperio debuerat , incertum , an novo benevolentiae genere , an quod

corporis viribus parum ipse vigeret , seu potius ut philosophiae , cui plurimum incumbibat , posset liberius vacare , Lucium , quem ex Hadriani voluntate sibi

fibi in filium adoptaverat, Augusti titulo delato, in regiminis consortium adscivit: *tuncque primum*, ait Capitolin. in eodem Marco cap. vii., *Romanum Imperium duos Augustos habere coepit*. Id vero non post mensem a Pii obitu, ut celebris famae viro Comiti Mediobarbo placuit, sed statim post illius mortem contigisse, apertis his verbis Schotti Victor cap. xvi. docet: *Igitur Aurelius Socero apud Lorios anno vitae post quintum, & septuagesimum mortuo, confestim Lucium Verum in societatem potentiae accepit*. Idemque prorsus ex Dione in Marco a Xiphilino asseritur: *Statim*, inquit, *socium, & participem Imperii coepit Lucium Verum Lucii Commodi filium*. Sed Puteolana Inscriptio hisce a me typis data omnem penitus de hoc dubitationem tollere videtur; quum die vigesima Martii, quae a Pii excessu tertia decima fuerat, cum Marco & Lucium Augusti titulo jam decoratum exhibet. Quod insuper, quando insignia haec testimonia praesto nobis non essent, probari quodammodo etiam posset ejusdem Lucii nummis, qui cum Caesaris titulo facile extarent, nisi eodem tempore, quo Marcus fuit Augustus renunciatus, & ipse ut ex Capitolino ibidem cap. vii. Caesar simul, & Augustus a Marco dictus fuisset. *Post excessum Divi Pii a Senatu coactus regimen publicum capere, fratrem sibi participem in imperio designavit: quem L. Aurelium Verum Commodum appellavit, Caesaremque atque Augustum dixit,*

dixit, atque ex eo pariter coeperunt rempublicam regere. Quia vero cum Imperio & suum cum eo nomen Marcus communicaverat, sibi que Antonini, sui per adoptionem patris nomen imposuerat, hinc est, quod Marcus, qui ex majorum suorum nomine Verus antea vocabatur, in hujus Columnae stylobate Antoninus inscribitur: alter, quem Commodum dicebant, ut infra mox repetam, Verus est appellatus. quibus etiam nominibus apud Urfinum in denario legionis vi. ab ipsis restitutae, & in l. xvii. ff. de servit. rustic. praed. uterque cognominatur. Sane fallitur Jacobus Biaeus ad Numismatum aureorum Ducis Arschotani Tab. xxix. n. l. existimans, quod Marcus tunc quum fuerat a Pio adoptatus Antonini cognomen acceperit. nam qui illum nisi post Pii mortem ita cognominatum conspexerit, futurum neminem puto. Recte propterea apud Capitolin. de eodem cap. vii. legitur, quod Marcus Imperium adeptus, *Antonini mox ipse nomen recepit.* Antea quidem post Catilii, seu C. Atilii Severi nomen, quod ex avo materno ei primum inditum fuerat, ac post aliud Annii Veri nomen, quod post Annii Veri patris mortem ab Annio Vero avo adoptatus acceperat, vel solo Aureliae gentis nomine, in quod fuerat ab Antonino assumptus, ut ex Capitol., & ex nummis abunde constat, designabatur. Vel Aurelii nomine, alio etiam quandoque Aeliae familiae in Hadriani honorem praeposito, Aelius Aurelius, Veri nomine reten-

retento, dicebatur. quod ex vetustis inscriptionibus liquet, ex ea praesertim, quae apud Gruter. pag. ccc. est mihi superius laudata. Ex qua alter Biaei ex Occone fortasse mutuatus error evincitur. Quia enim in Latinis ipsius Aurelii nummis, vivo adhuc Antonino Pio cufis, Marci praenomen non cernitur, uterque proinde censuit, quod, Pio defuncto, tunc primum huiusmodi praenomen assumpserit. Praeter eandem vero Gruteri inscriptionem, atque itidem alias ejusdem ad pag. cclvii. 10. 12., pag. cclviii. 1. 8., & pag. cclix. 2. 6., hac etiam proximis annis Puteoli pariter reperta, erronea eorundem doctissimorum hominum opinio arguitur.

PRO . SALVTE

IMP. CAESARIS . TITI . AELI

HADRIANI . ANTONINI . AVG. PII

P P. E T

M. AELI . AVRELI . CAESARIS . N.

GENIO . COLONIAE . PVTEOLANORVM

CHRYSANTVS . AVG. DISP. A. FRUMENTO

PVTEOLIS . ET OSTIS

L. D. DECVRIONVM . PERMISSV

Cui & aliam libeat nunc addere, quae supposita est pulcro, atque insigni admodum anaglypho, quod nobilissimus, miraeque indolis adolescens ALEXANDER ALBANUS hisce diebus sui juris fecit, illudque post Fabrettum Paullus Alexander Maphaeus S. Stephani Eques in praeclaro insigniorum Statuarum opere,

opere, quod elegantissimis tabulis Dominicus de Rubeis modo evulgandum parat, singulari sua eruditione dignis observationibus illustravit. Inscriptio autem haec est:

EPITYNCHANVS . M. AVRELI . CAES, LIB. ET . A. CV
BICVLO . FONTIBVS

ET . NYMPHIS . SANCTISSIMIS . ILLVIVM . EX . VOTO
RESTITVIT

Ex his uberrime pateat, M. Aurelio non solum post Pii decessum, sed vel antea dum Caesarem agebat, Marci praenomen fuisse; licet tam in Latinis nummis in ejus honorem sub Pio obsignatis, quam in aliquibus post illius obitum percussis, ac praesertim in hoc Pii marmore, in quo se tantum Antoninum denominat, fuerit praetermissum.

Nec minori fortasse observatione digna videtur ob eosdem in alienas familias transitus in Lucio etiam nominum tam crebra mutatio. Etenim quum primum avito suorum nomine Cejonius Commodus vocaretur, in Hadriani, & Antonini familias ob Marci, sui que adoptiones acceptus, Cejonii gentili sui nomine amisso, L. Aelius Aurelius Commodus est dictus: ab eodem Marco socius postea in Imperio factus, Veri nomine, non quod patris, ut Casaubono visum est, sed quod Marci fuerat, accepto, Commodi patriam sui nomen perdidit: ac Marci fratrem majestatis ordine effectus, quum Antonini jure adoptionis nepos esse debuisset, & ipse illius filius evasit.

o

Verum

Verum celebris Apologia, seu Legatio pro Christianis ab Athenagora habita legitur, quam inscribit: *Imperatoribus M. Aurelio Antonino, & L. Aurelio Commodo Armeniacis, Sarmaticis, &c., quod maximum est, philosophis.* Ubi Veri nomine praetermisso, adhuc Lucius post Pii mortem Commodus appellatur. Verum ejusmodi inscriptio, quae viris quum ecclesiastica, tum profana eruditione insignibus non levem quaestionem movit, quod non ab Athenagora, sed sequiori aetate fuerit aliena manu adjecta, non est, qui jure aliquo non dubitet. his siquidem privatis nominibus ab inferioris aevi scriptoribus adoptivus iste Marci frater, imperiique sodalis Lucius saepissime designabatur. De quo S. Hieron. in Scriptorum Ecclesiastic. catalogo, ac praecipue in Polycarpo, Justino, Dionysio, Pynto Cretensi, Tatiano, Philippo, & Modesto non unum exemplum suppeditat. Ubi & M. Antonino Veri nomen, quod Lucio dederat, adstruit: sicuti jam factum fuisse videmus apud Gruter. pag. cclviii. 6. in Tarracoenensi quadam inscriptione, quae judicio eruditorum ob insolentem phrasim a saeculo Antoninorum alienam pro suspecta omnino habetur. incipit enim: DEVICTORI. OMNIVM. GENTIVM. BARBARARVM. Ipse vero ut merito de ea dubitem, & idem Veri cognomen facit cum Augusti titulo Marco adscriptum. Quod praeterea eandem Apologiae inscriptio ab Athenagora non fuerit apposita, suspicionem augere plu-

plurimum poterant tituli his duobus Augustis additi : qui in examen vocati mire inter se pugnant. Quamvis enim Lucio Armeniaci titulus, quem sibi victricibus armis comparatum cum Marco communem habuit, recte conveniat : nunquam tamen nec Lucio, nec Marco, Lucio superstiti, Sarmaticum nomen poterat adaptari. certum est enim, quod ex eunte anno U. C. DCCCXXII, aerae communis CLXXI. Prisco, & Apollinare Cos., vel altero ineunte, quum L. Verus apoplexia correptus supremum diem clausit, ipse Tribunitiam Potestatem IX., & Marcus XII. nondum compleverant. Quum vero Marcus de Sarmatis triumphavit, ejus Trib. Pot. XXX. decurrebat, quae incidit in annum U. C. DCCCXXXIX., epochae Christianae CLXXVI., uti Lampridius est auctor in Commodio cap. II., ubi haec habet : *Post haec venia legis annariae impetrata, Cos. est factus : & cum patre Imperator est appellatus v. Cal. Decemb. die, Pollione, & Apro Cos. : & triumphavit cum patre : nam & hoc patres decreverant.* Qui Consulatus eodem anno Christiano CLXXVI. in fastis notatur. Quam propterea fidem mereantur nummi, qui exstant apud Occonem pag. CCXCI., & apud Mediobarbum pag. CCXXV., in quibus pro XXX. Trib. Pot. XXIX. legitur ; nempe : *M. Antoninus Aug. Germ. Sarm. Tr. P. XXIX. Imp. VIII. Cos. III.*, eruditi viderint. Ac non minorem profecto suspensionem injicit Papiensis inscriptio, quam ex schedis Pyrrhi Ligorii

nuper laudavit in sua Historia Gymnasii Ticinensis
cap. II. vir egregius atque eruditus Antonius Gattus :

IMP. CAES. DIVI . T. AEL. HADRIANI
ANTONINI . AVG. PII . FILIO . DIVI
AELI . HADRIANI . AVG. NEPOTI . DIVI
TRAIANI . GERMANICI . DACICI
PARTHICI . PRONEPOTI
DIVI . NERVAE . AVG. ABNEPOTI . M.
AVRELIO . ANTONINO . GERMANICO
SARMATICO . PARTHICO
PONTIF. MAXIMO . TRIB. POT. XXVII.
IMP. VI. COS. III. P. P. OPTIMO . PRINC.

C O L O N .

PAPIENSI . AELIANI

A V R E L I A N I

D. N. M.

Hic etenim , ut patet , M. Aurelii non Trib. Pot.
xxvii. tantum cum Sarmatici titulo perperam com-
ponitur : sed idem Marcus Imp. vi. dicitur , quando
Sarmatica haec victoria , quae ultima ei contigit , in
nummis , & lapidibus viii. inscribitur . Ejusdem
apud me ponderis est nummus item Papiensis , quem
idem auctor ex Tristano ibi recitat cum epigraphæ
in anteriori parte : *M. Aurelius Antoninus Aug.
P. M. Imp. II. Trib. P. XIIII. Cos. II.* In altera
vero : *Col. Papiæ* : ubi caput Serapidis cum modio
pro more visitur . Nota est doctissimorum homi-
num Harduini , & Vaillantii de hoc nummo disce-
ptatio.

ptatio : quos, dum de Colonia in eo expressa digladiantur, miror equidem, patens nummi vitium non observasse. Quomodo enim Marco Augusti titulus, ac Trib. simul Pot. xiv. dari potest, quam v. Cal. Martias anni clxi. Antonino Pio etiamnum superstitite explevit? Sed haec obiter.

Quum igitur anno vii. a Veri morte Marcus de Sarmatis triumpharit, Athenagora illos Sarmaticos appellare haud poterat. Quare potius ejusdem Apologiae inscriptionis auctorem de Commodo Marci filio intellexisse crederem; nisi Armeniaci, & Philosophi epitheta, quibus uterque cohonestatur, apposita fuissent. Commodus enim nunquam Armeniacus, nunquam Philosophus, utpote qui, ut Lamprid. de eo inquit cap. i., *a prima statim pueritia turpis, improbus, crudelis, libidinosus, ore quoque pollutus, & constupratus fuit*. Lucius autem & Armeniacus, ut visum est, & Philosophus dici quodammodo potuisse videtur. Quanvis enim luxui deliciisque deditum historici illum prodant: de illius tamen in literis institutione ita Capitolin. cap. ii. *Audivit Scaurum grammaticum Latinum Scauri filium, qui grammaticus Hadriani fuit: Graecos, Telepbum, Hephaestionem: Harpocratonem: rhetores, Apollonium, Celerem Caninium, Herodem Atticum: Latinum, Cornelium Frontonem: philosophos, Apollonium, & Sextum: & paullo infra: multos disertos, & eruditos semper secum habuisse dici-*

dicatur. Quare & in priori Justinī Martyris Apologia, quae vulgo secunda appellatur, aeque Marcus, ac Lucius eodem Philosophi titulo salutantur. Ubi, quando de variis horum Augustorum cognominibus nobis incidit sermo, illud etiam Verissimi cognomen, quo Marcum Justinus ibidem appellat, adnotatione aliqua non indignum esse videtur. *Post excessum vero patris*, ait Capitolin. in Marco cap. i., *ab Hadriano Annius Verissimus vocatus est: post virilem autem togam Annius Verus, patre mortuo, ab avo paterno adoptatus est, & educatus*. Quae vero ita illum cognominandi Hadriano ratio fuerit, a Xiphilino in eodem Hadriano exponitur. *Verumtamen*, inquit, *maiore honore affecit, quum propter jus sanguinis, tum quod eum jam florentem aetate, & ingenio cognosceret, quem etiam ob eam causam, facete Verissimum nominabat*: vel ut ex Dione Casaubonus explicat in eodem Capitolin. loco citato: *ἀρετῆς ἔτι καὶ Περαιτέρω φημι καὶ ἐννοεῖν*, id est, *quod esset veritatis amantiſſimus, tenaciſſimus*. Cognomen tum hujusmodi, scribit idem Capitolinus, quod usque ad virilem togam retinuerit: postea vero Annius Verus coepit denuo vocari. Quum autem virilem togam, eodem Capitolino teste cap. iv., decimo quinto aetatis anno Marcus assumpserit, non erit amplius cum Casaubono dubitandum, quod verba illa *Annius Verus*, quae in regio & Politiani exemplari, ut ipse inquit, sunt omiſſa, in Capitolinum aliunde

aliunde irreperint : ita ut de tempore , quo ab ayo paterno adoptatus fuerat , ibi tantum intelligi debeat . Primo nanque imperii Antonini Pii anno , quum nondum Marcus Caesar esset , suam Justinus Apologiam scripsit : quo tempore idem Marcus septimum decimum aetatis annum agebat . Immo post Caesareae etiam dignitatis adeptionem Verissimus adhuc appellatus occurrit in Tyranorum nummo , quem inter Graecarum Urbium numismata ex museo Gallandii Vaillantius recitat pag. 58. In priori autem elegantissimi hujus nummi parte juvenile nudumque M. Aurelii caput visitur cum elogio : BHPICCIMOC . KAICAP . *Verissimus Caesar* . In altera stat Pallas , quae dextra pateram gerit , sinistra clypeo innititur , legiturque : ΤΥΡΑΝΩΝ . *Tyranorum* : nempe in Maesia inferiori , apud quos nummus est cusus .

Tot igitur , ut dicebamus , post Antonini Pii interitum nominibus rejectis , Marcus Antoninum , & Lucius Verum sese tantum cognominarunt . Quod idem vero Antonini nomen Lucio quoque Marcus imposuerit , auctor est Capitolin. in Pio cap. vi. , & in Marco cap. vii. , ubi tradit , quod Marcus *quasi pater L. Commodi esset , & Verum eum appellavit , addito Antonini nomine .* Et in Vero cap. i. *L. Cejonius Aelius Commodus Verus Antoninus , qui ex Hadriani voluntate Aelius appellatus est ; ex Antonini conjunctione Verus , & Antoninus.*

Idem

Idem in Macrino cap. iii., & Lamprid. in Diadumen. cap. vi. Antoninorum numerum recensentes, tertium L. Vero locum adsignant. Hoc idem a Sex. Rufo, & Eutropio traditur. Quod tamen & ipse Lucius fuerit Antoninus dictus praeter eorum testimonia nec nummi, nec alia id genus publica antiquitatis monumenta nos haecenus docuere. Immo ex hac Antoniniana Columnae inscriptione, quae novis recensque tunc ab utroque assumptis nominibus fuit insignita, contrarium prorsus elicitur. Quam recte proinde Reinesius inscriptionem secundam, Classis xvi. de more emendaverit, pro *L. Anirvinus* legens ibi *L. Antoninus*, facile quisque intelliget.

An praeterea cum Antonini appellatione Pii simul cognomentum Marcus acceperit, a nemine, quod sciam, proditum est. Legitur nihilominus apud Gruter. pag. cclix. 7.

IMP. CAES.

M. AELIO . ANTONINO
PIO . AVG. PONT. MAX
TRIB. POT. XVI. P. P
CVIVS . NVTV . ET . AVSP
CIIS . PROVINCIA . DACIA
GVBERNATVR
M. SVRRIANVS . PR. PR
NVMINI . EIVS

Praeter quam & aliae extant pag. cclviii. 7. 9. & 10., pag. cclix. 1., & pag. cclx. 1., in quibus idem
Pii

Pii cognomen M. Antonino additur : sed illas perperam M. Antonino adoptivo Antonini Pii filio Gruterus attribuit ; quum ad M. Antoninum, Caracallam spectent omnino, ut ex Felicis, & Britannici cognominibus a Commodo Marci filio primum assumptis facile quisque nosse poterit. quod etiam doctissimus Spanhemius dissert. viii. de usu, & praest. Numism. pag. 725. advertisse comperimus. Quavis itaque ex ipsius Marci nummis deduci non possit, quando primum ei Senatus hoc Pii cognomen detulerit : ex laudata tamen ejusdem Gruteri inscriptione liquido constat, quod secundo imperii sui anno jam Pius denominabatur. In nummis siquidem nonnisi post sui consecrationem Pius est appellatus. ibi enim : *Divus M. Antoninus Pius* : ex quo deinde Antiquariorum profectus est error, ut quae unius Antonini Pii fuerant, alteri quandoque dederint : ut prae ceteris Columna cochlis, quae adhuc in Campo Martio prope viam Flaminiam assurgit exemplo sit. Eam etenim Antonino Pio a Marco dicatam fuisse constans hucusque fere omnium opinio invaluit, iis tamen exceptis, quibus asserere placuit, quod illam sibi erigendam Pius ipse curaverit. Inter quos praecipue mihi sunt recensendi Fulvius lib. iv. cap. xxviii. Romanar. Antiquit., & Platina in vita Telesphori : ubi de Antonino Pio verba faciens, *ejus quoque, inquit, impensa erectam esse Columnam illam cochleam putarim, a qua Urbis cele-*

celeberrima Regio nomen accepit. Hi siquidem, quae ipsa Columna referat, nec oculis adsequuti fuisse videntur. Minori vero excusatione dignos censeo, qui quum res bello quum Germanico, tum Sarmatico a M. Antonino gestas ibi anaglyphice descriptas conspexerint, atque aeri incisas vulgaverint: adhuc tamen cum iis sentire malunt, qui ab eodem Marco in ipsius Antonini Pii memoriam positam fuisse affirmarunt. Quippe tam gravi moderatoque Principe, Marco nimirum, rem prorsus indignam proferunt. Ut qui scilicet ad rectam rationabilemque vivendi normam philosophica disciplina institutus tot suae moderationis argumenta praebuerat, mox vecordi ambitione elatus suorum ipse illustrium facinorum symbolis alterius famam commendare voluerit. Talis quidem, quum clarissimorum hominum memoriam honoribus prosequi vellent, mos veteribus nullatenus extitit. Aeneas apud Vergil. lib. vi. Aeneid. Miseni sepulcrum condens, non suos per mare Tyrrhenum, per Thraciam, perque inhospita Africae littora errores: non Deos patrios, filium, uxorem, ac patrem incendio ereptos lapidi insculpsit: sed arma, & remum, tubamque defuncti nautici tubicinis, Phrygiique militis insignia tumulo imposuit.

*At pias Aeneas ingenti mole sepulcrum
Imponit, suaque arma voto, remumque tubamque
Monte sub acrio: qui nunc Misenus ab illo*

Dici-

Dicitur, aeternumque tenet per saecula nomen.

Unde Statius lib. iii. Sylvar.

Enthea fatidicae seu visere recta Sybille

Dulce sit, Iliacoque jugum memorabile remo.

At vero quod ipsa hominum ratio cuique semper dictavit, exemplis, quae innumera omnium temporum, omniumque locorum, & gentium monumenta suppeditant, longius probari non exigit.

Neque vero quis defuit, ut videre licet apud Dominicum Fontanam de Obelisco Vaticano, qui scripsit, quod quum M. Aurelius Columnam hanc cochlidem in patris memoriam erigere vellet, nullumque ab eo praecclarum facinus patratum animadverteret, utpote qui semper bello abstinuit, suis propterea rebus in Germania gestis illam exornandam curavit. Nihil sane potest iniquis magis auribus recipi. Princeps ergo, qui per tres ac viginti prope annos Romanum totiusque orbis Imperium est moderatus: qui moribus, & iustitia suis omnibus decessoribus praeferrī meruit; quia tamen pace vixit, nihil moriens de se reliquum fecerit, quod scalpro dignum videretur? Non equidem is pacis amor tantumque armorum silentium Antonini Pii socordia, qua omnino caruit; sed ejus potius animi moderationi, atque auctoritati, quam sibi maximam apud gentes vel barbaras prudentia iustitiaque comparaverat, tribui debet. Hic propterea Capitolini verba in illius vita cap. ix. libeat mihi referre. *Tantum*

sane auctoritatis, inquit, apud exteras gentes nemo habuit, quum semper amaverit pacem eo usque, ut Scipionis sententiam frequentavit, qua ille dicebat:
 MALLE. SE. VNVM. CIVEM. SERVARE. QUAM
 MILLE. HOSTES. OCCIDERE.

Caeterum semper ego rem magis gloriosam agere illum putaverim, qui sola auctoritate, quam qui armis populos compescere didicit. Atque non adeo quidem Antoninus pacem coluit, ut si quando opus fuit, tumultuantes populos, etsi per suos Legatos, non represlerit. Nam teste Pausan. in Arcadic. cap. XLIII., licet Antoninus nulli ultro bellum intulit: attamen laceffit hostes fortiter armis domuit. De quo sane ejus nummi plurimos victoriae typos, de Britannis nempe, praferentes pleniorē fidem faciunt. Quod quum ita sit, qui deinceps existimare velit, quod Senatus, ut Antonini Pii memoriam digne celebraret, aliquid utique eo superstitē bello gestum in nummis incidendum habuerit: post ejus verō mortem, quod lapidi consignaretur, nihil peritus M. Aurelius, vel Senatus ipse adinvenit, futurum neminem arbitror.

Ita tamen, qui Pio Columnam hanc donarunt, ut sua aliquid auctoritatis apud imperitos opinio haberet, nummum post Pii consecrationem cum Columnae typo percussum testem advocarunt. Atque adeo sententia arrisit omnibus, ut quotquot hucusque de eadem Columna scripserunt, vel nummum eundem

dem explicarunt , tot sectatores sit consequuta , uno tantum Adolpho Occone excepto , qui nummum ipsum declarans , ut communem Antiquariorum foveam falleret , Columnam , quam nummus exhibet , non cochlidem , sed vago incertoque verbo usus , *Columnnam quandam* appellare maluit . Et quidem quum eadem Columna cochlis nullam cum alia in nummo expressa conformitatem habeat , nulla quoque ratio adesse videbatur , ut etiamsi ad Antoninum Pium spectasset , eadem proinde in nummo incisa pro ipsius Columnae cochlidis typo sumenda foret . Haec siquidem anaglyphis undequaque insculpta cernitur : nummus vero nudam , nulloque ornatu obductam indicat . Quod sane nonnulli animadvertentes , id incisorum incuriae dederunt : ac sicuti M. Aurelii , aevo adeo rudes artifices fuissent , ut anaglyphicam Columnam , uti antea de altera Trajani factum fuerat aeri scalpere ignoraverint , illorum propterea defectui se quodammodo supplere arbitantes pronuda solidaque anaglyphicam typis consignarunt : uti patet apud Antonium Augustinum , Franciscum Angelonium , Petrum Bellorium in nummorum tabula ad calcem Columnae Antoninianae adjecta : quae ab eo erudite exposita , atque a Sancte Bartholoe eleganter fuit incisa : atque item apud Donatum lib. III. cap. XVI. aliosque , si qui sunt , quos omnes adire non fuit ocium .

Quia vero talem in nummo , qui in gaza olim
Re-

tur, inserviebat. Cujus cochlis M. Antonini Columna, utpote praealto stylobate paucisque anaglyphis insculpto gaudens, minime egisse videtur. Refert Bernardus Gammucius, qui vulgari idiomate de Antiquitatibus Romae scripsit, quod antea quam eadem Columna ignem passa Sixti V. Pont. Max. jussu restitueretur, ibi ex una parte CONSECratio legebatur: in alia vero, consecrati Imperatoris, hoc est M. Aurelii, ut ipse loquitur, imago apparebat: mox subdens, in alio latere inscriptionem alteram extasse, in cujus tamen lectione, nescius haeret, an DIVI . ANTONINI . AVGVSTI . PII, vel DIVO . ANTONINO . PIO legi debuisset. Quare arguere possumus, quod quum literae adeo detritae fuerint, ut Marci praenomen per singularem literam M. de more expressum non appareret, Pii cognomine inspecto, locus tunc dubitandi nullus Antiquariis sit visus, ut Antonino Pio eandem Columnam accenserent, P. Victoris praesertim auctoritate freti, qui non Marco, sed Antonino illam attribuere videbatur. ita enim in Reg. ix. Circi Flaminii: *Templum Divi Antonini cum cochlide Columna, quae est alta pedes CLXXXV. habet intus gradus CCVI. & fenestrellas LVI.* Sed quod Victor de M. Aurelio, non de Antonino Pio ibi intelligat, qui Antoninum Pium post eundem Marcum aliosque Antoninos plerunque cognomine Pii, Marcum vero Antonini tantum cognomine, addito quandoque Marci

Marci praenomine, indigitari non ignoraverit, non equidem haesitabit.

Enimvero adeo eorundem Augustorum nomina apud scriptores confusa occurrunt, ut a Pausania in Arcad. cap. XLIII. ad omnem confusionem vitandam Pius *Αντωνῖν* ὁ πρῶτος *Antoninus primus*, & M. Aurelius *Αντοῖν* ὁ δῦτος *Antoninus secundus* appellatur. Pausaniam sequi videntur S. Hieronym. in Catalogo de Apollinari Hieropolitano Episcopo: qui pariter M. Aurelium *Antoninum secundum* dicit: & Clem. Alex. Stromat. lib. VII. pag. 764. edition. Friderici Sylburgii: ubi & ipse Pium *Antoninum seniore*m appellat. κατὰ τὸ ὅτι καὶ τοῖς Ἀδριανῷ & βασιλέως χρόνοις, οἱ τὰς ἀρετὰς ὑπνοῦντες γέγονασι, & μέχρι γε τῶν Ἀντωνίων & πρεσβυτέρων διέτταναν ἡλικίας. *Inferius autem circa tempora Hadriani Imperatoris fuerunt, qui haereses excogitarunt, & pervenerunt usque ad aetatem Antonini senioris.*

Ex his igitur Columnam hanc cochlidem nullo pacto ad Antoninum Pium spectare, sed M. Aurelio post ejus obitum erectam fuisse dicimus: licet quum solida haec Columna, de qua nobis est sermo, Antonino Pio posita conspiciatur, quod proinde altera etiam ad illum pertinere necessario debeat, pro certo indubitatoque vir sane non ineruditus affirmet: ea scilicet ratione suusus, quod & Trajano, ut inquit, duplex Columna dicata fuit, cochlis nempe una,
al-

altera vero solida, in cuius fastigio noctua imposita erat . Sed nummus apud Seguinum pag. 147. edition. II., qui ejusmodi columnam exhibet, non minus quidem est falsus, quam viri ejusdem, cuius nomini ob reverentiam ignosco, inanis & levis conjectura est.

Quod autem non a Commodo ejusdem Marci filio ea fuerit excitata, Lampridius in ejus vita cap. XVII. fatis ostendit . Siquidem inter ejus opera nullam prorsus hujus Columnae mentionem facit . *Opera ejus, inquit, praeter lavacrum, quod Clander nomine ipsius fecerat, nulla extant .* Verum ex Senatus consulto inter alios divinos honores Marco post ejus obitum decretos erectam fuisse Victor Schotti in illius vita cap. XVI. aperte declarat . ait enim : *Denique sejuncti in aliis Patres, ac vulgus, soli omnia decrevere, templa, COLUMNAS, Sacerdotes.* Et Victor alter in Epitome : *ob cujus honorem templa, COLUMNAE, multa que alia decreta sunt .*

Verumtamen nonnulli adhuc insurgunt pro certo habentes, quod si ad M. Aurelium eadem Columna cochlis attineret, in nummis, uti Trajani Columna, obsignata fuisset . Verum non omnia in nummis habemus . Quid enim tum Augusti, tum Hadriani Mausoleo, Severi Septizonio, & Agrippae Pantheo elegantius ac magnificentius ? quae tamen omnia nummis hactenus carent : quique cum eodem Pantheo apud Choulum nummus extat, adulterinis uno eruditorum judicio adnumeratur .

Q

Quod

Quod non itaq; aeri incisa conspiciatur, vel ex eo dicimus evenisse, quod Senatus postquam illam Marco decreverat, opus adeo in longum, uti exposulasse videtur, sit protractum, ut sub Commodo illius filio mutata cum moribus temporum facies non amplius fiverit, ut eidem Marco cum novo hoc ejus Consecrationis symbolo nummi denuo cuderentur: vel potius, quod si percussi fuerint, quum nondum illos terra prodiderit, quandoque forsan sint emerfuri, uti de nummis aliis non antea visis quotidie evenire comperimus. Qui nummi quaeſo frequentiores, quam Hadriani? cujus tamen aereum apud me ac minimae formae numisma extat non pridem quam nudius tertius e terrae visceribus erutum, cui simile nondum aliud sese obtulit. In priori autem illius parte, ut in ectypo infra posito patet, radiatum Hadriani caput habetur cum hac epigraphē: HADRIANVS. AVGVSTVS. In altera vero supra excelsi montis vertice nuda quaedam icuncula cernitur, quae sinistra hastam, dextra globum gerit, & inscribitur in margine: Cos. III.

Cum eodem montis typo alter a Vaillantio tom. II. Numism. Roman. Imperatorum pag. 159. argenteus

teus ejusdem Imperatoris nummus laudatur cum hisce in parte averſa Graecis literis: ΔΗΜ. ΕΞ. ΤΠΑΤ. Γ. , *Trib. Pot. Cos. III.* : ſicuti etiam aliorum quorundam Imperatorum , earumque Auguſtarum mulierum alii id genus quamplurimi a viro celebri inter Graeca numiſmata referuntur : qui vero omnes a Caefarea Cappadociae Metropoli percuſſi Argaeum montem , juxta quem urbs poſita eſt , deſignant . Quo & alter L. Veri nummus ſpectat , ubi mons idem viſitur cum literis circa ambitum : ΗΠΑΤ. Γ. *Cos. III.* : quem tamen qua conjectura ad Veſuvium Campaniae montem Triſtanus referat , nescio .

Noſter vero, qui & Latinus, atque ut ex ejus caelatura periti norunt , Romae obſignatus , quod non Argaeum Caefareae civitatis ſymbolum , ſed peculiare potius aliquod Hadriani facinus alibi ab eo patratum denotet , ipſe credam . Refert Spartianus in Hadriani vita cap. XIII. , illum in Siciliam navigaſſe , ibique Aetnam montem conſcendiſſe , *ut Solis ortum* , inquit ipſe , *videret arcus ſpecie* , *ut dicitur* , *varium* : adeo ut ea forſan occasione nummum hujusmodi fuiſſe percuſſum , facile quis poſſet exiſtimare . Quia vero Hadrianus undecimo ſui regiminis anno , ut ex Aegypti urbium nummis ejus illuc adventum declarantibus , atque epocha L. IA. anno XI. ſignatis conjicimus , Caſii , vel Caſſii pariter montis ſummitatem eadem curioſitate motus

Qij

adivit:

adivit: de quo idem Spartianus loco citato cap. xiv. *Sed in monte Cassio quum videndi Solis ortus gratia nocte ascendisset, imbre orto fulmen decidens hostiam, & victimarium afflavit: quem propterea horum montium nummus ille indicare potius velit, haud mihi facile est decernere. Ex ipsa tamen montis forma in eo expressa quod Aetna ita designari potuerit, non video. Huic siquidem densa fumi volumina evomens fastigium effingitur. Unde de eodem Cornel. Severus vers. 70.*

*Gurgite Trinacrio morientem Juppiter Aetna
Obruit Enceladum, vasti qui pondere montis
Aestuat, & patulis exspirat faucibus ignes.*

Cujus indicium hic ne minimum quidem. Immo in ejus cacumine Juppiter, vel Imperator ipse, qui sibi gradum illuc fecerat, apparet. Quare potius alteri, Cassio nempe, illum adjudicandum esse reor. Quoniam vero hujus nominis mons duplex occurrit, quorum utrunque Hadrianus invisit: aliud propterea majus mihi negocium faceffit. Prior scilicet, cujus summitatis periculum, ut vidimus, Hadrianus fecit, Syriacus dicitur prope Antiochiam, & Laodiceam ad Orontem fluvium assurgens, de quo Plin. lib. v. cap. xxii.: *Super eam, hoc est Antiochiam, mons eodem, quo alius nomine Cassius. Cujus excelsa, altitudo quarta vigilia Orientem per tenebras Solem adspicit: brevi circumactu corporis diem noctemque pariter ostendens. Ambitus ad cacumen XIX. M. pass.*

pass. est, altitudo per directum IV. At in ora amnis Orontes, natus inter Libanum, & Antilibanum. juxta Heliopolim. Alter vero Aegyptiacus juxta Pelusium urbem situs, qui a Strabone lib. 1. pag. 506. ita describitur: Cassius est mons aggeribus arenarum similis, inque mare procurrens ipse aquarum inops. In eo magni Pompeii corpus jacet, & Jovis Cassii est templum, nec procul inde Magnus jugulatus fuit Aegyptiorum dolo circumventus. Inde via est, quae Pelusium desert. Quo etiam Pompeii sepulcrum, invisendi gratia Hadrianum accessisse idem Spartianus testatur loco pluries citato. Peragrata, inquit, Arabia Pelusium venit, & Pompeii tumulum magnificentius exstruxit. Quod etiam Dio tradit lib. LXIX. de eodem Hadriano. Quumque, ait, postea per Judaeam in Aegyptum venisset, parentavit Pompeio, de quo hunc versum fertur dixisse:

Quam caret hic tumulo, cui tot modo Tempora fuere:

sepulcrumque ejus paene collapsum restituit.

Quapropter unum ex his clarissimis montibus quod numisma nostrum referat, haud dubito: sed quem illorum portendat, eruditorum judicio statuendum relinquimus. Nos etenim jam longius quam ipsa suscepti argumenti ratio expostulat, immorati in hoc sumus. Ac propterea quum de iis, quae ad praecipuum nostrae Columnae locum, ipsius dedicationis tempus, ejusque inscriptionis illustrationem facere

facere sunt mihi visa, non absque forsan lectoris taedio huc usque sermo sit habitus : ad ea proinde, quae in reliquis stylobatis hujus partibus insculpta apparent, pro viribus explicanda progredior.

CAPUT

CAPUT . VIII.

Cur nudatum consecratorum caput . Sceptrum aquiligerum imperium , non divinitatem significat . Aquila consecrationis etiam mulierum symbolum . Mundi Genius Antoninum ad caelum evehit . Anima mundi per serpentem expressa . Faustina senior quando consecrata, & quot annis vixerit . Seguinus notatus . Honores eidem Faustinae a Senatu decreti . Rarissimus ejus nummus . Vaillantii opinio de thessis desuper clausis expenditur . Circa eundem Faustinae nummum Biaei , & Mediobarbi allacinatio . Cur tanta ipsius Faustinae nummorum frequentia , in quibus Diva dicitur . Caput velatum in mortuis feminis consecrationis , in viris pontificatus indicium . Unde ritus capita sacerdotum velandi .

Pius igitur, qui una cum Faustina uxore alato insidens juveni principem nostri lapidis locum obtinet, hoc primum suae consecrationis indicio affectus esse videtur, quod nudum caput praeseferat . Postquam enim corona radiata , qua primi consecrati Caesares exornari solebant , nonnulli eorum , quorum prior in nummis Nero occurrit , vivi adhuc uti coeperunt , Imperatores deinde reliqui , iis tamen exceptis , quos sequior aetas nunc radiato , nunc velato capite consecratos protulit , ita post eorum con-

consecrationem omni prorsus capitis ornatu amoto ut plurimum effingebantur. Quod Nervae, Trajani, & Hadriani, ipsiusque Antonini Pii, Marci, & Lucii ejus successorum, aliorumque Imperatorum numismata ad eorundem apotheosim spectantia plane nos admonent.

Verum si ad communem Romanorum morem hic sit aliqua ratio habenda, apud quos mortuorum corpora detecto capite efferebantur, uti ex Paterculo, qui libro II. cap. IV. Scipionis corpus velato capite elatum, rem veluti inusitatam, observat, atque ut ex vetustis etiam eorum sepulchris nos abunde instrui-
mur: id potius consecrati Imperatoris mortem, quam illius consecrationem designare dixerim. Unde Spartianus in Hadriano cap. XXVI. inter alia, quae illius mortis praenuntia fuisse narrat, hoc primum recenset, quod natali suo ultimo, hoc est IX. Kal. Februarias anni aerae Christianae 138. quum Antoninum commendaret, praetexta sponte delapsa caput ei aperuit.

Toga praeterea Antoninus indutus dextra scipionem tenet, aquila in ejus summitate supra globum insculpta. Quem etiam uti sacrum Jovis insigne non ad Imperium tantum, sed ejus quoque divinitatem praemonstrandam dextrae ipsius impositum fuisse quidam existimant. Huic nanque simile a Pausania lib. I. Eliac. cap. XI. sceptrum describitur, quod Jovis Olympii statuam, celebris Phidiae opus, gestasse refert.

refert : τῇ ᾧ ἀριστερᾷ τῷ θεῷ χάριν ἔστι σκῆπτρον.
 μεταλλοῖς τοῖς πᾶσιν ἡνθισμῶν . ὁ δὲ ὄρνις ὁ ὅτι τῷ
 σκῆπτρῳ καθήμενος , ἔστιν ὁ αἰτός . *Laeua sceptrum*
tenet affabre expositum , et omnium metallorum
varietate distinctum . Quae avis sceptro incumbit ,
aquila est . Et Pindarus in Pyth. ode 1.

εὐ-

Διὶ δ' ἀνὰ σκαπτῷ Διὸς αἰ-
 τός, ὦ
 πᾶν πτέρυν' ἀμφοτέρω-
 θεν χαλαρᾷς,

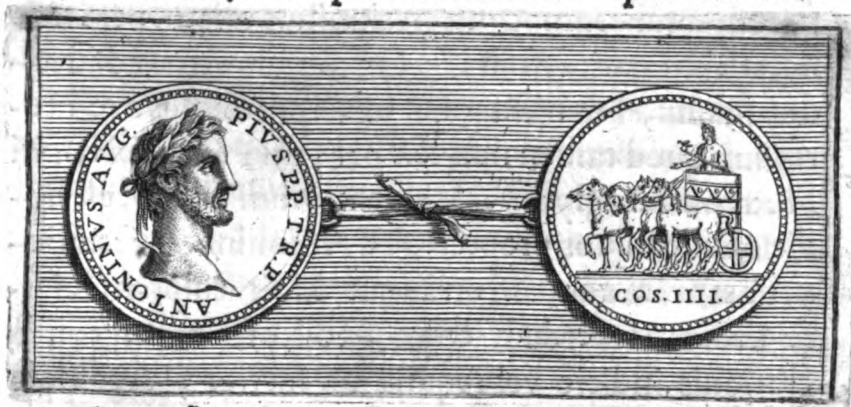
Dormitque super sceptro Jovis aquila velocem alam
utrinque laxans . Quod praeterea & Romae in tem-
 plo Jovis Feretrii superstitiosa cultu adservabatur ,
 proque ipsius quandoque Jovis imagine sumi solebat;
 tunc praecipue quando cum remotis gentibus foe-
 dus ferire oportuit: apud quas Jovis simulacrum, per
 quod Romani jurabant , commode haberi non po-
 terat .

Veruntamen quanvis sceptrum istud adeo tunc
 Jovis proprium fuisset; nihilominus non illius divini-
 tatem, sed imperium, quod supra universum orbem,
 Deos Deasque ei dabatur , denotabat . Quare
 S. Augustinus lib. iv. de Civit. Dei cap. ix. : *Ipsum*
enim (Jovem) ait , Deorum omnium Deorumque
Regem esse volunt. hoc ejus indicat Sceptrum. Atque
 hoc quidem non ab Jove ad Reges derivatum , sed
 Jovi potius Regum exemplo tributum reor: qui, tan-
 R quam

quam suae majestatis potestatisque index, sceptrum cum aquila desuper gerebant: ἐν ᾧ, τοῖς σκήπτροις τῶν βασιλέων ἦν αἶψος. *nam in sceptris Regum Aquila extabat*, ut ait Aristophanis Scholiastes in Avibus. Quod Romani, quemadmodum & reliqua regalis dignitatis decora a Thuscis Regibus, postquam Tarquinius Priscus bello pressos eos ad pacem postulandam coegerat, acceptum illud referant, auctor est Flor. lib. i. cap. v., & expresse ex Dionysio Halicarn. lib. iii. habetur, ubi, *Cum hoc*, ait, *responso legati dimissi post paucos dies redeunt non nuda verba tantum, sed & Principatus insignia, quibus suos Reges ornare consueverant, coronam auream, & sellam eburneam, sceptrumque in summitate habens aquilam, & purpuream tunicam, aureo clavo ornatam, & togam pictam*. Regibus postea Urbe exactis, Consulum, qui in publicae rei administratione Regibus successerunt, gestamen evasisse, res cuique est obvia. Hinc Juvenal. Sat. x. vers. 43., ubi Consularem fastum perstringit:

Da nunc & volucrem, scepro quae surgit eburno.
Ita etiam non Consulum tantum, sed & triumphantium manus scepro eodem exornatas olim fuisse, non notum minus est. Cassiodor. lib. vi. Variar. in i. Consulatus formula: *Pinge*, ait, *vastos humeros vario colore palmatae: validamque manum victoriam scipione nobilita*. Imperatores propterea etsi ab omni regio cultu sedulo se absti-

abstinerent : quoties tamen vel Consules procedere , vel triumphum iis agere contigerat , illud gestare pro solenni habuere , ut in nummis processu aliquo consulari , aut triumphali curru insignibus expressum non semel occurrit . Recte proinde Joannes Schil- dius ad Suetonium in Galba cap. 1 . Augusti statua m , quia sceptrum , eodem Suetonio teste , paullo ante Neronis interitum e manibus ei fulmen excusserat , triumphali habitu ornatam fuisse credidit . Inter nummos , qui Imperatorem triumphantem exhibent , hic sese offert , quem subdere visum est , aereus , & primae magnitudinis Antoninum Pium de Britan- nis , ut videtur , triumphum ducentem repraesentans .

In eo siquidem eodem prorsus , quo in hoc mar- more , habitu indutus sceptroque illustris Antoni- nus conspicitur : adeo ut nullus suspicandi sit locus , quod aquiligerum sceptrum istud ad ejus Consula- res processus , non ad ejus consecrationem sit refe- rendum . Quanvis enim pro quodam aeternitatis

R ij

sym-

symbolo a scriptoribus passim aquila accipitur : sceptro tamen insistens, Imperii potius, quam Imperatoris, seu Consulis aeternitatem designat .

Binae vero , quae hinc inde aquilae visuntur , quod utriusque immortalitatem consecrationemque portendant, nulla prorsus est dubitatio . Notissimus est enim tum ex Herodiani libro iv. , tum ex nummis vetus ille Romanorum ritus in publicis eorum Principum consecrationibus servari solitus : in quibus , ut Principatus majestati prospiceretur , e rogi fastigio tanquam ab Jove missam , ut consecrati Imperatoris animam ad ipsum deferret , vulgus ita ludificantes nigram aquilam dimittebant . Hoc idem in Augustarum mulierum consecrationibus etiam peregrisse liceat autumari: etsi in illarum monumentis ad id indicandum , Pavone tanquam sacra Junonis ave uterentur: quod tamen non semper , uti Pierii Valeriani lib. xix. Hieroglyph. , & recentiorum aliquot est hodie opinio : quos propterea ad Antonini consecrationem tantum aquilam utranque hic insculptam referre audio . Interdum enim quod pro earum consecrationis indicio vel Aquila usi fuerint , argenteus ipsius Faustinae nummus aperte testatur : quem ex museo M. Antonii Sabatini, penes quem magna profecto in antiquis nummis dignoscendis , expoliendisque ac pristino prope nitore restituendis peritia extat, una cum altero Antonini nummo itidem argenteo delineatum subijcimus .

Prae-

Præter hunc vero si quis rectius nummos alios, Plotinae scilicet, Marcianae, Matidiae, Sabinae, & Juliae Maesae nummos hoc eodem divinitatis symbolo, aquila nimirum, exornatos observare voluerit, de eo quidem instrui ac erudiri quammaximè poterit.

Quanquam vero, ut diximus, consecratorum animas altius attollere, illasque ad superos vehere, aquilae officium in consecrationibus esse crederetur: utraque hic tamen ab opere cessat, ac solummodò Antonini, & Faustinae animas comitari videtur, munus earum venusto alatoque subeunte juvene, quem mundi Genium nos esse putamus. Etenim, quum apud veteres hoc in more positum fuerit, ut cuilibet ex innumera Geniorum turba loci illius, cujus Genius credebatur, symbolum adderent; quod nummi, Graecarum præcipue urbium, uberrime declarant: huic etiam mundi typus, sphaera videlicet, quam quinque stellis distinctam laeva gerit, impositus fuisse videtur: illamque Zodiacus de more intersecat:

cat: in quo Tauri dimidium, Arietis, & Piscium signa apparent, quae ad ipsius Antonini Pii obitus, qui, ut patuit, die VII. Martii contigit, vel ad XIV. ejusdem mensis diem, qua illius consecratio habita fuit, referri posse nonnemo existimat. At ubinam Sol, qui tunc per Pisces transitum faciebat? Immo quum Luna ibi crescens, quae duabus hinc & inde stellis additis, medium caeli spatium tenet, nocturnum sic potius tempus denotet, jam plagas occidentales, signumque proinde aliud tunc Solem occupasse, quod dici non potest, ita monemur. Quum res propterea certissima sit, Antoninum die superius data animam edidisse, pro comperto quoque haberi debet, quod non ad tempus aliquod demonstrandum haec signa insculpta fuerint: quodque non aliud ibi mysterium inesse videatur; quam quod ita Zodiacus, uti passim fieri solet, cum principe caelestium signorum Ariete, inter Taurum, & Pisces medio, indicari voluerit.

Globo autem ingens ac tortuosus serpens adhaeret, qui, collo supra polum Arcticum in spiram contracto, Genium illum Antonini, & Faustinae ductorem respicit: caudamque sub Antartico exeuntem ac pene demissam explicat. Quare facile hic posset custos ille malorum Hesperidum Draco symbolice effectus videri, qui nempe, ut Mythographi fabulantur, Eratosthenes praesertim cap. III. Catasterism., & Hyginus lib. II. cap. III. Poetic. Astronom., ab Hercule interfectus, & Junonis beneficio vitae restitutus.

stitutus; caeloque locatus, immani, atque immensa
sui corporis magnitudine Urfam utranque comple-
ctitur. De quo Manilius, posteaquam de Urfis iis-
dem egerat, ita lib. I. Astronomic.

*Has interfusus, circumque amplexus utrumque
Dividit, & cingit stellis ardentibus anguis
Ne coeant, abeantque suis a sedibus unquam.*

At Hyginus ibidem lib. III. cap. II. caelestis huius
serpentis, seu draconis figuram describens, *Draco*, in-
quit, *inter duas Arctos collocatus, videtur corporis
sinu facto Arctum minorem ita concludere, ut pene
pedes ejus tangere videatur: cauda autem flexa ca-
put majoris attingere: & suo capite tanquam re-
ducto circum Arcticum tangens, corpus ut in
sphaeram complicari.* Quam formam, eam scilicet
corporis sinuationem, qua duos fere circulos efficiat:
unum, quo majorem, alterum, quo minorem Urfam
concludat, anguis noster nullatenus exprimit.

Tam hoc propterea, quam ceteris serpentum
symbolis praetermissis, quae apud hieroglyphico-
rum interpretes tam multa, tamque varia occurrunt,
quaeque a re nostra remotiora videntur: tortuosum
anguem istum ipsius potius mundi, per quem, ut cer-
nitur, late se porrigit, animam referre putamus: juxta
videlicet Pythagoreorum, aliorumque Philosopho-
rum sententiam, qui Dei cognitionis penitus expertes
mundum Deum anima rationeque praeditum esse,
stulte putarunt: ac praecipue Timaeus Locrus apud
Pla-

Platonem Περὶ ψυχῆς κόσμος de Anima Mundi, qui ait: *Hunc igitur mundum ex omni materia creavit Deus, universique naturam terminum ipsum circumscripsit atque definiit: quod videlicet omnia alia in seipso complectatur, quippe quod unum sit unigenitum, perfectum, anima & ratione praeditum (sic enim melius erat futurum, quam illud quod animae & rationis est expers) globoso corpore. Quorum doctrinae non nescius ita Verg. lib. vi. Aeneid. vers. 724.*

*Principio caelum ac terras camposque liquentes
Lucentemque globum Lunae Titaniaque astra
Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.*

Ratio vero, ob quam Aegyptii huiusmodi mundi spiritum per serpentem repraesentabant, ab Horapoll. lib. i. cap. ii. (ubi quum propriam sibi caudam serpens devorat, mundum ipsum designari monet) atque itidem a Piero Valer. lib. xiv. cap. i., & xii. Hieroglyph. exponitur. In eo siquidem quatuor elementa, quae secundum Timaeum sunt mundi corpus, symbolice agnoscebant. Terram scilicet in ejus corporis gravitate: in ejus lubricitate aquam: in horrifono, quem emittit, sibilo, aerem: ignem vero in squammarum varietate, quae supremum stellarum orbem, ubi est ignis, imitantur.

Hoc igitur tam pereleganti, atque erudito orbis typo insignis Antoninum inter Deos relatum Genius levat: cum quo Faustina ejus uxor una simul conspici-
tur,

tur , ut illi forsan in caelis etiam sociata daretur
intelligi . Hanc etenim Antoninus , ut auctor est
Capitolinus in illius vita cap. vi. , *tertio imperii sui*
anno perdidit : qui in annum incidit ab U. C.
DCCCXCIII jam inchoatum , aerae Christianae 140. ,
ipso Antonino III. & Aurelio Caesare Coss. : quum
nempe nondum trigessimum septimum aetatis annum
Faustina absolvisset , ut ex veteri inscriptione deduci-
mus , quae legitur apud Gruterum pag. CCLXI. 3.

MEMORIAE

DIVAE . FAUSTINAE . AVG.

PIAEQ. CLARISSIMAE

RELICTA . MATRE

INFELICISSIMA

VIX. ANN. XXXVI. MENS. III.

DIEB. XI.

Qui sane lapis juniori Faustinae convenire minime
potest : quum haec matri superstes fuerit ; ibi vero
mater superstes filiae dicatur . Ejus matris nomen
etsi in hoc lapide reticetur : attamen ex Capitolino
in vita M. Aurelii cap. I. satis constat , eam Rupiliam
Faustinam fuisse Rupilii Boni viri Consularis filiam ,
atque Annii Veri M. Aurelii avi uxorem .

Quavis igitur haec senior etiam Faustina parum
quidem secunda fama vixerit ; nam *de ea multa* , in-
quit Capitolinus in Antonino Pio cap. III. , *dicta sunt*
ob nimiam libertatem, & vivendi facilitatem, quae
ipse, nempe Antoninus, cum animi dolore compressit:

is tamen tantusque erat amor, quo Antoninum omnes prosequabantur, ut, illa mortua, eodem Capitolino teste, *a Senatu consecrata est, delatis Circensibus, atque templo & Flaminicis, & statuis aureis atque argenteis*. Quae quidem omnia & veterum monumentorum fide comprobantur. Circenses namque ei delatos & nummus, in quo thesae a duobus elephantis tractae, supra quas dextra sceptrum gerens cerea ipsius Faustinae imago sedet, & perrarus nummus hic noster primae magnitudinis, atque optime servatus manifeste declarant.

Mulare siquidem carpentum hic praefert statuis quamplurimis ornatum, quod arcuatus, ut oculis patet, atque, ut Lipsii verbis utar ex cap. xi. de Re Vest. desumptis, *superne tectus, & camerae in modum* currus erat. Non semper enim thesae, quae patentes desuper, quaeve equis, vel elephantis, vel leonibus junctae, altera sacrorum currum species erant: immo carpento a mulis tracto saepius in Augustarum consecrationibus cerea illarum simulacra per Circum traduci solebant. Advertit tamen Vaillantius

tom. II.

tom. II. Numism. Imper. Roman. pag. 137., ubi argenteum Marcianae nummum explicat, quod quum theniae in eo expressae coopertae desuper occurrant, atque in iis cerea ejusdem Marcianae statua non appareat, ejus propterea corpus, dum ad rogam deferrebat, reconditum fuisset. Quod si verum esset, idem etiam de carpento, utpote superne tecto, omnino sentire oporteret. quum notum tamen sit, consecratarum mulierum, vel quarum memorias annuos Circeses Senatus decernebat, carpento cereas imagines per Circum ferri moris fuisse. Hoc idem propterea de thenis, etiamsi desuper instar carpenti coopertae sese offerant, dicendum erit: atque eo magis quod quum veterum scriptorum testimonio sacrum Deorum vehiculum haec fuerint, nefas futurum fuisse videtur, non consecrati adhuc corpus in eas inferre. Nam quanvis Senatus alicujus consecrationem decrevisset: donec tamen haec sequuta non fuerat, inter Deos relatus quisquam dici, aut haberi non poterat. Quod ex sepulchrali Antonini inscriptione mihi superius producta non obscure patuit: quae quum immediate post illius corpus in Hadriani sepulchrum illatum apposita ibi fuerit: die nempe septima ante illius consecrationem, ut moris erat, omni proinde consecrationis divinitatque indicio caret. Quod autem tam carpentum a mulis tractum, quam thenae, quae ab elephantis, vel ab equis passim vehebantur, nonnisi pro

Circensi pompa, in consecrationibus praecipue, interservirent, certissima testimonia non desunt. C. Caesar Caligula apud Sueton. cap. xv. Agrippinae *matri Circenses, carpentumque, quo in pompa traducere-
tur, instituit: & Claudius apud eundem cap. xi. Aviae Liviae divinos honores, & Circensi pompa
currum elephantorum Augustino similem decernendum curavit. Parentibus inferias publicas, & hoc
amplius patri Circenses annuos natali die: matri carpentum, quod per Circum duceretur. Deinde
nec mihi satis probatur, quod ibidem pag. 138. vir excellens ait, quod thensis nempe imago cerea illius,
qui consecrandus erat, per Circum solenni pompa in Campum Martium deferabatur. Herodian. nan-
que lib. iv. non per Circum, sed per Viam Sacram in
vetus Forum, de quo nos plura in Dissert. DE . NUM-
MO . CLEMENTINO . SEV . DE . ANTIQVA . S. THEODORI
AEDE . SVB . PALATINO . POSITA: quam postea, si quid no-
bis ocii erit, aggredi meditamur: inde in Campum
Martium non thensis, sed nobilium juvenum hu-
meris deportabatur. *Lectum* (ubi imago) *hume-
ris attollunt*, ait Herodianus, *equestris senatoriique
ordinis nobilissimi, ac lectissimi juvenes: perque
Viam Sacram in vetus Forum deferunt: ubi magi-
stratus Romani deponere imperium consueverant.*
*Utrinque autem gradus quidam sunt ad scalarum
similitudinem exstructi: in quibus altera ex parte
puerorum chorus est e nobilissimis atque patriciis:*
*altera**

altera feminarum illustrium hymnos in defunctum, paeanasque canentium verendo ac lamentabili carmine emodulatos. quibus peractis tollunt iterum lectum, atque extra Urbem perferunt in Martium Campum.

Sed ad nostrum Faustinae nummum sermo jam redeat. Ubi advertendum, quod quum alius junioris Faustinae nummus ejusmodi mulari carpento insignis extet: in quo tamen carpentum non eadem parte, qua in nostro locatur, nec nota haec inest: EX S. C., sed S. P. Q. R., male propterea Biaëus, & Mediobarbus hunc inter senioris Faustinae nummos adnumerarunt. Verumtamen alium nostro similem, qui vere ad ipsam Faustina matrem attinet, ex indice insignis olim musei Cavotortae Mediobarbus recitat: uti etiam cum hoc typo inter ejusdem nummos argenteum unum, aereum alterum, sed maximi moduli laudatus Vaillantius describit: quos praeter mihi quidem alios deprehendere non licuit.

De Flaminicis praeterea nostrae Faustinae sacerdotibus, quarum Capitolinus superius meminit, vetus extat inscriptio apud Gruter. pag. cccxxii. 5.

SAENIAE . CN. FIL

BALBILLAE

SACERDOTI . DIVAE

FAUSTINAE . DECVRI

ONES . AERE . COLLA

TO . OB . MERITA . EIVS.

& pag.

& pag. MLXXXVIII. II.

LEPIDIAE . L . F.
 PROCVLAE
 SACERDOTI . DIVAE
 FAVSTINAE
 AVG. ET
 DIVAE . MATIDIAE
 AVG. D. D. P.
 PECVNIA . AB . EA
 REMISSA

Templum vero ei exstructum tum nummi, in quibus sculptum cernitur cum epigraphæ : **AEDES DIVAE. FAVSTINAE**: vel cum alia: **DEDICATIO. AEDIS**: tum ejusdem templi porticus, quæ in Via Sacra etiamnum superest, abunde satis testantur. ibi enim inscriptum fronti legitur:

**DIVO . ANTONINO . ET
 DIVAE . FAVSTINAE.**

Quæ sane literæ quum post mortem ipsius Antonini incisæ ibi fuerint, manifestum proinde est, templum illud, quod uni tantum Faustinae antea excitaverat, communi postea illius, & Antonini nomine denuo Senatum dicasse. Hoc Spartian. in Antonino Caracalla cap. iv. *Templum Divi Pii* appellat. Postquam enim in ejusdem Caracallæ conspectu Papinianum securi percussum fuisse retulit: *Occisus est etiam, subdit, ejus jussu Petronius ante templum Divi Pii, tractaque sunt eorum per plateam cadavera*

ra

ra sine aliqua humanitatis reverentia . Quod vero de hoc Faustinae templo loquatur, ex Dionis libro LXXVII. deducitur : in quo habetur, quod dum Petronius neci dabatur, Caracalla, ante cujus oculos interemptus cecidit, in Palatio, unde ejusdem templi, & Viae Sacrae prospectus erat, degebat . Quod pariter ex plateae nomine, quo Spartianus Viam Sacram intellexisse videtur, argui potest . voce hac etenim alios etiam Latinos scriptores usos fuisse, quum celebriores nempe latioresque Urbis vias denotare voluerint, non est qui nesciat . Id clarius ex Spartiano ibidem cap. ix. *Idem, hoc est Caracalla, viam novam munivit, quae est sub ejus thermis, Antoninianis scilicet, qua pulchrius inter Romanas plateas non facile quicquam invenias .*

Supra ceteros vero honores, qui Faustinae post mortem collati fuere, is notatu dignus esse videtur, quod nummi quoad Pius vixit, in ejus memoriam publico Senatus decreto cusi fuerunt, ut ex ingenti illorum copia, in quibus DIVA inscribitur, deduci omnino debet . Quod miror, Angelonium non satis animadvertisse; quum potius existimandi occasionem inde sumpserit, Faustinae divinos titulos in vita etiam obtinuisse . Haud dissimili allucinatione Stephanus Zamosius in Analect. Lapidum Daciae, quae Commentariis de Republica Romana Wolfgangi Lazii accedunt pag. 44. idem prorsus de alterius Faustinae hujus filiae nummorum ejus-

eiusmodi frequentia est opinatus.

Velum praeterea Faustinae capiti impositum in hoc marmore cernitur: quod, ut liquet, in consecratis Romanis principibus feminis pro illarum consecrationis argumento accipitur. Nam etsi quandoque in nummis illud fuerit praetermissum: nulla tamen Augustarum mulierum, quin consecrata fuerit, velata occurrit: si modo Liviam Augusti uxorem, Antoniam C. Caesaris Caligulae aviam, & Agrippinam Neronis matrem excipias: quarum prior sub Pietatis, vel alterius Deitatis symbolo vivens adhuc, ac nondum ei divinis honoribus a Claudio impetratis, aeri velata cernitur: reliquae vero licet nunquam inter Divas relatae, & ipsae nihilominus capita velo obducta in nummis ostendunt: Antonia scilicet, quia Augusti Sacerdos, omnesque, ut Dionis lib. LIX. Vestalium honores ei fuerant a Caligula delati, & Agrippina, quia Liviae exemplo & ipsa Claudii sui viri sacerdos fuerat, ut ex Tacito lib. XIII. Annal. cap. II. satis superque liquet.

Caput vero ita velatum, quod feminis in vita sacerdotii, post mortem earum consecrationis indicium erat: in Augustis tamen viris vivis aequae, ac mortuis nihil aliud, quam summi Sacerdotii dignitatem, qua functi fuerant, praeferebat: usque scilicet ad Constantii Chlorig tempora, post quae consecrati deinde Imperatores nonnulli velari coeperunt, sicuti ex eorum nummis liquido patet, ejusdem praecipue
Con-

Constantii , Maximiani , & Constantini Magni , de
cujus velamine multa ad annum 337. illustris Eccle-
siasticorum Annalium scriptor Baronius .

Vir tamen & munere doctrinaque conspicuus
Gisbertus Cuperus, mihi non semel, ut decuit, in hoc
opere laudatus : cujus singularis animi modestia , at-
que humanitas ex ejus epistolis ab Antonio Maglia-
bechio viro celeberrimo , ac de re literaria optime
merito nuper acceptis, atque inde ad eruditissimum
Fontaninum , eximiumque juvenem Dominicum
Passioneum , qui summo ingenio , studioque ma-
gnum sibi nomen in literis adornat , Romam
missis jam satis innotuit : cujus item excellen-
ti reconditaeque eruditioni , qui hoc scribendi ge-
nere exercentur , non parum sane honoris & aucto-
ritatis deferre debent ; quod velatum J. Caesaris ca-
put saepius in nummis exhibitum divinitatem , non
vero Pontificatum designet , putasse videtur . In ex-
positione etenim praestantissimae Augusti Gem-
mae ad calcem Apotheosis Homericae , cujus sane
marmor nobilissimae hujus Columnensis domus pa-
rietes mirifice exornat , haec ad pag. 209. scriptor
elegantissimus habet : *Altera , inquit , divinitatis
nota est , pars posterior capitis tecta ; qualis Libera ,
vel Proserpina : Cybele , sive Juno in Sardoniorum
apud Seguinum : Ceres in Panormitanorum nummis
apud Parutam : Diva Paulina : Diva Marciana :
C. Julius Caesar inter Deos relatus , ne quis forte*
T. pon-

Pontificem respicere ornatum illum existimet; Faustina, Constantius Chlorus, & Constantinus magnus apud Tristenum, alique apud alios Dii, Augustaeve occurrunt. Quod mihi, sane fateor, vir summus facile persuasisset, nisi non unus apud Antiquarios, Goltzium praecipue, atque Ursinum Caesaris nummus obuius esset, in quo vel Augur, vel Pont. Max., inscribitur, &, pontificalibus ibi simul instrumentis expressis, ita velatus conspicitur: quae quidem omnia non ejus consecrationem, sed Pontificatum ab eo gestum designare jam mihi videntur. secus enim & M. Lepidus consecratione donatus dicendus esset, quandoquidem & ipse eodem habitu indutus in suis nummis effingitur, quum tamen trita res adeo sit, quod ita velatus exhibetur, quia mortuo Caesare in Pontificatu maximo ei successit.

Verum in Tiberiana Regis Christianissimi gemma Augustus jam in numerum Deorum adscitus capite radiato, & velo itidem insignis ostenditur. Ubi radiatam coronam non tantum, sed velatum etiam illius caput pro certo indubitatoque consecrationis divinitatisque signo a Rubenio desumitur: Magni nempe Constantini exemplo, qui consecratus, ut jam diximus, ita velatus in ejus nummis sese offert. De quo Eusebius lib. iv. cap. lxxiii. Jam vero, inquit, in numismatis quoque expressae formae, quae ab una parte beatum hunc nostrum obvoluto capite repraesentabant, & altera parte quadrigae, instar

instar aurigae insidentem susceptum a dextra manu caelitus demissa . At quae superiorem aetatem respiciunt , non omnia , immutato posteriorum temporum usu , recte mihi explicari posse videntur . Principio enim laurus quoque victorum ac triumphantium tempora ornabat , ut in sua de Nummo Heracliano pereleganti Dissertatione pag. 31. Joannes Christophorus Battellus vir eruditissimus pariter accuravit : quam reliqui postea Imperatores sibi usurparunt . Ita etiam corona radiis distincta , quae in Augusto consecrationis indicium extiterat , processu deinde temporis , ut obvia de hoc in nummis est observatio , commune Imperialis fastigii , Regalisque dignitatis ornamentum evasit .

In eadem propterea gemma , ut divinitate donatus Augustus denotaretur , radiata corona praefulget : ut Pontificis vero Maximi suprema dignitas post M. Lepidi mortem ab eo assumpta indicari etiam posset , toga ad ejus caput fuit adducta . Ita quoque ad illius Pontificatum declarandum , in altera ipsius Augusti Gemma apud eundem Rubenium , ei lituus sinistrae imponitur . De hoc autem clariora in nummis , in quibus nullus ex reliquis Imperatoribus , nisi sacrificans , velatus visitur , exempla extant : quorum plurima in unum congesta videri possunt apud Choulum de veteri Romanorum religione a pag. 188. usque ad finem .

Atque id non minus quidem patebit , si ejusmodi

modi ritus, capita nimirum sacerdotum velandi, origo expendatur: quam eruditi ex Vergilio ab Aenea passim repetunt: qui sacra dum agebat, ne hostili obtutui pateret, resque divina disturbaretur ut caput propterea sibi veste operiret, ita illum Helenus monuit apud eundem Vergil. lib. iii. Aeneid. vers. 403.

*Quin ubi transmissae steterint trans aequora
classes,*

Et positis aris jam vota in litore solves,

Purpureo velare comas adoperitus amictu,

Ne qua inter sanctos ignes in honore Deorum

Hostilis facies occurrat, et omnia turbet.

Romani ergo Aeneae suae gentis religionisque auctoris exemplo, quoties sacra facturi erant, morem hunc semper religiose retinuerunt. Atque ideo Fratres Amales MANIBVS . LAVTIS . ET . VELATO . CAPITE sacrificium indicere solebant, ut Fabret. Inscript. cap. vi. pag. 446. etiam praemonuit.

Praeterea, si non id sacerdotium, sed divinitatem denotaret, nonne aliquod saltem Deorum signum capite ita velato conspiceretur? quod nescio, an tale sese ulli unquam obtulerit. Verum qui de hoc plura scire cupit, doctissimum Adriensem Episcopum Philippum a Turre consulat, qui in monumentorum veteris Antii expositione cap. iii. multa, quae in hanc rem dici possunt, erudite congeffit. Ipse interim ad quae mearum sunt partium deveniam.

CAPUT

CAPUT . IX.

*Immortalitatis Genias per juvenem, qui Obeliscum pro-
tendit, designatus. Obeliscus, & Pyramis immorta-
litate cur denotent. Deae Romae descriptio. Mos
circa Augustorum regum decurrendi unde profectus.
Cur ejusmodi decursiones a Dione Urbanæ dicantur.
Antiquissima tum ex Graecis, tum ex Romanis desum-
pta decursionum exempla. Quae lex in iis servata.
Cur easdem Dio Pyrrhichias appellet. Quid Pyrrhi-
cha. Nobilium puerorum, in Circo ut plurimum, de-
cursio a scriptoribus Troja, a vulgo vero Pyrrhycha,
appellata. Unde Caesaribus Principis Juventutis titu-
lus. In funere Impp. & eorum quoque filii decurrebant.*

AM vidimus Antoninum, & Faustinae ab alato mundi Genio in sublimem deferri. Nunc vero ad quae ibidem in inferiori regione insculpta videntur, liceat oculos demittere: in qua primum alterius Genii figura humi fere strata ac seminuda

dextrorsum cernitur: qui sinistro femore obeliscum substat, illudque laeva amplectitur. Hic autem quod non alium, quam Immortalitatis Genium praeferebat, nullus mihi quidem scrupulus iniicitur: quum Obeliscum non novum, nec obscurum Immortalitatis symbolum, perinde ac si illum in Antonini honorem extollat, ita complectatur. Exploratum est enim, quod

quod quemadmodum ingentes Romani columnas , ita suos Aegyptii obeliscos illustribus viris erigere solebant , ut jam illos mortalium conditionem praetergressos hoc pacto declararent : atque ideo iisdem Obeliscis pyramidalem formam induxerunt , qua videlicet nostra immortalitas symbolice adumbratur . Docet nanque in Timaeo Plato , ut libro lx. cap. xx. , & xxi. Hieroglyphic. Pier. Valerianus advertit , quod immortalis hominis anima , utpote simplicissima ac subtilissima substantia in sublime tendens , ignis naturam induat : ac propterea hic sicuti pyramidalem figuram imitatur , ita ipsa quoque anima illam referat . Liceat mihi ejusdem Valeriani verba hic transcribere : *Ignem quoque , inquit , Pyramidis formam habere , testatur idem Plato : propterea quod quum in imo latus sit , circa materiam & fomentum , quo pascitur , in acutam flammam , quae caelum spectat , desinit . Nam per basim materia concreta significatur , per reliquum corpus , materia jam ad formam recipiendam parata , & quasi fermentata : per punctum ipsa informis & simplicissima substantia . Unde minus mirum est , quod supra diximus , per Pyramidem animam significari , ut quae igneae naturae ab eodem Platone esse tradatur , & corpori non secus , ac Pyramis basi , vel ignis fomento adhaereat . Cui & Lactantium addam , qui lib. ii. cap. ix. de origine erroris , Nos enim , ait , quoniam caeleste atque*
immor-

immortale animal sumus, igne utimur; qui nobis in argumentum immortalitatis datus est: quoniam ignis de caelo est. Cujus natura quia mobilis est, & sursum nititur, vitae continet rationem. Et cap. XII. Quod si anima ignis est, ut ostendimus; in caelum debet eniti, sicuti ignis, ne estinguatur: hoc est ad immortalitatem, quae in caelo est. Ennius item in Epicharmo. Terra, corpus est: at mentis, ignis est. Hinc sapientissimus ac ineffabilis Creator Deus: erectum soli homini corpus dedit, ut nostrae immortalitatis index esset. Quod Cicero lib. I. de Legibus his verbis expressit: Natura homini figuram corporis habilem, & aptam humano ingenio dedit. Nam quum ceteros animantes abjecisset ad pastum, solum hominem erexit, & ad caeli quasi cognationis domiciliique pristini conspectum excitavit. Quo & illud Ovidii scitum omnibus pertinet lib. I. Metam. vers. 84.

*Pronaque quum spectent animantia cetera terram,
Os homini sublime dedit, caelumque tueri
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.*

Atque non alia quidem de causa factum deinde credimus, ut apud Christianos etiam hujusmodi mos invaluerit, quum Obelisci, aut Pyramides nonnullorum procerum tumulis ita conspiciantur insculptae.

Ex adverso praeterea inclyta Dea Roma galea, & parazonio insignis, vesteque ad talos usque demissa ad decurrentem Tiberim spoliis militaribus infidet:

fidet : dextramque , quae tamen temporum iniuriae
cessit , in eundem orbis Genium extendit , eique
Antoninum , & Faustinam altius deferenti quasi auxi-
liariam manum praebet , ut ex duobus ejus digitis ,
qui reliqui ibi sunt , clare conspicitur . Sinistra vero
clypeo laurea corona circumdato incumbit , in cujus
medio Lupa Romulum & Remum infantes lactans ,
alteriusque illorum caput lambens exprimitur : non
secus ac in clypeo , quem Vulcanus Aeneae elabora-
verat , a Vergilio graphice propemodum repraesentatur
Aeneid. lib. viii. vers. 630.

*Fecerat & viridi foetam Mavortis in antro
Procubuisse Lupam : geminos huic ubera circum
Ludere pendentes pueros , & lambere matrem
Impavidos : illam tereti cervice reflexam
Mulcere alternos , & corpora fingere lingua .*

Et Ovid. lib. ii. Fastor. vers. 417.

*Constitit , & cauda teneris blanditur alumnis ,
Et fingit lingua corpora bina sua .*

Id vero non minus , quam reliquus ejus corporis or-
natus illi plane respondere videtur , qui a Claudiano
in Panegyri de Olybrii & Proбини Consulatu vers. 83.
politiori quoque stylo describitur :

*Ipsa triumphatis qua possidet aetera regnis
Afflit , innuptae ritus imitata Mineruae .
Nam neque caesariem crinali stringere cultu
Colla , nec ornatu patitur mollire retorto ;
Dextrum nuda latus , niveos exserta lacertos*

Au-

*Audacem tetigit mammam, luxumque coercens
Mordet gemma sinū. Nodus, qui subleuat ensem,
Album puniceo pectus discriminat ostro.*

*Miscetur decori virtus, pulcherque severo
Armatur terrore pudor, galeaeque minaci
Flava cruentarum praetenditur umbra jubarum,
Et formidato clypeus Titana laceffit*

Lumine, quem tota variarat Mulciber arte.

*Hic patrius Mavortis amor, foetusque notantur
Romulei: pius amnis inest, & bellua nutrix.*

Ad ejus pedes armorum congeries visitur, atque inter cetera scutum, cujus medium tenet Medusae caput; desuper vero arcus gryphi caput exhibens; pharetra itidem jaculis oppleta, inde galea, cui similis alia infra ipsius Romae pedes jacet. Atque haec quidem ad victoriam de Britannis ab Antonino relatum spectare existimant aliqui: ego vero ad ipsam potius Romam omnino referenda esse censeo. Ita enim Roma sedens in nummis & marmoribus passim effingitur.

Jam vero in reliquis duabus hujus stylobatis partibus equitum peditumque decursiones insculptas habemus. Figurae tamen, quae ad id exprimendum affictae fuere, adeo omnes, ut oculis patet, sunt detritae, ut si quis singulas persequi vellet, rem sane taedio, ac divinatione plenam assumeret. Hae igitur non utique ad militarem aliquam Antonini expeditionem, ut minus recte nonnulli credunt, sed

sed ad funebrem illius pompam referri omnino debent. Notissima est enim, & scriptorum monumentis abunde tradita vetus Romanorum circa suorum virorum principum rogam equitandi consuetudo: quae licet ab initio in castris penes milites esset, deinde tamen & intra urbes recepta fuit, ubi extinctis belli ducibus more militari parentabatur: atque ideo ad castrensiū decursionum differentiam decursiones in funere Pertinacis in Urbe habitas πολιτικάς, hoc est *urbanas* a Dione lib. LXXIV. vocatas fuisse arbitror.

Militibus quippe tanquam solenne ac religiosum fuit semper armis instructos circa demortui ducis rogam procedere honorisque causa decurrere. Hinc Homerus, ut rem altius repertam, lib. XXII. Iliad. vers. 13. ita circum Patrocli cadaver milites decurrentes macrentesque inducit.

Οἱ δ' ἐπεὶ περὶ νεκρὸν εὐχίχας ἤλαθ' ἰώωνας
Μυρμήδωνι.

Hi autem ter circum cadauer pulcre-crinitos egerunt equos

Lugentes.

Et Q. Calaber in funere Achillis lib. III. Perioch. Homeric. vers. 691.

Ἀλλ' ὅτε δὴ περὶ πᾶσ' αὖ πύρην διεκρομήσαντο
Πεζεὶ ἅμ' ἰωπήεσσι, σὺν ἔντεσιν ἔρ' ὥρτο
Ἄμφ' ἰωρὴν πολὺ δ' ἄκρυ.

Quum

*Quum itaque rogam satis superque adornassent,
Pedites cum equitibus armati circumierunt
Pyram lacrimosam.*

Apollonius item Rhodius lib. i. Argon. vers. 1059,
de Cyzici Regis exsequiis agens :

αὐτὰρ εἴπειτα

Τρεῖς περὶ χαλκίοις δίχα τούχεσι δινηθέντες
Τύμβῳ ἐνεκτερέζαν ἐπαρήσαντό τ' ἀέθλων
Ἡθέμις, ἀμωεδῖον Λαμώνιον.

eo exacto triduo

*Ter cum armis aeneis bifariam regyrarunt,
Tumuloque facto & justis, tentarunt certamina
Ex more, in campo Limonio.*

Vergilius vero lib. xi. Aeneid. vers. 184. in funere
Pallantis :

*Jam pater Aeneas, jam curvo in litore Tarchon
Constituere pyras. Huc corpora quisque suorum
More tulere patrum : subjectisque ignibus atris
Conditur in tenebras altum caligine caelum.
Ter circum accensos cincti fulgentibus armis
Decurrere rogos : ter maestum funeris ignem
Lustravere in equis ululatusque ore dedere.*

Quibus quidem similia Romanorum etiam exempla
non defunt : ac primum apud Livium lib. xxv,
cap. xvii., ubi Tiberii Gracchi mortem enarrans .
*funeris quoque Gracchi, inquit, varia est fama ;
Alii in castris Romanis sepultum ab suis, alii ab
Annibale (& ea vulgatiores fama est) tradunt in*
vesti-

vestibulo Punicorum castrorum rogam exstructum
 esse . armatum exercitum decurrisse cum tripudiis
 Hispanorum , motibusque armorum , & corporum
 suae cuique genti assuetis: ipso Annibale omni rerum
 verborumque honore exsequias celebrante . Et Ap-
 pian. Alex. lib. i. pag. 418. edition. Parisin. Henrici
 Stephani , ubi funeris Syllae descriptio habetur :
 τὸ δὲ λέγει , inquit , ὑποδύτες ἀπὸ τοῦ βασιλῆος ἀν-
 δρες ὄντες οἱ διεκόμενον εἰς τὸ πῆδον τὸ Ἀρεῖον , εἶθα
 βασιλεὺς θάπτει μόνος . Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ οἱ τε ἰππεῖς , ἔπει-
 σταὶ δὲ πειθεράμενοι , id est , *mox robusti aliquot sena-
 tores sublatam in humeros lecticam transtulerunt in
 Campum Martium , ubi solos Reges sepelire mos est:*
 & circum rogam decurrerunt tum equites , tum
 reliquus exercitus . Suetonius item in Claudio cap. i.
 Ceterum , ait , exercitus honorarium ei (Neroni
 Druso) tumultum excitavit : circa quem deinceps
 stato die quotannis miles decurreret , Galliarumque
 civitates publice supplicarent . Quibus Pedonem
 Albinovanum adjiciam in eleg. de morte ejusdem
 Neronis Drusi vers. 217.

Armataeque rogam celebrant de more cohortes ,

Et pedes exsequias reddit equesque duci .

Te clamore vocant iterumque iterumque supremo ,

At vox adversis collibus icta redit .

Et vers. 459.

Cingor Apollinea victricia tempora lauro ,

Et sensi exsequias funeris ipse mei :

De-

Decursusque virum notos mibi.

Lex vero, quae hisce decursionibus servari solebat, ea erat, ut quasi maeroris indicio ad sinistram primum, deinde ad dextram, tanquam laeti hominis gratia, cursus in orbem flecteretur. Quod ita Statius explicat lib. vi. Thebaid. vers. 213.:

*Tunc septem numero turmas (centenus ubique
Urget eques) versis ducunt insignibus ipsi
Grajugenae Reges, lustrantque ex more, sinistro
Orbe rogam, & stantes inclinant pulvere flamm-*
mas.

*Ter curvos urgere sinus illisaeque telis
Tela sonant: quater horrendum pepulere frago-*
rem

Arma, quater mollem famularum brachia plan-
ctum.

*Semianimes alter pecudes, spirantiaque ignis
Accipit armenta. Hic luctus abolere, novique
Funeris auspicium, vates, quanquam omina*
sentit

*Vera, jubet, dextri gyro, & vibrantibus hastis
Hac redeunt.*

Atque eandem legem in decursionibus, quae in Campo Martio ad Imperatorum rogam habebantur, servatam omnino fuisse putari debet, utpote quae ad castrensium decursionum imitationem instruebantur. Has vero Herodianus lib. iv. ita graphice, ut solet, describit: *Ubi vero, inquit, ingens*
aro-

aromatum acervus aggestus, ac locus omnis expletus: tunc circa aedificium illud adequitant, universis equestris ordinis certa quadam lege, ac recursum motuque Pyrrhichio, numeroque in orbem decurrentibus. Qui motus in decursionibus etiam, quae pro militari juvenum exercitatione fiebant, servatus ostenditur ab Agathia lib. II.: Ναρσῆς δὲ ἄσασκεῖν γε ὁπωλεῖον αὐτοῖς ἐκέλευε καὶ πολέμια, ἔσπερ' ῥώννυε τὸν θυμὸν ἢ καθημέραν μελέτας. ἔοχάζειν τε ἀναλκάζων, καὶ ὑπὲρ τῶν ἵππων ἐν κόσμῳ ἀναπάλλεσθαι, ἔς τε Πυρρίχην τινὰ ἐνόησεν ὁπωλίον πεδινεῖα: Narses vero eos accurate ad res bellicas condocesieri jussit, animosque quotidiana exercitatione roborabat, in gyrum se versare cogens, agiliterque in equos insilire, et in modum armatae saltationis Pyrrhichiae circumagi.

Quod Dio propterea loco nuper allato has non *Urbanas* tantum, sed & *Pyrrhichias* appellet, ut ibi a Leunclavio legitur, non aliud quidem in causa poterit excogitari, quam motus idem Pyrrhichius, qui in iisdem decursionibus haberi quoque solebat: οἱ τε ἵπποις, inquit Dio, οἱ στρατιῶται, καὶ οἱ πεζοί, περὶ τὴν πυρὰν, πολιτικάς τε ἄμα, καὶ πυρρῆυχίας δεξιόδως διαλίποντες διαξήλθον. εἴθ' ὅπως οἱ ὑπατοὶ πῦρ ἐπ' αὐτὰν ἐμβαλόν: Hic conficere milites equites, atque pedites circum rogi in orbem decursiones urbanas, et Pyrrhichias: deinde Consules ignem rogo injecere.

Pyrrhicha tamen pedestris saltatio erat, ut omnes

omnes passim sentiunt, a Pyrrho quodam apud scriptores incerto, qui primus illam instituit, sic dicta. Idcirco Suetonius in J. Caesare cap. xxxix. *Pyrrbicham*, inquit, *saltaverunt Asiae Bithyniaeque Principum liberi*. Et Mercurialis in libro II. cap. VI. de Arte Gymnastica, *Pyrrbichias*, ait, *nostris temporibus aemulantur illa pugnatum genera, quas Morefcas populari vocabulo appellant*: eandemque propterea armatam ob oculos ponit, qualem profecto & Graeci scriptores eam nobis descriptam prodiderunt. Pollux lib. IV. cap. XIII. *πυρρίχη εἰς τὸ ἐνόπλιον ὄρχησθαι*, *Pyrrbicha species armatae saltationis*: Et Aristophanis Scholiastes in Avibus: *ἐνόπιος ὄρχησις ἢ πυρρίχη*, *armata saltatio Pyrrbicha*. Atque idem apud Hephæstionis Scholiastem de Pyrrhichio pede, aliosque, quos vide, si placet apud Meurs. de Saltationibus Veter. in verbo *πυρρίχη*.

Atque ideo ob eandem Pyrrhichii motus rationem aliud etiam his decursionibus quam simillimum ludi genus, quo pueri in Circo exercebantur, *Pyrrbicha* quandoque dicebatur. Unde ad illud Vergil. lib. V. Aeneid. vers. 602.

Trojaque nunc, pueri Trojanum dicitur agmen,
haec habet Servius ex Suetonio in libro, ut ipse inquit, de puerorum lusibus: *Lusus ipse, quem vulgo Pyrrbicham appellant, Troja vocatur*. Ubi adnotare liceat, quod etiamsi decursiones, quae circa rogam per equites militesque fiebant, nihil prope-

pemodum a Troja differrent: usus tamen loquendi effecit, ut nonnisi decursiones illae a Romanis Trojae indigitarentur, quae per pueros plerunque nobiles inter ludos Circenses agitabantur. Quod tum ex Dione, tum ex Suetonio satis infra innotescit. Dio siquidem lib. XLIII. τὴν τε ἰωπασίαν τὴν Ἰοίαν, inquit, καλῶμεν οἱ παῖδες οἱ Ἀπατρίδαι κατ' τὸ ἀρχαῖον ἐποιήσαντο. καὶ ἐφ' ἀρμάτων οἱ νεανίσκοι οἱ ὁμότιμοι αὐτοῖς ἡμιλλήσθησαν. *Etiā Trojam antiquo more patriciorum filii luserunt: juvenesque qui dignitate aequales erant, curribus certaverunt.* Et libro XLVIII.: *splendide omnia agebat (Agrippa nimirum) ludosque inter cetera equestres, seu Circenses, ut Leunclavius legit, biduo praebebat, & Trojam vocatum ludum per nobiles pueros magnifice exercebat.* Lib. item XLIX. *Ludis autem, quos multos & omnis generis exhibuit, tanta usus est munificentia, ut pueros etiam, qui Trojam equestri certamine luderent, pretio conduxerit, ne quis sumptum faciendum haberet.* Et lib. LI., ubi de consecratione templi J. Caesaris: *Porro in sacrarii consecratione ludi omnis generis facti sunt, patriciique pueri Trojam luserunt: virique simili ratione singulis equis celeribus, bigisque & quadrigis certaverunt.* Suetonius autem in J. Caesare cap. xxxix., ubi de Circensibus ab eo editis: *Trojam lusst turma duplex, majorum minorumque puerorum.* Sic & in Augusto cap. XLIII. Sed & Tro-
jæ

iae ludum edidit frequentissime, majorum minorumve puerorum delectu prisci decorique moris existimans, clarae stirpis indolem sic notescere; Et in Tiberio cap. vi. Praesedit & Aetiacis ludis, & Trojanis Circensibus ductor turmae puerorum majorum. Tacitus item Annal. lib. xi. cap. xi. Sedente Claudio Circensibus ludis, quum pueri nobiles equis ludricum Trojae inirent.

Hujusmodi vero ludi auctorem Vergilius lib. vi. *Aeneid.* vers. 596. Ascanium perhibet:

*Hunc morem cursus, atque haec certamina primus
Ascanius, longam muris quum cingeret Albam
Rettulit, & priscos docuit celebrare Latinos.*

*Quo puer ipse modo, secum quo Troja pubes
Albani docere suos: hinc maxima porro
Accepit Roma, & patrium servavit honorem.*

Trojaque nunc, pueri Trojanum dicitur agmen.

Quocirca Ascanii forsan exemplo inde factum esse reor, ut qui huic ludo praeerat, juventutis, equestris nempe ordinis, princeps diceretur. Quod Caesarum, & praecipue Septimii Getae nummi declarant, in quibus princeps ipse juventutis dicitur, & modo tres, modo quinque figurae equestres decurrentes videntur. Qui quidem honor post Cajum Augusti filium, quem Ovidius lib. i. de arte amandi vers. 193. ita alloquitur:

Tale rudimentum tanto sub nomine debes;

Nunc juvenum princeps, deinde futare senum:

x

Et

Et post Lucium Caesarem, & Germanicum, de quo idem Ovidius lib. II. de Ponto eleg. v. vers. 41.

Te juvenum princeps, cui dat Germania nomen,

Participem studiis Caesar habere solet :

(Tiberius nempe) reliquorum deinde Imperatorum filiis, qui heredes Imperii destinabantur, adhaesit.

Ut vero ad funebres nostras decursiones sermo redeat, moris etiam erat, ut in iis defunctorum Principum affines quoque decurrerent. De quo nobis idem Germanicus exemplo sit ex Tacito lib. II. Annal. cap. VII., qui ait : *Tumulum tamen nuper Varianis legionibus structum, & veterem aram Druso sitam dissecerant. restituit aram; honorique patris princeps ipse (Germanicus) cum legionibus decucurrit.* Quod item ex Dione habetur lib. LXXXVI. in Sévero. *Post haec, ait, corpus ejus more militari effertur a militibus, imponiturque in rogam, honestatum militum & filiorum ipsius decursione.*

Hinc facile forsan erit, si quis insculptos decurrentium vultus velit hic singulos expendere, ut ipsos etiam Marcum & Lucium cum equitibus & legionariis decurrentes assequi valeat: tum potissimum, quando studiosissimi & vere Romanarum antiquitatum reparatoris D. N. CLEMENTIS XI. PONT. MAX. jussu fragmenta, quae plurima ad has decursiones spectantia circa monumentum ipsum reperta fuere, suis locis aequè apposita ac restituta videbimus.

Ego interim non minus quidem ocio, quam inge-

ingenio destitutus tum quae hucusque rudi Minerva
sum persequutus, tum quae adhuc dicenda essent,
politiori illorum stylo relinquam, qui eruditissimis
doctissimisque lucubrationibus, quas propediem in
hanc rem evulgaturos audio, ipse ubi defecerim, ab-
unde supplebunt.

FINIS.

ADDENDA.

Opus dum typis premebatur, quaedam a nobis omissa animadvertimus: quae proinde hic addenda putavimus. Ea autem haec sunt:

Pag. 25. lin. 8. post *quatuor millia*; adde: *Quae arma projecerant*, inquit, *ad millia tria, vel, ut alii, quatuor, in Campo Martio ad Oviliam publicam coactos, immixtis militibus triduo post jugularunt*. Ad quem locum Nicolaus Abramus in orat. Cic. pro Milone §. 42. num. 2. Strabo, ait, libro eodem v. extremo quum hanc ipsam stragem describeret, vocem *δνμιχίας* adjecit. quae vox ad villam potius, quam ad Septa refertur. neque enim quisquam haecenus repertus est, qui ad distinctionem privatorum Septa publica nominavit.

Pag. eadem lin. 9. post *convenit*; adice: Sulla, ait, victor urbem intravit, qui in Villa publica non jam bello, sed ipsa pace saeviens vii. millia peditum undecumque inermia non pugnando, sed jubendo prostravit.

Ibidem lin. 13. post *declarat*; adde: *Postridie quum Senatum in aedem Bellonae convocasset, quassationem aliquam redditurus, simulque eos, qui in bello capti erant, in Villam publicam convenire jussisset, tanquam eos milites scripturus, hos quidem aliorum militum opera trucidavit. multi-*
que

que adeo cives Romani, qui cum iis mixtim forte aderant, periere. Senatores vero accerbissima oratione alloquutus est: quum caedes captorum nihilominus ab eo fieret. quibus quidem proxime aedem Bellonae accumbentibus, ingens clamor ac gemitus, lamentaque ex Curia exaudiebantur adeo ut utrinque perturbarentur Patres conscripti. Proinde multi duplici molestia oppressi conditionem eorum, qui in Villa publica ceciderant, sibi optabant, ut tandem metu levarentur.

Pag. 28. lin. 23. post *Martius deinde campus fuit*; adde: Item lib. xxxviii. cap. xxviii. *Tiberis duodecies campum Martium planaue Urbis inundavit.*

Pag. 81. lin. 20. post *consignatum*; adde. De templis autem Romae eique simul decretis nummi etiam testantur: ubi ara, & epigraphe: Rom. Et. Avg.

Pag. 89. lin. 22. post *nuncupabatur*; adde: seu Procilla, ut in Thes. ejusdem Gruteri pag. dxcvii. 7.

Pag. 92. lin. 4. atque uno perpetuoque pentametro.

Pag. 97. lin. 5. post *consecratus*; adde: Atq; ideo Ludovicus Vives ad lib. i. cap. m. de Civit. Dei, ubi de Aenea: Pius, inquit, in Deos, pius in patrem, pius in filium, quos omnes ex incendio eripuit. Est enim pietas officiosus erga Deos, patriam, parentes, sanguine conjunctos cultus, gratitudo denique iis, quibus debemus.

Pag.

Pag. ead. lin. 24. post *Pii nomine ornavit*; adde:
a quo Eutropius lib. VIII. cap. IV. minime dissentit;
ubi ait: *Pius propter clementiam dictus est*.

Pag. 120. lin. 2. post *non equidem haesitabit*;
adde: Immo apud Reinesium Class. III. 31. a Panormitanis M. Aurelius, Marci praenomine omisso, Antoninus Pius dicitur: Pius vero Antoninus tantum, ut patet infra:

I M P . C A E S .

L. SEPTIMIO . SEVERO . PIO . PERTI.
AVG. PART. ADIABEN. ARABICO
P. M. TRIB. POT. XVIII. IMP. XII. COS. III.
P. P. PROCOS. V. IMP. CAES. DI
VI ANTONINI PII. GERMANICI
SARMATICI F. DIVI COMMODI
FRATRI. DIVI ANTONINI NEPO
TI . DIVI . ADRIANI PRONEPOTI.
DIVI TRAIANI PARTHICI ABN.
DIVI NERVAE. ADN. INDVLGEN
TISSIMO . AC CLEMENTISSIMO
PRINCIPI . NOSTRO

RESP. PANORMITAN.

P. SATVRI DONATI . ET
M. MARCI RVFFINI

D. D.

Pag. 129. lin. 26. post *sceptrum*; adde; Quod
Phornutus in libro de Natura Deorum, ubi de Jove,
con-

confirmat : τὸ δὲ σκῆπτρον, inquit, τῆς δυναστείας αὐτοῦ σύμβολόν ἐστι . *sceptrum autem (quod manu gerit) imperii ipsius symbolum est .*

Pag. 136. lin. 28. post *leuat* ; lege : cum quo divinitatis hasta insignis , quam , ut videtur , laeva gerebat , Faustina ejus uxor una simul conspicitur .

Pag. 142. lin. 13. post *cum alia* ; adde AETER-
NITAS ; vel

Pag. 157. lin. 2. ante *Lex vero* ; adde : & Dio in Augusto lib. LVI. *Postquam cada ver rogo in Cam-
po Martio impositum fuit , primum omnes Pontifi-
ces rogam circumjerunt ; deinde equites tam qui mi-
litabant , quam alii , & ex urbano praesidio legio-
narii in orbem cursitarunt .*

ARGENTEUS L. Veri nummus , qui nondum rei nummariae scriptoribus fortasse innotuit ; hisce diebus e terra erutus novam lucem adspexit . Quem a Francisco Ficononio , in cujus manus perve- nit , mecum amicissime communicatum , quum An- tonini Pii consecrationem referat , propterea a sus- cepti operis argumento non alienum putavi , si orbi literario delineatum hic traderem .

In

In ejus priori parte L. Veri caput praefertur, illudque nudum, ut frequentius in nummis effingitur: ibique legitur: IMP. L. AVREL. VERVS. AVG. . In altera vero nudum itidem Antonini Pii caput visitur cum epigraphe: DIVVS. ANTONINVS. Quo fit, ut facile credam, cum capite M. Aurelii nummos hujusmodi in Antonini Pii consecratione obsignatos etiam fuisse, quos attamen nondum vidimus.

JOANNIS VIGNOLII

VETERES INSCRIPTIONES

ex quamplurimis , quae apud
eundem extant,

SELECTAE.

JOANNIS VIGNOLII

VETERUM INSCRIPTIONUM SELECTARUM CLASSIS I.

Votivæ.

INTER cetera, quæ venerandam Antiquitatem commendant, veteres Inscriptiones, quas & *Epigrammata* vocant, siue illæ marmori, siue aeri incisæ occurrant, præstantiorem sibi locum vindicare, quam utilis in scribendo illarum sit usus noverit, nequaquam inficiabitur. Has etenim veterum monumentorum animam, qua hominum rerumque præteritarum memoria longaeva vita fruitur: reliqua vero illorum corpus dici possunt: quæ si titulis inscriptionibusque destituta nobis exhibeantur, artificis tantummodo manum in

y ij

in-

inſculptis imaginibus laudabimus, quae quidem magis oculos, quam animum detinent, oblectantque. Porro Inſcriptionibus varii Populorum, atque Urbium ritus, Magiſtratus, Artificum collegia: Familiarum nomina, & cognomina: Conſulum ferie, & quicquid denique ad Hiſtoriam, & Chronologiam non modo; verum etiam ad reliquas facultates, ad rem praecipue militarem, & ſacram, ad certam purioremque Latini Graecique ſermonis elegantiam attinet, tuto nobis, ac citra omne erroris periculum innotescunt. Nam quanvis plurimi ſcriptores non deſint, qui iisdem de rebus diſerte copioſeque tractarunt: quia tamen non omnia omnes aſſequi poſſumus, ſaepe idcirco evenit, ut vetuſtis Inſcriptionibus conſignata nova quaedam, nec prius nobis cognita in lucem proferantur: quibus modo emendare, modo ſcriptores ipſos ſupplere oporteat. Immo quum adeo noſtrorum temporum ſevera ac rigida cenſura ſit, niſi plurima eorum, quae literis ſunt nobis tradita, quaeque vero minus ſimilia videntur, hiſ certiffimis eruditorum lapidum testimoniis confirmarentur, in magna quaestione, ut ſit, ſcriptorum fides perpetuo verſaretur. Verumtamen, quod haec eadem ab antiquis etiam numiſmatibus haberi poſſint, haud ſane diffiteor. Verum ea iſtorum eſt conditio, ut vel rubigine exefa ſaepe ad nos mutila ac depravata perveniant: vel ſi forte integra, atque incorrupta ſervata fuerint, adeo tamen concifa,
& com-

& compendiosa epigraphæ, sicuti perexiguus illorum ambitus exigit, inscribuntur, ut plerunque eruditorum animum fatigent potius, quam expleant.

Quot propterea laudibus prosequi nos debeamus Gruterum, Reinesium, & Fabrettum, quosque ante illos veterum Inscriptionum collectioni studuerunt, Mazochium, & Apianum; tum Panvinium, ceterosque, qui illas ab invidia temporum, hominumque ignavia vindicantes suis operibus inseruerunt, nunquam satis poterit explicari. Ipse vero quum quamplurima id genus monumenta tum ex agri Romani rud^{eribus} pridem effossa, tum aliunde amicorum ope quaesita collegerim, non ingrattam rem facturum sum arbitratus, si quæ pauca ex iis selegi, publica nunc luce donarem, ac nostræ huic Dissertationi tanquam *παρεργον* subderem, brevioribus, ubi par visum est, observationibus additis. Ea vero in tres partes, seu classes distribuenda putavi: quarum I. Inscriptiones continet, quas VOTIVAS dicimus: II. SEPULCRALES: III. VARIAS, quibus & CHRISTIANAS aliquot adjecimus.

Admonitus sit lector velim, quoties asteriscus iste * in Inscriptionibus offenditur, illum lineæ continuationem cum præcedenti denotare. ob angustiores nanque typorum formas, fieri non potuit, quin una eademque lineæ in duas interdum divideretur.

A Mi-

A Mithra igitur nostrarum Inscriptionum collectio initium desumat: cujus sacra in supposito marmore non in eleganter insculpta visuntur.

Votiva haec tabula, quae quatuor est fere palmos alta, lata vero octo, in aedibus Columnensibus adservatur. Quum vero prope rudera Turris *Mesae*, de qua nos initio nostrae Dissertationis egimus, reperta ea fuerit, opinionem illorum egregie firmat, qui Turrim ipsam ad Solis templum ab Aureliano exstructum, non ad Mulierum Senaculum, referunt. Praeter enim Solis Mithrae symbola, quae plurima

rima haec refert, L. Domitii, Imperatoris nomenpe-
 Aureliani, in ea fit mentio, qui cum T. Nonio Mar-
 cellino eidem templo praesidebat, atque una cum
 eodem tertium Consulatum gesserat anno U. C.
 mxxvii. a Parilibus, aerae Dionysianae 275.: quo
 anno Cassiodorus templum ipsum ab Aureliano
 conditum fuisse refert: *His Coss.*, inquit, *templum*
Soli Aurelianus aedificavit: Romam firmiter
muris vallat. Ibi vero advertimus, non recte Mar-
 cellum pro Marcellino, & pro tertio Aureliani Con-
 sulatu secundum a Cassiodoro scribi. Primum nan-
 que cum Basso gessit anno aerae Christianae 271.,
 secundum vero cum Capitolino anno 274., ut ex
 Fastis magis omnibus probatis satis superque liquet.
 Quod ad Mithram ejusque sacra attinet, quibus no-
 stra haec tabula quammaxime nobilitata conspici-
 tur, in iis non ita multum immorabimur; quum tam
 diserte docteq; sit ea: prosequutus illustrissimus
 Adriae Episcopus Philippus a Turre, quem ideo
 consulat lector. Id tantummodo subdam, quod quum
 Deus iste caput passim thiara, seu Prygio pileo ado-
 pertum in faxis exhibeat: apud nos tamen maximi
 moduli numisma Gordiani Pii a Tarsensibus percus-
 sum extat, in quo non pileo, sed radiato capite orna-
 tus visitur. Quod ut oculis etiam pateat, illud de-
 lineatum producimus.

Nu-

Numisma hoc autem eximiae quidem raritatis esse putamus. nusquam enim rei nummariæ scriptores, & praesertim apud Eminentissimum Norisium occurrit, qui Dissertat. iv. cap. i. de Anno & Epochis Syro-Maced. alios plurimos id genus Tarsensium nummos sub eodem praecipue Gordiano percussos recitat, quos in Regio ac splendidissimo, copiosissimoque MAGNI ETRURIAE Ducis Cime-liarchio adservantur. Literæ singulares Π.Π., quae in anteriori illius parte visuntur Πατὴρ Πατρίδος *Pater Patriae*, explicantur: quas posterior exhibet Α. Μ. Κ.Γ.Β., a viris doctissimis pariter sunt interpretatae, nempe Πρώτης Μητροπόλεως Κιλικίας Εξαμύατι Βυλῆς *Primae Metropoleos Ciliciae Decreto Decurionum*, A quibus tamen Ioannes Vaillantius dissentit in explicatione selectiorum numismatum illustrissimi Abbatis Francisci *de Camps* pag. 59., ubi quum jam in ambitu ipsorum numismatum *Metropoleos* nomen sit expressum, siglam illam Μ. Μεγαλῆς *magnae*, Ciliciae nempe, interpretatur.

Romae.

Romae. Ex Museo olim Ciampini in basi marmorea.

PRO . SALVTE . ET
 INCOLVMITATE
 INDVLGENTISSIMORVM
 DOMINORVM
 MARCIO . LIB. PROC. SACRIS . EORVM
 IVDICIIS . GRATVS
 SILVANO . DEO . PRAESENTI
 EFFIGIEM . LOCI . ORNATVM
 RELIGIONEM . INSTITVIT
 CONSECRAVITQVE
 LIBENS . ANIMO

Exscripti.

Pro quorum Imperatorum salute Marcio, seu Marcus iste Gratus Libertus, qui SACRIS . EORVM IVDICIIS . PROCVRATOR dicitur, Silvani effigiem posuerit & consecraverit, in obscuro latet; quum nomina illorum marmor non explicet: nec ipfius Liberti cognomen in vetustioribus aliis monumentis sese offerat. Neque vero ex INDVLGENTISSIMI titulo, quo iidem cohonestantur, Marcum, & Lucium Augustos, sive alios in Imperio sequioris aevi collegas intellexisse, auferim ipse affirmare; quandoquidem huiuscemodi attributum aequè medii, atque inferioris Imperii temporibus Augustis Caesaribus delatum videatur: quemadmodum ob-

z

fer-

servari poterit apud Gruterum pluribus in locis .
 Ibi siquidem pag. ccxlviii. 8. Hadrianus ; pag.
 cclxxxiii. 8. Constantinus ; & pag. cclxxxvi. 2.
 Maximus INDVLGENTISSIMI . PRINCIPES
 dicuntur : pag. vero cxiv. 3. Septimius Severus ;
 pag. clvii. 1. , & pag. clxiv. 4. M. Antoninus Cara-
 calla ejus filius DOMINI . INDVLGENTISSIMI :
 uti etiam apud Reines. Class. iii. xxxi. , & xxxii.
 idem Severus INDVLGENTISSIMVS . PRIN-
 CEPS , & Caracalla DOMINVS . INDVLGEN-
 TISSIMVS appellatur .

Deo Silvano, quem non pecudum tantum ,
 sed & hominum incolumitati praesidere Romani
 credebant , aedes , arae , & statuæ erectæ apud eun-
 dem Gruterum , Reinesium , & Fabretum , in in-
 scriptione praesertim Coloniae Pisarenensis cap. vi.
 Inscription. pag. 435 , frequentissime occurrunt .
 Quo & alia inscripta basis attinet prope aedem
 S. Sixti in Via Appia nuper effossa , quæ pariter si-
 gnum , nempe statuam cum basi , Silvano positam
 indicat :

Romae .

Romae .

Ficoroniusscripsit .

Deus iste, quem tot attributis, quot videre licet apud eosdem viros celebres, & Tomasinum de Donariis cap. xxvi., superstitionis & vesana gentilitas est prosequuta, hic SANCTISSIMVS, & in prioribus Ciampiniana basi DEVS . PRAESENS dicitur, quasi scilicet auxiliaris & propitius . Quo sensu Vergil. etiam lib. i. Georg. vers. 10. Faunos appellat:

Et vos agrestium praesentia numina Fauni .

Ita Ovid. lib. v. Fast. vers. 135. de Diis Laribus intelligens:

Stant quoque pro nobis, & praesunt moenibus Urbis ,

z ij

Et

Et sunt praesentes, auxiliumque ferunt.
Cicero item lib. iv. Tuscul. Quaestion. *Hercules,*
ait, *tantus, & tam praesens Deus.*

Corae.

AEDem . CASTORI . POLLVCI . DE . C . S .
* FACIENDAM . PEQ. SACR. COR.
MARCVS . CALVIVS . M. F. P. N.

Hanc Marfilio Cataldo Corano debemus, viro doctrina eruditioneque ornato, qui nobis illius copiam perhumaniter fecit. Cora vero, ad quam hic marmor spectat, vetustissimum quondam Volscorum oppidum fuit, a Dardano Trajano, ut ex Plinio libro iii. cap. v., conditum: illudque Coloniam a Romanis postea deductum testatur Livius lib. ii. cap. xvi. *Eodem anno*, inquit, *duae Coloniae Latinae, Pometia & Cora ad Auruncos deficiunt.* De cujus antiquitate Lucanus libro vii. vers. 392.

Fabula nomen erit. Gabios, Vejosque, Coram-que.

Pulvere vix tectae poterunt monstrare ruinae.
Atque idem quinque, vel sex millia passuum a Velitri distat, & vetus nomen retinens S. P. Q. R. ditioni paret. M. Calvius M. filius P. nepos, qui aedem Castori & Polluci faciendam curavit, sub Imperatore Claudio vixit, ut inscriptio altera prope
idem

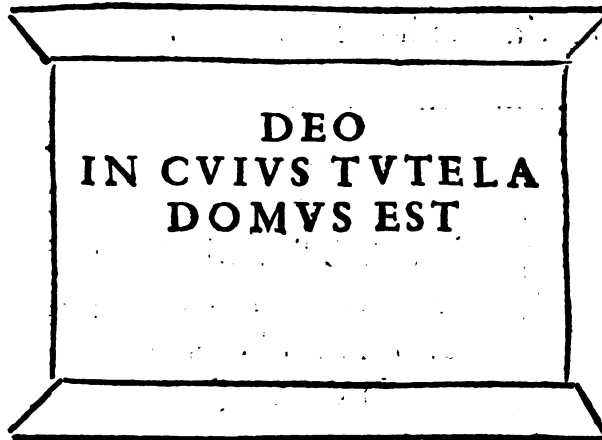
idem oppidum olim reperta indicat, quae extat in Thesauro Gruteri pag. CCCLXXXIV. 3. Qua etiam docemur & ab eodem Claudio in ordinem Senatorium adlectum, & Papia tribu illum fuisse. Literae singulares, hoc est D E . C. S. *De Collegii Sententia* mihi ex Manutio interpretaantur. PEQ. SACR., id est, *pecunia sacra*. Q. etenim pro C. saepius in vetustioribus superioris aevi monumentis usurpari solebat, ut non unum de hoc exemplum exhibet Gruterus, & praecipue pag. ccii., & ccv. Hujus praeterea aedis columnae quatuor, ut mihi idem Cataldus retulit, adhuc hodie supersunt.

Haec

Haec Puteolis fuit pridem effossa, eaque una cum aliis, quae nunc Neapoli in hortis D. Antonii de Judice Principis Cellamarii studiose collectae adfervantur, ab Joanne Vincentio Rondinello jam mihi superius in Dissertatione laudato exscriptam habui. Quæ porro quum nihil a nobis amplius exposcere videatur, ad alias idcirco deveniamus.

*Romae. Apud DD. de Molaris.
In cippo.*

Exscripti.

Hic cippus, qui & marmoreus, in aedibus extat Joannis de Molaria viri inter Romanos equites ingenio & prudentia, rerumque agendarum usu non minus quidem spectabilis, quam inter Romanae Curiae Praelatos quos vocant, quum do-

doctrina , tum singulari vitae morumque innocentia
& suavitate Petrus illius frater enitet : vir profecto
longe majori laude dignus , atque eo potissimum quo
tantum ab omni honorum ambitu abhorret , quan-
tum ad illos vera solidaque virtute proxime accedit .
Ex uno igitur ejusdem cippi latere inscriptio haec
habetur : videturque non alius Deus iste tutelarior
fuisse , quam Serapis . in altera enim facie ea extat
Inscriptio , quam Reinesius prodiit Class. I. CCLIII. ,
nempe :

S E R A P I
C O N S E R V A T O R I

Quae vero , reliqua erant in hac parte , scalpro erasa
omnino conspiciuntur .

*Romae . In monte Caelio prope aedem S. Stephani rotundam
Basis .*

G E N I O . S A N C T O
C A S T R O R V M
P E R E G R I N O R V M
A V R . A L E X A N D E R
.. A N A L I G E A R I V S
Q V O D . P E R E G R E
R E S T I T V T V S . V O V I T
(sic)
E D I L . C A S T R O R V M
L I B E N S . S O L V I T

Ficoroni exscripsit .

Ca-

Castra peregrina domicilia quaedam erant, sic dicta, quia ibi ex Augusti institutione peregrini milites hospitio excipiebantur. Haec vero in II. Urbis regione, hoc est, in monte Caelio fuisse Sex. Rufus, & P. Victor nos docent. Atque id etiam ex Ammiano Marcellino lib. XVI. cap. XII. satis fit manifestum: *Et diebus postea paucis, inquit, ductus Chnodomarius Rex Alemannorum ad comitatum Imperatoris, missusque exinde Romam in Castris Peregrinis, quae in monte sunt Caelio, morbo veterni consumptus est.* In qua tamen ejusdem Caelimontanae regionis parte fuerint, inter se Antiquarii dissentiunt. Alii enim prope Lateranum, ubi aedes extat Sanctorum Quatuor Coronatorum ea collocant. Alii autem juxta aedem Sanctae Mariae in Dominica: qui Panvinium sequi videntur, & rectius quidem, nam non tantum ex duabus inscriptionibus in illius aedis area olim repertis, in quibus eorundem Castrorum fit mentio, ut apud ipsum Panvinium in lib. de Urbe Roma observare licet, sed ex hac etiam nostra non inde procul effossa, certiori conjectura id argui potest: quum Castrorum Genio posita fuerit, qui praecipuum illorum locum, cui ille praeesse credebatur, designare videtur. Aurelius hic Alexander, qui istorum Castrorum Genio votum solvit, Aedilis dicitur, cujus munus erat, ne peregrini milites annonae aliisque rebus ad victum necessariis laborarent, sedulo prospicere.

Nea-

Neapoli .

EX . IMPERIO
 GENI . ALOTIANI
 LVARISTVS . SERVI
 TOR . DEORVM . EX . VI
 SO . LIB . AN .

Nicolaus Valletta exscripsit .

Josephus Valletta Neapolitanus bonarum literarum amantissimus , itemque studiosissimus , cujus Bibliotheca selectioribus voluminibus referta jam viris eruditis innotuit , ingeniumque pereleganti opere , quod pro universa Philosophiae historia typis nunc mandat , brevi etiam omnibus inclarescet , Inscriptiones aliaeque multa antiquitatis monumenta ex Puteolanis potissimum ruderibus eruta collegit : mihi hique propterea Nicolaus Valletta illius ex filio nepos , juvenis eruditione atque humanitate insignis , nonnulla earundem Inscriptionum exemplaria detulit , ex quarum numero haec primum prodit , Sponio quidem digna , ut inter ignotorum atque obscurorum Deorum aras collocaretur . Ex quo enim cognomen *Alotiani* isti Genio attributum petam , fane ignoro : quum nec locus , nec familia aliqua , unde derivari possit , mihi haecenus pateat . *Luaristus* vero , qui ex ejusdem Genii imperio , quod *Ex Viso* , scilicet in somniis accepit , voto *libens annuit* , mihi Evari-

A a

stus

stus legitur. Facile enim fuit, ut *E*, duabus transversis superioribus lineis detritis, in *L* transiverit. Nusquam praeterea aliquem ita cognominatum observo: Evaristus autem non in Catalogo tantum Summorum Romanorum Pontificum, ubi sanctissimus hujus nominis Pontifex, qui sub Trajano sedit, sed in Thesouro etiam Gruteri habetur pag. DCCXCII. I. ubi:

EVARISTVS PVBLIC.
I V L I A N V S

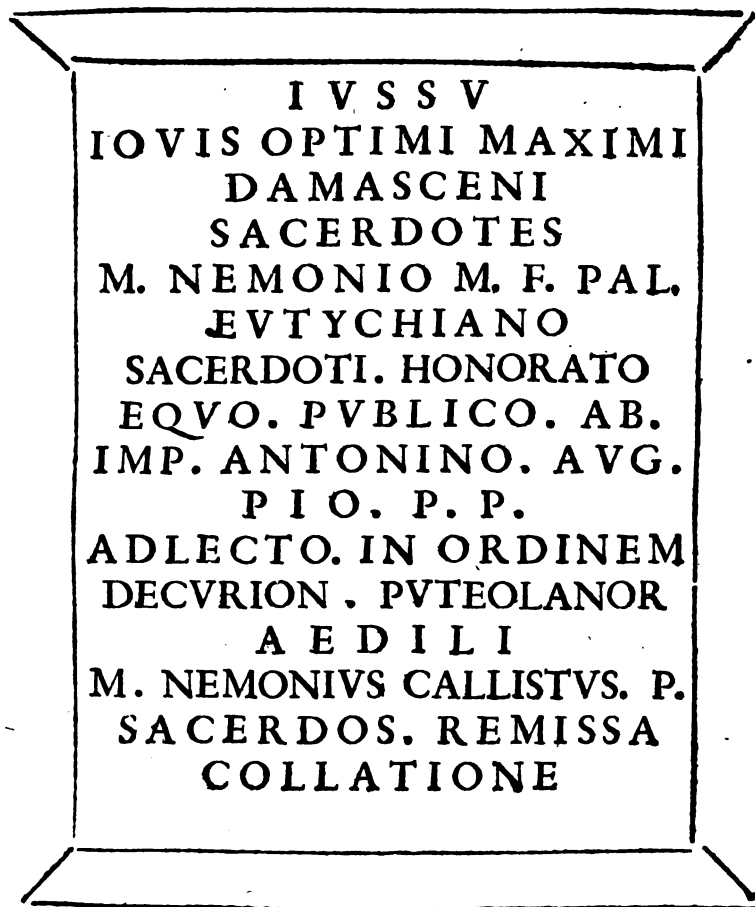
Atque observatione quidem digna esse videtur vox illa *Servitor*, quae in aliquibus tantum Christianorum sequioris aevi monumentis quandoque occurrit. Idcirco apud Aringhium libro II. cap. XXII. Romae Subterraneae legitur:

EVSTATHIVS HVMILIS PECCATOR
SERVITOR
B. MARCELLINI MARTYRIS

hoc est *Minister*.

Ibi-

Ibidem . Apud Januarium de Andrea .

Jo. Vincentius Rondinellus exscripsit .

Jovis Damasceni cum eodem attributo *Optimi Maximi* mentio fit in alia veteri Inscriptione , quae extat apud Gruterum pag.xx.2. Ita enim indigitatus

Α α ij

α Da-

a Damasco Syriae urbe, in qua summo honore colebatur, eaque propterea Julianus epist. 24. ὁ Διὸς πόλιν ἀληθῶς, idest *vere Jovis urbem* appellat. Istius igitur Jovis jussu Sacerdotes Puteolani, proque ipsis M. Nemonius Callistus Sacerdos, statuam posuerunt M. Nemonio Marci filio Eutychiano, *Pal.*, hoc est Palatina tribu, & *equo publico honorato*, scilicet in equestrem ordinem adscito. Ceterum quod hujusmodi Jovis aliorumve Deorum jussa spectat, ut in superiori Inscriptione exprimitur, *Ex Viso*, videlicet in somniis, vafri Sacerdotes se illa accepisse affirmabant. Unde apud Grut. pag. LX. 2.

V E N E R I . V I C
T R I C I . P R I M A
M I N V C I A . V I S V
I V S S A . P O S V I T

pag. vero LXX. 7., & pag. CXXX. I I. legitur *visu monitus*: pag. LXII. 9. *somno monita*; & pag. LXXX. 22. *somnio admonitus*.

Ibi

Ibidem, in hortis Principis Cellamari.

PRO SALVTE
 IMP. CAESARIS TITI AELII
 HADRIANI ANTONINI AVG. PII
 * P. P. ET
 M. AELI. AVRELI. CAESARIS Ñ
 GENIO. COLONIAE PVTEOLA-
 * NORVM
 CHRYSANTVS AVG. DISP. A
 * FRVMENTO
 PVTEOLIS ET OSTIS
 L. D. DECVRIONVM PERMISSV.

Idem exscript.

Basis

Basis haec etiam Puteolis nuper effossa votum exhibet, quod *pro salute Imperatoris Antonini Pii, & M. Aurelii Caesaris N*, idest *nostri*, *Genio Coloniae Puteolanorum* solvit *Chrysantus Augusti Dispensator a frumento Puteolis, & Ostis*, hoc est Ostiis percelebri Latii urbe plurali numero, ac neutro genere prolata, uti etiam quum Graeci, tum Latini scriptores eandem usurpant. Strabo libro III. *Maximae onerariae naves Puteolos & Ostia, Romanorum navale, adpellunt.* Et lib. V. *Sequitur inde Antium ab Ostiis CCLX. stadiis distitum.* Ammian. Marcell. lib. XIX. *Dum Tertullus apud Ostia in aede sacrificat Castrorum, tranquillitas mare molliuit.* Charisius vero Grammat. Instit. lib. II. *Ostia exitus fluminum in mare neutro genere semper pluraliter dicuntur. sed si urbem significare velis, singularem potius numerum observabis, uti Sallustius, quavis etiam frequenter plurali numero urbem significat.* De quo plura qui cupit, Cluverium consulat lib. III. cap. III. Ital. antiq., unde haec exscerpimus. Chrysanthus cum duplici adspiratione, & absque alio nomine, ac praenomine occurrit etiam in Thesauro Grut. pagina DCLIX. 9. Hunc vero patrem potius existimo Titi Anonii Bojonii, qui ut in alia inscriptione mihi superius in opere laudata pag. 51. & 89., & quam infra exhibebo, Chrysantius dicitur. Dispensator absolute positus in antiquis monumentis frequens est, tuncque pecuniarum domini dispensator, ejusque domus rationes

tionem curans intelligitur. Dispensator vero a frumento, quod ipse sciam, non alibi legitur: a frumento tantum dicitur apud eundem Gruterum, pag. DXCII. 8. & DXCIII. 2., in familia tamen privata, & pag. ead. 9. *Cointus Augusti Libertus a frumento Ministrator* inscribitur, cuius munus idem mihi ac dispensatoris fuisse videtur. *L. Dat.* idest *Locus datus Decurionum permissu*. In quo praeterea honore Coloniae Puteolanorum Genius a suis sit habitus, antiqui lapides quamplurimi declarant apud Gruter. pag. CCXXVII. 5., Reines. class. I. num. 161. & 295. & Fabrett. cap. II. Inscript. pag. 77., ac praeter hanc aliae duae Inscriptiones Neapoli nuper reperiae, quas mox infra dabimus. Quod ad Puteolos attinet etsi ex Livio constet lib. XXXIV. cap. XLVI. Coloniam deductam fuisse anno V. C. DLX. Africano, & Longo Cos., inde vero ab Augusto, ut ex Frontino, qui proinde Coloniam Augustam appellat; observamus tamen, quod nondum Coloniae, sed Civitatis tantum cognomento gaudebat. Extat siquidem apud Gruter. loco superius allato haec vetus inscriptio:

AVGVSTO. SACRVM
ET. GENIO. CIVITATIS
P V T E o l a n a e.

Et pag. x. 2. haec alia legitur, qua corrigendi videntur tum Anonymus Norisianus, qui Marcellum Aruntio

Aruntio ejus collegae praeponit, tum reliqui Fasti Consulares, ubi non C. sed M. Claudius Marcellus inscribitur :

I. O. M.
 ET LARIBVS. PVT. CIV
 C. AR. FLAVIANVS. AED. CVR
 CVM. BASI. ET. HYPOBASI
 D. D.
 DEDICATVM
 L. ARVNTIO. ET
 C. CLAVD. MARCELLO COSS.

Qui Consulatus ad annum pertinet V. C. DCCXXXII., qui sextus fuit post VI. Augusti Consulatum.

Quum inde vero non Civitatis amplius, sed Coloniae titulo insignita saepissime in faxis occurrat, ita propterea ab anno V. C. DCCCXIII. Nerone IV., & Cornelio Cossio Lentulo Coss. indigitari coepisse dicimus. Quod Tacitus declarat libro XIV. Annal. cap. XXVII. *At in Italia vetus Opidum Puteoli jus Coloniae, & cognomentum a Nerone adipiscuntur.* Non utique Coloniae Neronianae, ut in notis ad Frontinum Roberto Keuchenio videtur, sed jus, & cognomentum Coloniae a Nerone adipiscuntur; inde sequitur, quod aliud fuerit Coloniam esse, aliud jus & cognomentum Coloniae habere, ut recte Ferrettus ad hunc Taciti locum, ubi Lipsio, & Vertranio haesit aqua.

Ibi-

Ibidem.

SANCTISSIMO DEO
 GENIO COLONIAE
 PVTEOLANORVM
 NEMONIA CALLISTE NEMONI
 EVTYCHETIS CVM DVOBVS

(*sc.*)
 M. M. NEMONIS M. FILYS
 EVTYCHIANO ET GEMELLIANO
 FRATRIBVS SVIS ET
 NEMONIA IANVARIA FILIA SVA
 DONO DANT

Idem exscript.

Hujus familiae Nemoniae, quae Genio Coloniae Puteolanorum votum perfolvit, mentio extat apud Reines. class. xix. Inscript. 7., in qua *Nemonia Ginge*; & apud Fabrett. Inscriptionum cap. ii. pag. 79., ubi *C. Nemonius* legitur. *Dono dant*; nempe statuam, ut ea ipsa basis indicat; in cujus dextro latere arbor, laurus nimirum, exprimitur, penes quem virgo quaedam tunicata, Clio fortasse laeva citharam trunco impositam, dextera plectrum, ut videtur, de more gerens.

b b

In

In alio vero latere Victoria alata cernitur, quae laeva palmam gestat, dextera nudatum juvenem coronat, qui sinistra citharam tangit humi positam, dextera plectrum tenet, uti alia muliebris figura superius exhibita.

Ibi-

bb ij

lbi-

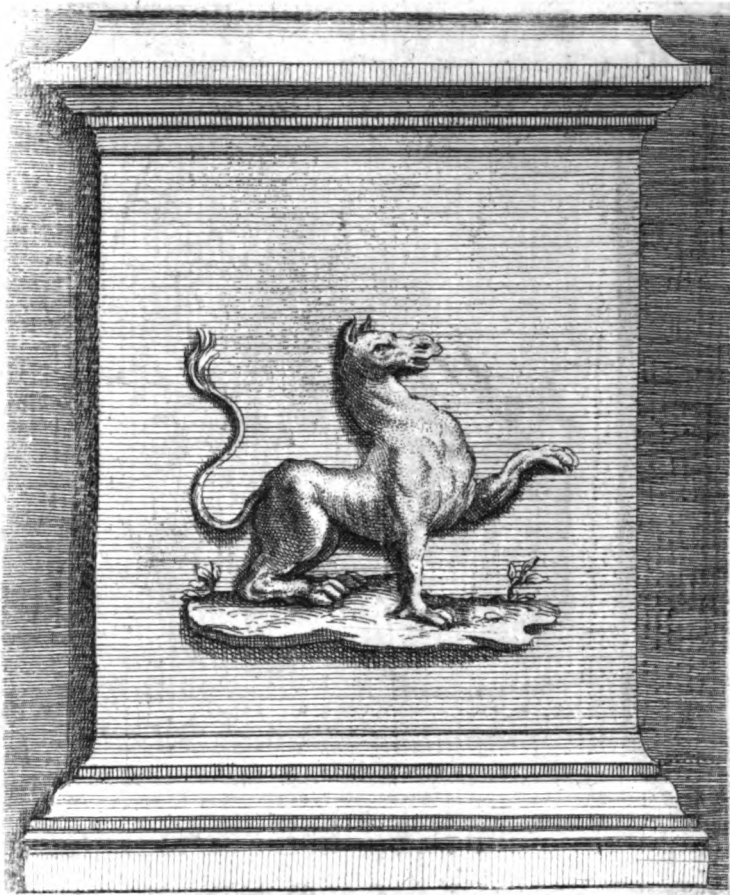
Ibidem.

SANCTISSIMO DEO
 GENIO COLONIAE
 PUTEOLANORVM
 M. NEMONI M. FILI.
 LUGVRINVS ET
 SABINVS FELIX
 DONO DANT

Exscripsit idem.

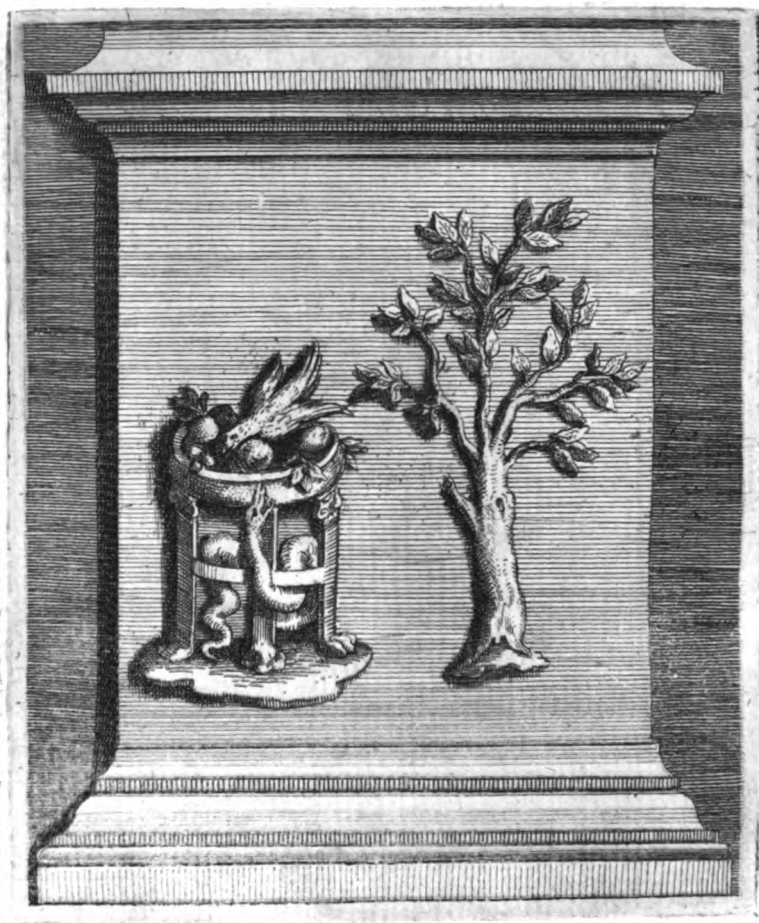
En alii duo M. Nemonii filii, Lugurinus nempe, & Sabinus Felix. Nicolaus Valletta, qui harum Inscriptionum exemplaria ad me pariter misit, *Tugurinus* habet: ipse tamen malo cum Rondinello *Lugurinus* legere. Praeterea basis haec etiam in utroque latere anaglypha continet: in uno scilicet gryphum exhibet Apollini sacrum.

In

In altero tripodem, cui serpens obvolvitur : supra vero avem, quae corvus videtur, poma eidem serpenti, Genio, ut reor, oblata depascens : atque ibidem etiam laurus adest, ut patet infra.

JOAN-

JOANNIS VIGNOLII

VETERUM INSCRIPTIONUM SELECTARUM CLASSIS II.

Sepulcrales.

VERUM TAMEN ad sepulcrales Inscriptiones jam prope accedam, quae licet parum, aut nihil a nobis observationis exposcere videntur, utpote quae tritae atque intellectu faciles sint; nihilominus eas prodere libeat: nam & simplices Inscriptiones persequi antiquitatis amatores minime dedecet. In iis siquidem vel quarundam familiarum nomina & cognomina non prius fortasse nobis oblata, vel variam orthographiae rationem, vel privatorum hominum officia, atque alia, quae plurimum eruditionem augment, quandoque inspexisse juvabit.

Romae.

Romae.

D. M.

G E M E L L I N V S
 V A L E R I A N V S
 P U B L I C V S . E T .
 V L P I A G R A T A .
 S E P T E M B R O .
 V E R . D V L . F E C .
 B . M . Q V I . V I X I T .
 A N N I S . V I I
 M E N S . V I I
 D I E B V S . X X

Exscripsi.

In vinea Moroni juxta Viam Appiam cum
 innumeris aliis Inscriptio haec reperta fuit hisce
 annis MDCCIII., & MDCCIV., e quibus aliquas, quae
 mox sequuntur, seligere visum est. *Ver. Dul. Fec.*
B. M., idest *Vernae dulcissimo fecit benemerenti.*

Ibidem.

D. M.

V L P I A E G R A
 T A E
 M . V L P I V S M A R V L
 L V S M A T R I P I E N T I S
 S I M A E B E N E M E R E N
 T I F E C I T

*Exscripsi.**Ibi-*

Ibidem.

D. M.

M. BARBATIO
TITV LLO
OCTAVIA
FRATRI. PI
ENTISSIMO

Exscripsi.

Ibidem.

D. M.

A V R E L I V S . T H R S A

(sc)

C H O R . V . P R A E .
F E C I T .

V I B I A E M A X I M I N A E
B E N E
M E R E N T I

Exscripsi.

Thrsa, hoc est *Tersa*. Ita secunda vocalis per *H* graecum scripta occurrit apud Fabrettum cap. v. pag. 346. *Chor.*, scilicet *Cohortis*, priori *Q* deficiente. *V. Prae.*, idest *quintae Praefectus*,

cc

Ibi-

Ibidem.

D. M.

M. IVLIO . M. F. VOL

(*sc*)

ATTICO . PRAEFETTO . FRABVM.
 IVLIA . ATTICILLA MATER . FECIT
 INFELICISSIMA . FILIO . PIENTISSIMO
 Q. VIXIT . ANNIS ET SIBI . ET
 IVLIAE MOSCHIDI . ET
 M. IVLIO APRO . ET
 M. IVLIO . NICOSTRATO

Exscripsi .

Vol. , idest *Voltinia Tribu* . De Praefecto
 Fabrum , seu Fabrorum vide Rosin. lib. x. cap. viii.

Ibidem.

D. M.

CIN CIA . THALIVSA
 FECIT . SIBI . ET
 PATINIO . HERACLA E
 CONIVGI . SVO . BENE
 MERENTI . ET . SVIS
 POSTERISQVE EORVM

Exscripsi .

Ibi-

Ibidem.

D. M.

A V R E L I A
M A R C I L L A . F E C I T
D O N A T O . A V G . N .
B E R N A E M A R I T O
B E N E M E R E N T I .

Exscripsi.

Bernae, hoc est *Vernae*, B pro V. De quo
innumera apud Gruterum, & Reinesium, aliosque
antiquarum Inscriptionum collectores exempla ha-
bentur, ut eruditi norunt.

Ibidem.

D. M.

C O R N E L I A E M . F .
A V G E . V . A . I I I . M . X .
D I E B . X X V I I I .
M . C O R N E L I V S
A P O L L O N I V S
E T . E V G I L I A A V G E
P A R E N T E S . F E C

Exscripsi.

cc ij

Ibi.

Ibidem.

D. M.

P. OCTAVI. KARI.

OCTAVI.

CORINTHIANVS

ET KARVS. PATRI

KARISSIMO. AD

(sc)

QVE. INCOPARA

BILI

Exscripsi.

Adque pro *atque* non infrequens in antiquis marmoribus, uti apud prænominatos celeberrimos viros patet.

Ibidem.

DIS. MANIBVS.

VARIÆ. PRISCILLÆ

HESPER. NYMPHIDIÆ

CONIVGI. SVÆ

BENE. MERENTI. FECIT

VIXIT. ANN. XXI

Exscripsi.

Ibi-

Ibidem.

D. M.

T· A E L. D I O N I S I V S
 A V G. L I B. F E C I T S E V I V O
 E T A E L I A E. C A L L I T I C E N I
 C O N I V N G I. S A N T I S S I M A E^(sic)
 C V M. Q V E M. V I X. A N N. X X X. S E N.^(sic)
 V L L A. Q V E R E L I A E F E M I N E^(sic)
 I N S O P A R A B I L I. E T. A E L.^(sic)
 P E R S E O. C O L L I B E R T O. E T. L I B E R
 T I S. L I B. P O S T E R I Q. E O R V M^(sic)

Exscripsi.

Aug. Lib., hoc est Imp. Antonini Pii Libertus,
 ut ex praenomine Titi, & ex adoptivo ipsius Imp.
 Aeliae familiae nomine facile arguitur. *Fecit se-
 vivo*. Ita apud Gruter. pag. ccccxviii. 6. Reliqua,
 quae fabri inscitiam redolent, satis est, me in ipso
 epigrammate adnotasse.

Ibi-

*Ibidem.**Nunc vero apud Marchionem Joannem Felicem Abbatem.*

D. M.

C O C C E I A . H E
R A I S M . H E L
B I O . A B B A T I
C O N I V G I . B . M .

(*fic*)
C O N Q V E M . V . A . X .
M . I I I I . D . V .

Exscripsi.

Ibidem.

D. M.

T . A E L I V S
E P A P H R O D
I T V S . E T . A E
L I A . A M M I
A S . F E C E R V N T
C A R I S S I M O
F I L I O . B . M . Q
V I V I X I T A N
I I I . D . X X X I I .

Exscripsi.

Ibi-

Ibidem.

D. M.

(*sc*)
P O N P O N I A E . Q V I N T A E
Q . P O M P O N I V S
E M E S E S E T
P O M P O N I A S V C C E S S A
F I L I A E . D V L C I S S . F E C E R
E T . S I B I . E T
S V I S

Exscripsi.

Ibidem.

D. M.

L I V I O . P H I L E T O
L I V I V S . R V F I N V S
L I B . B E N E . M E R

Exscripsi.

Ibidem.

D. M.

H I S O C H R Y S O
P . A E L I V S
A N T H V S
S E R . B . M .
F E C I T

Exscripsi.

Ser., idest Servo.

Ibi-

Ibidem.

D. M.

LVCCIAE REDEMPTAE VIXIT
ANNIS XXXXV.

N. CASSICIUS PHOEBUS FECIT
CONIVGI BENEMERENTI CVM QVA
VIXIT AN. XXXVIII. ET LIBERTIS LIBERTA
BVSQ. SVIS POSTERISQ. EORVM

Exscripsi.

Ibidem.

D. M.

CALLISTO. ET SEVERAE
FILIS B. M. PARENTES
FEC. ALEXANDER. ET CAL
LISTRATE. CALLISTVS. V. A. IV.
SEVERA. ANNOS. X. MENS. VII.
ET. C. GALLONIO. ABASCANTO. FRATRI
ET. POSTERISQ. EORVM

Exscripsi.

Ibidem.

D. M.

C. ACILI. EROTIS ET
ACILIAE. ROMANAE

Exscripsi.

Ibi-

Ibidem.

D. M.

C. I V L I V S . A N T E N A E V S
 S I B I . E T . I V L I A E
 P R I M I T I V A E . C O N I
 V G I . K A R I S S I M A E
 F E C I T
 V I X . A N N I . X X X V .
 M . V I . D . X V I I I .
 E T . C . I V L I O . C . F . I V L I A N O
 V I X . A N N . X V I I . D . V I I I .

*Exscripsi.**Ibidem.*

D. M.

T I . C L A V D I O . A V G . L . E V T I C H O
 P A E D A G . . P V E R O R V M
 T I . C L A V D I V S . A V G . L . E V N E T E S
 F R A T R I . S V O . E T . T . F L A V I V S . A V G . L .
 V E N V S T V S . A B . A V R O . P O T O R I O
 P A E D A G O G O . S V O . F E C E R V N T

Exscripsi.

In hoc marmore Imp. Ti. Claudii libertum
 Paedagogum puerorum Imp. T. Vespasiani Euti-
 chum habemus, cui monumentum fecerunt Eunetes
 ejus frater, & Venustus unus ex iisdem pueris aulicis,
 auri potorii ministerio illustris . Inter privata domus

D d Augu-

Augustae officia, qui argenti potorii, vascularii, & scaenici, auri escarii, & gemmati curam habebant, sese offerunt apud Gruterum, atque etiam apud Pignorium de Servis, & Gutherium de offic. domus Aug. lib. III. cap. XVI. Nullus vero, qui auro potorio praepositus esset, hucusque patuit; propterea singularis videtur lapis iste, qui in vinea Moroni effossus, in Museo Francisci Ficoronii alias mihi laudati adservatur. Ceterum praeter hunc, unum, & alterum T. Vespasiani puerorum Paedagogum, T. nempe Flayium Ganimedem, & Flavium Stephanum exhibet magnus Thesaurus Gruteri pag. DLXXXV. 7. & MCXI. 8.

Ibidem.

D. M. S.

SEIA. MVSA. FEVT^{fic.}. SIBI. ET
CN. NV MISIO. PRIMO
CONIVNGI. SVO. CARISSIMO
VIX. ANN. LXXV. M. III. D. XV.
ET. NV MISIAE. FILICITATI. FILIAE
PIENTISSIMAE. VIX. ANN. XVII. M. X. D. XII.
ET. P. AELIO. IVLIANO. BENEMERENTI
ET. LIB. LIEERTABVSQ. SVIS. POSTERISQVE
E O R V M

Exscripsi.

Feut pro fecit, fabrilis error. Filicitati pro felicitati. I siquidem in faxis pro E posita saepissime cernitur.

Ibi-

Ibidem.

D. M.

C A L I D I A E
 F A V S T I N A E
 V I X I T A N N I S X X .
 I V L I A
 F O R T V N A T A
 F I L I A E
 P I E N T I S S I M A E . E T
 T I . C L A V D I V S
 O N E S I M V S
 C O N I V G I
 F E C E R V N T

Exscripti .

Ibidem.

D. M.

C . F A N N I . C . F .
 H E L L A N I C I
 V I X . A N N . X L V I I I . D . X I
 N A E V I A T A V R I N A
 C O N I V G I
 B E N E M E R E N T I

Exscripti .

Dd ij

Ibi-

Ibidem.

D. M.

TVRELI. FVSCI
FL. TYRANNIS
CONIVGI
PIISSIMO. FEC.

Exscripsi.

Ibidem.

D. M.

M. ATILIVS. MAXIMVS
VETERANVS. AVG.
(sc) NATIO NE
OFFENTINA. MEDIOLAN
AETRIA. SECVNDA
CONIVGI. B. M. FC

Exscripsi.

Offentina, idest Ufentina, seu Oufentina,
quae inter Tribus trigesima numeratur. De qua
Festus de verb. signif. lib. XIII. *Oufentina Tribus*
initio caussa fuit nomen fluminis Oufens, quod
est in agro Privernate inter Mare, & Terra-
cinam.

cinam. Lucretius, seu, ut placet Andreae Dacerio, Lucilius:

Priverno Oufentina venit, fluvioque Oufente.

Postea deinde a Censoribus alii quoque diversarum civitatum eidem tribui sunt adscripti, Mediolanenses praecipue, ut non ex hoc tantum, sed ex aliis etiam vetustis lapidibus apparet. B. M. F. G., hoc est Bene merenti fecit.

Ibidem.

D. M.

Q. C I S S O N I O
P R I O R I . C O N I V G I
E T . V I V E N N I A E
D E C E M B R I D I . F . B . M . F .
I V L I A . H Y G I A . E T
S I B I . E T . S V I S
P O S T E R I S Q . E O R V M

Exscripsi.

Ibidem.

D. M.

S E C V N D I N A E
C A R I S I V S
A D A V C T V S
C O N I V G I
B E M E M E R E N T I
F E C I T

Exscripsi.

Ibi-

Ibidem:

D. M.

L. P E T R C I O
 C A R P O
 A C I L I A
 M A X I M I L L A
 C O N I V G I. B. M.
 P. P A E N I V S
 A L E X A N D E R. F E C I T

Exscripsi.

Ibidem. In alio lapide.

D. M.

L. P E T R V C C H I A
 C A R P O
 A C I L I A
 M A X I M I L L A
 C O N I V G I. B. M.
 C A R I S S I M V S

Exscripsi.

Ibi-

*Ibidem, marmoreum urnae
operculum.*

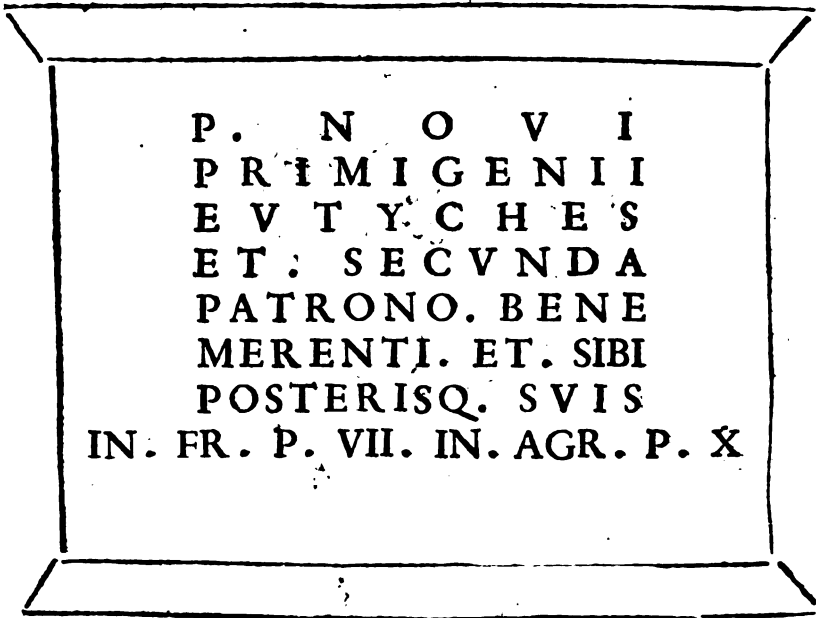
Ibidem.

D. M.

C. OCTAVIO
PRIMO
VIX. M. V.
OCTAVIA
FAVSTINA
FILIO
DVLCESSIMO
FECIT

Exscripsi.

Ibi-

Ibidem. In basi.

P. N O V I
P R I M I G E N I I
E V T Y C H E S
E T : S E C V N D A
P A T R O N O . B E N E
M E R E N T I . E T . S I B I
P O S T E R I S Q . S V I S
I N . F R . P . V I I . I N . A G R . P . X

Exscripti.

Hoc est : *In fronte pedes septem*, scilicet latitudinis : *In agro pedes decem* longitudinis . Ita enim privati cujusque sepulcri spatium veteres declarabant . Propterea Horat. Serm. lib. i. Satyr. viii. vers. 12.

*Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
Hec dabat, heredes monumentum ne sequeretur.*

De quo Fabrett. Inscript. cap. iii. pag. 176. Sequens tamen Inscriptio sepulcri longitudinem latitudinemque a frontis agrique mensura discriminare videtur.

Ibi

Ibidem.

D. M.

C. OTACILIUS . CASTELLANVS . ET
 * AVRELIA . THEAGENIA
 VXOR. FECERVNT. SE VIVOS SIBI ET FILIS
 * ET LIBERTIS
 LIBERTABVSQVE POSTERISQVE. EORVM
 IN AGRO PEDES XIII. IN FR. PED XI.
 * LATVM
 PEDS ^{sc} XXI. LONGVM PEDES XII.

Exscripsi.

Ibidem.

D. M.

L . L A B E R I O
 A P O L L O N I O
 N V M I D O R I A ^{sc}
 F O R T V N A T A
 FECIT. CONIVNGI. SVO
 ET. MAXIMO. FILIO

Exscripsi.

Ibidem.

S E M P R O N I A E
 D. L. HELENAE

Exscripsi.

E G

Ibi-

Ibidem.

C A S T O R
A G A T H O P V S
P A T E R F E C I T

Exscripsi.

Ibidem.

Ibi-

Ibidem.

D. M.
L. PACVVI. EPAPHRODI
TIANI. ANNEA. TYCHE. CON
IVGI. BENE. MERENTI. ET. L. PA
CVVIVS. EPAPHRODITVS. ET.
L. PACVIVS. RESTITVTVS. FILI
PATRI. PIENTISSIMO. FECERV
NT QVI VIX. ANN. LV. ET. SIBI
SVISQVE. LIBERTIS. LIBER
TABVSQVE. POSTERISQVE
E O R V M

Exscripsi.

Ibidem.

D. M.
F I R M A E
O V I N I O R V M ^(sc)
C O N I V G I. B E N Æ
M E R E N T I. F E C I T
O V I N I V S
T H A M Y R V S

Exscripsi.

Ibidem.

ANTISTI. HILARI: POSVIT
CINCIA. PRIMA CONIVGI
SVO CARISSIMO. ET SIBI

Exscripsi.

E c ij

Ibi-

Ibidem.

Q. T I T I V S
E R O S . H I C

Ibidem.

D. M.
CN. TVCCIO. EVANTH. F
P E R M I S S V

*Exscripsi.**Ibidem.*

D M
C. V E H I L I V S
P E R P E T V V S
C. V E H I L I O
P R I S C I A N O
P A T R I . B E N E . M E
R E N T I . Q. V. A. L I X
E T L I B E R T I . P A
T R O N O . B E N E . M E
R E N T I . A S C I E . P I
V S . E T . E V T Y C H E S

*Exscripsi.**Ibidem.*

D: M: S:
P: MESSIO GAUDIO
MESSIA. EXOCHE
CONIVGI CARISSI
M O

*Exscripsi,**Ibi-*

Ibidem. In basi.

M'. F V L V I O . D I O
 M E D I . F E C I T
 F V L V I A . C A T E L L I S
 F I L I O . D V L C I S S I
 M O . Q V I . V I X I T
 A N N O S . V I I . M E N
 V . D I E B . X I I I I . H O R
 I I I . L I B . L I B E R T A
 B V S Q V E . P O S T E
 R I S Q V E . E I V S

Exscripsi.

M', hoc est *Manio*, ut Manutio, & Urfato
placet.

Ibidem.

A C C I M N E
 E V P O L I S F R A T R I
 S V O B . M . F .

Exscripsi.

Ibi

Ibidem.

D. M.

I V L I A E C. F.
 S I N E G O R I D I
 V I X . A N N . X V I I I I .
 C . I V L I V S
 A G A T O P V S
 P A T E R
 P I E N T I S S I M A E
 F I L I A E . F E C I T

Exscripsi.

Ibidem.

D. M.

A T T I A E
 S C Y R E N E S
 L . A T T I V S
 E V T Y C H V S
 A V O S . F E C .
 V I X . A N N I S
 X V I .

Exscripsi.

Avos, nempe *Avus*. O pro *V* adhibita, ut
 saepissime occurrit.

Ibi-

Ibidem.

D. M.

C. ACILII. EROTIS. ET
ACILIAE. ROMANAE

QUAMVIS. INSCRIPTVM. FERALI. CARMINE. SAX^{Sum}
 SAEPE. LEGAS. NOSTRO. NIL. PVTO. FLEBILIVS
 SISTE. GRADV. PARVAMQVE. MORAM. CONCEDE. VIAT^{or}
 ASPICIES. QVANTAS. LIQVERIMVS. LACRIMAS
 VNA. FORTE. DIE. DVPLICI. NOS. PONDERE. MATER
 EDIDIT. HEV. SIMILES. HEV. MALE. DISSIMILES
 INVIDA. BIS. DENOS. LACHESIS. CONCESSERAT. ANNOS
 NONDV. ALIO. PLENO. QVOD. DEDERAT. RAPVIT
 NOMINE. ACILIANVS. QVO. NOMINE. NVNC. SOROR. OR^{ba est}
 VIVAT. ET. A. FATIS. SIT. PROCVL. VSQVE. MEIS
 ... ADVC. ^{sc} MISERO. QVOD. ERIT. MIS.....

Reliqua cum marmore desiderantur.
 Exscripti.

Ibi-

Ibidem.

P. A T T I V S	C o l u m n a .	A T T I A P L
P. L		S E C V N D A
N E R E V S		

Exscripsi.

Ibidem.

D. M.

(sc)
 A G A T E . M A T E R I D I
 L V C C E I A . A E L P I S
 E T : C A L P V R N I V S
 S O Z O M E N V S
 F I L I A E . P I E N T I S
 S I M A E . Q . V I X I . sc
 A N N . V I I I . M S . sc V .

Exscripsi.

Ibidem.

M E M O R I A E . C O R N E
 L I A E . M V S A E . C L I E N T I
 C A R I S S I M A E . P I I S S I M A E
 F E M I N A E . Q V A E V I X I T
 A N N . X V I I I . M . V I I I . D .
 X V I I I . V E R V S E V O C . A V G .

Exscripsi.

Ibi-

Ibidem . In lapide Tiburtino .

O S S V A

(sic)
P . C L O D D J . D L
I R E N A E . H I C
S I T A . S V N T

Exscripti .

Offua pro *Offa*. Ita in Thef. Grut. pag. DLXXV. 3.,
& pag. DCCCLXXV. 3. *Cloddj*, D abundat. D L, *Cajae*
nempe *Liberti*.

Ibidem.

D. M.

P L O T I A E . A R E S C V S A E
M . V E R G I L I A N V S . S V C C E S S V S
V X O R I . P I E N T I S S I M A E
E T . D E . S E . B E N E . M E R I T A E
C V M . Q V A . V I X . A N N I S . X L
F E C I T . E T . S I B I . E T . S V I S
L I B . L I B . P O S T E R I S Q . E O R V M

Exscripti :

ff

Ibi-

Ibidem.

D. M.

C. I V L I V S. T R O P H I
M V S
I V L I A E. R O M V L A E
F I L I A E. V I X I T. A N N O
V N O. M E N S. I I I I. D I E B. X I I

Exscripsi.

Ibidem.

L. P A C V V I V S
N A R C I S S I A N V S
O P I C E R N I A E. P R I M I G E N I A E
C V M. Q V A. V I X I T. A N N I S. X V I I. C O I V G I
B E N E. M E R E N T I
K A I. Ϙ Δ Ε. Δ Ε Ι Μ Ε. Π Ο Τ Ε. Ε Λ Θ Ε Ι Ν

Exscripsi.

Ibidem.

D. M.
M V N A T I A E
F E S T A E
P. C L O D I V S
F E S T V S. M A T R I
S V A E. F. B. M

Exscripsi.

Ibi-

Ibidem.

DIS. MANIB
MVCIA. VENERIA
FECIT. CONIVGI
SVO. C. IVLIO
SEVERO. BENE
MERENTI

Exscripsi.

Ibidem.

D. M. S.
O. CINCIO. IANVARIO. T
T. B. M. FECIT. T
B. CINCIUS PROCVLVS. I
C. PATRONVS. S

Exscripsi.

Quid literae singulares denotent in hoc lapide
hinc inde positae, eruditi viderint.

Ibidem.

AVFIDIAE. EP
TEVXIS. T. FLAVI
VS. HERMES
TI. CLAVDIVS. H
ERMES. TVTOR
B. M. FECERVNT

Exscripsi.

ff ij

Ibi.

UorM

Ibidem.

D.

M.

H O S P I T I S O T E

R I *Hic foramen pro liquoribus.* C H V S

F R A T R I . B . M

F E C I T

Exscripsi.

Ibidem.

D.

M.

I V L I A E . C . F I L I A E
V E R A E . V I X I T

(*sc*)
A N N O . X V I I I I
C . I V L I V S . A N T E N
P A T E R . P I E N T I S S I
M A E . F I L I A E
F E C I T

Exscripsi.

Ibi-

*Ibidem. In parvo cippo.
In fronte*

D. M.

A M P E
L I D I

In latere dextro

V I X I T

A tergo

A N N .

In latere sinistro

X X

Exscripti.

Ibidem.

... A E S V C C E S S A E
VIX. AN. XXXIV. M. I. D. X
TITIAE EVTYCHIAE
VIX. AN. XII. M. III. D. VIIII
TITIO AGATHOPO
CYRIO VIX AN VIIII.
M III D XXV AGATH
OPVS CONIVGI
CASTISSIMAE ET
FILIS DVLCISSI
MIS. FECIT

Exscripti.

... A E, idest *Titiae*, gentile, ut ex ejus
filiis deducitur, mariti nomen.

Ibi-

Ibidem.

L : N V M I T O R I V S
 P R I V A T V S . F E C I T . F I L
 I S . S V I S . E V R I S O . V . A . V . D . X
 H E R V S I N I . V I X . A . I I . D . V
 F E L I C I . V . A . V I I . D . X X
 A S E L L O . V I X . D . X L
 C L E M E N T I . V I X . A . I I . D . X X X
 L A R V S . V . A . I I . D . V

Exscripsi.

Ibidem.

D. M.

M . V L P I V S
 G A L L I O . E T
 A E L I A . S A T V R N I N A
 P A R E N T E S
 F E C E R V N T
 M . V L P I O
 V I C T O R I N O
 F I L I O . D V L C I S S I M O
 Q V I . V I X I T . A N N . X I
 M E N S I B V S . V I I

Exscripsi.

Ibi-

Ibidem.

D. M.

C L A V D I A E
A P H R O D I S I A E
V L P I V S . N A R C I S S V S
C O N I V G I . B E N E
M E R E N T I . F E C I T
C V M . Q V A . V I X I T
A N N I S . X X X V I
S I N E . Q V E R E L L A ^(sc)

Exscripti.

Ibidem.

D. M.

F O R T V N A T A
M A T E R . F I L I
A E . E T . F R A T R ^(sc)
E I V S . T . E V P L I
A E . B E N E . M E
R E N T I . F E C E
R V N T

Exscripti.

Ibi-

Ibidem.

DIS. MANIB
 CLAVDIA
 HELPIS
 VENERIAE VERN
 SVAE. KARISSIM
 V. A. X. M. V. D. XXV

Exscripsi.

Ibidem.

DIS MANIB

*Hic quinque
 foramina pro
 liquoribus.*

PRIVATO

Exscripsi.

Ibidem.

D. M.

M. THVRIVS
 GRAPTVS
 FECIT. SIBI. ET
 SVIS. ET. L. SEDIO

Exscripsi.

Ibi:

Ibidem.

D. M.

L. MINDIVS STRENION
 COMMVNI CONIVGI
 KARISSIMAE ET
 S I B I

Exscripsi.

Ibidem.

V I S I D I A E
 M A X I M I L I A E . F.
 T I . K Λ . Ο Ψ Ι Μ ω Α Π Ε Λ
 Κ Α Ι C . T I . K Λ . Β Ε Ι Τ Α Λ Ι Ο C .
 Θ Ρ Ε Ψ Α Ν Τ Ι . Α Ζ Π ω
 Ε Π Ο Ι Η C Ε Ν
 Θ . Κ Α Τ
 Κ Λ Α Τ Δ Ι Α
 Θ Α Λ Λ Ο Υ C Η
 Μ Η Τ Ρ Ι
 Ε Ν Τ Ε Ι Μ ω
 Τ Ι Ρ . Κ Λ
 Ο Υ Τ Α Λ Ι Ο C
 Τ Ι Ο C
 Ε Π Ο Ι C Ι ^{fic}

Exscripsi.

ΑΠΕΛ. ΚΑΙC. idest ΑΠΕΛ ευθερω ΚΑΙCαρ Θ
Liberto Caesaris.

G g

Ibi-

Ibidem.

D.

M.

I V L I A E
 E V T Y C H I A E
 VIXIT. ANNIS. XVIII.
 A A V L I V S ^{sc}. CERDO
 LIBERTAE. BENE
 M E R E N T I
 P O S V I T

Exscripsi.

A A geminatum pro A simplici. De quo
 non unum exemplum extat apud Gruterum: ubi
 praesertim A longum occurrit.

Ibidem.

D.

M.

A T R O M A E
 A N T H V S A E
 L. A T I N I V S
 E V T Y C H V S
 CONTVBERNALI
 BENEMERENTI. FECIT
 ET. SIBI. ET. Q. CECILIO
 PHILET. ET. POSTERIS
 Q V E. S V I S

Exscripsi.

Ibi-

L. CESTIVS. L. L. CESTI SARA
MENIPPVVS CESTI HELICO

L. CESTIVS. L. L. L. CESTI. L. L. APHRODISI
SASA S CESTI^(sic) MENODOTI

L. CESTIVS. L. L.

gg ij

NICEPHOR.

L. CESTIVS. L. L. THOAS IN. FR. P. V S

CESTIA. L. L. ACTE IN. AGR. P. XII

Exscripti.

Ibi;

Ibidem.

D. M.

V O L V M N I A E
 D Y N A M I D I
 V O L V M N I A
 C E P R O C L A
 N V T R I C I
 A S S A E . E T
 L I B . V . A . C V

Exscripsi.

Notabilis est annus, ad quem anus ista Vo-
 lumnia pervenit.

Ibidem.

D I S . M A N I B V S
 Q . P O M P O N I . C L A D I
 P E T I L L I A . C L Y M E N E . F E C I T
 S I B I . P O S T E R I S Q V E . S V I S
 I N . F R . P . X I I . I N . A G . P . X I I .

Ficoronius exscripsit.

Ibi-

Ibidem.

A L C I M I A D E S
R V S T I C V S
M I N I C I A N V S
V . A . X X X V .
V A L E R I A T O S I M E
C O N I V G I B M . F .

Exscripsit. idem.

Ibidem.

D M
F E L I C L A
V . A . V I . M . V I I I I .
S E X . N V M I T O
R I V S L I C I N V S
P A T . F E .

Exscripsit idem.

Ibidem.

Caput puerile, & duae manus decussatim posita hic sunt insculptae.

D . M .
T I M O T H E A E
M . V L P I V S
N I C A N O R
V E R N A E
S V A E . F
S O L T I B I C O M M E N D O
Q V I M A N V S I N T V L I T E I .

Idem exscripsit.

Ibi-

*Ibidem. In cippo.**Ex uno latere.*

D

M

V A L E R I A E
 S A B B A T H I D I
 P. A E L I V S
 H E R O N

Ex altero.

D

M

S A C R V M
 O S C I A . I R E N E
 P I A . V I X I T . A N
 X X X . D . X X . P O R
 T V M I V S P O L Y
 T I M V S V X O R I
 P I E N T I S S I M A E
 F E C I T H S E
 O I B Q . T L I S

Exscriptis idem.

H S E O I B Q . T L I S , nempe: *Hic sita
 est omnibus titulis.*

Ibi.

Ibidem.

D M

L. PACVVIVS RES
TITVTVS. ET
CASSIA SPICVLA
FECERVNT SIBI ET
SVIS LIBERTIS
LIBERTABVSQVE
POSTERISQVE
EORVM

Exscripsit idem.

Ibidem.

CINERIBVS
AGATHERIDI

Exscripsit idem.

Ibidem.

D. M.

P. AELIO
VRBANO
HERMA
FRATRIB.
M. FECIT

Exscripsit idem.

Ibi-

Ibidem.

L. CORNELIVS FELIX
 DONATAE VERNAE
 SVAE FECIT TITVLVM
 L O C O E M P T O
 Q V A E V I X I T
 A N N . V I I I .

Exscripsit idem.

Titulus pro sepulcro, ut passim, hic fumitur.
 Idcirco Juvenal. sat. viii. vers. 68.

*Ergo, ut miremur te, non tua; primum aliquid da,
 Quod possim titulis incidere praeter honores,
 Quod illis damus, & dedimus, quibus omnia de-*
 [bes.

Ibidem.

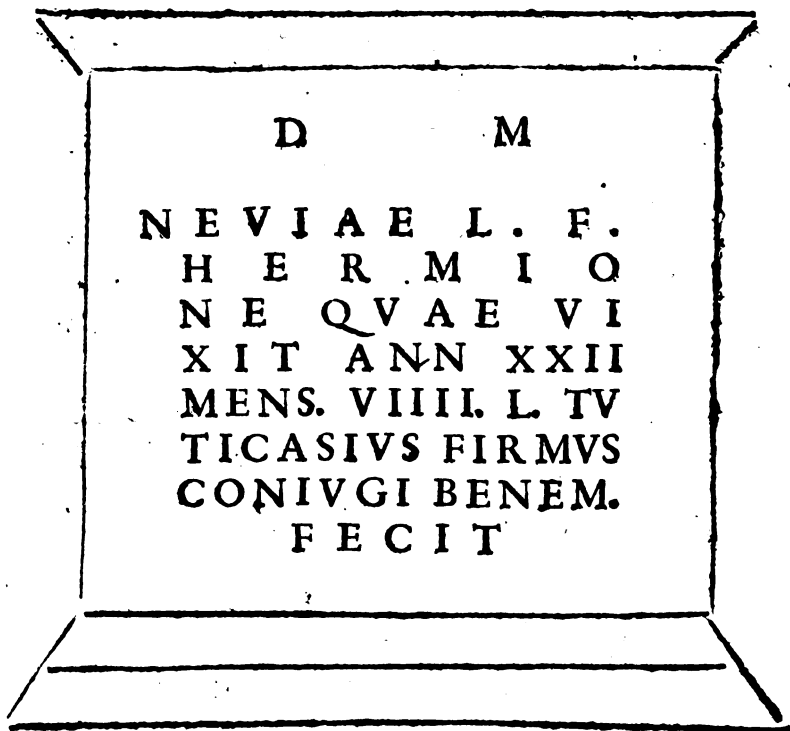
D

M

T I C L A V D I O
 E P I T R O P O V I X
 A N N . V I I . M E N S
 I I I I . D I E . X V I I . M A G
 N A F I L I O D V L C I S
 S I M O F E C

*Exscripsit idem.**Ibi-*

Ibidem. In bas.

Exscripsit idem.

Ibidem.

D M

T. MINISIO HILARIO
VIXIT. A. VIIII. M. XI
T. MINISIVS. LONGINVS
ET. CLAVDIA HILARIA
PARENTES. FECERVNT

Exscripsit idem.

h h

Ibidem

Ibidem.

SOMNO AETERNALI
T. AVRILIVS
STEPHANVS SIBI
VIBVS FECIT ET
SECUNDAE CONIVGI
SVAE SANCTISSIMAE
ET FILIS SVIS. ET COGNATIS

(*sc*)
BASSAE MANILIAE SECUNDAE
FILIAE DULCISSIMAE
Q. V. A. II. M. X. D. VII.

Exscripsit idem.

Ibidem.

D I S M A N I B V S

• DIVPPANEVS. QUI
EVPREPES. STERISSAE F
DACVS. V. A. XVIII
OPTVMVS SANCTISSIMVS
PIENTISSIMVS FIDELISSIMVS
SVB HOC TITVLO SITVS EST
P. ATILIVS PHILETVS
KARISSIMO SVO B M FECIT

Exscripsit idem.

Ibi

Ibidem.

D M

M A T I L I V S
C E R I A L I S
V I X . A N N
X I I I . M E N S
V I I I . D . X I I I
F I L I O
B E N E M E R E N T I

Exscriptum idem.

Ibidem.

D. M.

M A N L I A E I V N I A E
F I L I A E D V L C I S
S I M A E . Q^(sc) V E V I X I T
A N N I S V I I . M E N S . I I I
D I E B . X X . F E L I C I S S I
M V S P A T E R F E C I T
E V T Y C H E S P A T R
O N V S B . M . F

Exscriptum idem.

ah ij

Ibi-

Ibidem.

D M

SILIAE. VENVSTAE
LICINIUS ONESIMVS

CONIVGI SANCTISSIME
FECI. CVM QVA VIX. AN XL.

Exscripsit idem.

Ibidem.

D M

M. TITIVS. CHRESIMVS
FECIT. SIBI. ET AFINIAE
TROPHIME COIVGI SVAE
BENEMERENTI. ET MAXIMIL
LAE. FILIAE. EIVS ET LIBERTIS
LIBERTABVSQ. POSTERISQ. EORVM
IN FRONTE PEDES. IIII. IN. AGR. P. VI S

Exscripsit idem.

Ibidem.

SVLPICIA FAVSTA
SALVILLI MATER

Exscripsit idem.

Ibi-

Ibidem.

D M S

S E X . I V N I O
O N E S I M O
I V N I A M E R O P E
C O N I V G I . B E N E
M E R E N T I
F E C I T

Exscripsit idem.

Ibidem.

P A C T V M E I A . D . L
V R B A N A . S I B I . E T
D . P A C T V M E I O . D . L . S T R A B O N I
P A T R O N O S V O

Exscripsit idem.

Ibidem.

D M .
R V S T I O
H Y L A E V I
X I T A N N . V I .
M E N T R E S
R V S T I A M A T
F I L I O . P I I S S . F E C .

Exscripsit idem.

Ibi.

Ibidem.

D M

VERGILIA CELSA
 M. VERGILIUS ROMAN
 M VERGILIUS EUPHEMVS
 VERGILIA. HELICE
 VERGILIA. TRIPHENA
 FECERVNT SIBI
 ET POSTERISQ. SVIS

*Exscripsit idem.**Ibidem.*

D I S . M

L. ATINIVS. DIADVMEIVS
 A T I N I A E P R I M A E
 LIBERTAE ITEM VXORI

*Foramina pro
liquoribus.*

ET L. ATINIO DIADVMEIVS
 FILIO. ET ATINIAE PRISCILLAE
 FILIAE DVLCISSIMIS
 SIBI ET POSTERISQVE SVIS

*Exscripsit idem.**Ibi-*

Ibidem.

D M

T V R R A N I A E
P A E Z V S A E . F
SEXTVS *Foramina pro* AVONIVS
liquoribus.
E P A P H R O D I T V S
C O N I V S V A E
B M

Exscripsit idem.

Ibidem.

I V L I A
A M A N D A V . A . X X X .

Exscripsit idem.

Ibidem.

D I S M A N

P R I V A T A E
F L A V I A H E L P
F . C . V . A . V I I .

Exscripsit idem.

F. C. hoc est, *Fieri curavit.*

Ibi-

Ibidem.

D M

P O M P O N I V S
 A R T E M I D O R V S
 P O M P O N I A E
 F E L I C I T A T I C O I V G I
 B E N E M E R E N T I F E C I T

*Exscripsit idem.**Ibidem.*

D. M.

T : S T A T I L I V S . E V C R A T E S
 F E C I T . S I B I . E T
 S V I S . L I B E R T I S L I B E R T A B V S Q V E
 P O S T E R I S Q V E E O R V M
 E T . H E R M E O

*Exscripsit idem.**Ibidem.*

D. M.

P I P I D I A . H E L P I S
 F E C I T . P I P I D I A E
 S E C V N D A E . L I B E R
 P I E N T I S S I M A E

*Exscripsit idem.**Ibi-*

Ibidem.

D M

M. A V R E L. A N N I O
N E P O T I
Q V I. V I X I T A N N
X X I X. M V I I I I. D. X I

AVRELIA SABINA COIVGI
INCOMPARABILI
F E C I T

Exscripsit idem.

Ibidem.

D. M

T I. C L A V D I O E V T Y
C H I A N O A L V M N O D V L
C I S S I M O. Q. V. A. V I I. M.
V I. I V L I V S E V T Y C H E S.
E T C L A V D I A F I L E T E
P A R E N T E S P I E N T I S
S I M I. F E C E R V N T

Exscripsit idem.

ii

Ibi-

Ibidem.

D M

P V B L I C I A H Y G I A
 F E C I T S I B I . E T P V B L I C I
 A E . D O N A T E . ^(fsc) F I L
 C A R I S S I M A E

Exscripsit idem .

Ibidem.

D M

V L P I A E L A V D I C E
 V I X . A N . X X I I I . M . V I I . D . I I I .
 M . V L P I V S A V G L I B
 O N E S I M V S E T V L P I A
 N I C E . F I L I A E P I E N T I S S I M

Exscripsit idem .

Ibidem.

I A N V A R I A E
 S O R O R I K A R I S
 S I M A E
 P O R C I A P A V L L I
 N A F E C I T

Exscripsit idem .

Ibi-

Ibidem.

D. M.

C. SEPTIMIO DECIANO
QVI VIXIT ANNIS
XXXIII. MENSIBVS XI
DIEBVS XVII. H. X
RVFINA V XOR
B M. FECIT.

Exscripsit idem.

Ibidem.

D M

A R R I A E O N F A L E
L A R R I V S F A R V S E
T I C L A V D I V S S T A F Y L V S
C O N I V G I B. M. F E C E R V N T
L I B. L I B E R T A B V S P O S T E R I S Q.
D O N A T I O D A T A P A R T I S D I M I D I A E
L M V M I O F O R T V N A T O.

Exscripsit idem.

ii ij

Ibi-

Ibidem.

D. M.

V I S E L L I A E . H Y G H I A E
 Q . V E T I L I V S R V F V S
 C O N I V G I . B . M . D E S E
 F E C I T . V . A . X X I V . M X I
 D . X X I V . H . S . E

Exscripsit idem.

Ibidem.

D M
 N Y M P H I D I A E
 V I X I T A N N I S I I
 M E N S I B V S V
 N Y M P H I D I V S
 P A T E R F E C I T

Exscripsit idem.

Ibidem.

D M
 C . C A L L I S T V S . E T S I L V A
 N A . C A E S A R I S . N
 S I L V A N O . F I L I O P I I S S I
 M O . F E C E R V N T . V . A
 V I . M . V . D . X I . I N F . P . I I I . I N A . P . I I I .

Exscripsit idem.

Ibi-

Ibidem.

D M

Q. CRANIO AELI
ANO Q. ET GENTI
LIS Q. VIX. AN. III
M. II. D. XII. Q.
CRANIVS SCY
MNVS ALVMNO
B M

Exscripsit idem.

Ibidem.

D I S M A N

T R I V M P H A L I

V. A N N O . I

M. VIII *Foramina pro liquoribus.* D X I I X

T I . C L A V D I V S M A G N V S

V E R N A E . K A R I S S I M O F

Idem exscripsit.

Ibi-

Ibidem.

D. M.

VLP IAE ; FELICIS
 SIMAE. QVAE V.
 XIT. ANNIS. XIII
 MENSIBVS. XI.
 DIEBVS. III. M. VL
 PIVS. MARVLLVS
 LIBERTAE. ET CON
 IVGI. DVLCISSI
 MAE. BENEMEREN
 TI. FECIT

Exscripsit idem.

Ibidem.

D. M.

DECIDIAE
 LASCIVAE
 PATER. FEC.
 V. A. VI. M. II

Exscripsit idem.

Ibi-

Ibidem.

DIS MANIBVS

T FLAVIVS MARINVS
P. VALERIO MARINO
FILIO SVO VIXIT
ANNIS . III . MENS . VII . D . VIII

Exscripsit idem.

Ibidem.

D. M.

H E R E N V L E I A E
A C A N T H I D I S
H E R E N V L E I A
P R I M I T I B A

Exscripsit idem.

Primitiba B pro V, ut non raro a veteribus
in usu est.

Ibidem.

P R I M I G E N I A . R H O D I N I
V . A . x̄x̄ . D O N A T A . F . E I V S V . A . I
Z O S I M V S . E T T R O P H I M V S
C O N I V G I . B E N E M E R E N T , E T . F I L .

Exscripsit idem.

Ibi:

Ibidem.

D I S M A N I B V S

L . L V C R E T I O
 M A R T I A L I
 F E C I T

S V E T T I A P S Y C H E
 C O N I V G I S V O
 O P T I M O E T
 B E N E M E R E N T I
 Q V I V I X I T A N N I S . L .
 L O C V S E M P T V S
 Q V O Q V O V E R S V . P X
 S I B I P O S T E R I S Q V E S V I S

Exscripsit idem .

Ibidem .

D . M . S

A . F L A V I O T H E O P H I L I A
 N O . F E C . F L A V I A S E C V N
 D A . F I L I O . P I E N T I S S I . B . M .
 V . A . X V I I I . M . V I I I . D . X . E T . S I B I
 E T S V I S L I B . L I B E R T A B V S Q
 P O S T E R I S Q V E E O R V M

Exscripsit idem .

Ibi-

Ibidem.

D M. VETVRIA E
GEMI *Sex fora-* N A E
A PEL *mina.* L E S
L. PATRONA E
B. M. FEÇ

Exscriptit idem.

Ibidem.

D M
E V T Y C H I A E
V E R N A E
V I X. A N N.
V I.

Exscriptit idem.

Ibidem.

D M
P A S S I E N A E S
A C M E S. F E C E R V N
L. P A S S I N V S C R I S
P V S. E T. P A S S I E N A
S A B I N A. F I L I. M A T
B E N E. M E R E N T I

Exscriptit idem.

kk

Ibi.

Ibidem.

L. PASSIENVS EROS FECIT SIBI ET
 PASSIENO L. F. MAGNO FILIO SVO ET
 PASSIENAE L. F. QVARTILLAE VXORI ET
 PASSIENO FELICI FILIO ET
 PASSIENAE L. F. GRATAE VXORI

Exscripsit idem.

Ibidem.

D. M.

L. PASSIENI. MAXIMI
 F E C E R V N T
 PASSIENAE. HELLIS
 MATER. ET SIBI
 ET CANTINIA. EUTYCHIA
 CONIVGI. KARISSIMO
 B M.

Exscripsit idem.

Ibidem.

D. M.

PASSENIAE. PROBAE
 L. PASSENIUS. CARICVS
 NVTRICIVS. FEC.

Exscripsit idem.

Ibi-

Ibidem.

D.

M.

P A S S E N I A E C A L L I
 O P E . F I L I A E . C A
 R I S S I M A E Q V A E
 V I X I T . A N N I S . X I I X .
 M E N S I B . I I . D I E B .
 X I I I . P A S S E N I A
 T E R . T I A M A T E R
 F E C I T

Exscripsit idem.

Ibidem.

D

M

L . P A S S I E N O . C H
 R Y S A N T O . P A S S I E
 N A . T R O F I M E . M A
 T E R . F . F E C I T V I X I T
 A N N I S ^(fsc) S E D E C I . M E S I
 B V S . X D I E B V S . X X .
 E T S I B I E T S V I S

Exscripsit idem.

F., hoc est, *Fieri fecit.*

kk ij

Ibi-

Ibidem.

D

M

P A S S I E N A E
 H E L P I D I
 R A E C I A . S A B I N A
 E T . P A S S I E N A
 A T H E N A I S
 B M . F E C E R V N T .

Exscripsit idem.

Ibidem.

D :

M .

L : P A S S I E N I
 V S . S A T V R N I
 N V S . F E C I T .
 S I B I E T S V I S

Exscripsit idem.

Ibidem.

D

M

P A S S I E N Q
 P R I M I G E N I O
 P A S S I E N V S
 S T E P H A N V S
 F I L I O . S V O . F E C I T :

Exscripsit idem.

Ibi-

Ibidem.

D M

(sc)
L. BASSIENVS
VLPIANVS
APRIONI
LIBERTO
BENEMERENTI
FECIT

Exscripsit idem :

Ibidem.

L. PASSIENVS EROS ET
P. STAIVS AGATHOPVS FECERVNT
SIBI ET SVIS LIBERTIS LIBERTABVSQVE. POSTERISQVE
EORVM IN FRONTE P. XXV. IN AGR. P. XIX

Exscripsit idem.

Ibidem.

L. PASSIENVS. EROTIS. L. EVTACTVS
FECIT. SIBI. ET. ZOSIMO. FILIO. SVO. ET
PASSIENAE. ZOSIME CONIVGI
Carissimae. ET
L. PASSIENO FILIO. SVO

.

Exscripsit idem :

Ibi-

Ibidem.

D M.
 P A S S E N I A E
 T R Y P H O S E
 L. P A S S E N I V S
 C A R I C V S
 C O L L I B E R T A E
 B E N E M E R E N T I
 F E C .

Exscripsit idem.

Ibidem.

C I N E R I B. S A C
 L. P A S S I E N O H E R A C L E
 E T M A ^{Fora-} R C I A E
 S E C V ^{men.} N D A E
 L. P A S S I E N V S. S T E P H A N V S
 F E C I T

Exscripsit idem.

Ibidem.

D I I S
 M A N I B V S
 S A C R V M
 L. P A S S I E N I L. F.
 M A G N I

Exscripsit idem.

Ibi-

Ibidem.

D. M.

P A S S I E N I A E S A B I N A E
O C T A V I A E P I T E V X I S
M A T E R . F I L I A E
C A R I S S I M A E F E C I T
Q V A E V I X . A N N . X
M E N . V I I I . D I E S . V I .

Exscriptit idem.

Ibidem.

D. M.

L . P A S S I E N O . D I O P I T H I
P A S S I E N A . A C T E
C O N I V G I . B E N . M E .
E T . S I B I . F E C I T

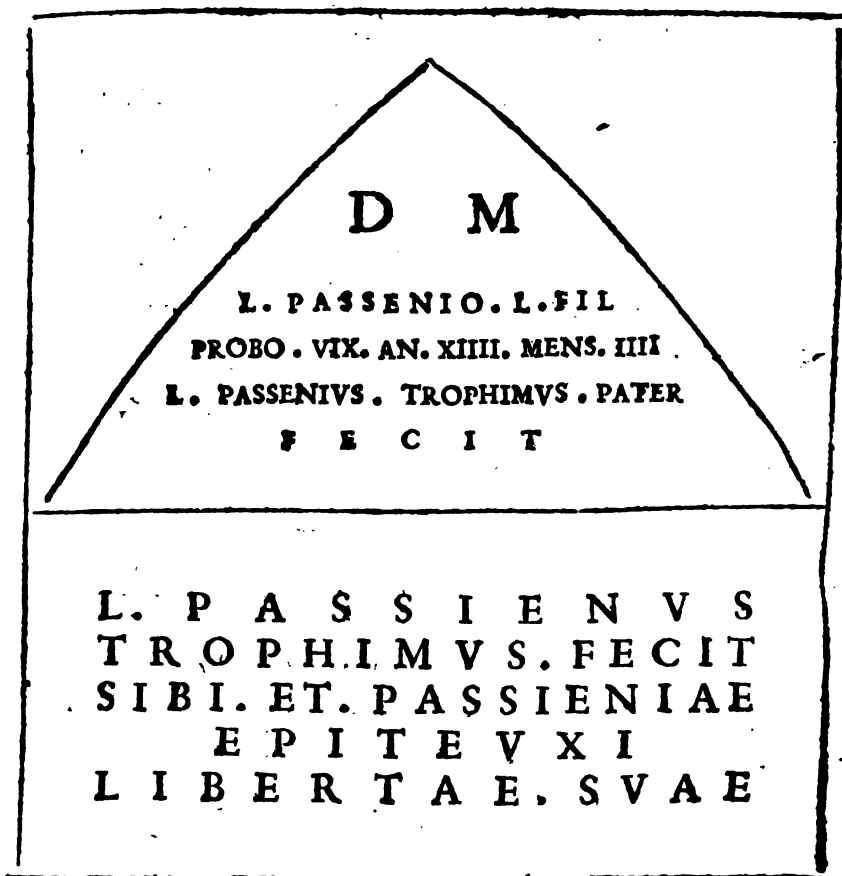
Exscriptit idem.

Ibidem.

D . M . : P A S S I E N A E
C H R E S T E
L . P A S S I E N V S
H E L I V S
M A T R I . B . M . F .

Exscriptit idem.

Ibi-

Ibidem.

Exscripsit idem.

Praeter haec Passienae, seu Passeniae familiae nomina L. PASSIENUS SOTER legitur apud Grut. pag. ccxxx., ubi tribulium Tribus Succussanae catalogus habetur ordine alphabetico digestus.

Ibi-

Ibidem.

Nondum reliquas Inscriptiones typis mandaveram; quum Ficoronius noster aliud familiae Passienae monumentum in eadem vinea Moroni repertum nobis amice tradidit; quod propterea hic subdimus.

D I S . M A N I B V S . S A C R V M

M A R C I A E . S E C V N D A E
L . P A S S I E N V S . H E R A C L A
C O N I V G I . B E N E . M E R E N T I
F E C I T . E T S I B I

Exscripsit idem .

Ibidem.

D

M

C . I V L I O P R I M I G E N I O
F V R I A P R I M I G E N I A
F E C . C O I V G I S V O B E N E
M E R E N T . E T . S I B I . E T .
S V I S P O S T E R I S . E O R V M

Exscripsit idem .

Ll

Ibi-

Ibidem.

D M
 T I G E L L I A E
 R E S T V T A E
 M A T R I F E C
 M. T I G E L L I
 V S R E S T V T V S
 F I L

Exscripsit idem.

Ibidem.

D I S . M .
 E X P E D I T V S . V T I L I
 F R A T R I . S V O
 E V T Y C H E S *Foramen.* V E R . S V O
 F E C I T S E C V N D A M A T E R
 P I E N T I S S I M A E T A G I L I S P
 V I X I T A N I S *sc* II. M X I D X I X

Exscripsit idem.

Ibidem.

D M
 T. S T A T I L I V S . E V C R A T E S
 F E C I T . S I B I . E T
 S V I S L I B E R T I S L I B E R T A B V S Q V E
 P O S T E R I S Q V E . E O R V M .
 E T . H E R . M E O

Exscripsit idem.

Ibi-

Ibidem.

DIS MANIBVS

B A C C H Y L O
C A E S A R I S S E R
F E *Hic stellæ in* C I T
T O R E *qua septem fora-* V T E
C O N *mina.* I V G I
K A R I S S I M O

Exscripsit idem.

Romæ, extra portam Næviam.

I V L I A E A V R A E
V I X . A N . X X X V I I I .
T I . C L A V D I V S A V G L .
H E R M A
C O N T V B E R N A L I S V A E
F E C .

Exscripsit idem.

Ibidem, extra portam Latinam.

L . V I S E L L I V S
P A R T H E N I O V . A . X X V

Exscripsit idem.

l i j

Ibi-

Ibidem.

D.

M.

P. VALERIO FELICIANO
M. VALERIVS HERMES
COGNATO. BENEMERE
N T I.

Exscripsit idem.

Ibidem, in Museo Ciampini.*Ibi-*

*Ibidem, prope aedem sanctae Crucis in Hierusalem,
& Amphitheatrum Caesarense.*

M V L P I V S A M I N
N A S C E P O T A F I V M *sc*
S I B I D O N A T V M M V
R O C I N C T V M F E C I T
S I B I E T L I B E R T I S L I
B E R T A B V S Q V E A E *sc*
O R V M

Exscripsit idem.

Ibidem.

D

M

Q. AEMILIUS ANTINOVUS ET
AEMILIA FAVSTINA FILIA
C A R I S S I M A E T
F V F I C I A A L E X A N D R I A
C O N I V X S E V I B I F E C E R V N T
S I B I E T L I B E R T I S *(sc)*
L I B E R T A B V S Q V E : P O S T E R I S Q V A E
E O R V M . H V I C M V N I M E N T O
D O L V S M A L V S A B E S T O

Idem exscripsit.

Ibi-

Ibidem.

D. M.
 F O L I A E A V C I A E
 F I L . D V L C I S S I M A E
 Q V A E V I X I T
 A N N I S X X V I I I
 M E N S . V I
 D I E B V S X V I I I I
 H . V . F E C I T
 F O L I A I A N V
 A R I A M A T E R
 B . M .

Exscripsit idem.

Ibidem, extra portam Latinam.

D. M.
 T I . C L A V D I O P R I S C O
 S E C V N D I A N O . C O A C T O
 R I . P A T R O N O . B E N E M E
 R E N T I . T I . C L . E V S C H E
 M V S . C V M . S E R . P R I M A
 C O N I V G E S V A . E T . T I . C L .
 H E R M E T I . C O L L I B E R T . C A R
 I S S I M O P I E T A T I S . C A V S A
 E T . L I B . L I B E R T A B V S . S V I S
 P O S T E R I S . *sc* E O R V M

Exscripsit idem.

Ibi-

Ibidem , apud doctiss. virum Franciscum Blanchinum .

F E L I X . F A S T I N I A N .
V S E M I T S I B I E T V X .
O R I S V A E F E L I C I T A T I
F E L I C I F O S S O R I
I N B A L B I N I S B A S I L I
C A L O C V M S V B T E
G L A T A *sc* S E V I B V M

Exscripsit idem .

*In Balbinis , in agro forsan aliquo ad familiam Balbini Imperatoris spectantem , in quo Felix iste sibi , & uxori suae locum pro sepulcro emit . Hic vero lapis juxta aediculam , quae dicitur *Domine quo vadis* , fuit erutus .*

Ibidem .

D .

M .

V A L E R I A E
C R E Y S A D I
V A L E R I A
F O R T V N A T A
P A T R O N A E S V A E
B . M E .

Exscripsit idem .

Romae ,

Romae, in vinea Casaliorum.

C. S E I V S. V I T A L I S
V I X I T. A N N I S X I I I I
M E N S I B V S V I.
D I E B V S X X I I.
Q V E M N O N L I C V I T
P L V S A E T A T E M S V A M ^{sc}
F R V I. I N F E L I C I S S I M A M
M A T R E M S V A M ^{sc} F E C I T
C A T T I A F O R T V N A T A
F E C I T F I L I O S V O
P I E N T I S S I M O.

Exscripsit idem.

Ibidem, in Villa Pamphiliorum.

D M
S T R A T O N A V G G
L I B. P P. V E L A R I
O R V M V I V V S
F E C I T S I B I

Exscripsit idem.

P P., Praepositus nempe Velariorum, qui
ad intimas domus Augustanae fores vela servabant.
Horum mentio extat etiam apud Grut. pag. dxcix.
7. 8.

Ibi-

Ibidem.

O R C H I V I A E
D A M A L I N I
C O N I V G I S V A E E T
S I B I F E L L X C A E S A R I S
S E R . F A B I A N V S
F E C I T

Exscripsit idem.

Ibidem.

D M
C L O D I A L A M P A S F E C I T
S I B I . E T C L O D I A E L A M P A D I
I V N I O R I . V E R N A E S V A E Q . V I X .
A N . X . M E N . X . E T P . C L O D I O H Y L L O
P A T R O N O . S V O . B . M . E T P . C L O D I O
I A N V A R I O . E T P . C L O D I O T E L E S P H O R O
L I B E R T O S V O E T L I B E R T I S L I B E R T A B V S Q V E
S V I S P O S T E R I S Q V E E O R V M

Exscripsit idem.

Ibidem, in vinea Moroni.

D M
Q V I T V O S C A R O S
H A B E S
P A R C E

Exscripsit idem.

mm

Ibi-

Ibidem.*Ibidem.*

DIS MANIBVS
 PAPIRIAE ^{Fermina.} MAGNAE
 VIXIT AN. XXXV.

*Exscriptum idem.**Romae,*

Romae, in monte Aventino prope aedem sanctae Priscae.

D M

L. C V R T I O L A L O
C O N I V G I B M F
P L E L I A T Y R A N N I S
E T S I B I

Exscripsit idem.

Ibidem, prope aedem sancti Sixti, quam veterem dicunt.

D. M. S

I V L I A E S E V E R E K I P I
A T A C H M A G N I F I R A N I
I N O M N I B V S E X E M P L I S
V I T A E S V A E F E M I N A E
S E V E R V S A V G. L I B.
F E C I T C O N I V G I O P T V
M A E C V M Q V A V I X I T
A N N I S X X X D E Q V A N I
H I L C O N Q V E R I P O T V I T
N I S I Q V O ^{fic} C E L E R I F A T O
I N T E R C E P T A S I T

Exscripsit idem.

mm ij

Ibi-

Ibidem.

P H I L A R G Y R V S
 C H R Y S A R I O N I
 O S S V A R I V M D E S V O
 D A T

Exscripsit idem.

Ibidem.

D.

M.

D I O G E N E A V G
 S E R . E X D I S P .
 A E L I A D I O N E
 C O I V G I . B E N E
 M E R E N T E . *sc*

Exscripsit idem.

Ex Disp., idest, *Ex Dispensatore*, qui nempe Augusti Dispensator fuerat. Hujus autem munus erat, singulis noctibus totius diei expensas ob oculos domini ponere considerandas, ut ex Rosin. lib. v. cap. xxvi.

Ibi-

Ibidem, extra portam Latinam.

D. M. S.

N I C O S T R A T V S
V I X . A N N . L I I .
P I V S I N S V I S ^{sc}
H . S . E . S . T . T . L .

Exscripsit idem.

H. S. E. S. T. T. L., scilicet, *Hic
fitus est: sit tibi terra levis*, ut passim.

Ibidem, extra portam Capenam.

D M

A V R E L I A E
F O R T V N A T
A E C O N I V G I
K A R I S S I M A E
B E N E M E R E N T .
Q . V . A N . X X V
P I S I V S A E L I O
R V M F E C I T

Exscripsit idem.

Ibi-

Ibidem, in vase rotundo.

A C V T O
I V L I A E G E R M A N I C I
C A E S A R F I L I A E S E R.

Exscripsit idem.

Ibidem, in vase pariter rotundo.

D. M.
M. V A L E R I O
A B A S C A N T O
M. V A L E R I V S
S A T V R N I N V S F I L

Exscripsit idem.

*Ibidem, in celebri Museo Philippi Bonanni S. J.,
viri clarissimi.*

D I S M A N I B V S
C L A V D I A E
A N T O N I A E
L I B. L A C H N E
P H I L I P P V S R V S T I A N.
P V B L I C V S A B
S A C R A R I O
D I V I A V G V S T I
C O N I V G I C A R I S S I M A E
F E C I T E T S I B I

Exscripsit idem.

Apud

Apud eundem .

D I S . M A N

P . P V B L I V S P R I M V S
 P . P V B L I O C R E S C E N T I
 F I L I O S V O C A R I S S I M O F E C I T
 V I X . A N N . X X . M V I I I I .
 E T S I B I L I B E R T I S
 P O S T E R I S Q V .

Exscripsit idem .

Ibidem , in vinea [Moroni .

D . M .

F L A V I A E . H E L P I D I . M A T R I
 B E N E . M E R E N T I . F E C I T
 T . F L A V I V S . S A B I N V S
 E T . S I B I . E T . L I B E R T I S . L I B E R T A
 B V S Q V E . P O S T E R I S Q V E . E O R V M

Exscripsi .

Ibidem .

A C C I M N E
 E V P O L I S F R A T R I
 S V O B . M . F .

Exscripsi .

Ibi-

*Ibidem.**Videntur desuper duae manus expansae.*

Q V I S Q V . I S . E I . L A E S I T
 A V T . N O C V I T . S E V E R A E
 I M M E R E N T I . D O M I N E ^{sc}
 S O L . T I B I . C O M M E N D O
 T V . I N D I C E S . E I V S . M O R T E M

Ex alia parte hujus lapidis.

D . M . S .
 C A L L I S T O . F I L I O
 P A R E N T E S

*Exscripsi.**Ibidem.*

D . M . S P E I
 V . A N N . I I . M . X . D . X X I I I .
 L . P O R C I V S
 C A S T R E S I S . E T
 O C T A V I A . P O L L A
 E T . S V L L A T I V S
 P O L L O
 D E L I C A T A E
 S V A E

*Exscripsi.**Ibi-*

Ibidem.

D. M.

A E P H E B O . A L V
M N O . T . A E L I V S
A V G . L I B . S I L B
A N V S . B E N E
M E R E N T I
F E C I T

Exscripti.

Ibidem.

ND

Ibi-

Ibidem.

E V N V S . S E L E V C I . F
 A N T I O C
 V I X I T . A N . X I I X

Exscripsi.

Ibidem.

D I S . M A N I B V S . P I I S . S .

Q . O C T A V I V S M E M O R
 OCTAVIAE. NEBRIDI. CONIVGI LIBERTAEQ.
 CONDITA NEBRIS HABES TITVLVM QVEM
 SOLA MERERIS OCTAVI MEMORIS
 CONIVX. QVAE VERA FVISTI ELYSIOS
 PRECOR VT POSSIS INVADERE CAMPOS
 MATRONAMQVE COLAS DITIS.
 QVI PRECE BIS DET SEDES V
 . . . AS MERITOSQVE
 VS VT

Reliqua defunt.

Exscripsi.

Ibi-

Ibidem .

T I . C L A V D I O . A V G . L
 D I O S C O R O . A . C E N A
 C E N T V R I O N V M
 T E S T A M E N T O
 P O S V E R V N T

E V A R I S T V S . E T . T H A L A M V S
 C O N L I B E R T O • B . M

Exscripti .

Hujus Liberti munus , qui cenae Centurionum
 praeerat , non alienum ab officio Primicerii Ce-
 nariorum mihi videtur : de quo vetus inscriptio
 extat in Thef. Gruter. pag. MLIII. 8. Quod tamen
 Guth. lib. III. cap. IX. de offic. domus Aug. ad
 Monetarios refert , existimatque Cenarios auri &
 argenti expurgatores fuisse . Eam nos etiam conje-
 cturam eruditorum judicio submittimus .

Ibidem , in villa Aleriana .

L A B V C C I V S . P H I L E R O S
 S I B I . E T . H E R O I N I . L . S V A E . P O S T E R I S Q . E O R
 E T . S V B . S C A L A . O L L A S . V I .
 L I N I A . P E R P E T V A . A D . S V M M V . *sc* O L . X V I

Exscripti .

N D i j

Ibi-

Ibidem, in parva urnula Ardeae reperta.

DIS. MANIBVS
L. APONIO
CHRYSEROTI
FECIT
APONIA
DELPHIS
CONIVGI SVO
CARISSIMO

Exscripsi.

Ibidem, in bortis Columnensibus.

D. M
ANNIA VICTORIA
FLAVIO GLYCARI
ONI COIVGI BE
NEMERENTI CVM
QVO VIXIT. ANNIS
XVII M VIII CVM QVO
VIXIT ANNIS. L.

Exscripsi.

Quomodo ejusmodi annorum discordia ; quibus Annia ista Victoria cum Flavio Glycarione sui conjuge, seu cojuge, ut potius veteres dicere gaudebant, conciliari unquam possit, alii expendant.

Ibi-

Ibidem, in palatio Quirinali.

D M
I V L I A G R A P H I S
F L A V I O
A L E X A N D R O
A V G . L I B . A B
E P I S T V L I S L A T I N I S
C O N I V G I . S V O . B E N E M E
R E N T I . F E C I T . V I X I T
A N N I S . X X X X
I T E M S I B I P O S T E R I S
Q V E S V I S

Petrus Franciscus Cornazzanus exscripsit.

*Ibidem, in parva urna anaglyphis eleganter insculpta
apud Franciscum Venturinum.*

D . S
H E R M I P P O
A V G . L I B . P R O C
S C A E N I C O . V L P
A M A N D A . E T . V L P
P R I M I T I V A . P A T R
B . M . P O S V E R V N T

Exscripsi.

PROC. SCAENICO, cui nempe Scaenarum cura fuerat demandata. In Theſ. etiam Grut. pagina cccxxxi. 4. L. Surrelius Felix Procurator ab Scaena Theatri Domitiani Caesaris inscribitur.

Nea-

Neapoli, in Musco Josephi Vallette.

D

M

L V C I A E . C E L E R I N A E
Q V A E . E T . V I C T O R I A . V I X I T
A N N . X X I I I . L . P E T R O N
F O R T V N A T V S . C O N I V G I
D V L C I S S I M . F E C I T

Nicolaus Valletta exscripsit .

Ibidem.

D .

M .

T I . C L . M A R I N V S
N O N A G E N . C L . P R . M I S
E T . A E L I A . N I C O L A I
C O N I V X . E I V S . S I B I
L I B E R T I S . L I B E R T A
B V S Q . P O S T E R I S Q . E O R
F E C E R V N T

Exscripsit idem .

NONAGEN. CL. PR. MIS. Nonagenarius
nempe miles classis Praetoriae Misenenfis .

Ibi-

Ibidem.

T. FLAVIVS. PARIS. FECIT
 MARCIAE. AVRAE. CONIVGI
 BENE. ME. ET. AECIANIO
 GENIALI. ET. TYCHE. CONTVBE
 RNALI. SVAE. POSSIDENDVM
 MONIMENTV ^{sc}

Exscripsit idem.

Ibidem.

D M

QV. SILICIO. SILBA
 NVS. NAT. A FER. VIX. AN
 ...IX. EMERIT. CL. PR. MIS
 QV. T. SILBANVS. FIL
 MESSEA. IANVARIA
 CONIVX. B. M. F.

Exscripsit idem.

EMERIT., *emeritus*, nempe qui post multos militiae annos justam missionem obtinuerat. Unde Isidor. lib. ix. orig. cap. iii. *Emeriti*, ait, *dicuntur veterani solutique militia, qui jam in usu praelii non sunt; quia mereri militare dicitur, a stipendiis scilicet, quae merentur. Idem & Veterani dicuntur; quia jam in usu praelii non sunt; sed post multos militiae labores quietis suffragium consequuntur.*

Ibi-

Ibidem.

DIS. MANIBVS
M. ANTONIO. CAPITONI
VETERANO. EX. CLASSI
PRAETORIA. MISENENSI
ANTONIA. RESTITVTA
PATRONO. BENEMERENTI

Exscripsit idem.

Ibidem.

D M
IVLI. HERMOGENI
NATION. SYRVS
VIXIT. ANN. XXXV
EVSTATIA. H. B. M. F.

Exscripsit idem.

H. B. M. F., hoc est: *Heres bene merenti fecit.*

Ibidem.

D M
CLODIAE. PI
ROCLEAE. VIX
ANNIS. XXXX
LVCIA. AMONIL
LA. NEPOS. ET
HERES. B. M. F.

Exscripsit idem.

Ibi-

Ibidem.

D

M

A V R E L I O . D O
 M N I O N I . M I L I T I
 V I X I T . A N . X X V I I . A V
 R E L I V S . C A I A N V S
 E T . A V R E L I V S . S A M V S
 H E R E D E S
 B . M . F E C

Exscripsit idem .

Ibidem.

IVLIA. M. L. HELENA. SIBI. ET	
M. TVLLIO. M. L. TIMONI. PATRO	
FAVORI. L.	L. TAMPIVS. L. L.
AVCTO. L.	ANTEROSI. SIBI. ET
ANTIOCHO. L.	FELICIONI. L. ET
POSTERISCE ^{fc}	FLORO. L. ET
S V I S	VITALINI. L. ET
	POSTERISQVE. SVIS

Exscripsit idem .

OO

Ibi-

Ibidem.

D. M.
 I V L I A E
 A P H R O D I S E A E
 M A T R I
 A N T O N I V S
 A R I S T O . I V N I O R
 B . M . P O S V I T

Exscripsit idem.

Ibidem.

D. M.
 M . C O C C E I O
 Z O S I M O . I V N
 I A . P H I L V M E N E
 C O N I V G I . B . M . V I X
 A N N . X X V I I . M I I I

Exscripsit idem.

Ibidem.

D. M.
 F E L I C I . A V G . L .
 P L V M B A R I O
 O C T A V I A . C E N
 S O R I N A . C O N
 I V G I . B E N E
 M E R E N T I
 F E C I T

Exscripsit idem.

Ibi-

Ibidem.

CESSVS.	III	
C. ANTONIVS. FELIX.	III	M. ANTONIVS.
CALPVRNIVS. SILENVS.	II	LVTYTIVS.
CALPYRNIVS. CARIVS.	II	HERMA.
NEMESIVS. MERCVRIVS.	II	EVTYCHIVS.
L. COMINIVS.		NICERPHORVS.
C. FONTEVS. HERMA.	I	VICTOR.
L. STATIVS. HERMES.	I	MERCVRIVS.
C. ANTVS. NEDIMVS.	I	ROMVLVS.
POMPEIVS. MASCANNANVS.	I	NICEPHOR.
G. ANTONIVS. FVSCVS.	I	
MILIVS. VITALIS.	I	

oo ij

DEDIC. OCTOBR.

Exscripsit *idem.*

Aedis, vel aëtrius publici monumenti dedicatio, per Magistros alicuius Collegii habita, hac inscriptione designatur. Nume-ales notae semel, vel iterum, tertium, vel quartum quolibet illorum eusdem Collegii Magistrum fuisse denotant.

Ibi.

Ibidem.

D.

M:

A V R E L I O . M A X I M O
 V I X I T . A N . X X X . M . I I I . D . X .
 M I L . A N N . V I I . I N . C L . P R . M .
 N E M O N I A

Exscripsit idem.

I N . C L . P R . M . , *in classe Praetoria Misinensi.*

Ibidem.

D

M

C . A N N I . D R A C O N I S
 V E T E R A N . C L . P R . M I S
 N A T I O N E . C Y P R .
 V I X I T . A N N . L X . A N
 N A . D I O N Y S I A S . L I
 B E R T A . E T . H E R E S
 B E N E M E R . F E C I T

Exscripsit idem.

D.

Ibidem.

M.

C . T E R E N T I V S . L O N G I
 N V S . O R N O . F A C T I O N E
 A R T I F I C V M . V I X I T . A N
 N I S . X X X . M I L . V I X . A N
 N I S . X I . T V L L I V S . T I T I A
 N V S . T R . C L A S . P R . M I S I N . ^{sc}

H . B . M . P .

Exscripsit idem.

M I L . V I X . . *Miles vixit.*

Ibi-

Ibidem.

D . M .

V A L E R I V S
 N A T . A L E X A N D R I N . . .
 E X V E L A R . D V P L I C A R
 M I L . A N N . X X V I . V I X
 A N N . L V I . M E N S . I I I
 D I E B V S . X I I
 L . V A L E R I V S . I V S T V S
 V A R I N I A . H E L E N A
 B . M . F

Exscripsit idem.

E X V E L A R . D V P L I C A R . , idest : Ex Ve-
 lariis Duplicariis, sive Duplariis. Ita enim voca-
 bantur, qui duplex ob merita stipendium diurnum
 accipiebant: qui vero unum Simples, Veget.
 lib. III. cap. VII. *Armaturae duplares, quae binas
 consequuntur annonas: simples, quae singulas:*

Ibidem.

D I S . M A N

L . P E R C E N N I O . M A X I M .
 G V B E R N A T O R I . E X . C L A S S E
 P R A E T O R I A . M I S E N E N S .
 V I X I T . A N N . X X X X V I .

*Exscripsit idem.**Ibi-*

Ibidem.

D.

M.

C. I V L I. P O N T I C I
 B R I. D V P L. C L. P R. M I S
 N A T. P O N T I C. V I X I T
 A N N. X L I I I I. M I L. A N N.
 X X I I. I V L I V S. P O N T I C V S
 F I L I V S. E T. A N T O N I A. L A
 T I C H E. C O N I V N X. H. B. M. P

Exscripsit idem.

Hoc est: *C. Julii Pontici Britannici duplaris
 classis Praetoriae Misenenfis natione Pontici.*

Ibidem.

V A L E R I A. A M M I A
 C. G E L L I O. P R I S C O. V E T E R
 V E R O. ^{sc} S V O. B E N E M E R
 E T. S I B I. E T. L I B. S V I S
 P O S T E R I S Q V E. A E O R V M ^{sc}
 H O C. M O N I M E N T V M. H E
 R E D E. ^{sc} N O N. S E Q V I T V R

Exscripsit idem.

V E R O pro *Viro.*

Ibi-

Ibidem.

D M

C. SALLVSTIVS. MARCI
ANVS. ITALIC. ANN... VIII
M. II. BRINNIA. MAR
CIANA. MATER. FILIO
DVLCISSIMO. ET. PI
ENTISSIMO. B. M. F

Exscripsit idem.

Ibidem.

D. M.

M. A V R. M. F.
I L I O. G A L E
V I V I N A C I O
M I L. C H O. I V. P R
V I X S. *fc* A N N. X L V
M I L. A N N. X I I I I
A V R E L I A. N I C E
M A R I T O S V O
B. M. P O S V I T

Exscripsit idem.

GALE., *Galeria* scilicet *tribu.*

Ibi-

Ibidem.

D M

A N T O N I O . R V F O . M A
N I P V L A R . P . C L . P R . R A
V E N N A E . III . M A R T E . V I
X I T . A N N . X X X . M I L . A N . X V .
..... P V S . H E R E S . B
M . F .

Exscripsit idem.

Hoc est : *Manipularium Praefecto Classis Praetoriae Ravennae . III . MARTE*, triremi nempe Praetoria *Marte* appellata . Huc facit quod Pighius in Hercule Prodicio de classe , quae ad Misenum stativa habebat , commemorat : *Castrorum enim in iis locis magna sunt vestigia , classiorumque militum epitaphia & sepulcris vicinis extracta , me quondam vidisse , & exscripsisse me- mini , in quibus etiam erant expressa Praetorianarum navium nomina ; veluti Fides , Isis , Gallus : in quarum classe singuli militaverant .* Quo & Inscriptiones pertinent , quae infra sequuntur . De his praeterea Ravennatum , & Misenen- sium Praetorianis classibus Veget. lib. iv. cap. xxxi. *Apud Misenum ergo , & Ravennam singulae legiones cum classibus stabant : ubi vide , quae ex Suetonio , & Tacito Stewechius ibidem ad Vegetium adnotat .*

Ibi-

Ibidem.

D. M

C. IVLIO DIODO....
MIL. CLASS. PR. MIS....
III. DACICO. NAT. B....
VIX. ANN. XLV. MIL....
TI. CLAVDIVS. PATE....
S C R I B A . H E R E S

Exscripsit idem .

Ibidem.

D. M

C. VALERI. GERMANI
MIL. EX. CL. PR. MIS
III. TAVRO. STEP. XXV
NAT. SARDVS
MESTRIA. EVHODIA
H. B. M. F

Exscripsit idem .

STEP., pro STIP. Stipendia nempe sumpsit, ac
militavit annis xxv.

pp

Ibi-

Ibidem.

DIIS. MANIBVS
 L. VALERIO. MAR
 TIALI. MILITI. EX
 CLASSE. PR. MISEN
 EX IIII. VESIL. ^{sc} NATION
 NE. ^{sc} SIRVS. ^{sc} MIL. AN
 NIS. IX. VIXIT. AN. XXX
 FECIT. M. VALERIVS
 A S B E N E
 M E R E N T I

Exscripsit idem.

VESIL., nescio, an recte. Pro VESTA ita for-
 san legerit.

Ibidem.

A N T O N I V ^{sc}
 R E N V S. III. M I
 N E R V A. Ñ. Æ G Y P T I
 V I X I T . A N N I S . XLV . M I L I
 T A V I T . A N N I S . XXII . H Y G I A
 L I B E R T A . E I V S . E T . H . B . M . F

Idem Valletta exscripsit.

Ñ., *Natione* scilicet.

Ibi-

Ibidem, apud J. Vincentium Rondinellum.

D . M .

L . P O M P E I O A S I A T I C O
I I I S O L E . N A T . A L E X A N D R .
M I L . A N . X X V I I . V I X . A . L I I I I .

E T

M . P O M P E I O F I L . E I V S .
V I X . A N . V I I I . M . V D I E B . X .
V A L E R I A . M A R C I A C O N I V G
K A R I S S I M O . E T F I L . D V L C I S
S I M O . B E N E . M E R . F E C .

Idem exscriptit.

Ibidem.

D . M . L . S V R D I N I S A
T V R N I N I . I I I I . A R .
M A T A . N A T . A F E R .
V I X . A N N . X X X X .
M I L I . A N N . X V I I I I .
C L O D I A . S E C V N D A
M A T E R . F I L . B E N . M . F .

Exscriptit idem.

pp ij

Ex

Ex his itaque superioribus Inscriptionibus in Promontorio Miseni repertis, praeter illa, quae monuit Pighius, alia etiam earundem Misenensium Navium nomina habemus, quae scilicet Mars, Dacica, Taurus, Vesta, Minerva, Sol, & Armata appellabantur. Quem morem insignioribus Navibus id genus nomina imponendi lib. v. Aeneid. vers. 114. ita Vergilius est imitatus:

*Prima pares ineunt gravibus certamina remis
Quatuor, ex omni delectae classe, carinae.
Velocem Mnestheus agit acri remige PRISTIN,
Mox Italus Mnestheus, genus a quo nomine Mēmi,
Ingentemque Gyas ingenti mole CHIMAERAM
Urbis opus: triplici pubes quam Dardana versu
Impellunt; terno consurgunt ordine remi.
Sergestusque, domus tenet a quo Sergia nomen,
CENTAURO invehitur magna; SCYLLAQUE Cloanthus
Caerulea.*

Ibidem.

D . M .
Q . N A E V I O
M A R C I A N O .
M I L I T I . C L . P R . M I S
B E N E F I C I A R
V I X I T . A N N . X X I I .
M . I I . D I E B . X X I I I .

Exscripsit idem.

Ibi-

Ibidem, prope Aversam repertum.

M. VERRIVS. M. L. ABASCANTVS.
 M. VERRIO. M. F. FAL. CELSO 7. LEG. III.
 CYRENAICAE. ET. M. VERRIO M. F. FAL.
 FLACCO. FILIS. M. VERRIO. PRIMIGENIO.
 SOCIO. SVO. PLINIAE. CYCLADI. M. PLINIO.
 FAVSTO. M. VERRIO. ANTHO. CYCLADIS.
 CONIVGIBVS. PLINIAE. INGENVVAE. VXOR
 VERRIAE. HYGIAE. IVNIORI LIB. LIBERTIS
 LIBERTABVSQVAE ^{sc} SVIS.

Exscripsit idem.

FAL., hoc est: Falerina tribu, de qua Livius lib.ix. cap.xx. *Et duae Romae additae tribus, Ulfentina ac Falerina.* 7. Centuria nempe Leg. iii. Cyrenaicae, quae in Arabia stativa habebat.

Romae, in vinea Moroni.

Q. POMPEIVS	PITEROS
D. L. PAMPHILVS	POMPEIAE
OSSA. HIC. SITA	Q. F. LIBRARIVS
	A. MANV

Exscripsi.

LIBRARIVS. A. MANV, & *ad manum*, ut ex Grut. pag. DLXXX. II., amanuensis nimirum, cujus opera in scribendo veteres uti solebant.

Ibi-

Ibidem.

DIIS MANIB

M. TREBELLIO. ARGOLICO
 TABVLARIO. VIATORVM
 QVAESTORIORVM. AB
 AERARIO. AMICO. OPTIMO
 PRISCVS. T. FLAVI.
 POLYCLITI. V. Q. SER
 ET. TREBELLIA. GRAPHICE. CON. B. M.

Exscripsi.

QVAESTORIORVM AB AERARIO, *Aerarii* nempe
 Quaestorum, qui pecuniae praecerant: *sic dicti ab eo,*
quod pecuniae inquirendae, & conservandae causa
creati erant, ut Pompon. monet l. 2. §. Deinde, ff. de
 instit. & jur. TABVLARIO VIATORVM, dum iter nempe
 iidem Quaestores facerent, illorum expensarum ta-
 bulas conficiebat. v. Q. *Viri Quaestorii.*

Ibidem.

O S S A
 C IVL I AVGVSTI L. LOCHI
 QVINCTILIANI

Exscripsi.

Romae,

Romae, in villa Aleriana.

D M
P L A E T O R I A E
A V G A E N I C O N I V G I
B. M. Q. V. A. XXIX
F E C I T
H E R M E S B A R B A R I C A R I S
M I N I S T R A T O R. L

Exscripti.

Ministratoris mentio extat etiam in Thesaur.
Grut. pag. DCI. 3. 4. 5., & pag. MCXI. 14., & pag.
MCXIII. 4. unde servile munus fuisse deducitur. *L. quin-*
quaginta, nempe ollas dedit, ut auguror.

Salerni, apud Franciscum Mariam Mazzam.

S A B I N O A V G V S T I N.
D I S P E N S A T O R I. A V R E L I A E P I C H A R M I S.
* C O N I V G I
B. M E R E N T I. F E C I T. V I X I T. A N N. X X X V I

*Antonius Sanfelicius dedit.**Ibidem.*

D . M :
A E L I A E. C O N C O R D I A E. N I C E P H O R I A N V S.
A V G. V E R N. D I S P. V X O R I. C A R I S S I M. B. M.

*Dedit idem.**Ibi-*

Ibidem.

D . M

AVRELIVS . AEPICETVS . *sc* VETERANVS NATIONE
 GROECVS . *sc* QVI . VIXIT . ANN . L . NICOBOLVS
 FILIVS PATRI SVO BENEMERENTI . FECIT
 AVRELIO RHODONE PROCVRANTE

Dedit idem .

Romae, in museo M. Antonii Sabatini.

D . M
 P R I M I T I V O . E T
 C A L Y B E N I
 S O R O R I . E I V S
 Q . A T T I V S . H E R M E S
 D I S C E N T I
 P I I S S I M O . E T
 H E R E N N I V S
 F O R T V N A T V S
 T A T A . E T
 H E R E N N I A
 R H O D I N E . M A M M A
 B . M . F E C E R V N T

Exscripsi .

DISCENTI pro *Discipulo* . Sic apud Gruter.
 pag. DCLI. 9. *Tata, & Mamma*, idest Pater, &
 Mater.

Mater. Paedagogus enim iste titulum Primitivo sui discipulo, & Calybeni illius sorori faciens ad morem puerorum respexit, qui parentes etiamnum Tatam, & Mammam vocant. Notum est illud Martial.lib. I. epigr. CI.

*Mammas, atq; tatas habet Afra: sed ipsa tatarum
Dici, & mammarum maxima mamma potest.*

Basis repertum, nunc in Hortis Principis Cellamarii.

CN . PITIVS . PRIMIGENIVS .
SIBI . ET . BABBIAE . AGATHEMERIDI
VXORI . SVAE . BENE . MERITAE
ET LIBERTIS . LIBERTABVS QVE
SVIS . POSTERISQ. EORVM
HOC . MONVMENTVM . PROPART.
DIMIDI . ET . QVART . POSSESSOR

Rondinellus exscripsit.

Ibidem, in promontorio Miseni repertum.

D . M
D. IVNIO. D. F. CLAV
CERTO SACERDOTI
ET. ARVSPICI. PVBLICO
EX GENERE SACERDO
TVM. CREATO FRA
TRI PIENTISSIMO

Exscripsit idem.

Qq

CLAV.

CLAV. Claudia nempe Tribu. ARUSPICI. cum, & sine adspiratione passim scribitur. Egregie firmare videtur hic lapis illustrium Antiquariorum, Gisb. Cuperi lib. iv. observation. cap. xiii., & Norisii dissert. ii. cap. v. Cenotaph. Pisan. sententiam adversus Gutherium, qui lib. i. cap. iii. de vet. Jure Pontif. inter quatuor praecipua Sacerdotum collegia Haruspices agnoscit. Hinc enim non obscure patet, nec Sacerdotes fuisse, licet etiam ex genere Sacerdotum quandoque crearentur, ut de hoc Decio Junio Certo contigit. Eos insuper, uti Augures, duplicis generis fuisse, publicos nempe, & privatos, haec monet nos etiam Inscriptio.

Romae,

Romae, in vinea Moroni.

29 ij

Juve

Juvenilis Mercurii effigies superne insculpta hic visitur, dextra Caduceum, sinistra Bursam, ut fieri solet, gestantis, additis praeterea Ariete, ac Testudine hinc inde positis. Cuius Arietis a veteribus fuerit attributus, non una a Phornuto lib. I. de Deor. cognominibus ratio afferitur; sed ea potissimum esse videtur, quam Pausan. in Corinthiac. cap. III. tradit. Rursus, inquit, in via, qua ad Lechaenum recta iter est, Mercurius ex aere sedens visitur, cui adfistit Arietis, quod unus praeter ceteris Mercurius greges tueri et augere existimatur: ut Homerus in Iliade significat:

*Hic tibi natus erat pecoris ditissima Phoebe,
Quem sibi prae cunctis charum Cylleniam proles
Ditarat Teucris.*

Testudo vero eidem, ut lyrae inventor, adscribitur. Idcirco apud Apollodor. lib. III. de Deor. orig. legitur, quod Mercurius quas Apollo boves pascebat, furto abactis: Inde in Cyllenem festinanter profiscitur, pro antri ostio depascentem testudinem invenit, qua perpurgata, et absterfa super ejus testas nervos ex mactatorum bouum intestino confectos tendit, et lyram conficit.

Nea-

Neapoli, apud Josephum Vallettam.

D. M
V E R O. Q V I
V I X I T. A N N
V I I. M. V I I I
A M P I L I V S
B. M. F

Nicolaus Valletta exscripsit.

Apud eandem.

D. M.
P. O R T E N S I O
S E V E R O. V I X.
A N N I S. X V I I I.
C A S S I A. C H A R I S
M A T E R. F I L I O
P I E N T I S S I M O

Exscripsit idem.

Ibidem.

D. M
FABIAE. IVSTAE. QVAE VIXIT. AN
NIS. XXXI. MENS. VNO. DIEB. XXI
L. FABIVS. CRESCENS. CONIVGI. KA
RISSIMAE. D. S. B. M. FECIT. SIBI. ET
CL. ASCLEPIO. FRATRI. ET. LIBERT
LIBERTABVSQ. POSTERISQ. EO
RVM

Exscripsit idem.

Romae,

*Romae, in domo quadam privata in Colle Hortulorum
juxta aedem SS. Trinitatis posita.*

A V R E L M V C I A N O
M I L. C O H. V. P R
B A R B A T I M I L I T A
R E C O E P I T P O M P E
I A N O E T A V I T O C O S
A N N X V. V I X I T A N N
X L V N A T V S T R E M
O N T I A E C L. P A V L I N A
C O I V G I K A R I S S I M O
E X T E S T A M E N T O
F E C I T

Exscripti.

MIL. COH. V. PR., hoc est: *Militi Cohortis
quintae Praetoriae*, cujus Praefectus, ut videtur,
Barbatus fuerat. *Pompejano*, & *Avito Cos.*, id
est: anno V. C. DCCCCLXII. a Parilibus, aerae
Christianae 209. *Tremontiae*, nempe Trimontio
Thraciae urbe, quae & Philippopolis. Plin. lib. iv.
cap. xi.. *Oppidum sub Rhodope Poneropolis antea,
mox a conditore Philippopolis, nunc a situ Trimon-
tium dicta*. De qua Ptolemaeum vide, qui & aliud
hujus nominis oppidum inter Angliam, & Sco-
tiam recenset, quod nunc *Atteritb* dicitur, ut
Camdeno videtur.

JOAN-

JOANNIS VIGNOLII

VETERUM INSCRIPTIONUM SELECTARUM CLASSIS III.

Variae.

INSCRIPTIONES illas Varias nos dicimus, quae a Votivis, & Sepulcralibus omnino excluduntur; quippe quae nec ullam cum Diis, nec cum Defunctorum Manibus rem habent: sed ea duntaxat monumenta respiciunt, quae vel publicam, vel privatam, atque non unius ejusdemque generis tantum rem aliquam designant. Hae quidem majorem nobis uberiolemque differendi materiam traderent: verum instituti, atque ocii nostri non est, veteres, quas edimus, Inscriptiones, uti par esset, adnotationibus persequi. Eas etenim orbi erudito hoc potif-

potissimum animo deferimus, ut, si nostra quae sunt, ei displiceant, non nostrum hic saltem aliquid reperiat, quod probet.

*Romae . Cippus in vinea quadam Caroli Candidi
prope monsem Testaceum effusus anno 1700.*

EX . A V C T O R I T A T E
I M P . C A E S A R I S . D I V I
T R A I A N I . P A R T H I C I . F
D I V I . N E R V A E . N E P O T I S
T R A I A N I . H A D R I A N I
A V G . P O N T I F . M A X . T R I B
P O T E S T . V . I M P . I I I I . C O S . I I I .
L . M E S S I V S . R V S T I C V S . C V R A T O R
A L V E I . E T . R I P A R V M . T I B E R I S . E T
C L O A C A R V M . V R B I S . R R . R E S T I T V I T
S E C V N D V M . P R A E C E D E N T E M
T E R M I N A T I O N E M . P R O X I M I . C I P P I
P E D . C V I I .

Exscripsi .

Huic similis Inscriptio legitur etiam apud Gruter. pag. cxcvii. 5., qua tamen cippus alter ab eodem L. Messio Rustico Alvei & Riparum Tiberis, & Cloacarum Urbis Curatore, eodemque anno positus declaratur, V. C. nempe DCCCLXXIV. a Parilibus, aerae Christianae 122., quo Tribunitia Hadriani potestas quinta decurrebat. Quod non

non hic autem idem fit cum Gruteriano, praeter recentem ejus e ruderibus effossionem, tum mensura pedum, quae hic est CVII., ibi vero CXV., tum alterius proximi cippi, quae in utroque fit, mentio satis ostendunt.

*Ibidem. Cippus in vinea Palatiesa prope viam Portuensem,
& Tiberis ripam eodem anno 1709. repertus.*

C. MARCIUS. L. F. L. N.
CENSORINVS
C. ASINIVS. C. F. GALLVS
COS. EX. S. C. TERMIN
CVRATORES. RIPARVM. QVI. PRIMI
FVERVNT. EX. S. C. RESTITVER
RR. PROX. CIPPI. P. LX

Exscripti.

Cippus hic etiam ab alio, qui recensetur in Thes. Gruteri pag. eadem cxcvii. 2. non ab- similis prodidit. Ibi tamen C. Marcius, qui anno U. C. DCCXLVI., ante Christum 8. Consul processit, C. Asinio Collegae postponitur, & dicitur L. N., hoc est *Lucii Nepos*, quae in nostro sunt omissa. Pedum quoque mensura non eadem constat. in hoc etenim est ped. LX., in eo vero ped. CLXIII., male praeterea ibi Gruterus habet: R. P. pro RR. *Reiectis nempe ruderibus.*

RI

Ibi-

*Ibidem, in columella. Ex uno latere, ubi patera
& urceolus, legitur:*

L. DVNNIVS APELLA
C. ANNIVS TYRANNVS
MAG. PRIM.
FORT. HORR. DD.

Ex alio latere, ubi duplex Cornucopiae:

C. ANNIVS TYRANNVS	MAG.
ET L. DVNNIVS APELLA	PRIMI
FORT. HORR. DD.	

Exscripsi.

*Id est: Magistri primi Fortunae horreorum
dedicarunt.*

Romae, apud Franciscum Ficoronium.

A R E A
L. MVNATI. PLANCI. L.
S O S T R A T I

Exscripsi.

L. Munatius Plancus; cujus hic Sostratus
Libertus inscribitur, Consul in fastis cum C. Silio
Caecinna praenotatur anno U. C. DCCLXVI., &
Christi 13. De quo Tacit. Annal. lib. 1, cap. xxxix.

Basis

Basi marmorea in Agro Zagareli nuper effusa.

DOMINO PATRI
M. VAL. MAXENTIO
VIRO CLARIS
.. AL. ROMVLVS. C. P.
PRO AMORE
CARITATIS EIVS
PATRI BENIGNISSIMO

Exscripti.

Inter conjuges *Domini* attributum usitatum non semel in faxis occurrit, ut ex Indice Gruteriano cap. xiv., & ex Suet. in Claudio cap. xxxix. : *Occisa*, inquit, *Messalina*, paullo post quam in triclinio decubuit, cur domina non veniret, requisivit. Atque inter alios etiam affines, ut apud Reinesium cap. eodem observare licet: ubi alia, Christiana tamen, Inscriptio cccxxix. Classis vigesimae indicatur, cui simile huic inest initium. C. P. *Curavit poni*, patris nempe statuum, atque ei quidem superstiti, quum Virum Clarissimum, & Patrem Benignissimum illum appellet. Qui quidem tituli nonnisi viventem hominem designare videntur.

*In aquaeducto plumbeo juxta aedem S. Crucis
in Hierusalem reperto.*

IMP CAES L SEP SEVERO PIO PERTIN AVG N
III ET IMP M AVRELIO ANTONINO AVG FIL COS

Vidit Ficoronius.

R r i j

Sci-

Scilicet : *Imperatore Caesare Lucio Septimio Severo Pio Pertinace Augusto nostro III, & Imperatore Marco Aurelio Antonino Augusti filio Consulibus*. Qui Consulatus ad annum U.C. DCCCCLV., epochae Christianae 202. in fastis notatur.

In gemma, quae dicitur Aqua marina.

A
K Y P I A C
A Γ Ρ Ι Π Ε Ι Ν Α Ε

Vidit idem.

AΓΡΙΠΕΙΝΑΕ pro *Αγριπώνης*. A. *Αὐτοκρατορ* interpretamur, *Imperatricis* nempe *Dominae Agrippinae* : adeo ut nec istam, nec aliam ex Augustis feminis ita inscriptam in vetustis monumentis tam facile inveneris, uti nec etiam ex iisdem alia proditur, quae quandoque una simul cum filio imperaverit. Quare Dio in Nerone lib. LXI. *Agrippina*, inquit, *principio administrabat omnia, quae ad principatum spectabant : ambo una exhibant foras, & saepenumero eadem lectica vehebantur : quanquam illa magna ex parte rebi, hic consequi solebat : illa respondebat legatis, literasque ad populos, & principes, & reges mittebat.*

Baiis

Basis repertum, nunc in Hortis Principis Cellamarii.

ADITVM ET CISTERNAM COMMVNEM.

Rondinellus exscripsit.

In Civitate Bovini.

G E R M A N
T I . A V G . F .
C O S . II
I V L I A E
M A M M E A E
A V G .
M A T R I A V G .

Antonius Sanfelicius dedit.

Monumentum aliquod in honorem Germanici
Caesaris Tiberii Augusti filii, qui anno U.C. DCCLXXI.
Christi 18. cum eodem Tiberio III. Consul II. pro-
cessit, & Juliae Mammeae sub Severo Alexandro
ejus filio positum Inscriptio declarat, quum ibi Mam-
mea Augusta, & Augusti mater dicatur.

Ibi-

Ibidem.

P. PACCIVS . PHILETVS
 II. V. I R
 MARCO GAVIO L. F. GAL
 EX TESTAMENTO
 LOC. DE. DEC

Dedit idem.

GAL., octava scilicet Tribu quae Galeria dicitur.

*Tabula marmorea in Esquilis, ubi aedes S. Francisci
 de Paula hoc anno 1704. effossa, quae nunc
 extat apud Franciscum Ficoronium.*

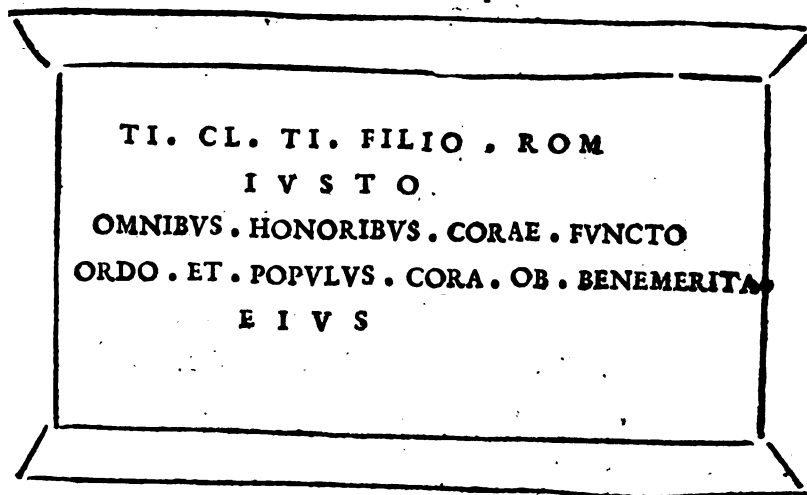
GRATTE C. F DOMITILLAE
 .. ILIAE . LENTINI SABINI
 V. FORT. LEGT. ^{sc} ASCALON
 CONIVG. SATRI SILON
 IS . V. RELIG. PROMAGIST.
 NEPTI . VESPASIANI . IM

Exscripti.

Domitillam Vespasiani Imperatoris uxorem,
 unam, filiam alteram fuisse, Suetonius in eodem
 Vespasiano cap. III. nos docet. *Inter haec*, ait, *Fla-*
viam Domitillam duxit uxorem: quam postea una
 cum patre a Tito & Domitiano eorum filii con-
 secratam ejus nummi testantur, in quibus DIVA in-
 scribitur: & paullo post: *Ex hac liberos tulit, Ti-*
tum & Domitianum, & Domitillam. De hac vero,
 cui Gratte Caii filia monumentum posuit, quamque
 Vespasiani neptem fuisse tum haec, tum alia inscriptio
 mo-

monet, quae a Spanhemio suppleta differt. vii. de usu, & praest. numism. pag. 620., in Thes. Grut. habetur pag. ccxlv. 5., apud Dionem in Domitiano libro lxxvii. mentio extat; ubi Domitiani, a quo fuit in Pandatariam insulam relegata, consanguineam illam vocat. Ibi tamen non Satri Silonis, sed alterius conjugis, Fabii nempe Clementis uxor dicitur. LEGT. Legati scilicet Ascalonis Palaestinae urbis, sive Ascalonitarum, de quibus doctissimos viros consule, Norisium nempe differt. v. de Anno, & Epochis Syromaced., & Harduinum de Nummis Herodiadum ad annum Christi 68.

*Corae, ad sedem S. Mariae Plebis.
Basis e Tiburtino lapide.*

Marsilius Cataldus exscripsit.

Rom., *Romilia*, quae primum inter Tribus rusticas locum obtinet.

In

*In lapillo, qui apud me extat: ubi ex una parte equus
palma insignis vifitur, ex alia vero
ejusdem equi nomen legitur.*

Cretus nempe (ita equus ille vocabatur) *vicit ducenties decies*. Sic apud Fabretum cap. iv. *Inscription.* pag. 276., & 277. aliorum aliquot equorum nomina, qui cursu pluries palmas tulerunt, sunt nobis exhibita. Miror tamen celebris Antiquarii Andreae Morellii hallucinationem senem eruditissimum non observasse, qui in specimine rei nummariae tab. iii. num. 3., ubi ex museo Sebastiani Facschii nummum exponens, in quo duorum equorum nomina hoc modo sunt inscripta:

T O X X

O T E S ex alia vero: A M O R :
TOXXOTES legit pro TOOTES XX. *vicies*
nimirum *vicit*.

Romae, in vinea Moroni.

Q. FABIVS . MAXIMORVM . L.
AMICVS . PRAEF. C. A. V.
MARIA . A. F. PRIMA
Q. FABIVS . MAXIMI . L. ZENO
PAPIRIA . D. L. ATHENAIS
C. PAPIRIVS . ATHENAINIS . L. ANTEROS

Exscripsi.

C. A.

C. A. V. Cohorti Augustae quintae, vel Viterici. Sed nescio an id recte assequamur, quum Cohors per notam compendiarum coh. passim, per siglam vero C. non facile occurrat.

In oppido Duratiani, ante S. Jacobi aedem.

C. NVMMIO. C. FIL. FAL.
 CONSTANTI P. P.
 LEG. II TRAIANE. *sc*
 CENTVRION. II LEG. III
 CYRENEICAE. *sc* ET VII CLA.
 EVOCATO. IN. FORO. AB ACTIS.
 MILITI COH. III PRAET.
 II. X. VRB. DONIS DONATO AB
 IMP. TRAIANO. TORQVIBVS
 ARMILLIS. PHALERIS. OB
 BELLVM. PARTHICVM III. M. AB
 IMP. HADRIANO. CORONA.
 AVREA. TORQVIBVS. ARMILLIS.
 PHALERIS. OB. BELLVM. IVDAICVM.
 HAEREDES. EX. TESTAMENTO.

Rondinellus exscripsit.

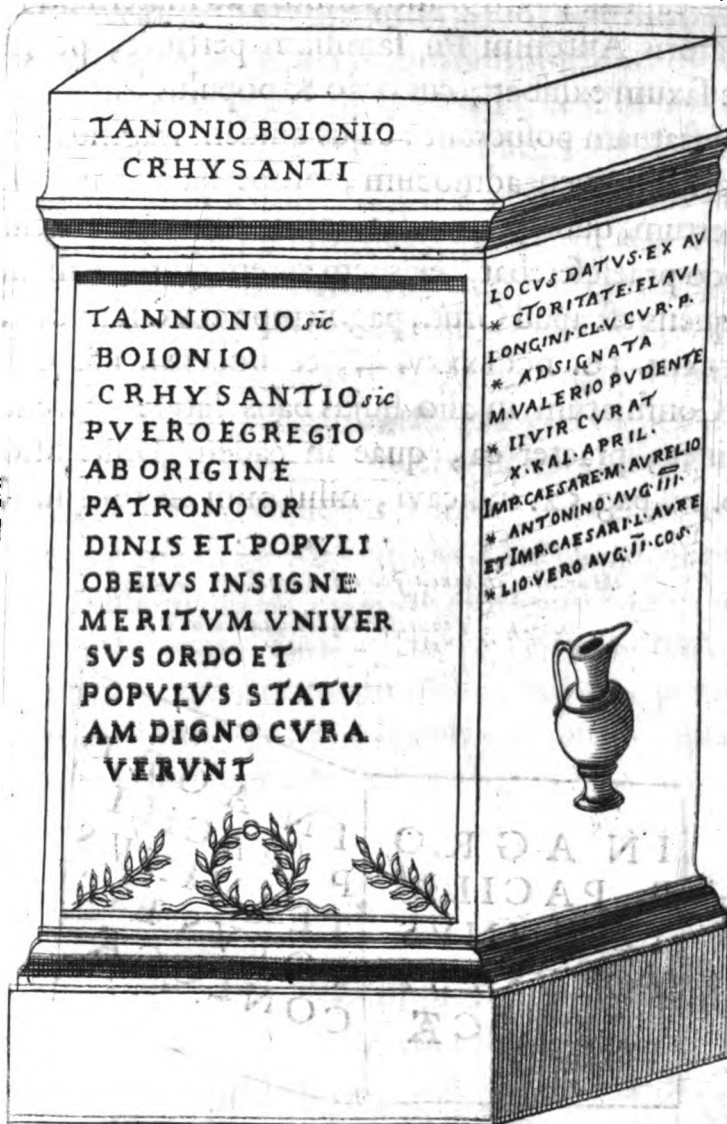
FAL., id est: *Falerina*, quae xxxi. inter Tribus numeratur. PP., *Praeposito* nempe *Legionis secundae Trajanae*, *Centurioni bis Legionis tertiae*.

s f

tiae Cyrenaicae, & septimae Claudiaae. EVOCATO
 IN. FORO. AB. ACTIS. Sic apud Grut. pag. ccccxlvi. 9.
 & 10. C. Appius Bassus evocatus Augusti ab actis
 fori inscribitur. Hos autem Scribas sedentarios Gu-
 ther. de Offic. domus Aug. lib. ii. cap. xiii. appellat,
 quos Notarios nos dicimus: *Ab actis vero, inquit,*
sunt Scribae sedentarii, qui Judicis sententias in
judicio notis excipiebant. Dum vero ad ejusmodi
 officium Nummius iste evocatus dicitur, praecipui
 quidem honoris nota cohonestatur: utpote qui non
 ambitu, neque largitionibus, sed honorabili, ut a
 Simmacho appellatur lib. iv. epist. v., Principis evo-
 catione fuerat id muntus adeptus. II. X. VRB. militi
 nempe secundae, & decimae Cohortis Urbanae.
 Mox militaria dona in lapide enumerantur, quae
 ab Imperatore Trajano ob bellum Parthicum ter-
 tium fuerat sua virtute consequutus, torques nimi-
 rum argenteas, armillas, & phaleras. M., forsan
Militi. Tum eadem dona recensentur, quae ob
 bellum Judaicum ab Imperatore etiam Hadriano
 acceperat, corona aurea addita, quae, & armillae
 illum civem Romanum fuisse ostendunt: hae ete-
 nim, teste Plinio lib. xxxiii. cap. ii. nonnisi Roma-
 nis civibus dabantur: *Auxiliares quippe, inquit,*
& externi torquibus aureis donavere, at cives
nonnisi argenteis. Praeterque armillas civibus de-
dere, quas non habent externi. Idem (quod ma-
gis miremur) coronas ex auro dedere civibus.

Basis

Basis marmorea Puteolis reperta anno superiori 1703.

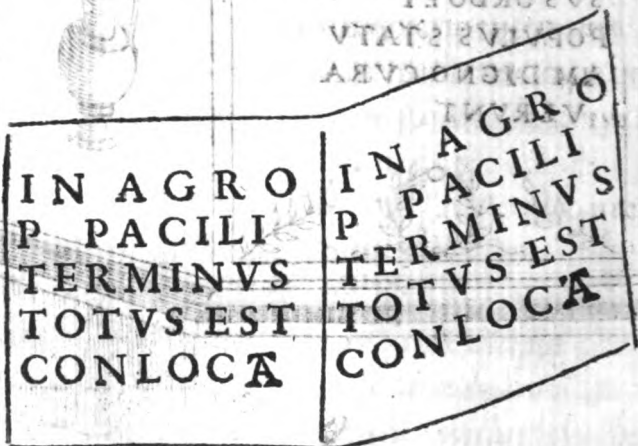
sf ij

Bojo-

Bojoniae gentis, quae ut superius in Dissertatione cap. vi. pag. 89. monuimus, ad maternam Imperatoris Antonini Pii familiam pertinet, puerum hoc saxum exhibet, cui ordo & populus Puteolanorum statuam posuerunt: cujus quidem fragmentum, informe tamen admodum, prope hanc basim fuit repertum, quod puerum praetexta ornatum quodammodo praeseferebat. ejusdem autem familiae mentio frequens est apud Grut., pag. nempe CLXX. I. DXCVII. 7. DCCLXIII. IO. DCCLXXXV. 4., & DECCLXI. 13. Quod ad Consulatum in alio hujus basim latere expressum attinet, praeter ea, quae in eadem Dissertatione cap. iv. pag. 52. indicavi, nihil mihi est reliquum.

Marini, in vinea Joannis Baptistae Valentis.

Cippus e Tiburtina lapide quadratus.

Exscripsi.

Ter-

Terminus iste, qui, ut patet, in duabus suis partibus inscribitur, veterem illius agri possessorem P. Pacilium declarat. Apud Reinesium Clafs. xiv. Inscript. 50. Pacilia Vassilia M. Pacilii filia, & Clafs. xvi. 33. Pacilia Sospita legitur: quae praeter illius familiae nomen, non aliquid amplius nobis innotescere faciunt. Is autem terminus, qui sub terra latebat, eum modo locum occupat, quo antiquitus positus fuerat. novus enim ejusdem agri possessor, vir diligens rerumque antiquarum amator nedum non perdi, sed ne loco quidem illum amoveri est passus. altius tantum, ut in conspectu hominum esset, extolli curavit. Atque non secus quidem de ceteris veterum aedificiorum vestigiis se habet, quae ibi ingentia ubique in dies detegit. Ea enim servat, utque non antiquitatis amatoribus jucunda tantum, sed sibi quoque quodammodo utilia evadant, proprium in usum vertit nova iis aedificia imponens; quaeque vetusta sunt, intacta relinquens.

*Ex museo M. Antonii Sabatini
lamina aerea.*

Ex clarissima, deque Christiana Religione optime merita Aniciorum gente vir magni nominis admirandaque pietate insignis in hac lamina inscribitur, Q. nempe Clodius Hermogenianus Olybrius, qui, ut placet Panvinio A. C. 395. cum Probino, & secundum Baronium cum Aufonio Gallo A. C. 379.

Con-

Consul processit. Olybrius tamen Proбини, quem collegam habuit, frater erat: non vero Faltonii Probi Alipii, qui in veteri lapide apud eundem Baronium ad A.C. 395., & Gruterum pag. cccxcii. 5. Q. hujus Clodii frater dicitur.

Ex uno latere.

CLLODI *sc*
H E R M O
G E N I A N
I V C E X P R
E F E C T O *sc*
V R B I D E O
R T V M *sc* I P
S I V S
S V M
O

Ex altero.

DEORTVM *sc*
OLIBRI *sc* V C
SVM PRE
FECTI PR
ETORIS *sc* N
OLI ME T
E N E R E
N O N T
I B I E X
P E D E T *sc*

Exscripsi.

Nisi igitur ejusdem Olybrii ex Praefecto Urbis, & Praefecti Praetorio alicujus forsan servi securitatis tesseram hac ipsa lamina praebeat, quid aliud secum importet, non mihi hucusque patet. V. C., *Viri Clarissimi*, qui peculiaris olim Praefecti Praetorio titulus fuerat, ut Lampridius aperte declarat in Severo Alexandro cap. xxi., ubi ait:

Prae-

*Praefectis Praetorio suis Senatoriam addidit dignitatem, ut viri clarissimi & essent & dicerentur: quod antea vel raro fuerat, vel omnino non fuerat. Hinc Gutherus de Offic. Domus Augustae lib. i. cap. iv. existimat, eosdem Praefectos sub Alexandro clarissimos incoepisse dici. Sed mihi, tanto viro sit honos, alius illius loci sensus esse videtur: quod nempe qui antea clarissimi dicebantur, dein clarissimi quoque essent, Senatoriae nimirum dignitatis viri, ut non obscure mox explicat: *Alexander autem, inquit, idcirco Senatores esse voluit Praefectos Praetorii, ne quis non Senator de Romano Senatore judicaret.**

In laserisio apud Auctorem.

P R I M G E N D V O
D O M T I O R S E R F

Exscripsi.

Neapoli, in aquaeductu plumbeo Baiis reperto, qui servatur apud Excell. V. Principem Cellamarium.

C. C A S S I C A M I L I sic

Rondinellus exscripsit.

Ex

Exscbedis Lucae Holffenii in Bibliotheca Angelica.

MAMERTINO . ET NEBITTA CO *sic*
 NONIVS . VICTOR . OLYMPIVS V. C
 ET . AVR . VICTOR . AVGENTIVS
 TRADIDERVNT . LEONTICA
 K A L . A P R . F E L I C
 ALIA . TRADIDERVNT . CON. SS
 VI. IDVS. APR. FELIC. LEONT
 CONS. SS. TRADIDERVNT
 CRYPHIOS . VI. IDVS . APR. FELIC

Fontaninus exscripsit.

Inter sacra Mithriaca enumerantur *Leontica*, & *Crypbii*. Prima sic dicta, quia Mithrae Sacerdotes a Leonino vultu, quo idem Mithra in spelaeo colebatur, Leones appellabantur. Crypbii vero a specu, intra quem ejusmodi sacra agebant, qui tenebrosus & occultus. Κρυφίος enim graece *occultus* dicitur. Anno igitur U. C. MCXV., aerae Christi 362. Mamertino, & Nevitta Coss., non Nevia, ut habet Mediobarbus, Leontica, & Cryphios Nonius Victor Olympius, & Aurelius Victor Augentius FELIC. *feliciter* tradiderunt. CON. SS. *Consulibus supra scriptis*. Praeter Gruter. pag. CCCIII. 1. 2., & pag. MLXXXVII. 4. 5. (ubi haec & alia id genus sacra pluries ab iisdem vel ostensa, vel tradita memorantur) & Reinefsium in adnotat. ad Inscript. 48. Class. 1., Philippum a Turre Adriensem Episcopum adi, qui cap. v. de Mithra in hanc rem diserte admodum agit.

Chri-

Christianae.

*Ex Coemeterio Calepodii, apud Ab. Franciscum Sinibaldum
juvenem eruditissimum.*

D . M

YPPOLITVS . Q. V. ANN.

XIII. *bic nudata imago
munibus expansis.* M. VIII.

D P . V . K A L . S E P

Exscripti.

D. M., id est *Deo Magno*, vel *Maximo*, ut Fabretto placet cap. viii. Inscription. pag. 564. D P., nempe *depositus*. Quae una ex notis est, qua Christianorum sepulcra nobis innotescunt, & a paganis fecernuntur.

Ibidem.

ZENOVIA QVE *sc.* VIXIT MENSES
DECIM ET DIES XII DECESSIT
PRIDIE NONAS MAIAS . IN PACE.

Exscripti.

In Coemeterio Ciriaca via Tiburtina.

✠ CONSTANTIVS DISCOLIO
FRATRI SVO BENEMERENTI
QVI VIXIT ANNIS PLVS MINVS
LXXII . BENEMERENTI IN PACE

Exscripti Ficonius.

T t

✠ PX.;

P XP., id est: CHRISTO. Sicuti enim gentiles D. M., ita Christiani sanctum CHRISTI nomen hoc chrifimo, seu monogrammate expressum suis sepulcris quandoque adnotabant. De quo erudite disserit Burchardus Menchenius. Quoniam vero ex altero hujus lapidis latere alia extat inscriptio eademque paganica, libeat illam hic apponere:

Q. M E D I C V S A V G L I B.
A S O L O S I B I F E C I T
H O C C E P O T A F I V ^{sc} Q V I
N T A V I T A L I S F I L I A M E A
P O S S I D E B E T ^{sc} S I N E C O N T R O
V E R S I A

CEPOTAFIV, hoc est *Cenotaphium*, quod hic sumitur pro sepulcro, non vero pro monumento honorario, ut alibi. Haec autem inscriptio interiori Christiani illius tumuli partem respiciebat, ut non raro contigit. Christiani enim pauperes ad suorum cineres occludendos iis quandoque inscriptis gentilium saxis utebantur. quo factum est, ut in Coemeteriis Christianorum profanae interdum Ethnicorum inscriptiones reperiantur. Quod jam ab eruditis est observatum.

Ibi-

Ibidem.

P P V R S V L A
 A C C E P T A S I S
 I N C R I S T O *sc*

Ficoronius exscripsit.

Romae, prope S. Sixti aedem.

O P P I A E C . L
 T H E A N O N I S
 O S S A H I C
 S V N T S I T A A D
 V I I . K . I V L
 G N . L E N T . M . C R A S . C O S .

Idem exscripsit.

Non alia me sane ratio movit Inſcriptionem
 hanc inter Chriſtianas commiſcendi, quam Calen-
 darum annotatio, quas Joannes Mabillonius vir do-
 ctiffimus in epiftola de cultu SS. Ignotorum num. vi.
 nunquam in paganorum tumulis ſe legiſſe meminit.
 Id autem ſecus eſſe, Oppiae iſtius inſcriptio apertiffi-
 me oſtendit. Nota enim Gnei Lentruli, & M. Craſſi
 Auguris Conſulatus inſignitur, qui ad annum perti-
 net DCCXL. ab U. C., & ante Chriſtum natum.
 fere 15.

T t ij

Ibi-

Ibidem.

CINTIAE . B . M . IN P .
 Q . V . AN . P . M . XXV . M . I .
~~E~~ . V . DEP . ~~E~~ V . NON . O
 CTOB . VALENTINIANO . AVGG . IIII

Exscripsit idem.

AVGG., nempe Valentiniano III., & Valente III. Augustis Consulibus. Qui Consulatus ad annum U. C. MCXXVI., aerae Christianae 373. in factis notatur.

Ibidem.

HIC REQUIESCET ^{sc} QVOD VVLT DEVS HONESTE RECORDATIONES ^{sc} VIR QVI VICXIT ^{sc} ANNOS L.. DEPOSITVS IN PACE
 DIE V IDVS OCTOBRES CONSS. DD. NN
 ARCADIO AVG. QVATER ET HONORIO AVG TER CONSVLIBVS

Exscripsit idem.

CONSS., id est *Consulibus*: quae vox abundat, quum iterum suo loco sit repetita. DD. NN. *Dominis nostris*. Horum autem Augustorum Consulatus ad annum spectat U. C. MCXLIX., Christi 396.

Nolae

*Nolae repertum, nunc Neapoli apud
D. Ferdinandum Sanfelicius.*

K A L . M A R T
F O R T V N A T V S
I N P A C E

sc

Antonius Sanfelicius dedit.

In lateritio.

INNOCENTIVS NEOPHITVS
VIXIT ANNI *sc* XXIII

Exscripsi.

Romae.

.
.
V I X . A N N I I I
D E C E S S I T . V I I . I D V S
F E B R A R I A S *sc*
A E L I A . S Y N C L E T I C E
M A T E R . F I L I A E
B . M . F .

Exscripsi.

Ibidem.

M A R C I A N V S
Q V I B I X I T . A N
X X I I I I . M E . I I . ~~D~~ I I
I N P A C E

Exscripsi.

In

In Coemeterio Cyriacae .

IRENEVS VIXIT ANNOS XVI
DEFVNCTVS *sc* EST V IDVS
F F B R A R I A S

Fontaninus exscripsit .

Ibidem .

IANVARIVS LIBERIAE
COIVGI IN P A C E .

Exscripsit idem .

Ibidem .

MIRAE INNOCENTIAE DRA
C O N T I . Q V I *sc*
VIXIT ANN. V. M. X. ~~D~~. XI
DORMIT IN PACE

Exscripsit idem .

Ibidem .

TIMOTEVS *sc* ET PANNOSVS LAZA
R O D V L C I S S I M O F R A T R I
M E R E R E N T I *sc* V I X I T A N N I S
P M XXVIII HABVIT VXO
R E M I N P R O V . H I S P A
N I A M E N S E S D V O
Q V I E S C I T I N P A C E

Exscripsit idem .

Ibi-

Ibidem.

D O M I T I
I N P A C E
L E A F E C I T *sc*

Exscripsit idem.

Romae, in Basilica S. Pauli.

ABIENTIA . CESQVET IN PACE
DEPOSITA . XIII. KAL. MAR
QVAE. VIXI *sc* ANNIS L MEN. I. IDIES *sc* VII

Rossinus exscripsit.

CESQVET, pro *requiescit*. De quo paganica
inscriptio exemplum aliud praebet in Thes. Gruteri
pag. DLXIX. 12. IDIES, pro *et dies*.

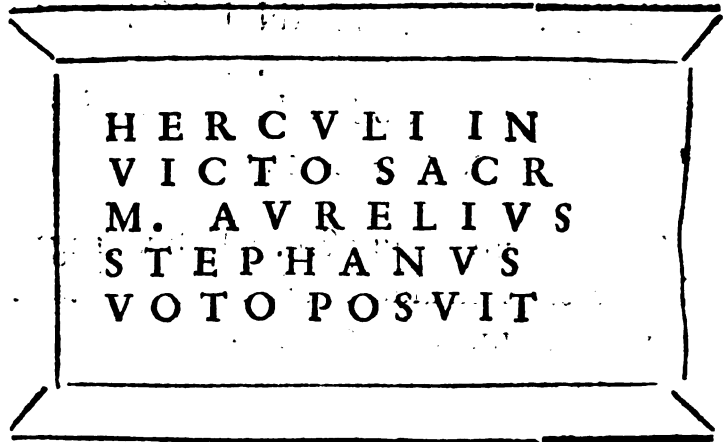
F I N I S.

OMISSA;

O M I S S A .

Ad inscriptiones Votivas adde :

*Basis e Tiburtino lapide in vinea J. Baptistae Valentis
prope Marinum .*

Exscripsi .

Basis prope Piscinam mirabilem .

DEO MERCVRIO . EX . VOTO . LIBES ^{sc} SOLVIT
L. PONTIVS . SEVERVS I . . D

Antonius Sanfelicius dedit .

In

*In lamina aerea nuper in Latio reperta
prope Lugnanum.*

GN. FLACCVS Q FVL F DE
CVMAM PARTEM HERCV
LI ET PRO REDITV FELI
CISSIMO EX AFRICA VI
BI FRATRIS ET PRO SAL
PETINAE MATRIS SIGNA
AVREA FORTVNAE PRAEN
ET FERONIAE SANCTIS
SIMAE DD T VINIO COS

Ficoronius dedit.

DECVMAM PARTEM HERCVLI., id est decimam
suorum bonorum partem Herculi dono dat. Ea enim
erat divitum consuetudo, ut Herculi voventes deci-
mas ei offerrent. Unde Plautus in Bacch. act. iv. sc. iv.
vers. 15.

*Si frugi est, Herculem fecit ex patre: decumam
partem ei*

Dedit, sibi novem abstulit.

& in Trucul. act. ii. sc. vii. vers. 10.

Nam jam de hoc obsonio, de mina una deminui

*Modo quinque nummos: mihi detraxi partem
Herculaneam.*

FORTVNAE PRAEN. Fortunae Praenestinae, de cujus
templo, & sortibus quae dici possunt Suaresius eru-
dite congeffit. FERONIAE. Junoni nempe virgini;
de qua Vergil. Aeneid. lib. vii. vers. 799.

V U

quis

quis Juppiter Anxurus arvis

Praefidet, & viridi gaudens Feronia luco.

Ad quod Servius: *Apud Circeos & Rutulos Juno virgo colebatur, quae Feronia dicta est.* T. VINIO COS. hoc est anno U. C. DCCCXXI. a Parilibus, aerae Christianae 69. In Consulatus ordinariis adnotandis tritum est admodum eruditis, quod si alter Consul post initum Calendis Januariis Consulatum e vita excesserat, adhuc tamen ejus pariter nomine annus reliquus decurrebat, uti de hoc ex Fastis Consularibus innumera propemodum exempla desumi possent. Quae regula tamen hic servata non esse videtur. Galba enim, postquam menses septem, & dies totidem imperaverat, decima quinta hujus secundi sui Consulatus die extincto, quia T. Vinius Crispus ejus collega solus in Consulatu remansit, ejus propterea nomen tantum in hac lamina signatum fuisse credimus. In aliis autem Inscriptionibus, quae extant apud Gruter. pag. CLXXXIX. 3. 4. eodem Consulatu insignes, Galbae nomen nusquam omittitur.

Ibi

*Ibidem, ex museo M. Antonii Sabatini.
Lamina aerea.*

M·MINDIOS·L·FI
P·CONDETIOS·VA·FI
AIDILES·VICESMA·PARTI
APOLLONES·DEDERI

Apollini vigesimam suorum bonorum partem veteres vovisse, haec lamina monet, quae quidem ex characterum praecipue ductibus, antiqua admodum arguitur. *Apollones* pro *Apollini*: *Vicesma* *parti* pro *vigesimam partem*: *Dederi* pro *dedere*. De quo apud Gruterum exempla non his omnino dissimilia habentur.

vu ij

Ad

Ad Sepulcrales :

Romae, olim in aedibus Fabretti.

D. . M.

C. LVCILI. HESPE
RINI. QVI. VIX. AN
N. XVI. DIB. ^{sc} VI
ET. I. FRVGINI QVAR
TI. FECIT. PRIMITIVVS
GLYCERI. AVGVSTI. VIKARIVS

Fontaninus exscripsit.

AVGVSTI. VIKARIVS., servus nempe, qui Augusto suam pro alio vicariam operam praestabat. Atque ita apud Gruterum, Reinesium, & Fabretum non in Augustorum tantum, sed in aliorum etiam privatis familiis non unus vicarius servus occurrit. De quibus jocosè Horat. Serm. lib. II. sat. VII. vers. 79.

*Sive vicarius est, qui servo paret, uti mos
Vester ait, seu conservus.*

*Neapoli, in hortis Antonii Judices Principis Cellamarii
viri antiquitatum amantissimi.*

D. . M.

IVLIAE. PETRONIAE. NATION
ITALAE. QVAE. VIXIT. ANN̄ XXVIII.
M. II. D. XXIII. CONIVG. AMANTISS.
M. AVREL. MARCIANVS. MARIT. B. M. F.

Rondinellus.

Romae,

Romae, in aedibus Columnensibus.

...ALVIO . M. L. SECVNDO
 ...AMVLARIO . DE CIRCO
 FLAMINIO
 ...A. M. L. PHAEDIME . PATRON
 ... S V I S Q V E

Exscripsi.

Inscriptionem hanc ita supplendam esse putamus. *M. Salvio M. L. Secundo Nummulario de Circo Flaminio Salvio M. L. Phaedime Patrono B. M. suisque*. Nummulariorum autem munus quod fuerit Guthérius explicat lib. iii. cap. xix. de Offic. Domus Augustae, aitque vel nummorum permutatores, vel eorundem aestimatores fuisse.

DEORUM . VIRORUMQUE ET . MULIERUM . NOMINA

ET . COGNOMINA . IN . INSCRIPTIONIBUS

CONTENTA .

Christiana hoc † signo praenotantur . Prior
numerus paginam; alter illius paginae
Inscriptionem denotat .

A

† A <i>Bientia</i> 335. II.	<i>Aelia Saturnina</i> 230.
<i>L. Abuccius Phileros</i> 283. II.	II.
<i>Accimne</i> 279. III.	† <i>Aelia Syncletice</i> 333.
<i>Accimne Eupolis</i> 221.	III.
II.	<i>P. Aelius Anthus</i> 207. III.
<i>Acilia Maximilla</i> 214.	<i>M. Aelius Aurelius Caesar</i>
I.	189.
<i>Acilia Romana</i> 223.	<i>T. Aelius Dionysius</i> 205.
<i>Acilianus</i> 223.	<i>T. Aelius Epaphroditus</i>
C. <i>Acilius Eros</i> 223.	206. II.
<i>Acutia Irene</i> 268. II.	<i>T. Aelius Hadrianus Antoninus Aug. Pius</i>
Q. <i>Acutius Trypho</i> 268. II.	189.
<i>Acutus</i> 278. I.	<i>P. Aelius Heron</i> 238. I.
<i>Aecianus Genialis</i> 287.	<i>P. Aelius Julianus</i> 210.
I.	<i>Aelius Perseus</i> 205.
<i>Aelia Ammias</i> 206. II.	<i>T. Aelius Aug. lib. Silvianus</i> 281.
<i>Aelia Callitices</i> 205.	<i>P. Aelius Urbanus</i> 239.
<i>Aelia Concordia</i> 303.	III.
III.	<i>Aemilia Faustina</i> 269.
<i>Aelia Dione</i> 276.	II.
<i>Aelia Nicolai</i> 286. II.	

Q. Ac-

- Q. *Aemilius Antinous* 269.
 II.
Aetria Secunda 212. II.
Afinia Trophime 244.
 II.
Agata Materides 224.
 II.
Agathopus 229. II.
Agatberides 239. II.
Αγριππὶνα Agrippina.
 316.
Alcimiades Rusticus
Minicianus 237. I.
Alexander 208. II.
Ampelides 229. I.
Ampilius 309. I.
Anna Dionysias 292. II.
Annea Tycbe 219. I.
Annia Victoria 284. II.
 C. *Annius Draco* 292. II.
 C. *Annius Tyrannus* 314. I.
 T. *Anonius Bojonius Chry-*
santus 323.
Anteros 289. II.
Antinia Prima 246.
Antinia Priscilla 246.
Antiochus 289. II.
Antistius Hilarius 219.
 II.
Antonia Laticbe 294. I.
Antonia Restituta 288.
Antoninus Aug. Pius
 187.
M. Antonius 291. I.
- Antonius Aristo Junior*
 290. I.
M. Antonius Capito 288. I.
 L. *Antonius Diadumenius*
 246.
 G. *Antonius Euscus* 291. I.
 C. *Antonius Felix* 291. I.
Antonius Renus 289. II.
Antonius Rufus 296. I.
 C. *Antus Hedimus* 291. I.
Apelles 257. I.
Apollo 181. 339.
Aponia Delphis 284. I.
 L. *Aponius Chryseros* 284.
 I.
Aprio 261. I.
 † *Arcadius Aug.* 332. II.
 Q. *Arrenius Primitivus*
 307.
Arria Onfale 251. II.
 L. *Arrius Faruse* 251. II.
 CL. *Asclepius* 309. III.
Asellus 230. I.
 C. *Asinius C. F. Gallus*
 313.
Assa 236. I.
M. Atilius Cerialis 243. I.
M. Atilius Maximus 212.
 II.
 P. *Atilius Philetus* 242. II.
Atinia Prima 246. II.
Atinia Priscilla 246. II.
 L. *Atinius Diadumenus*
 246. II.
- L. Ati-

- L. *Atimius Eutychus* 234. II.
Atroma Anthusa 234. II.
Attia Scyrenes 222. II.
Attia P. L. Secunda
 224. I.
 L. *Attius Eutychus* 222. II.
 P. *Attius P. L. Nereus*
 224. I.
 Q. *Attius Hermes* 304. II.
Auctus 289. II.
Ausidia Epteuxis 227.
 III.
Aulius Cerdo 234. I.
 Sex. *Avonius Epaphroditus*
 247. I.
Aurelia Concordia 303.
 III.
Aurelia Epicharmis
 303. II.
Aurelia Fortunata 277.
 III.
Aurelia Marcilla 203. I.
Aurelia Nice 295. II.
Aurelia Sabina 249. I.
Aurelia Theagenia 217.
 I.
Aurelius Acpietetus
 304. I.
Aurelius Alexander
 ... analigearius 183.
 M. *Aurelius Annius Nepos*
 249. I.
- M. *Aurelius Antoninus*
 Aug. 323.
 M. *Aurelius Antoninus*
 Aug. F. 315. II.
Aurelius Cajanus 289. I.
Aurelius Domnio 289. I.
 M. *Aurelius Marcianus*
 340. II.
Aurelius Maximus
 292. I.
Aurelius Mucianus
 310.
Aurelius Rhodo 304. I.
Aurelius Samus 289. I.
 L. *Aurelius Severus* 174.
 T. *Aurelius Stephanus*
 242. I.
 M. *Aurelius Stephanus*
 336. I.
Aurelius Torsa 201. II.
 L. *Aurelius Verus* Aug.
 323.
Aurelius Victor Augenti
 tius 328.
 M. *Aurelius M. F. Gal.*
Vivinnacius 295. II.
- B
- Babbia Agathemerides*
 305. I.
Bacchylus Caesaris ser-
vus 267. I.
Barbaricaris 303. I.
 M. Bar-

- M. Barbatius Titullus* 201. I.
Bassaea Manilia Secunda 242. I.
L. Bassenus pro Passienus Ulpianus 261. I.
Brinnia Marciana 295. I.
- C**
- Callidia Faustina* 211. I.
Callistrate 208. II.
Callistus 208. II. 280. II.
C. Callistus 252. III.
Calpurnius Silenus 291. I.
Calpurnius Sozomenus 224. II.
M. Caluius 180.
Calybenes 304. II.
Cantinia Eutychia 258. II.
Caristus Adauctus 213. II.
Cassia Charis 309. II.
Cassia Spicula 239. I.
N. Cassicius Phoebus 208. I.
C. Cassius Camillus 327. II.
Castor 180.
- Castor Agathopas* 218. I.
Cattia Fortunata 272.
Q. Cecilius Philetus 234. II.
Ceprocla 236. I.
Cessus 291. I.
Cestia L. L. Abte 235.
L. Cestius L. L. Aphrodisius 235.
Cestius Helico 235.
L. Cestius L. L. Menippus 235.
Cestius Menodotus 235.
L. Cestius L. L. Nicephorus 235.
Cestius Sara 231.
L. Cestius L. L. Sasas 235.
L. Cestius L. L. Thoas 235.
Chrysantus 189.
Chrysario 276.
Cincia Prima 219. III.
Cincia Thaliusa 202. II.
Cincius Januarius 227. II.
Cincius Proculus 227. II.
† *Cintia* 332. I.
Q. Cissonius Prior 213. I.
Claudia Antoniae lib. Lachne 278. III.
Claudia Aphrodisia 231. I.
Claudia Filete 249. II.
Clau-

- Claudia Helpis* 232. I.
Claudia Hilariona 241.
 II.
Κλαυδία Γαλαρύνη
Claudia Thallise
 233. II.
Claudia Venusta 218.
 II.
Ti. Claudius Aug. L. Dioscorus 283. I. I.
Ti. Claudius Epitropus
 240. II.
Ti. Claudius Aug. L. Euntetes 209. II.
Ti. Claudius Eusehemus
 270. II.
Ti. Claudius Aug. L. Eutichus 209. II.
Ti. Claudius Eutychianus
 249. II.
Ti. Claudius Aug. L. Hermia 267. II.
Ti. Claudius Hermes 227.
 III. 270. II.
Ti. Claudius Ti. filius Rom. Justus 319.
Ti. Claudius Magnus 253.
 II.
Ti. Claudius Marinus 286.
 II.
Ti. Claudius Onesimus 211.
 I.
Τι. Κλαυδῖος Ὀπισίμος
Α. περ. Καί. Τι. Claudius Opimus lib. Caes. 233. II.
Ti. Claudius Pace. 297.
 I.
Ti. Claudius Priscus Scandianus 270. II.
Ti. Claudius Stasylus 251.
 II.
Κλαυδῖος Βεϊταλῖος
Claudius Vitalis
 233. II.
Clemens 230. I.
Clodia Lampas 273.
 II.
Clodia Lampas Junior
 273. II.
Clodia Piroclea 288.
 III.
Clodia Secunda 299.
 II.
P. Clodius D. L. 225. I.
P. Clodius Festus 274. I.
 † *Clodius Hermogenianus Olybrius* 326.
P. Clodius Hyllus 273.
P. Clodius Januarius 273.
P. Clodius Telephorus
 253. II.
Cocceja Auge 307.
Cocceja Herais 206. I.
M. Coccejus Crescentis F.
 307.
 xx ij *M. Coc-*

M. Coccejus Zosimus 290.
II.

L. Cominius 291. I.
Communis 233. I.

P. Condetius 339.

† *Constantius* 329. III.

Cornelia M. F. Auge
203. II.

Cornelia Musa 224. III.

M. Cornelius Apollonius
203. II.

L. Cornelius Felix 240. I.

Q. *Cranius Aelianus Gen-*
tilis 253. I.

Q. *Cranias Scymnus* 253.
I.

M. Crassus 331. II.

L. Curtius Lalus 275. I.

D

Decidia Lasciva 254. II.

Deo, in cuius tutela do-
mus est 182.

† *Discolius* 329. III.

Diogenes Aug. Ser.
276. II.

Diuppaneus Euprepes
Sterissae F. 242. II.

Domitilla Lentini Sa-
bini F. Imp. Vespas-
siani Neptis 318. II.

† *Domitius* 335. I.

L. Domitius 174.

Donata 240. I. 255.
III.

Donatus Aug. Verna-
203. I.

L. Dunnius Apella 314. I.

E

Euarestus 185. 283.
I.

Eugilia Auge 203. II.

Eunus Seleuci F. An-
tiocus 282. I.

Euplia 231. II.

Eupolis 279. III.

Eurifus 230. I.

Eustatia 288. II.

Eutyches 216. 217. III.
243. II. 266.

Eutychia 257. II.

Eutychius 291. I.

Expeditus 266. II.

F

Fabia Justa 309. III.

L. Fabius Crescens 309.
III.

Q. *Fabius Maximus L. Zo-*
no 320. II.

Q. *Fabius Maximorum L.*
Amicus 320. II.

C. Fannius C. F. Hellani-
cus 211. II.

Favor

- Favor* 289. II.
Felicio 289. II.
Feliciſſimus 243. II.
Felicitas 271. I.
Felicia 237. II.
Felix 230. I.
Felix Caesaris Ser. Fabianus 273. I.
Felix Faſtiniſſimus 271. I.
Felix Foſſor 271. I.
Felix Aug. L. 290. III.
Feroniae Sanctiſſimae 337.
Firma Oviniſſimum 219. II.
Gn. Flaccus. Q. Ful. F. 337.
Flaminius Teleſphor 179. 239.
Flavia Helpis 247. III. 279. II.
Flavia Secunda 246. II.
Flavia Tyrannis 212. I.
Flavius Alexander Aug. lib. 285. I.
Flavius Glycarion 284. II.
Flavius Hermes 227. III.
Flavius Longinus 323.
T. Flavius Marinus 255. I.
T. Flavius Paris 287. I.
T. Flavius Sabinus 279. II.
- A. Flavius Theophilianus* 256. II.
T. Flavius Aug. L. Venuſtus 209. II.
Florus 289. II.
Folia Aucia 270. I.
Folia Januaria 270. I.
C. Fonteſus Herma 391. I.
Fortunae Praeneſtinae 337.
Fortunata 231. II.
† Fortunatus 333. I.
Fuficia Alexandra 269. II.
Fulvia Catellis 221. I.
M. Fulvius Diomedes 221. I.
Furia Primigenia 265. II.
- G
- C. Gallonius Abaſcantus* 208. II.
M. Gavius L. F. Gal. 318. I.
C. Gellius Priſcus 294. II.
Gemellinus Valerianus Publicus 200. I.
Genio Coloniae Puteolanor. 189. & 196.
Sanctiſſimo Deo 193.
Genio ſancto Caſtrorum Peregrinorum 183.
Genius Alotianus 185. Ger-

Germanicus Ti. Aug.

F. 317. II.

Glucerus 340. I.

Gratte C. F. 318. II.

H

Hadrianus Aug. 312.

Helvius Abbas 206. I.

Herculi 337.

Herculi Invidio 336. II.

*Herennia Rhodine 304.
II.*

*Herennius Fortunatus
304. II.*

*Herenuleja Aschantides
255. II.*

*Herenuleja Primitiva
255. II.*

Herma 239. III. 291.

Hermes 303. I.

*Hermippus Aug. lib.
285. II.*

Herusines 230. I.

Hesper 204. II.

Hisuchrysus 207. III.

† *Honorius Aug. 332. II.*

*Hospes Soterichus 228.
I.*

Hygia 298. II.

I

Ianuarina 250. III.

† *Ianuarius 334. II.*

† *Innocentius Neophitus
333. II.*

C. Irena 225. I.

† *Ireneus 334. I.*

Iulia Amanda 247. II.

Iulia Aphrodisca 290. I.

Iulia Atticilla 202. I.

Iulia Aura 267. II.

Iulia Eutychia 234. I.

Iulia Fortunata 211. I.

*Iulia Germanici Caes.
filii 278.*

Iulia Graphis 285. I.

*Iulia M. L. Helena
289. II.*

Iulia Hygia 213. I.

*Iulia Mammæa Aug.
217. II.*

Iulia Moschis 202. I.

Iulia Petronia 340. II.

Iulia Primitiva 209. I.

Iulia Romula 226. I.

Iulia Severa 275. II.

*Iulia C. F. Sinigorides
222. I.*

Iulia C. F. Vera 228. I.

*C. Iulius Agatopus 222.
I.*

*C. Iulius Antenacus 209.
I. 228. II.*

M. Iu-

- M. Iulius Aper* 202. I.
M. Iulius M. F. Vol. At-
ticus 202. I.
C. Iulius Diodorus 297. I.
Iulius Eutyches 249. II.
Iulius Fruginus Quar-
tus 340. I.
Iulius Hermogenes 288.
 II.
C. Iulius C. F. Iulianus
 209. I.
C. Iulius Augusti L. Lochus
Quintilianus 302.
 II.
M. Iulius Nicostrotus 202.
 I.
C. Iulius Ponticus 294. I.
Iulius Ponticus 294. I.
C. Iulius Primigenius
 265.
C. Iulius Severus 227. I.
C. Iulius Trophimus 226.
Iunia Merope 245. I.
D. Iunius D. F. Clau. Cer-
tus 305. II.
Sex. Iunius Onesimus 245.
 I.
Iuppiter Damascenus
 187.

 L
L. Laberius Apollonius +
Larus 230. I.
 + *Lazarus* 334. IV.
 + *Lea* 335. I.
Leontinus Sabinas 318.
 II.
Gn. Lentulus 331. II.
 + *Liberia* 334. II.
Licinius Onesimus 244.
 I.
Linia Perpetua 283. II.
Livius Philetus 207. II.
Livius Rufinus 207. II.
Luccia Redempta 208. I.
Luceja Aelpis 224. II.
Lucia Amonilla 288.
 III.
Lucia Celerina Victoria
 286. I.
C. Lucilius Hesperinus
 340. I.
L. Lucretius Martialis
 256. I.
Lutytius 291.

 M
Magna 240. II.
Mamertinus 328.
Manlia Junia 243. I.
Marcellinus 174.
Marcia Aura 287. I.
Marcia Secunda 262.
 II. 265. I.
 + *Marcianus* 333. IV.
Marcia Gratus 177.
C. Mar-

C. *Marcius L. F. L. N.*

Censorinus 313.

Maria A. F. Prima
320. II.

Maximilla 244. II.

Maximus 217. II.

Q. *Medicus* 330.

Mercurius 291. I.

Deo Mercurio 336. II.

Messia Januaria 287.

Messia Exoche 220. IV.

P. *Messius Gaudius* 220.
IV.

L. *Messius Rusticus* 312.

Mestria Eubodia 297.

II.

Milius Vitalis 291.

M. *Mindius L. filius* 233.

II.

L. *Mindius Strenion* 339.

T. *Minisius Hilarianus*

241. II.

T. *Minisius Longinus* 241.

II.

† *Mira Innocentia Dra-*
contis 334. III.

Mucia Veneria 227. I.

L. *Mumius Fortunatus*

251.

Munatia Fesla 226.

III.

274. I.

L. *Munatius Planci L. So-*
stratus 314. II.

N

Narcia Taurina 211.
II.

Nemesius Mercurius
291. I.

Nemonia Calliste 193.

Nemonia Januaria
193.

M. *Nemonius Callistus*
187.

Nemonius Eutyches
193.

M. *Nemonius M. F. Euty-*
chianus 193.

M. *Nemonius M. F. Pal-*
Eutychianus 187.

M. *Nemonius M. F. Ge-*
mellianus 193.

M. *Nemonius M. F. Lugu-*
rinus 196..

M. *Nemonius M. F. Sabi-*
nus Felix 196.

Divus Nerva 312.

Nevia Hermione 241.
I.

Nevitta 328.

Q. *Nevius Marcianus*
300. I.

Nicephor 291. I.

Nicephorianus 303. III.

Nicephorus 291. I.

L. *Nicobolus* 304. I.

Nicostratus 277. I.

Nonius

Nonius Victor Olym- C. *Octavius Primus* 215.
pius 328. II.
P. Novius Primigenius *Opicernia Primigenia*
 216. 226. II.
Numidoria Fortunata *Oppia C. L. Theanonis*
 217. II. 331. II.
Numisia Filicitas 210. *Orchivia Damalini*
Cn. Numisius Primus 210. 273. I.
L. Numitorius Privatus P. *Ortensius Severus* 309.
 230. II. II.
Sex. Numitorius Licinus *Oscia Irene Pia* 238. II.
 237. II. C. *Otacilius Castellanus*
C. Nummius C. fil. Fal. 217. I.
Constans 321. *Ovinus Thamyrys* 219.
Nymphidia 252. II. II.
Nymphidius 252. II.

O

P

Octavia 201. I. 215. II. *Pacatus* 220. III.
Octavia Censorina 290. P. *Paccius Philetus* II. vir
 III. 318. I.
Octavia Epitexis 263. P. *Paeilius* 324.
 I. *Paetumeja D. L. Urba-*
Octavia Nebris 282. *na* 245. II.
 II. D. *Paetumejus D. L. Stra-*
Octavia Polla 280. III. *bo* 245. II.
Octavius Corinthianus M. *Pacuvius Epaphroditia-*
 204. I. nus 219. I.
P. Octavius Karus 204. *Pacuvius Epaphroditus*
 I. 219. I.
Octavius Karus 204. I. L. *Pacuvius Narcisanus*
 226. II.
Q. Octavius Memor 282. L. *Pacuvius Reslitutus*
 II. 219. I. 239. I.
 y y L. *Pac-*

<i>L. Pacnius Alexander</i>	<i>Passenia Sabina</i> 263.
214. I.	I.
† <i>Pannofus</i> 334. IV.	<i>L. Passenius Saturninus</i>
<i>Papiria J. L. Athenais</i>	260. II.
320. II.	<i>L. Passenius Trophimus</i>
<i>Papiria magna</i> 274. II.	264. I. II.
<i>Papirius Athenainis L.</i>	<i>L. Passenus Chrysantus</i>
<i>Anteros</i> 320. II.	259. II.
<i>L. Passenius Caricus</i> 258.	<i>L. Passenus Diopithes</i>
III. 262. I.	263. II.
<i>L. Passenius L. F. Probus</i>	<i>L. Passenus Eros</i> 258. I.
264. I.	261. II. III.
<i>Passena Aelte</i> 263. II.	<i>L. Passenus Erotis L. Eu-</i>
<i>Passena Athenais</i> 30.	<i>taetus</i> 261. III.
I.	<i>Passenas Felix</i> 258. I.
<i>Passena Chresle</i> 263.	<i>L. Passenas Hellus</i> 263.
III.	III.
<i>Passena L. F. Grata</i>	<i>L. Passenus Heracla</i> 262.
258. I.	II. 265. I.
<i>Passena Hellis</i> 258.	<i>L. Passenus L. F. Magnus</i>
II.	258. I. 262. III.
<i>Passena Helpis</i> 260.	<i>L. Passenus Maximus</i>
I.	258. II.
<i>Passena L. F. Quar-</i>	<i>Passenus Primigenius</i>
<i>tilla</i> 258. I.	260. III.
<i>Passena Sabina</i> 257.	<i>Passenus Stephanus</i>
III.	260. III.
<i>Passena Sacmes</i> 257.	<i>L. Passenas Stephanus</i>
III.	262. II.
<i>Passena Trofime</i> 259.	<i>L. Passenus Ulpianus</i> vide
II.	<i>Passenus</i> 261. I.
<i>Passena Zosimae</i> 261.	<i>L. Passenus pro Passienus</i>
III.	<i>Crispus</i> 257. III.
<i>Passenia Epiteuxis</i> 264.	<i>Parthenius</i> 267. III.
II.	<i>Pati-</i>

- Patinius Heracla* 202.
 II.
Cl. Paulina 310.
L. Percennius 293. II.
Petilia Crestena 342.
Petillia Clymene 236.
 II.
Petina 337.
Petronius Fortunatus
 286. I.
L. Petrucchia Acilia Ma-
ximilla 214. II.
L. Peturcius Carpus 214.
 I.
Philargirus 276. I.
Philippus Rustianus
Publicus 278. III.
Pipidia Helpis 248. III.
Pipidia Secunda 248.
 III.
Pisus Acliorum 277. II.
Piteros 301. II.
Cn. Pitius Primigenius
 305. I.
Pius Marullus 254. I.
Plelia Tyrannis 275. I.
Plaetoria Augaeni con-
jux 303. I.
Plinia Cycas 301. I.
Plinia Ingenua 301. I.
M. Plinius Faustus 301. I.
Plotia Arescusa 225.
 II.
Pollux 180.
- Pompeja Q.F.* 301. II.
Pompeja Euthenia 281.
 II.
L. Pompejus Asiaticus
 299. I.
M. Pompejus 299. I.
Pompejus Mascannanus
 291.
Q. Pompejus T. L. Pam-
philus 301. II.
Pomponia Felicitas
 248. I.
Pomponia Quinta
 207. I.
Pomponia Successa 207.
 I.
Pomponius Artemido-
rus 248. I.
Q. Pomponius Cladius
 236. II.
Q. Pomponius Emeses 207.
 I.
L. Pontius Severus 336.
 II.
Porcia Paullina 250.
 III.
L. Porcius Castresis 280.
 III.
Portunius Polytimus
 238. II.
Primigenia Rhodini
 255. III.
Primigenius duorum
Domitior Ser. 327. I.
Pri-

Primitivus 304. II.

Primitivus Gluceri

340. I.

Priscus T. Flavi Poly-
cliti V. Q. Ser. 302. I.

Privata 247. III.

Privatus 232. II.

Publicia Donata 250.

I.

Publicia Hygia 250. I.

P. Publius Crescens 279.

I.

P. Publius Primus 279. I.

Q

Quinta Vitalis 330.

† *Quod vult Deus* 332. II.

R

C. Ratinius Firmus 181.

Raecia Sabina 260. I.

Romulus 291. I.

Rufina 251. I.

Ruffa 245. III.

Ruffus Hyle 245. III.

S

Sabinus 303. I.

C. Sallustius Marcianus
295. I.

Salvia M. L. Phaedime

341.

Salvillus 244. III.

M. Salvius M. L. Secundus

341.

Satrius Silo 318. II.

Secunda 216. 242. I.

266. II.

Secundina 213. II.

L. Sadius 232. III.

Seja Musa 210.

C. Sejus Vitalis 272. I.

Sempronia J. L. Hek-
na 217. III.

Septembris 200. I.

C. Septimius Decianus

251. I.

L. Septimius Severus Pius
Pertinax Aug. N.

315. II.

Sergia Prima 270. II.

Severa 208. II. 280. I.

Severus Aug. lib. 275.

II.

Silia Venusta 244. I.

Q. Silicius Silvanus 287.

II.

Silvano Deo praesenti

177. 179.

Silvanus Sanctissimus

179.

Silvanus 252. III.

Soli inuito Mithrae

174.

Som-

Somno aeternali 242. I.
Soterichus 228. I.
Spes 280. III.
P. Stajus Agathopus 261.
 II.
T. Statilius Eucrates 248.
 II.
T. Statilius Eucrates 266.
 III.
L. Statius Hermes 291. I.
Straton Aug. lib. 272.
 II.
Suettia Psyche 256. I.
Sullatius Pollo 280.
 III.
Supplicia Fausta 244.
 III.
L. Surdinus Saturninus
 299. II.

T

L. Tampus L. L. 289. II.
C. Terentius Longinus Or-
no 292. III.
Thalamus 283.
M. Thurius Graptus 232.
 III.
Tigellia Restuta 266. I.
M. Tigellius Restutus 266.
 I.
Timothea 237. III.
 † *Timotheus* 334. IV.
Titia Successa 229. II.

Titius Agathopus Cy-
rius 229. II.
M. Titus Chresimus 244.
 II.
Q. Titius Eros 220. I.
Q. Titius Silvanus 287. II.
Toreute 267. I.
Trajanus Imp. 312.
 321.
Trebellia Graphice
 302. I.
M. Trebellius Argolicus
 302. I.
Triumphalis 253. II.
Trophimus 255. III.
Cn. Tuccius Evanthi F.
 220. II.
M. Tullius M. L. Timo
 289. II.
Tullus Titanus 292.
 III.
Turelius Fuscus 212. I.
Turrana Paezusa
 247. I.
L. Tuticassius Firmus 241.
 I.
Tyche 287. I.
Tytia Eutychia 229.
 II.

V

† *Valentinianus Aug.*
 332. I.
Vak-

- Valeria Ammia* 294. II.
Valeria Creysades 271.
 II.
Valeria Fortunata 271.
 II.
Valeria Marcia 299. I.
Valeria Sabbathides
 238. I.
Valeria Tosime 237. I.
M. Valerius Abascantus
 278. II.
M. Valerius As. 298. I.
Valerius 293. I.
P. Valerius Felicianus
 268. I.
C. Valerius Germanus
 297. II.
M. Valerius Hermes 268. I.
L. Valerius Justus 293.
 I.
L. Valerius Martialis
 298. I.
M. Valerius Maxentius
 315. I.
M. Valerius Pudens 323.
Valerius Romulus 315.
 I.
M. Valerius Saturninus
 278.
Varia Priscilla Nym-
phidia 204. II.
Varinia Helena 293. I.
C. Vebilius Perpetuus
 220. III.
- C. Vebilius Priscianus*
 220. III.
Veneria 232. I.
Vergilia Celsa 246. I.
Vergilia Helice 246. I.
Vergilia Triphena 246.
 I.
M. Vergilianus Successus
 225. II.
M. Vergilius Euphemus
 246. I.
M. Vergilius Romanus
 246. I.
Verria Hygia Junior
 301. I.
M. Verrius M. L. Abascan-
tus 301. I.
M. Verrius Anthus Cycl-
dis 301. I.
M. Verrius M. F. Fal. Cel-
sus 301. I.
M. Verrius M. F. Fal.
Flaccus 301. I.
M. Verrius Primigenius
 301. I.
Verus 309. I.
Verus Evoc. Aug. 224.
 III.
Vespasianus Imp. 318.
 II.
Vestalis Aug. lib. 307.
Vestalis 307.
Q. Vetilius Rufus 252.
 I.

Vetu-

Veturia Gemina 257. I. *M. Vlpus Marullus* 200. II.
Vibia Maxima 201. *Vlpus Narcissus* 231. I.
 II. *M. Vlpus Nicanor* 237.
Vibius 337. III.
Victar 291. I. *M. Vlpus Aug. lib. Onesimus* 250. II.
Visellia Hygia 252. I. *M. Vlpus Vestalis* 307.
 L. *Visellius* 267. III. *M. Vlpus Victorinus* 230.
Vissidia Maximilla 233. II. II.
Vitalines 289. II. *Volania Ceprocla* 236. I.
Vivennia Decembris 213. I. *Volumnia Dynamides*
 236. I.
Vlpia Amanda 285. II. † *Vrsula* 331. I.
Vlpia Felicissima 254. *Vtilis* 266. II.
 I.
Vlpia Grata 200. III. Y
Vlpia Laudice 250. II.
Vlpia Nice 250. II. † *Tppolitus* 329. I.
Vlpia Primitiva 285. Z
 II.
M. Vlpus Aminnas 269. I.
M. Vlpus Cerialis 218. II. † *Zenobia* 329. II.
M. Vlpus Gallio 230. II. *Zosimus* 255. III. 261. III.

OFFICIA . ARTES . ET . PROFESSIONES

A

A *B auro patorio* 209. II.
A Cena Centurionum
 283. I.
Aedilis 339.
Aedilis adlectus in or-
dinem Decurionum
Puteolanorum 187.
Aedilis Castrorum Pe-
regrinorum 183.
Aedilis Curulis 192.
Aephe-

Aephebus Alumnus 281.

I.

Alumnus 249. II. 253.

I.

C

Centurio Leg. III. Cyrenaicae 301.

Caesaris Servus 267. I.

Coactor 270. II.

Collibertus 205.

Curator alvei, & riparum Tiberis, & cloacarum Urbis 315.

Curator Reipublicae 323.

Curatores riparum 313.

D

Discens 304.

Dispensator Aug. a fru. mento 189.

Dispensator Augusti N. 303.

Dispensator Aug. ver. na 303.

Ex Dispensatore Aug. Servus 276.

Duplaris Classis Praetoriae Misenenfis 294. I.

E

Emeritus Classis Praetoriae Misenenfis

287.

Ab Epistulis Latinis 285.

Evocatus in foro ab

Actis 321.

Ex-Praefecto Urbi 326.

F

Factione Artificum 292. III.

G

Gubernator ex classe Praetoria Misenensi 293. II.

I

II. *vir* 318.

II. *vir Curator* 323.

L

Legatus Aescalonitarum 318.

Libertus Augusti 330. & passim.

Librarius a manu 301.

Magi-

M

Magistri primi Fortunae horreorum 314.
Miles classis Praetoriae Misenenfis beneficiarius 300.
Ministrator 303.

N

Nonagenarius Classis Praetoriae Misenenfis 286.
Nutricius 258. III.
Nutrix 236.

P

Paedagogus Puerorum 209.
Plumbarius 290.
Praefectus C. A. V. 320.
Praefectus Fabrum 202.
Praefectus Leg. II. Trajanae, & Centurio II. Leg. III. Cyrenicae, & VII. Clau. 321.
Praefectus Manipularium Classis Praetoriae Ravennae 296.

Praefectus Praetoria 326.
Praepositus Velariorum 272.
Procurator a Sacris Augg. Iudiciis 177.
Procurator Scaenicus 285.
Promagister 318.

S

Sacerdos, & Aruspex publicus ex genere sacerdotum 305.
Sacerdos honoratus equo publico 187.
ab Sacrario Divi Augusti 278.
Scriba 297.
Servitor Deorum 185.
Servus Caesaris 267. I.
 & alibi.

T

Tabularius Viatorum Quaeftariorum ab aerario 302.
Tribunus Classis Praetoriae Misenenfis 292.
Tutor 227. III.

V

ex Velariis duplicariis

293.

Verna Augusti 203. I.
& alibi.

Veteranus 304.

Veteranus Augusti 212.

Veteranus Classis Prae-

toriae Misenenfis

292.

Veteranus ex Classe
Praetoria Misenenfi

288.

Vikarius Augusti 340.
 I.

TRIBS.

Claudia 305. II.

Falerina 301. I.

Galeria 295. II. 319.
 I.

Oufentina 212. II.

Palatina 187.

Romilia 319.

Voltinia 202. I.

Itala 340. II.

Italicus 295. I.

Mediolanensis 212. II.

Ponticus 294. I.

Sardus 297. II.

Syrus 288. II. 289. I.

Tremontiae natus 310.

PARIA. CONSULUM.

Arcadius Aug. III.

Honorius Aug. III.

332.

L. Aruntius

C. Claudius Marcel-
lus 192.

M. Aurelius Antoninus
Aug. III.

L. Aurelius Verus
Aug. II. 323.

Galba II.

T. Vinius 337.

Gn.

NATIONES.

Aegyptius 297. II.

Afer 287. II. 299. II.

Alexandrinus 293. I.
 298. I.

Britannicus, vel Bata-
vus 297. I.

Cyprius 292. II.

Dacus 242. II.

Graecus 304. I.

Gn. Lentulus

M. Crassus 331.

Mamertinus

Nevitta 328.

C. Marius L.F.L.N. Cen-
forinus

C. Asinius C.F. Gal-
lus 313.

Pompejanus

Avitus 310.

Valentinianus Augg.

III. subintellige ; &

Valens Aug. IIII.

332.

1. The first part of the paper discusses the importance of the study of the history of the English language. It is argued that the study of the history of the English language is essential for a full understanding of the language and its development. The paper then discusses the various factors that have influenced the development of the English language, including the influence of other languages, the influence of social and cultural changes, and the influence of technological advances.

I N D E X R E R U M.

A

- A** Edes Bellonae *pag. 26.*
 Iſidis *ibid.*
- L** Aeli Caesaris nummus a Vail-
 lantio Antonino Pio adscri-
 ptus 40. statuæ Hadriani iussu
 per totum orbem ei post mor-
 tem posita 41.
- Albanus, ALEXANDER 104.
- Alexander. Severus Antonini
 cognomen recusavit 95.
- Amphitheatrum C. Caesaris Ca-
 ligulae perperam a quibusdam
 Antiquariis Claudii nuncupa-
 tum 34. a Claudio disiectum
ibid.
- Amphitheatrum ligneum a Ne-
 rone in campo Martio excita-
 tum *ibid.*
- Amphitheatrum a J. Caesare in-
 coeptum, in aedificatione
 Mausolei Augusti destructum
ibid.
- S.** Andreae aedes cur delle Fratte
 vulgo dicatur 19.
- Angelonius, notatus 75. 77. &
 143.
- Anima Mundi ab Aegyptiis per
 serpentem indicata 135.
- Anima, ut simplicissima substan-
 tia, secundum Platonicos ignis
 naturam induit 150.
- Anonymi de mirabilibus Romae li-
 bellus fabulis plenus 6. Georgii
 Fabricii de eo iudicium
ibid. a Bernardo Montfaucon-
 nio typis traditus *ibid.*
- Anonymus Mabillonianus sup-
 plemus 12.
- Antiqua monumenta non secus
 ac religio apud gentes vulga-
 ribus erroribus obnoxia 1.
- Antonini cognomen Arriorum,
 familiae proprium 89. Post
 mortem Antonini Pii, & M.
 Aurelii Antonini in summo
 honore habitum 90. Pro fausto
 Imperii omine acceptum 91.
 Quot annis in Caesaribus Im-
 peratoribus permansit 92. In-
 tegrum semper in nummis in-
 scriptum 94.
- Antonini Pii familia 89. unde
 orta *ibid.* nomina & cognomi-
 na 88. aequitas & iustitia 43. li-
 beralitas in literatos praeci-
 pue viros 45. clementia *ibid.*
 moderatio 46. diligentia in
 Principatu administrando *ibid.*
 ejus corporis & animi descri-
 ptio *ibid.* ejus temporum feli-
 citas a Senatu varie in num-
 mis expressa 47. nummus ex
 museo Foucaultiano non an-
 tea editus 38. perrarum alte-
 rum maximi moduli numisma
 61. Nummi aliquot ex The-
 sauro Goltzii suspecti 62. Ci-
 neres in Hadriani sepulcro
 conditi 65. Templum 142.
- Antoninus Pius quo die natus
 63. ubi natus, & educatus 89.
 Fulvus, non Fulvius dicen-
 dus

INDEX. R E R U M.

- dus 88. quo die ab Hadriano
 Tribunitiam potestatem acce-
 pit 55. Quando ad supremum
 imperii fatigium euectus *ibid.*
 Ab ejus Tribunitia potestate
 prima ad Hadriani mortem
 non annus medius interfuit *ib.*
 Augustus & Cos. in nummis in-
 scriptus 61. Non ante Hadria-
 ni mortem Cos. II. designatus
ibid. Pacis amator 42. Chri-
 stianis non infensus 46. Bella
 per Praefides, & legatos gessit
 43. Antonini cognomine nus-
 quam destitutus 41. Quando-
 que Pii tantum cognomine de-
 notatus 119. Cum M. Aurelio
 Antonino interdum confusus
 113. Antoninus senior dictus
 120. Cur Pius appellatus 95.
 Post Hadriani obitum Pii co-
 gnomen a Senatu obtinuit 99.
 qua die consecratus 134. quot
 annis vixit, & imperavit 63.,
 quo die obiit 50. inscriptio il-
 lius sepulcro ante consecra-
 tionem apposta 65. ob suam
 probitatem prae aliis Impera-
 toribus consecratione dignus
 49. divini honores ei post
 mortem delati 64.
 M. Antonius Gordianus Pius in
 aliquot vetustis lapidibus An-
 toninus nuncupatus 94.
 Aquae Virginis arcum unde
 olim initium 27. ubi eorum
 terminus 28. iidem a C. Cae-
 sare Caligula disturbati 34. a
 Claudio restituti 35.
 Aquila aeternitatis symbolum
 133. & in feminis quandoque
 consecrationis nota *ibid.*
 Athenagorae apologiae pro chri-
 stianis inscriptio sequiori aeta-
 te apposta 106.
 Athir Mensis Novembri pene
 respondens 58.
 Augusti appellatio post Oda-
 vium Caesarem in reliquis
 deinde Imperatoribus impe-
 rialis dignitatis cognomen 88.
 Augustus, a quibus in vita Deus
 Divusque salutat 79. Post
 Sex. Pompejum devictum es-
 dem columna erecta 41. ejus
 apotheosis ab Ovidio post il-
 lius mortem composita 85. in
 nummis Tarraconensis Colo-
 niae, & a Galliëno restituitis
 Deus inscriptus 73. nummi
 omnes, in quibus Divus dici-
 tur, non ante ejus mortem
 percussi 76. non nisi post mor-
 tem ei templa Romae dicata
 83. non Deus tantum, sed nec
 Dominus dici voluit 82. ejus
 obeliscus 11.
 Aurelia gens in tres familias di-
 visa 89.
 Aurelianus de Zenobia victor
 templum Soli Romae excitat
 5. & quando 175.
 M. Aurelius Antoninus, mortuo An-
 tonino Pio, non amplius Ve-
 rus appellatus 106. vel ante
 Antonini Pii mortem Marci
 praenomen habebat 104. Cur
 Verissimus ab Hadriano nun-
 cupatus 110. post mortem An-
 tonini Pii Antoninus dictus
 103. ejus nomina, antequam
 ab Antonino Pio adoptaretur
ibid. ab Antonino Pio, quam
 septendecim annorum esset,
 adoptatus 59. decimo octavo
 ejus aetatis anno Caesar di-
 ctus, & Cos. designatus 60. ejus
 arcus ab Alexandro Septimo
 Pont. Max. disiectus 12. Quan-
 do Pii cognomen accepit 113.
 ejus nummi cum victoria de
 Sarmatis apud Occonem, &
 Medio.

INDEX. RERUM.

Mediobarbum suspecti 107.
quando de Sarmatis triumphavit *ibid.* una cum L. Vero Columnam Antebino Pio consecrat 64. sub Antonini cognomine tantum enunciatus 119. Antoninus Secundus dictus 120. quandiu imperavit 53. quo die, & anno decessit *ibid.* non morbo, sed a medicis peremptus *ibid.* a Senatu consecratus 121. columna ei decreta *ibid.*

B

Bartolus. Sanctes 117.
Battellus. Joannes Christophorus 147.
Bellonae aedes 26.
Bellorius. Ioannes Petrus 75. & 42. ejus opinio de Septis Agrippianis, & Campi Martii expenditur, & rejicitur 27.
Berealdus. Philippus notatus 16.
Blondus. Flavius notatus 4. & 20.

C

Calendarum nota non in Christianorum tantum, sed etiam in Paganorum sepulcris signata 331.
Campus Agrippae 29.
Campus Martius duplici significatione acceptus 28. quae, & quanta illius amplitudo fuerit *ibid.* qui ad hanc usque diem Martius dicitur, cur ita semper appellatus 29.
Campus minor *ibid.*
Campus Tiberinus *ibid.*
Capitolinus notatus 63. & 88. expositus & suppletus 59. il-

lustratus 110.
Caput nudatum in consecratis Imperatoribus eorum mortem & consecrationem designans 128.
Carpentum mulare ad cereas consecratam mulierum imagines per Circum tradendas plerumq; inferviebat 138.
Caryophilus. Blasius 51.
Casaubonus. Isaacus notatus 59. 105.
Cassiodorus notatus 53. 175.
Castra Peregrina quae, & ubi fuerint 184.
Cataldus. Marfilius 180.
Genotaphium 67. pro sepulcro acceptum 330.
Christiani pro suorum cineribus occludendis inscriptis quaque Gentilium saxis utebantur *ibid.*
Ciaconius. Petrus 42. notatus 65.
Ciconia pietatis symbolum 98.
Circus Flaminius 26.
Citatorum mons posterioris aevi commentum 16.
Clarissimi titulus Praefecto Praetorio olim peculiaris 326.
CLEMENS UNDECIMUS Pont. Max. feliciter sedens 7. 8. 11. 172.
Coloniae jus, & Coloniae cognomentum habere non idem 192.
Columna. PHILIPPUS Regni Neapolitani Magnus Comestabuli 2.
Columna Antoniniana Ciratoria vulgo appellata 7. pro una ex columnis Porticus Europae habita 8. ejus situs, antequam detegeretur 7. quando detecta 8. quo marmoris genere constet 11. nulla prius illius apud veteres scriptores men-

INDEX: R E R U M.

mentio 9. quo tempore terra
 sordibusque obruta *ibid.* tur
 unus, vel alter tantum ex re-
 centioribus ejusdem memine-
 rit *ibid.* ejus clypeus aeri inci-
 sus 12. alia ei similis columna
 in nummo musei Foucaultiani
 expressa 38. clathrum, quod
 circa eandem in nummis visi-
 tur, marmoreum 40. pro co-
 lumna Aureliana ab Antiqua-
 riis in nummis accepta 116.
Columnae quibus Romae anti-
 quitus erectae 41. & cur *ibid.*
 & 150. mos unde illustrium
 virorum sepulcris illas impo-
 nendi 68.
Columnensium aedes ad auream
 Neronis domum spectare falso
 asseritur 2. Horti 4.
Commodus Antonini nomen
 respuit, & se Herculem nun-
 cupavit 92. ejus vitia 109.
Consecrati a Latinis *Divi*, a
 Graecis urbibus *Θεοί* vel *Θεοί*
 rarissime *Ἡρώες* in nummis ap-
 pellati 71. a Graecis scripto-
 ribus semper *Ἡρώες* dicti 72.
 a sequioris aevi scriptoribus
 etiam *Divini*, & *Divales* nun-
 cupati *ibid.* uno saepe tantum
 cognomine Inscripti 87.
Consecratio post septimum mor-
 tis diem celebrabatur 66.
Constantini thermarum vesti-
 gia 4.
Cora vetus Volscorum opidum
 180.
Corona radiata in Augusto divi-
 nitatis indicium, in reliquis
 Imperatoribus etiam Imperia-
 lis fastigii nota 127. 147. ea-
 dem ornatus Nero primus in
 Latinis nummis vivus occur-
 rit 127.
Cottarum familia 89.

Gryphii Mithrae sacra 328.
Cuperus, Gamberus 62. 94. 145.
 146.
Cytorius mons vulgaribus An-
 tiquariorum conjecturis ob-
 noxijs 14. ejus nomen perpe-
 ram a Septis hactenus dedu-
 ctum 31. non Villae publicae
 ruinis crevit 35. non naturae
 est opus *ibid.* celebris hujus
 nominis mons Galatiae buxo
 insignis 32.

D

D Eursiones castrenses 154.
Urbanae *ibid.* Pyrrichiae
 158. militares *ibid.* earum ori-
 go 154. lex, quae in iis serva-
 batur 157.
Dei, & **Domini** tituli **Tyranno-**
 rum olim attributa 83.
Dii, & **Divi** non iidem 74. Im-
 peratores aliqui Romani, dum
 viverent, **Dii** in nummis ap-
 pellati 73.
Diribitor, qui suffragatoribus vo-
 torum tabellas distribuebat 17.
Dispensatoris munus 276.
Divi titulus consecrationis &
 mortis index 73. 84. cum con-
 secrati praenomine raro copu-
 latus 87. cum uno passim, raro
 cum duobus consecrati nomi-
 nibus sociari solitus *ibid.*
Divini honores Praetoribus &
 Praefectis a Provinciis in
 vita delatis 80.
Dominititulus Dei cognomen
 83. inter conjuges aliosque af-
 fines a veteribus non raro usi-
 tatus 315.
Donatus, Alexander notatus 19.
Draconis caelestis descriptio
 135.
 C. Dui-

INDEX: R E R U M.

C. Duilio ob navalem de Poenis
victoriam relatam columna
posita 41.

Fulvius. Andreas notatus 113.
Fulvorum familia 88.

E

E Per H. Graecum in vetusto
lapide expressum 201.
Emesa Urbs Syriae Elagabali
patria 5.
Emisenorum nummus in hono-
rem Antonini Caracallae per-
cussus 6.
Erycius. Sebastianus notatus. 77.
Europae Porticus ubi. 31. eadem
buxo celebris *ibid.*
Eusebius in Chronico notatus 53
Eutropius non recte annos regi-
minis Hadriani consignans 55.
Ex viso 185. 188.

F

F Abra. Anna notata 54 81.
Fabrettus. Raphael 42.
Faunus. Lucius notatus 33-74.
Faustinae Antonini Pli uxoris
obitus 136. quot annis vixit
137. ejus vitae libertas *ibid.* ho-
nores ei post mortem a Senatu
delati 138. templum 142. num-
morum copia, in quibus Diva
inscribitur, unde 143.
Felcis, & Britannici tituli a
Commodo primum assumpti
113.
Felicitas & publica populorum
tranquillitas, ubi pax, & re-
rum copia 47.
Felicitatis symbola in nummis
expresa 47.
Ficoronus. Franciscus 39., &
alibi.
Pontanus. Justus 38. 145.

A 22

G

G Allandius. Antonius 38. 40.
Gattus. Antonius 108.
Gordiani Antonii dicti, non An-
tonini 93.
Gordiani numisma a Tarsensibus
percussum hucusque inedi-
tum 176.
Gruterus. Janus notatus 113.
Guarinus Veronensis notatus 24.

H

H Adrianus quando Tribuni-
ciam potestatem accepit
56. in nummo Smyrnesium
H^{po} inscriptus 72. Aetnam &
Casium montes ascendit 123.
Pompeii sepulcrum in visis, &
restituit 125. ejus nummus non
antea editus 122. ejus Imperii
anni a Spartiano non recte
enumerati 55. quo die obiit 54.
Harduinus. Joannes notatus 57.
108.
Haruspices publici, & privati
306. Sacerdotes non semper
ibid. eorum ordo inter quatuor
summa Sacerdotum collegia
non numeratus *ibid.*
Hemelarius. Joannes notatus
103. 104. 141.

I

I Gn's Pyramidalem figuram
imitans 150. nostrae immor-
talitatis argumentum 151.
Imago cerea illius, qui conse-
cran-

INDEX. RERUM.

erandus erat, non per Circum,
sed per Viam Sacram, non
thenfis, sed nobilium juvenum
humeris in campum Martium
deferabatur. 140.
Immortalitatis Genius 149.
Imperator, qui decreto Senatus
consecrandus erat, nisi post
consecrationem peractam Di-
vus appellatus 139.
Indulgentissimi titulus tam me-
dii, quam inferioris aevi Cae-
saribus communis 177.
Inscriptionum antiquarum usus
& praestantia 171. illarum,
collectores laudari 173.
Isidis aedes 26.
Judices. Antonius Princeps Cel-
lamarit 182. & alibi.
Judicia civilia in Foris, Basti-
cis, & Curiis: criminalia in
Secretariis habita 18.
C. Julii Caesaris caput in nummis
velatum ejus Summi Pontifi-
catus indicium 146.
Juppiter Pompejanus a Pompeii
Theatro ita dictus 29.
S. Justinus quando primam Apo-
logiam pro Christianis scripsit
111.

L

L Ampridii locus de Septis
Agrippianis expenditur 28.
Lanuvium antiquum Latii mu-
nicipium 89.
Laurus principio Victorum, &
Triumphantium, Imperatorum
deinde, & Regum ornamen-
tum 147.
Legati hostium P. R. extra Ur-
bem recepti 19. in Villa pu-
blica morabantur 25. in aede
Bellonae Senatus iisdem daba-
tur *ibid.*

Leontica Mithrae sacrorum ge-
nus 328.
Liberalitas praecipue in literas
Principem virum maxime
commendat 45.
Literae singulares N. C. A. P. R.
& P. R. O. B. quae in nummis
habentur, Monetariorum no-
tae 77.
Livia a Claudio consecrata, &
Diva tunc, non antea dicta 78.
Luna & Stellae ad nocturnum
tempus denotandum positae
134.
Lydiatius. Thomas notatus. 50.

M

M Aecenatis turris 4.
C. Maenio ob praeficos La-
tinos subactos columna posi-
ta 41.
Maesa Elagabali avia Senaculo
mulierum praefidens 5.
Magliabechius, Antonius 145.
Maphaeus. Paullus Alexander
104.
Marlianus. Bartholomaeus no-
tatus 33.
L. Maurus notatus 33.
Mediobarbus. Franciscus nota-
tus 192. 141.
Medusae caput porphyreticum
in aedibus Columnensibus 3.
Mercurio cur Aries & Testudo
adscribantur 308.
Q. Metellus Pius cognominatus 98.
Milites, qui cives Romani, cor-
quibus argenteis & armillis
donati 322.
L. Minucius Augurinus columnae
honore insignitus 42.
Mithra, radiato capite in Tar-
sensium numismate 176.
de Molavia) Joannes 182.
) Petrus 183.
Mont-

INDEX, RERUM.

Montfauconius. Bernardus 7. notatus 17.
 Morellius. Andreas notatus 320.
 Mortuorum corpora apud Romanos detecto capite elata 128.
 Mundi Genius 133.
 Museum Mediceum 176.
 Farnesianum 61.
 Principis Odescalchi 118.
 Ducis Populensis 39.
 Foucaultianum 40.
 Gallandii 111.
 Sabatini 132.

N

Nardinus. Famianus 22. 36. 74.
 Navium nomina quaedam apud veteres 300. 396.
 Nemausus Colonia, & Galliae Narbonensis urbs 89.
 T. Nonius Marcellinus Templi Solis praefes 175.
 Norisianus Anonymus in fastis correctus 191.
 Norisius. Henricus Cardinalis 56. 57. 59. & alibi.
 Nummi Inediti
 Hadriani 122.
 Aelii Caesaris 40.
 Antonini Pii 38. 61.
 Gordiani Pii 176.
 L. Veri 167.
 Nummus cum Pantheo apud Choulum falsus 122.

O

Obeliscus Immortalitatis symbolum 149. cur viris illustribus erigebatur 150. columna a Graecis quandoque dictus 10.

Occo. Adolphus notatus 104. 117.
 Octavius Caesar a Senatu Augustus, non Divus in vita appellatus 79.
 Orestarum familia 89.
 Ostia Urbs Latii 190.
 Ovidii Apotheosis de Augusto non ante, sed post illius mortem composita 85.

P

Pagius. Antonius notatus 60.
 Panvinus. Onuphrius 17. ejus error in fastis emendatus 88.
 Papiensis Coloniae nummus, & marmorea inscriptio expenduntur 108.
 Passioneus. Dominicus 145.
 Perizonius. Joannes 23.
 Phaethi mensis Octobri pene respondens 58.
 Plateae nomine latiores Urbis viae intellectae 143.
 Platina. Joannes Baptista notatus 113.
 Plinii locus adversus Annam Fabram expositus 81.
 Praefens idem, ac auxiliaris & propitius 179.
 Prata Flaminia intra Campi Martii ambitum sita 29.
 Proconsulibus, & Praetoribus in Provinciis divini honores delati 80.
 Ptolemaeus adversus Norisium vindicatus 58.
 Puteoli quando Colonia deducta 192.
 Pyrrhi Ligorii inscriptio Papiensis falsa ostenditur 108.
 Pyrrhicha quid 158.

A a a i j

Rei

INDEX. RERUM.

R

- R**einesius . Thomas notatus 112.
 Roma quando ab Aureliano ,
 Campo Martio in Urbem recepto, muris vallata 175.
 Romae Deae descriptio 152.
 Romulus Deus Quirinus appellatus 72.
 Rondinellus . Joannes Vincentius 51. & *alibi*.
 de Rubeis. Dominicus 105.
 Rubenius. Albertus notatus 146.

S

- S**abatius . M. Antonius 132. & *alibi*.
 Sanfelicius. Antonius 39.
 Scaurorum familia 89.
 Sceptrum cum aquila desuper Jovis insigne 128. in templo Jovis Feretrii adservatum, 129. interdum pro ipsius Jovis imagine sumptum *ibid.* Jovis imperium, non divinitatem indicabat *ibid.* Romani a Thufcis Regibus acceptum referunt *ibid.* Regum, Consulium, & triumphantium insigne *ibid.* in consecratis Imperatoribus consulum, non eorum consecrationem denotat 131.
 Schildius . Ioannes 131.
 Senaculum mulierum quid 5.
 Septa Campi Martii 16. cur ovilia appellata *ibid.* a Lepido marmorea facta *ibid.*, & 30. in Liciniae gentis nummo expressa 17. pro comitiis, non pro causis cognoscendis locerant *ibid.* eorum pontes a C. Mario angustiores facti

- ibid.* Villae publicae proxima 19. a Septis Agrippianis non diversa 27. eorum ambitus 30.
 Sepulchralis latitudinis, & longitudinis mensura per formulam: *In fronte, & in agro expressa* 216.
 Sepulcrum inane 66. imaginarium *ibid.* honorarium *ibid.*
 Severolius . Marcellus 25. ejusdem notae marginales mss. ad Nardinum *ibid.*
 Silvano aedes, arae, & statuae erectae 178. ejusdem attributa 179.
 Soaemias Elagabali mater 5. Senaculo mulierum una cum Julia Maesa Elagabali avia praefidens *ibid.*
 Sol ab Emisenis maxima superstitione, & sub ovali lapidis forma cultus 6. ejus Templum ab Aureliano Romae conditum 4. & quando 175. cur ejus vestigium *Turris Mæsa* vocatum 5.
 Spanhemius . Ezechiel 123.
 Strabonis locus illustratus 36.
 Svetonius contra Annam Fabram vindicatus 81.
 Suffragatores a diribitore suffragiorum tabellam accipiebant 17. postquam suffragia tulerant, quoquo vellent secedere poterant. 20.
 Syllanae caedis in Villa publica patratae qui meminerint 25.

T

- T**hensae sacrorum currum species 138. pro Circensium tantum pompa inservientes 139.
 Tibe-

INDEX. RERUM.

Tiberis portus a CLEMENTE
UNDECIMO Pont. Max.
excitatus 8.
Titi arcus non ei vi vo, sed mortuo
erectus 74.
Titulus pro sepulcro 240.
Trajani nummi aliquot apud
Occonem dubiae notae 76.
nummus cum columna, & no-
tata desuper apud Seguinum
falsus 121. columna cochlis
ob res in Dacia gestas ei ere-
cta 41.
Trajanus Trajani Imperatoris pa-
ter Divus appellatus. 70.
Tremontium Thraciae urbs, quae
& Philippopolis 310.
Tristanus notatus 123.
Trojae ludus quid 159.
a Turre. Philippus Adriae Episco-
pus 328. 148. 175.
Turris Mesa 4. quod vestigium
Templi Solis fuerit veteri la-
pide firmatur 174.

V

V Aillantius Joannes 6. 40. 76.
108. 123. 139. 140.
Valentius Joannes Baptista 325.
Valerius Maximus in notis nu-
meralibus non satis tutus 23.
cum Seneca de numero inter-
fectorum a Sylla in Villa pu-
blica compositus 23.
Valleria } Josephus 185.
} Nicolaus *ibid.*
Velandi capita Sacerdotum ori-
go 148.
Velarii qui dicebantur 272.
Velum in consecratis feminis
consecrationis, in non conse-
cratis earum sacerdotii indi-
cium 144. in viris sacerdo-

tium, non consecrationem de-
signat *ibid.*
L. Verus post Antonini Pii obitum
non amplius in publicis mo-
numentis Commodus appel-
latus 106. nusquam Antoninus
in iis inscriptus 112. ejus no-
mina & cognomina 105. in li-
teris institutio 109. ante An-
tonini Pii mortem nullis titu-
lis decoratus 52. mortuo Pio
statim Caesar & Augustus a
Marco dictus 102.
T. Vespasiani nummus apud Ange-
lonium expensus 75.
Vespasiano ob Judaeos debella-
tos columna erecta 41.
Victor Schotti adversus Annam
Fabram vindicatus 54. non
bene Imperii Hadrianaci an-
nos computat 55.
Villa publica in argenteo fami-
liae Didiae, & Fontejae dena-
rio indicata 20. in extremitate
Campi Martii sub Capitolio
posita 21.
Villa publica quid 19. ubi 26.
Vossius. Gerardus notatus 84.
Ursinus. Fulvius 16.
Vulgi opinio circa res antiquas
ut plurimum fallax 1. 4. ejus
errorum & viri docti quando-
que assertores 4.

Z

Z Aba Zenobiae socius juxta
Emesam Syriae urbem ab
Aureliano subactus 6.
Zamosius. Stephanus notatus
143.
Zenobia Palmyrenorum Regina
apud Emesam ab Aureliano
victa. 6.

F I N I S.

PRAE

P R A E . C E T E R I S . C O R R I G E N D A
& mutanda .

pag. lin.		pag. lin.	
	<i>In Praefatione.</i>		tione abstinuerit ,
3.	3. dele: <i>etiam num</i>	85.	3. lib. iv. de Ponto epist.
4.	3. omne		ix. vers. 27.
5.	25. quasi excitet	6.	superis adscite
	<i>In Dissertatione .</i>	9.	sollicito quas
4.	4. desidiosus	96.	19. At pius
12.	18. Syeniten	98.	24. <i>υποβοσκει</i>
	20. Sylva II. vers. 26.	103.	12. Tam hic , quam alibi
13.	8. AVG.		pro ; <i>Iacobus Biaens ;</i>
16.	11. Quam proinde		lege : <i>Ioannes Heme-</i>
17.	8. Gruchius		<i>larius</i> , cuius nomen
23.	27. Hos tamen		in priori Antuerpiensi
24.	6. edita		editione , qua utebar ,
25.	15. a viro illustrissimo do-		<i>reticetur</i> .
	ctissimoque Marcello	120.	13. <i>τους</i>
	Severolio , quem ho-		14. <i>χρоруς</i>
	noris atque obsequii	127.	7. dele : <i>Sequimus nota-</i>
	caussa nomino		<i>us</i> .
28.	14. nimis longe	140.	14. Secundum Herodia-
	23. consecratus		num
29.	5. lib. vi.	147.	20. ad illius Auguratum
30.	14. ex margine irrepsertint ;		declarandum
	vel cum aliis a Panvi-	148.	17. Arvales
	nio addita fuerint ,	152.	3. quasi excitantem
35.	27. aliasque	153.	24. <i>εφίται</i>
37.	26. prodito , qui	154.	27. <i>πεζοί</i>
40.	2. nummis & consecrati	155.	8. <i>ἐν εκτερεῖται</i>
41.	4. Λ. dimidiatum	158.	8. <i>ἐκ ἐρώνυς τοῦ</i>
59.	1. Ptolemaeo	160.	7. <i>κατά</i>
61.	12. nudatum conspicitur		8. <i>αρχαῖον</i>
	26. d. le <i>quoque</i>		14. ut Leunclavius vertit ,
68.	20. <i>ceteros</i>	173.	12. non ita pridem
70.	3. <i>Θεοί</i>	175.	2. T. Avonio Marcellino
79.	20. Arma Deus		21. Phrygio
82.	22. lege : Verum quod il-		
	le ab omni prorsus		
	ambitiosa quum Dei ,		
	tum Domini appella-		

- pag. lin.
 176. 2. apud rei nummariae
 10. Πατήρ
 185. 19. post prodit; lege: digna
 quidem, ut interigno-
 torum atq; obscuro-
 rum Deorum aras fuif-
 set a Sponio conlo-
 cata
 188. 2: τὴν Διός
 191. 24. PVTEolanorum
 201. ult. quintae Praetoriae
 208. dele Inscriptionem po-
 stemam, quae integra
 habetur pag. 223.
 210. 23. LIBERTABVSQVE
 212. 19. Ousentinae
 226. dele Inscriptionem III.,
 quae cum anagly-
 phis aeri incisa extat
 pag. 274.
 238. ult. omnibusque
 258. 2. Primae Inscript. L. Pas-
 SIENO L. F.
 MAGNO
 281. 14. BENEMEREN
 TI
 296. 3. Marte.
 303. 14. Neapoli
 315. 23. In aquaeductu
 332. 11. post Ibidem; adde: in
 porticu S. Mariae trans
 Tiberim.
 12. QVODVVLDEVS
 332. 14. L S. non vero LVK.
 Quam vero Inscriptio-
 nem a U. C. Bernardo

pag. lin.

- Montfauconio in Dia-
 rio Italico relatum
 nunc observo.
 335. Hujus etiam paginae
 Inscriptio II., ut po-
 stea animadverti, in
 libro veterum Inscri-
 ptionum Basilicae S.
 Paulli legitur: qui
 tamen liber quum
 non ita sit obvi-
 us, atque eadem Inscr-
 ptio non ibi fuerit in
 duobus locis, ut pa-
 tet, religiose excepta,
 haud propterea me
 illam iterum edidisse
 paenituit. Praeter
 has vero, si qua in-
 super ex nostris In-
 scriptionibus antea
 fortasse ab aliquo vul-
 gata occurrat, mihi
 lector ignoscat, rogo.
 praeter Gruterum nan-
 que, & Reinesium,
 nec Sponium, nec Fa-
 brettum, qui suarum
 Inscriptionum Indici-
 bus carent, neque alios,
 qui praeter institutum
 antiquas Inscriptio-
 nes suis operibus inserunt,
 consulere fuit ocium.
 342. Inscriptiōni praemitte:
 Romae in vinea Mo-
 rani.

In

In Indice Inscriptio-
num.

Lit. A. *Q. Arrenius Primiti-*
mus 342.

C. *Τι. Κλαύδιος Οπτι-*
μνος 1405.

I. adde : *Τι. Ιουλιος Να-*
κισιος 215. I.

P. dele: Pius Marullus.
V. M. Ulpius Marullus
200. II. adde: 254. I.

In Indice rerum.

Lit. B. Bellorius : Joannes Pe-
trus 75. & 117.

C. Ciaconius. Alfonsus.
pro Columna Aurelia.

*Menda autem reliqua ad rectam praecipue Graecorum
accentuum rationem spectantia, quae non semel qui-
dem typorum correctoris oculos fugerunt, si tibi id
operae precium videbitur, lector, emenda.*

R O M A E

Apud FRANCISCUM. GONZAGAM
ante aedem S. Marcelli in via LATA.

M D C C V.

APPROBATIONE. ET. PERMISSU.

2609

27-

